National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Konsument-köplag

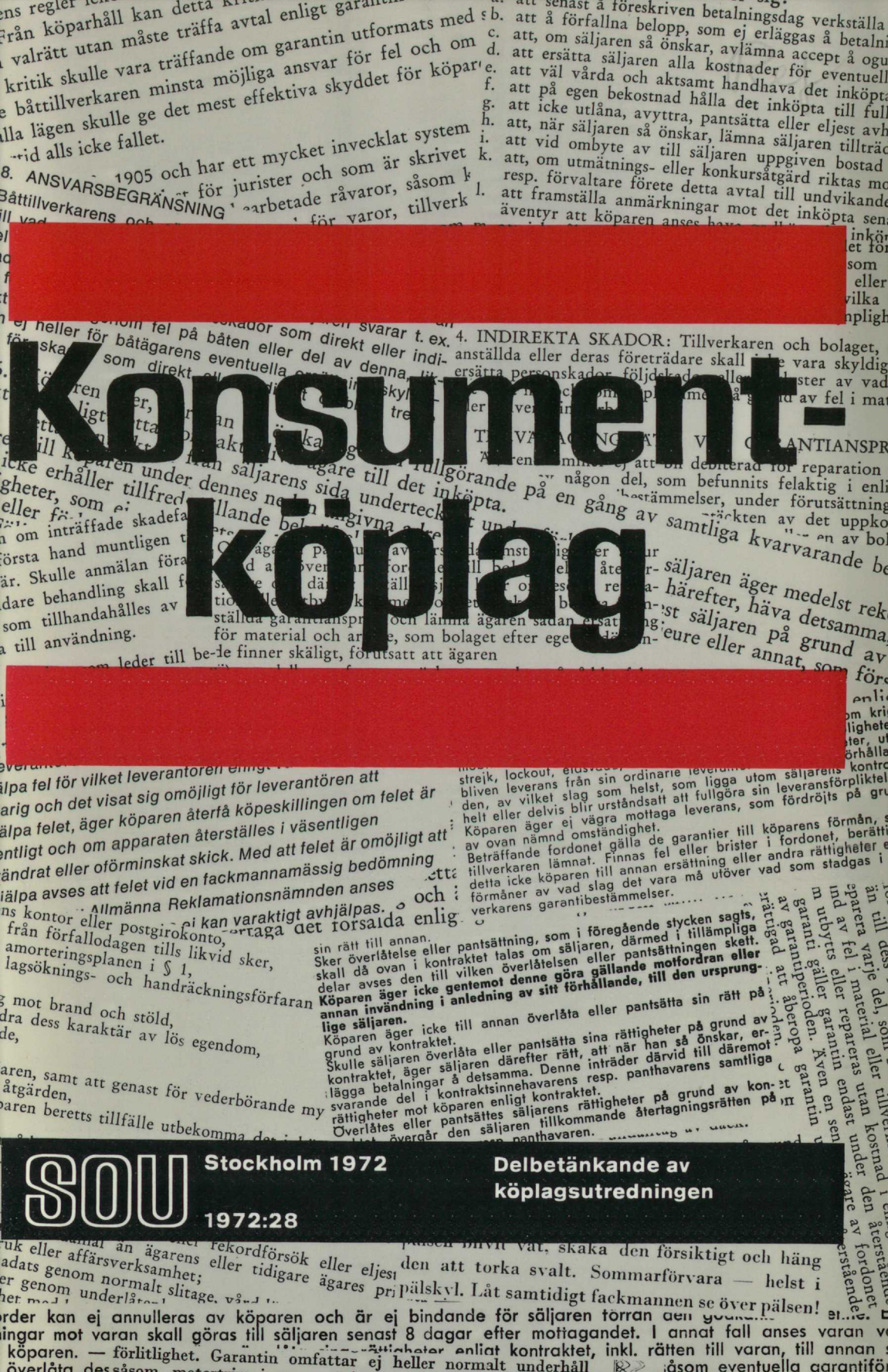

SOU Stockholm 1972 Delbetänkande av köplagsutredningen

1972:28

Ref

Statens offentliga utredningar
1972:28
Justitiedepartementet

Konsumentköplag

Delbetänkande av köplagsutredningen

Stockholm 1972

ISBN 91-38-00193-4

K L Beckmans Tryckerier AB. Stockholm 1972

Till Statsrådet och chefen för justitiedepartementet

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1962 tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet genom beslut samma dag f. d. justitierådet Hjalmar Karlgren och professorn Jan Hellner att som sakkunniga följa arbetet i en i Finland tillsatt kommitté, som har i uppdrag att utarbeta förslag till lag om köp av lös egendom, samt att – under beaktande av pågående arbete att åstadkomma en internationell köplag – överväga om anledning föreligger att föreslå ändringar i den svenska köplagen. I Danmark och Norge har utsetts sakkunniga med motsvarande uppdrag.

Den 25 maj 1967 vidgade Kungl. Maj:t uppdraget åt de sakkunniga till att avse även en begränsad översyn av den svenska köplagen. I samband därmed uppdrogs åt de sakkunniga att också överväga behovet av särskilda köprättsliga regler till skydd för konsumenterna. På Karlgrens hemställan blev denne den 21 februari 1972 av departementschefen befriad från sitt sakkunniguppdrag såvitt detta avsåg utarbetande av förslag till särskilda köprättsliga regler vid konsumentköp.

Att som experter biträda de sakkunniga förordnades den 16 oktober 1967 avdelningsdirektören Christer Bergman, direktören Bror Cedercrantz, förbundsjuristen Tage Grubbe, advokaten Nils Köhler, planeringschefen Eric Pettersson, direktören Sten Siljeström och direktören Lennart Wiberg. Sedan Pettersson och Grubbe begärt entledigande från sina uppdrag förordnades den 13 mars 1969 civilekonomen Lillemor Erlander i stället för Pettersson och den 15 september 1969 förbundsjuristen Gunnar Telerud i stället för Grubbe. Även Telerud begärde sedermera entledigande från sitt uppdrag, varför förbundsjuristen Leif Josephsson den 17 juni 1970 förordnades i dennes ställe. Den 21 december 1970 förordnades såsom ytterligare expert bankdirektören Per Gustav Persson.

Till sekreterare åt de sakkunniga förordnades den 7 juni 1967 numera rådmannen Allan Ekström och ytterligare den 25 februari 1971 hovrättsassessorn Trygve Hellners. I stället för Ekström, som begärt entledigande från sitt uppdrag som sekreterare, förordnades den 30 december 1971 hovrättsassessorn Leif Carbell.

I början av år 1971 har i samråd med justitiedepartementet beslutats att frågan om särskilda köprättsliga regler vid konsumentköp skall behandlas med förtur. Till fullgörande av uppdraget i denna del har de sakkunniga den 24–25 maj 1971 i Stockholm hållit överläggningar med motsvarande sakkunniga i de andra nordiska länderna. De sakkunniga har hållit 14 sammanträden med experterna angående konsumentköplagen. Utredningen har vidare vid olika tillfällen haft överläggningar med representanter för finansieringsföretag och för organ som företräder konsumentintressen. I fråga om kreditköp har utredningen samrått med kreditköpkommittén.

Sedan utredningens uppdrag, såvitt avser särskilda köprättsliga regler vid konsumentköp, nu slutförts, får utredningen härmed vördsamt överlämna delbetänkande med förslag till lag om konsumentköp.

Till betänkandet har fogats särskilda yttranden av dels experterna Cedercrantz, Josephsson, Köhler, Siljeström och Wiberg, dels experterna Bergman och Erlander.

Stockholm den 28 april 1972

Jan Hellner

/Trygve Hellners

Innehåll

Sammanfattning 7

The Consumer Sales Act 11
A Summary of the Report

Förkortningar m. m. 15

Förslag till lag om konsumentköp . . . 17

Kapitel 1 *Inledning* 23
1.1 Utredningens uppdrag 23
1.2 Utredningens arbete 23

Kapitel 2 *Allmänt om bakgrunden till utredningens förslag* 27

Kapitel 3 *Nuvarande ordning* 33
3.1 Inledning 33
3.2 Översikt över gällande bestämmelser 34
3.2.1 Köplagens regelsystem . . 34
3.2.2 Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl. . . . 40
3.2.3 Köparens förhållande till särskild kreditgivare 40
3.3 Allmänna reklamationsnämndens verksamhet 42
3.4 Standardformulär vid konsumentköp 44

Kapitel 4 *Översikt över utländsk rätt* 47
4.1 USA 47
4.2 Storbritannien 49
4.3 Kanada 49
4.4 Västtyskland 49
4.5 Österrike 50

Kapitel 5 *Allmänna överväganden* . . 51
5.1 Nuvarande rättsläge. Behovet av lagstiftning 51
5.2 Lagstiftningens allmänna inriktning och karaktär 52
5.3 Huvudgrunderna för lagen om konsumentköp 56
5.3.1 Ämnen för lagstiftningen . 56
5.3.2 Lagens tillämpningsområde 58
5.3.3 Lagstiftningstekniken . . 60
5.3.4 Kraven på säljarens prestation 63
5.3.5 Säljarens ansvar för uppgifter och garantier rörande varan 66
5.3.6 Utfästelse av säljaren att avhjälpa fel i varan 68
5.3.7 Köparens befogenheter mot säljaren 70
5.3.8 Påföljder i övrigt 74
5.3.9 Säljarens ansvar för tredje mans handlande 75
5.3.10 Tredje mans ansvar mot köparen 77
5.3.11 Reklamation m. m. . . . 80
5.3.12 Köparens förhållande till kreditgivare 82
5.4 Följdändringar i köplagen m. m. . 84
5.5 Informationen om konsumentköplagen 85

Kapitel 6 *Specialmotivering* 87

Inledande bestämmelser 87
1 § 87
2 § 90

Köparens förhållande till säljaren . . 93
3 § 93

4 § 97
5 § 104
6 § 108
7 § 110
8 § 116
9 § 121
10 § 124
11 § 125

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl. 129
12 § 129
13 § 130
14 § 131

Särskilda bestämmelser om kreditköp 133
15 § 133
16 § 135
17 § 138

Avslutande bestämmelser 140
18 § 140
19 § 140

Ikraftträdande 141

Särskilt yttrande av experterna Cedercrantz, Josephsson, Köhler, Siljeström och Wiberg 143

Särskilt yttrande av experterna Bergman och Erlander 145

Bilagor:
1. Gällande rätt 147
2. Utdrag av Allmänna reklamationsnämndens protokoll vid plenarsammanträde den 7.5.1971 165
3. Undersökning av vissa villkor i standardformulär 169
4. Huvudlinjer i anglo-amerikansk rätt beträffande konsumentköp m. m. . 199

Sammanfattning

Köplagsutredningen, vars huvuduppgift är att göra en översyn av 1905 års köplag, lägger i detta delbetänkande fram förslag till lag om konsumentköp. Lagen innehåller särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd och avses ha tvingande karaktär. Den utgör ett civilrättsligt komplement till 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring och 1971 års lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor.

I betänkandet anförs väsentligen följande motiv för införande av en särskild konsumentköplag. Vid försäljning av varaktiga konsumtionsvaror (bilar, radio- och TV-apparater, hushållsmaskiner m. m.) tillämpar säljaren vanligen standardiserade köpevillkor upptagna i formulär till kontrakt, ordersedlar, garantibevis etc. Villkoren har oftast bestämts ensidigt av säljaren eller annan för hans räkning och innebär för det mesta att säljarens rättsliga ställning förstärks i jämförelse med vad som gäller enligt nuvarande köplag. Köparens rättigheter blir däremot vanligen kraftigt beskurna. Konsumenten har mycket små möjligheter att påverka innehållet i denna s. k. formulärrätt. I realiteten innebär det formulärrättsliga regelsystemet att den avtalsfrihet, från vilken nu gällande köplag utgår, i stor utsträckning är satt ur spel. Köplagen reglerar vidare inte vissa för konsumenterna betydelsefulla frågor. Utredningen erinrar bl. a. om den vanliga förekomsten av utfästelser att avhjälpa fel i varan som görs av tredje man, t. ex. varans tillverkare. Vanligen ges sådana utfästelser formen av garanti för viss tid beträffande varan. Rättsläget när på detta sätt två parter – säljaren och tillverkaren – uppträder på säljarsidan är f. n. i flera avseenden oklart. Motsvarande gäller när köparen kommer i rättsförhållande till tredje man genom att säljaren vid kreditköp anlitar en finansiär som i den ena eller andra formen övertar hans fordran på köpeskillingen. I betänkandet framhålls också att köparen numera i större utsträckning än tidigare måste förlita sig på sådana uppgifter om varan som han får genom reklam, påskrifter på varuförpackningar, bruksanvisningar o. d. Upplysningarna härrör ofta från annan än säljaren, t. ex. varans tillverkare. Frågan om köparens ställning när han förmåtts att köpa varan till följd av oriktiga uppgifter om denna är inte närmare reglerad i köplagen och rättsläget är på flera punkter oklart.

Ett tillfredsställande skydd för konsumenterna i nu berörda hänseenden kan enligt utredningens mening inte uppnås genom ändring av nuvarande köplag. De regler som behövs föreslås i stället ingå i en särskild lag. Någon fullständig reglering av köparens ställning har inte eftersträvats. Den tvingande lagen avser att ange de grundläggande befogenheter som köparen under alla förhållanden bör ha mot säljaren eller annan med vilken han träder i rättslig förbindelse på grund av köpet. I frågor som inte regleras i lagen skall nuvarande köplag – komplette-

rad eller ersatt av avtal – ha samma betydelse som hittills. Även inom det område som konsumentköplagen reglerar får den tvingande lagen begränsad räckvidd så till vida som den ger köparen ett minimiskydd men inte lägger hinder i vägen för att tillämpa vad som avtalats eller – när något avtal inte träffats – vad som följer av köplagen eller allmänna rättsgrundsatser, under förutsättning att därigenom bättre befogenheter än enligt den tvingande lagen tillerkänns köparen. En del av konsumentköplagens regler kommer på grund härav endast att ha mindre betydelse vid s. k. köp över disk.

Konsumentköplagen föreslås bli tillämplig när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljs i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Lagen avses i princip skola gälla både köp av fabriksnya varor och förvärv av varor som säljs som begagnade eller eljest inte fullgoda. För att täcka bl. a. en så stor del som möjligt av handeln med begagnade bilar föreslås lagen skola gälla även i vissa fall av köp från annan än näringsidkare, dvs. från privatperson, nämligen om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för köparen.

Huvuddelen av lagen rör köparens förhållande till säljaren. Regleringen syftar framför allt till att ge köparen rättsligt stöd för att framtvinga riktig prestation från säljarens sida. Vid väsentligt kontraktsbrott av denne bör köparen genom hävning kunna frigöra sig från köpet. Fullgör säljaren inte sin del av avtalet, skall köparen således inte behöva vara bunden av köpet.

I lagen preciseras till en början köparens minimibefogenheter vid dröjsmål på säljarens sida. Har varan inte levererats i rätt tid, får köparen enligt lagen alltid häva köpet, om dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom och säljaren trots uppmaning inte levererar varan inom skälig tid. Regeln avser i första hand fall av utebliven leverans. Köparen föreslås också ha rätt att vid dröjsmål innehålla betalningen, tills varan hålls honom till handa.

Lagen reglerar vidare köparens befogenheter vid fel i varan. Härvid skiljs mellan det fallet att säljaren eller annan för hans räkning, t. ex. tillverkaren, åtagit sig att avhjälpa felet och det fallet att något sådant åtagande inte gjorts. Avhjälps i det förra fallet inte felet inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller levereras inte inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, skall köparen alltid kunna göra avdrag på köpeskillingen, kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. Köparen ges också rätt att med viss begränsning innehålla betalningen, tills rättelse sker. Föreligger inte något avhjälpningsåtagande, skall köparen kunna göra avdrag på köpeskillingen eller vid väsentligt fel häva köpet. Har köparen framställt anspråk på grund av felet och erbjuder sig säljaren att rätta detta, äger köparen dock inte göra gällande befogenhet som nyss sagts, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom. Han föreslås emellertid ha samma rätt att innehålla betalningen som då avhjälpningsåtagande föreligger.

Utredningen har inte ansett det vara möjligt att med tvingande regler av generell natur slå fast vilka krav köparen skall äga ställa på varan vid konsumentköp. I två bestämda hänseenden föreslås dock bestämmelser till konsumenternas skydd. Säljs varan i strid mot sådant förbud att saluhålla vara som meddelats i författning eller av myndighet för att den skall vara tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall köparen ha rätt att utöva befogenhet som enligt lagen tillkommer honom vid fel i varan, t. ex. att häva köpet. Detsamma gäller om varan är så bristfällig att den inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa. En särskild regel föreslås vidare om köparens ställning när varan sålts "i befintligt skick". Regeln syftar till att hindra att en säljare enbart genom att föra in detta förbehåll i avtalet skall undgå allt ansvar för varans beskaffenhet. Ingen av de nu berörda två frågorna är uttryckligen reglerad i nuvarande köplag.

Lagen behandlar också frågan om sälja-

rens ansvar för oriktiga uppgifter om varans beskaffenhet eller användning. Säljaren föreslås ansvara inte bara för uppgifter som lämnas vid köpetillfället utan också för uppgifter i reklamen beträffande varan, t. ex. i annons eller annat meddelande som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom. Kan den felaktiga uppgiften antas ha inverkat på köpet, skall köparen äga göra gällande befogenhet som enligt lagen tillkommer honom vid fel i varan. Säljaren medges dock bl. a. viss rättelsemöjlighet. Hans ansvar föreslås omfatta även uppgifter som lämnats av varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan.

I fråga om sådan tidsbestämd garanti beträffande varan som lämnats av säljaren eller annan för hans räkning förordar utredningen vidare en regel om lättnad i bevisbördan för köparen vad angår uppkomsten av fel i varan. Däremot föreslås inte några regler om vad som skall förstås med "garanti" eller vilka krav som skall ställas på garantigivarens prestation i händelse han åtagit sig att avhjälpa fel i varan.

Den del av lagen som rör köparens förhållande till säljaren innehåller också bestämmelser om skadestånd och reklamation. Köparen tillförsäkras ett minimiskydd mot friskrivningsklausuler, varigenom varans tillverkare eller annan som för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan begränsat sitt skadeståndsansvar för den händelse åtagandet inte fullgörs. Sådan friskrivning föreslås vara ogiltig, om underlåtenheten beror på grov försummelse. Vidare behandlas frågan om köparens reklamationsplikt visavi den som gjort avhjälpningsåtagandet, när detta är förenat med villkor om att reklamation skall ske inom viss tid eller eljest i viss ordning. Härvidlag föreslås en bestämmelse motsvarande den som skall gälla i fråga om köparens reklamationsskyldighet i förhållande till säljaren. Slutligen ges en tvingande regel om köparens skadeståndsrätt mot tredje man som lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning, t. ex. i en annons eller på en varuförpackning. Skadeståndsplikt föreslås inträda för varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, om denne uppsåtligen eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig uppgift, som kan antas ha inverkat på köpet.

Utredningen föreslår slutligen vissa särskilda bestämmelser om kreditköp. Bestämmelserna avser att skydda köparen mot att

Rättelse

På s. 8, vänsterspalten, rad 23 nedifrån skall ordet »köparen»

bytas ut mot »säljaren».

avhjälpa fel skall reklamationen kunna ske antingen hos säljaren eller hos den som gjort åtagandet.

I en följande del av lagen föreslås vissa regler om köparens förhållande till varans

misk förbindelse. Regeln tar främst sikte på förhållandena vid s. k. låneköp. Slutligen föreslås i betänkandet ett straffsanktionerat förbud för säljaren att av köparen ta emot växelförbindelse eller annan löpande ford-

rad eller ersatt av avtal – ha samma betydelse som hittills. Även inom det område som konsumentköplagen reglerar får den tvingande lagen begränsad räckvidd så till vida som den ger köparen ett minimiskydd men inte lägger hinder i vägen för att tillämpa vad som avtalats eller – när något avtal inte träffats – vad som följer av köplagen eller allmänna rättsgrundsatser, under förutsättning att därigenom bättre befogenheter än enligt den tvingande lagen tillerkänns köparen. En del av konsumentköplagens regler kommer på grund härav endast att ha mindre betydelse vid s. k. köp över disk.

Konsumentköplagen föreslås bli tillämplig när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljs i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Lagen avses i princip skola gälla både köp av fabriksnya varor och förvärv av varor som säljs som begagnade eller eljest inte fullgoda. För att täcka bl. a. en så stor del som möjligt av handeln med begagnade bilar föreslås lagen skola gälla även i vissa fall av köp från annan än näringsidkare, dvs. från privatperson, nämligen om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för köparen.

Huvuddelen av lagen rör köparens förhållande till säljaren. Regleringen syftar framför

fallet att säljaren eller annan för hans räkning, t. ex. tillverkaren, åtagit sig att avhjälpa felet och det fallet att något sådant åtagande inte gjorts. Avhjälps i det förra fallet inte felet inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller levereras inte inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, skall köparen alltid kunna göra avdrag på köpeskillingen, kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. Köparen ges också rätt att med viss begränsning innehålla betalningen, tills rättelse sker. Föreligger inte något avhjälpningsåtagande, skall köparen kunna göra avdrag på köpeskillingen eller vid väsentligt fel häva köpet. Har köparen framställt anspråk på grund av felet och erbjuder sig säljaren att rätta detta, äger köparen dock inte göra gällande befogenhet som nyss sagts, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom. Han föreslås emellertid ha samma rätt att innehålla betalningen som då avhjälpningsåtagande föreligger.

Utredningen har inte ansett det vara möjligt att med tvingande regler av generell natur slå fast vilka krav köparen skall äga ställa på varan vid konsumentköp. I två

ren föreslås också ha rätt att vid dröjsmål innehålla betalningen, tills varan hålls honom till handa.

Lagen reglerar vidare köparens befogenheter vid fel i varan. Härvid skiljs mellan det

förbehåll i avtalet skall undgå allt ansvar för varans beskaffenhet. Ingen av de nu berörda två frågorna är uttryckligen reglerad i nuvarande köplag.

Lagen behandlar också frågan om sälja-

rens ansvar för oriktiga uppgifter om varans beskaffenhet eller användning. Säljaren föreslås ansvara inte bara för uppgifter som lämnas vid köpetillfället utan också för uppgifter i reklamen beträffande varan, t. ex. i annons eller annat meddelande som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom. Kan den felaktiga uppgiften antas ha inverkat på köpet, skall köparen äga göra gällande befogenhet som enligt lagen tillkommer honom vid fel i varan. Säljaren medges dock bl. a. viss rättelsemöjlighet. Hans ansvar föreslås omfatta även uppgifter som lämnats av varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan.

I fråga om sådan tidsbestämd garanti beträffande varan som lämnats av säljaren eller annan för hans räkning förordar utredningen vidare en regel om lättnad i bevisbördan för köparen vad angår uppkomsten av fel i varan. Däremot föreslås inte några regler om vad som skall förstås med "garanti" eller vilka krav som skall ställas på garantigivarens prestation i händelse han åtagit sig att avhjälpa fel i varan.

Den del av lagen som rör köparens förhållande till säljaren innehåller också bestämmelser om skadestånd och reklamation. Köparen föreslås ha rätt att – oberoende av vad parterna avtalat – kräva skadestånd vid fall av grov försummelse på säljarens sida. Undantag från lagens tillämpning görs beträffande ersättning för förlust som köparen lider till följd av att den sålda varan har skadebringande egenskaper. Vad angår reklamation föreslås att köparen skall vara skyldig att underrätta säljaren om fel i varan inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet. S. k. neutral reklamation skall vara tillräcklig. Av säljaren uppställda krav på viss ordning för reklamationen skall inte vara bindande för köparen. I fall då tredje man för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel skall reklamationen kunna ske antingen hos säljaren eller hos den som gjort åtagandet.

I en följande del av lagen föreslås vissa regler om köparens förhållande till varans tillverkare m. fl. Köparen tillförsäkras ett minimiskydd mot friskrivningsklausuler, varigenom varans tillverkare eller annan som för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan begränsat sitt skadeståndsansvar för den händelse åtagandet inte fullgörs. Sådan friskrivning föreslås vara ogiltig, om underlåtenheten beror på grov försummelse. Vidare behandlas frågan om köparens reklamationsplikt visavi den som gjort avhjälpningsåtagandet, när detta är förenat med villkor om att reklamation skall ske inom viss tid eller eljest i viss ordning. Härvidlag föreslås en bestämmelse motsvarande den som skall gälla i fråga om köparens reklamationsskyldighet i förhållande till säljaren. Slutligen ges en tvingande regel om köparens skadeståndsrätt mot tredje man som lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning, t. ex. i en annons eller på en varuförpackning. Skadeståndsplikt föreslås inträda för varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, om denne uppsåtligen eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig uppgift, som kan antas ha inverkat på köpet.

Utredningen föreslår slutligen vissa särskilda bestämmelser om kreditköp. Bestämmelserna avser att skydda köparen mot att behöva betala till särskild kreditgivare, även om säljaren inte skulle ha fullgjort sin prestation enligt köpavtalet (varan är t. ex. behäftad med fel). Skyddet kommer till uttryck på tre sätt. Utredningen föreslår för det första en regel om att klausul, varigenom köparen avsäger sig rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen, skall vara ogiltig. För det andra förordas en motsvarande regel om köparens invändningsrätt mot långivare, när köpeskillingen erlagts med belopp som köparen genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan, med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse. Regeln tar främst sikte på förhållandena vid s. k. låneköp. Slutligen föreslås i betänkandet ett straffsanktionerat förbud för säljaren att av köparen ta emot växelförbindelse eller annan löpande ford-

ringshandling beträffande det som inte erlagts av köpeskillingen i samband med köpet.

Konsumentköplagen föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1973.

The Consumer Sales Act

A Summary of the Report

The present report proposes the enactment of a Consumer Sales Act, which is to take its place in the context of other Swedish legislation aiming to protect the interests of consumers. The object of the Act is to provide consumers as buyers of goods with certain basic rights of which they cannot be deprived by the terms of the contracts.

The Act shall apply to consumer sales. Sec. 1 of the Act describes the type of sale to which the Act applies as the sale from a merchant to a consumer of goods which are intended primarily for private use and which are sold by the merchant in the course of his business. The definition complies substantially with those employed in other recent statutes concerned with consumer protection. In addition, the Act shall apply when the seller is not himself a merchant but the goods are sold through the intermediation of an agent who is a merchant acting in the course of his business. This addition is prompted chiefly by the wish to bring within the scope of the Act sales of second-hand cars, which are often negotiated by dealers acting as agents of earlier owners.

The Act does not aim to provide a complete set of rules for consumer sales. The rules of the Swedish Sale of Goods Act of 1905 are largely sufficient for the protection of consumer interests, if only they are left in force. However, standard contracts often contain clauses which favour the interests of sellers and leave the buyers without sufficient remedies when the seller is in breach. The proposed Act states the minimum protection to which the buyer is entitled. Therefore, it does not prevent the application of the terms of a contract where these are more favourable to the buyer than the rules of the Act. On a question which is not dealt with by the contract the consumer can in the same way invoke the rules of the Sale of Goods Act where these rules are more favourable to him (as is sometimes the case). Further, the Sale of Goods Act will apply to all questions with which the Consumer Sales Act does not deal.

A main purpose of the proposed Act is that the buyer shall have means to enforce the performance of the contract by the seller or, if he does not succeed, to free himself from the contract in order to procure other goods from another seller. This purpose appears in several rules. Sec. 3 provides that if goods are not delivered at the time agreed, the buyer may require the seller to deliver them and if he still does not receive them within a reasonable time, the buyer may rescind the contract, provided that the delay constitutes a fundamental breach towards him. In a similar way, sec. 4 prescribes that if the seller has undertaken to repair defective goods but fails to do so (or to deliver

other, non-defective goods) within a reasonable time after the buyer requires him to repair the defect, the buyer has the choice between several remedies, most important of which is the right to reject the goods if the defect constitutes a fundamental breach towards him. Sec. 5 deals with the case where there is a defect which the seller has not undertaken to repair. Even in this case, the seller is entitled to repair the defect if he can, but he must do so immediately and without cost and inconvenience to the buyer. If not, the buyer is entitled to reject the goods immediately, provided that the defect constitutes a fundamental breach towards him. If the breach is not fundamental, the buyer can require a reduction of the price corresponding to the defect.

The right to damages is considered to be less important for the protection of the buyer than the right to enforce the performance of the contract and to reject the goods. An important reason for permitting the seller to limit his liability for damages is that the assessment of damages is often a complicated matter which can give rise to disputes between seller and buyer. The Act therefore permits the seller to exempt himself from damages, except for cases of gross negligence (sec. 10).

Undertakings to repair goods are often given by the manufacturer rather than by the seller. The buyer is to have the same right to reject goods when the manufacturer has not remedied the defect as when the seller has not done so (sec. 4, third paragraph). Although the primary duty to repair the goods in this case lies with the manufacturer, the seller is accordingly responsible for the manufacturer to the extent that he may have to accept return of the goods and refund the price if the manufacturer fails to repair the goods.

The proposed rules now described all refer to the remedies of the buyer. Quite another question is whether the statute should contain rules regarding to the quality of the goods which the seller delivers to the buyer. The Swedish Sale of Goods Act on the whole does not contain any such rules. There are no rules regarding "merchantability" or "fitness for particular purpose". Nor does the proposed Act contain any general rules of this kind. The underlying idea is that it is comparatively rare in Swedish business practice for a seller to exempt himself from all responsibility for the quality of the goods sold. There does therefore not seem to be any immediate need for rules regarding the general quality of the goods that are sold to consumers.

On the other hand, the proposed statute deals with some special cases which are considered to be important in practice. One such case concerns misrepresentation regarding the goods, particularly incorrect information in advertisements, in folders, on packages, etc. According to sec. 7, the buyer is to have the remedies otherwise available for defects when the information is incorrect and the seller has not explicitly either corrected the information or exempted himself for responsibility for its accuracy. The seller is also to be responsible for incorrect information emanating from a manufacturer, when the seller either knew of the incorrectness of the information or referred to it in his own representations to the buyer.

When goods are dangerous to the buyer, there are special reasons for entitling the buyer to reject them, regardless of the terms of the contract in other respects. The proposed Act deals with two cases (sec. 8). If the seller sells the goods to the buyer in violation of a prohibition to sell them which aims to protect the safety of the users, the buyer has the remedies prescribed for defects. And if the goods are obviously dangerous for the buyer, the same rule applies, even if there is no special prohibition towards selling them.

Second-hand goods are often sold with the clause "as is" or some similar clause. The proposed Act (sec. 9) restricts the effects of such a clause, with regard to cases where the seller gave incorrect statements, where he knew of defects, and where the goods were considerably below the standard which the

buyer could expect having regard to the price and other circumstances.

It has already been mentioned that when the manufacturer has undertaken to repair the goods but fails to do so, or when the manufacturer gives incorrect information, the seller may have to accept responsibility insofar as the buyer may be entitled to reject the goods or exercise the other remedies open to him against the seller. The Act also proposes rules regarding the buyer's right to damages against the manufacturer in these two cases (secs. 12, 14). The manufacturer may not exempt himself from liability when he has been grossly negligent. As can be seen, the liability for damages is the same for the manufacturer as for the seller himself.

All rules concerning manufacturers can also be applied to importers and other agents who undertake to repair or who provide information on behalf of the seller.

Finally, the proposed statute contains a set of rules intended to maintain the rights of the buyer in cases where goods are sold on credit and payments are to be made not to the seller but to a third party which finances the transaction. If the seller takes a negotiable paper from the buyer, the latter may find that, in spite of the fact that he is entitled to rescind the contract or reject the goods, he is obliged to pay the third party as bona fide holder of the paper. The means chosen to protect the buyer is to prohibit the use of negotiable paper in consumer sales (sec. 17). It also occurs that the buyer by a clause in the contract with the seller waives his defences if the seller assigns his claim to a third party and this third party demands payments from the buyer. Such a clause is sometimes called a "cut-off clause". According to the Act a cut-off clause is to be null and void (sec. 15). Finally, with regard to the cases where the seller in connection with the sale procures a loan, covering the price, from a bank or other third party connected with the seller, it is proposed that the buyer shall have the same defences against the third party as he would have against the seller himself (sec. 16).

The proposed Act also contains some less important rules which need not be mentioned here.

Förkortningar m.m.

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Österrike)
Alm*é*n	Alm*é*n, T., Om köp och byte av lös egendom. Kommentar till lagen den 20 juni 1905. 4 uppl. ombesörjd av R. Eklund. Stockholm 1960.
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (Tyskland)
BGHZ	Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen (Tyskland)
CPA	Federal Consumer Credit Protection Act of May 29, 1968 (USA)
HD	Högsta domstolen (Sverige)
HovR	Hovrätt(en)
JustR	Justitieråd(et)
KO	Konsumentombudsmannen
NU	Nordisk udredningsserie
SvJT	Svensk juristtidning
UCC	Uniform Commercial Code (USA)
UCCC	Uniform Consumer Credit Code (USA)

Förslag till

Lag om konsumentköp

Inledande bestämmelser

1 §

Denna lag äger tillämpning när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljes i näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet.

Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren.

2 §

Vid köp som omfattas av denna lag skall köparen alltid åtnjuta de befogenheter som tillerkännes honom i 3–16 och 18 §§. Förbehåll som inskränker sådan befogenhet är ogiltigt.

Första stycket utgör ej hinder mot att i stället för bestämmelse i lagen tillämpa vad som på grund av avtal eller enligt lagen (1905:38 s. 1) om köp och byte av lös egendom eller eljest gäller beträffande köparens förhållande till säljaren eller annan mot vilken han äger utöva befogenhet enligt förevarande lag, under förutsättning att därigenom längre gående befogenheter än enligt denna lag tillerkännes köparen eller det rör fråga som ej regleras i lagen.

Köparens förhållande till säljaren

3 §

Har säljaren ej avlämnat varan i rätt tid och beror ej detta av köparen eller händelse för vilken han står faran, får köparen häva köpet, om dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom och säljaren trots uppmaning ej avlämnar varan inom skälig tid. Förbehåll som

inskränker köparens rätt att häva köpet skall dock gälla, om köpet avser vara, som tillverkats särskilt efter köparens anvisningar eller önskemål eller som säljaren eljest måste antagas sakna möjlighet att avyttra till annan än köparen, samt det ej är uppenbart att genom dröjsmålet köparens ändamål med avtalet skulle väsentligen förfelas.

Dröjer säljaren att avlämna vara som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen, till dess varan hålles honom till handa.

4 §

Är varan behäftad med fel, som säljaren åtagit sig att avhjälpa, och avhjälpes ej felet inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller avlämnas ej inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, får köparen göra avdrag på köpeskillingen, kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. Förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall dock gälla, om betydande skada skulle åsamkas säljaren genom att köpet häves och han erbjuder köparen skälig ersättning för felet samt det ej är uppenbart att varan icke kan användas för sitt ändamål.

Avser felet vara som skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet, får köparen innehålla köpeskillingen, till dess felet avhjälpts eller felfri vara hålles honom till handa. Är det uppenbart att felet ej är av väsentlig betydelse för köparen, får han dock ej innehålla mer än vad som kan antagas motsvara dubbla kostnaden för felets avhjälpande.

Första och andra styckena gäller även om åtagandet att avhjälpa felet gjorts av varans tillverkare eller eljest av annan än säljaren men för dennes räkning.

5 §

Är varan behäftad med fel och har ej säljaren eller annan för hans räkning åtagit sig att avhjälpa detta, får köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. I fråga om giltigheten av förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet äger 4 § första stycket andra punkten tillämpning.

Har köparen framställt anspråk på grund av felet och erbjuder sig säljaren att avhjälpa felet eller att avlämna felfri vara i den felaktigas ställe, äger köparen ej göra gällande befogenhet enligt första stycket, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom. Köparen äger dock sådan rätt att innehålla köpeskillingen som anges i 4 § andra stycket.

6 §

Har säljaren eller annan för hans räkning genom utfästelse att avhjälpa fel eller annan garanti åtagit sig att svara för varan under viss angiven tid och överensstämmer varan ej med vad som följer av garantin, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om det ej måste antagas att avvikelsen beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen.

7 §

Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande,

som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §. Detta gäller dock icke om säljaren tydligt rättat uppgiften eller, i fall då denne saknat kännedom om att uppgiften var oriktig, det för köparen klart framgått att säljaren icke åtagit sig ansvar för dess riktighet.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan oriktig uppgift som avses i första stycket och kan den antagas ha inverkat på köpet, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om säljaren åberopat uppgiften eller måste ha insett dess oriktighet.

8 §

Säljes varan i strid mot sådant förbud att saluhålla vara som meddelats i författning eller av myndighet för att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att varan eljest skall vara tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §. Detsamma gäller om varan är så bristfällig att den ej kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

9 §

Har varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll, äger köparen likväl göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om varan ej motsvarar säljarens uppgifter eller om säljaren underlåtit att lämna upplysning om sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till. Detsamma gäller om varan är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och omständigheterna i övrigt haft skäl att förutsätta.

10 §

Har säljaren i fall som avses i 3–9 §§ gjort sig skyldig till grov försummelse, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

11 §

Vill köparen på grund av fel i varan göra gällande befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §, skall han underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta. Har annan än säljaren för dennes räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan, får underrättelsen i stället lämnas till den som gjort åtagandet.

Försummar köparen att lämna underrättelse enligt första stycket, förlorar han rätten att göra gällande befogenhet som avses där.

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

12 §

Har varans tillverkare eller annan, som för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i

varan, helt eller delvis friskrivit sig från skyldighet att ersätta skada om åtagandet ej fullgöres, skall han likväl ersätta köparen dennes skada, om han visar grov försummelse vid fullgörande av åtagandet.

13 §

Är åtagande som sägs i 12 § förenat med villkor om att underrättelse om fel eller anspråk på fullgörande av åtagandet skall framställas i viss ordning, äger köparen utan hinder av att denna icke iakttagits kräva att åtagandet fullgöres, om han lämnat underrättelse enligt 11 § till antingen den som gjort åtagandet eller säljaren.

14 §

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, uppsåtligen eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen.

Särskilda bestämmelser om kreditköp

15 §

Lämnar säljaren anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, får köpet ej förenas med villkor varigenom köparen helt eller delvis avstår från rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär, till vilken säljaren överlåter sin fordran eller hos vilken säljaren pantsätter fordringen.

16 §

Erlägges köpeskillingen eller del därav med belopp, som köparen genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan, med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse, får köparen mot krav på betalning av långivaren framställa samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren.

17 §

Lämnar säljaren anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, får han ej mottaga av köparen ingången växelförbindelse beträffande det som ej erlagts. Han får ej heller till bevis för sin fordran mottaga av köparen utfärdat löpande skuldebrev eller annan av denne utställd skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenär, som i god tro förvärvat fordringshandlingen.

Den som bryter mot första stycket dömes till böter.

Avslutande bestämmelser

18 §

Har meddelande, som köparen har att lämna säljaren eller annan enligt 3, 4, 11 eller 13 §, inlämnats för befordran med post eller telegraf och försenas det eller kommer det ej fram, skall denna omständighet icke föranleda att köparen förlorar rätten att göra gällande befogenhet enligt denna lag.

19 §

Lagen äger icke tillämpning på ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

1 Inledning

1.1 *Utredningens uppdrag*

I samband med att de sakkunnigas uppdrag[1] år 1967 vidgades till att avse en begränsad översyn av lagen (1905:38 s. 1) om köp och byte av lös egendom (köplagen) uppdrogs åt de sakkunniga att även överväga behovet av särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd (angående tilläggsdirektiven se 1968 års riksdagsberättelse s. 43). I anförande till statsrådsprotokollet den 25 maj 1967 erinrade chefen för justitiedepartementet bl. a. om att denna fråga tagits upp i en framställning från Nordiska kommittén för konsumentspörsmål till de nordiska ländernas justitieministrar.[2] I framställningen hade föreslagits att vissa frågor rörande omfattningen av säljarens upplysningsplikt, köparens undersöknings- och reklamationsskyldighet, köparens rätt till ersättning för indirekta skador och säljarens möjligheter att begränsa köparens befogenheter vid fel i godset skulle utredas i syfte att stärka konsumenternas ställning gentemot den som bedrev yrkesmässig försäljning. Justitieministern anförde vidare.

> De sakkunniga bör förutsättningslöst pröva behovet av särskilda regler till skydd för konsumenterna. Behovet får bedömas mot bakgrund av de möjligheter att skydda konsumentintressen som i övrigt står till buds genom exempelvis konsumentupplysningsverksamhet, reklamationsnämnder och förhandlingar mellan statliga eller privata organ och näringsorganisationer. Det bör inte ankomma på de sakkunniga att föreslå några nya åtgärder av detta slag. Om det anses erforderligt att införa särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd, bör övervägas om reglerna bör infogas i köplagen eller tas upp i en särskild lag.

I 1967 års tilläggsdirektiv påpekades vidare att de sakkunniga inte borde gå in på den i konsumtionskreditutredningens betänkande (SOU 1966:42) behandlade frågan om en lag om konsuments rätt att frånträda avtal i vissa fall. Denna fråga har sedermera gjorts till föremål för lagstiftning i särskild ordning genom tillkomsten av lagen (1971:238) om hemförsäljning m. m. (prop. 1971:86, LU 10, rskr 194), vilken trätt i kraft den 1 juli 1971.

1.2 *Utredningens arbete*

När de sakkunniga tillkallades år 1962 var uppgiften i första hand att följa arbetet i en kommitté som tillsatts i Finland för att utarbeta förslag till köplag för detta land. De sakkunniga tog därför del av och kommenterade de utkast som lades fram av kommittén i Finland. Utkasten diskuterades vid nordiska överläggningar där Danmark, Finland, Norge och Sverige var representerade.

Sedan uppdraget år 1967 utvidgats, har utredningen tagit en mer aktiv del i arbetet på en revision av den skandinaviska köprät-

[1] I fråga om de ursprungliga direktiven för de sakkunniga se 1963 års riksdagsberättelse s. 78.
[2] Skrivelsen finns återgiven i NU 1968:6 (s. 36).

ten. Utredningen har funnit att en mycket begränsad översyn, vilken bara skulle avse vissa klart föråldrade bestämmelser i köplagen, skulle lämna ett otillfredsställande resultat. Efter det att köplagen tillkom år 1905 har icke obetydliga förändringar inträtt såväl i det ekonomiska liv som berörs av köplagen som i rättsuppfattningen. Bl. a. har verkstadsindustrins produkter fått ökad betydelse som objekt för köp, och inte minst har man att ta större hänsyn till olika former av beställningsköp. Transportteknikens utveckling och förändringarna i klausulrätten rörande transporter har riktat uppmärksamheten på de av köplagens regler som rör transporter. Den rättspraxis som utbildats sedan köplagens tillkomst – särskilt vad avser tiden under och efter första världskriget – har preciserat köprättens grundsatser på ett sätt som medfört att lagens ordalydelse på vissa punkter inte återger de principer som antagits i rättspraxis. En annan viktig förändring är formulärrättens ökade betydelse. Denna innebär att många av köplagens viktigaste regler vanligen sätts åt sidan till förmån för formulärrättsliga principer och att ett mått av tvång mot den ekonomiskt svagare parten införs genom avtalspraxis. Eftersom detta särskilt rör konsumenterna, behandlas det utförligt i detta betänkande. Utredningen har funnit det nödvändigt att vid en revision av köplagen ta hänsyn till bl. a. de olika omständigheter som nu berörts.

En fråga av särskild betydelse i förevarande sammanhang är verkningarna för konsumenterna av köplagens dispositiva regler. Inte minst inrättandet av Allmänna reklamationsnämnden har riktat uppmärksamheten på vikten av att konsumenterna kan åberopa köplagens principer. Utredningen har givetvis också haft sin uppmärksamhet riktad därpå. Många bestämmelser i köplagen har visserligen uteslutande betydelse för utpräglat kommersiella transaktioner mellan näringsidkare, men andra kan bli tillämpliga även på avtal som är att hänföra till kategorin konsumentköp. Det är uppenbart att man vid översynen av köplagen bör särskilt eftersträva att de dispositiva regler som rör konsumenterna är utformade så, att de lämpar sig även för konsumentköp.

Arbetet har även under det senare skedet i utredningens verksamhet bedrivits i nordiskt samarbete, och de utkast till ändringar i köplagen som utredningen utarbetat har diskuterats vid nordiska överläggningar. I direktiven för de sakkunniga har framhållits angelägenheten av att den nordiska rättslikheten på köprättens område består.

Utöver arbetet med en revision av köplagen skall utredningen enligt de år 1967 meddelade direktiven också yttra sig i fråga om den ställning som man bör ta till de i Haag utarbetade uniforma lagarna om internationella köp och om slutande av avtal om sådana internationella köp. Redan år 1963 förberedde de sakkunniga det svenska deltagandet i den diplomatiska konferensen i Haag år 1964, vid vilken konventionerna rörande de nämnda lagarna utarbetades, och en av de sakkunniga (Hellner) deltog i konferensen som en av den svenska regeringens representanter. Ehuru ett antal stater har ratificerat konventionerna, har dessa ännu inte trätt i kraft. Dessutom har ett arbete på revision av de uniforma lagarna vidtagits inom United Nations Commission for International Trade Law (UNCITRAL). I denna organisation är Sverige inte medlem. Under omständigheterna har utredningens arbete beträffande de uniforma lagarna huvudsakligen inskränkts till att följa utvecklingen i det internationella arbetet med lagarna. Därjämte har utredningen, i enlighet med de ursprungliga direktiven för de sakkunniga, ägnat särskild uppmärksamhet åt innehållet i den uniforma lagen om internationella köp vid arbetet med den svenska köplagen.

Genom tilläggsdirektiv den 20 november 1968 (se 1969 års riksdagsberättelse s. 43) har utredningen fått i uppdrag att utreda utformningen av nya regler om dröjsmålsränta, vilka skall ersätta 9 kap. 10 § handelsbalken m. fl. bestämmelser. Även översynen av reglerna om ränta företas i nordiskt samarbete, och särskilt Danmark och Norge har visat intresse för ny lagstiftning på området.

Utredningen har bl. a. under hösten 1970 och vintern 1971 arbetat med ämnet, och i februari 1972 har nordiska överläggningar i frågan ägt rum.

Utredningens arbete med utarbetande av särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd redovisas genom förevarande betänkande.

2 Allmänt om bakgrunden till utredningens förslag

De förändringar som konsumtionsvarumarknaden genomgått under senare tid har i växande grad riktat uppmärksamheten på behovet av särskilda åtgärder från samhällets sida till skydd för konsumenterna. Å ena sidan har den privata konsumtionen ökat kraftigt samtidigt som levnadsstandarden stigit, varjämte varusortimentet differentierats och nya och bättre varor tillkommit. Å andra sidan har utvecklingen lett till ökade svårigheter för konsumenterna att orientera sig på varumarknaden och att hävda sina intressen i förhållande till säljare och tillverkare. Den underlägsna ställning som konsumenten ofta intar visavi näringsidkaren vid förvärv av varor eller tjänster har blivit alltmer markerad i det moderna samhället. Med hänsyn till denna utveckling har i Sverige under de senaste åren tagits en rad initiativ i syfte att stärka konsumenternas rättsskydd i olika hänseenden. I det följande skall pekas på några av de omständigheter som motiverat sådana ingripanden från statsmakternas sida.

Karakteristiskt för utvecklingen under senare tid är att förbrukningen av s. k. varaktiga konsumtionsvaror, dvs. bilar, båtar, kylskåp, frysboxar, tvätt- och diskmaskiner, dammsugare, televisions- och radioapparater m. m., ökat i mycket stor omfattning. Samtidigt har handelns struktur och formerna för varudistributionen lett till en stark inriktning på märkesvaror och standardförpackningar. Olika slag av reklam, skyltning, förpackningar, kataloger och säljfrämjande åtgärder av skiftande art har fått allt större betydelse som medel att påverka konsumenternas val av varor. Utvecklingen mot större butiksenheter med begränsad service har vidare minskat möjligheterna till personlig vägledning. Till bilden hör också den ökade förekomsten av köp per telefon och postorder. I dessa fall saknar kunden möjlighet att i förväg besiktiga den vara som bjuds ut. Samtidigt blir han i särskilt hög grad beroende av uppgifter som säljare eller tillverkare lämnat i reklambroschyrer eller andra meddelanden som är riktade till allmänheten.

Konsumentens svårigheter att göra gällande sina intressen visavi näringsidkaren kommer också till uttryck på andra sätt. Vid försäljning av varaktiga konsumtionsvaror (kapitalvaror) har det blivit allt vanligare att säljaren tillämpar standardiserade köpevillkor upptagna i formulär till kontrakt, slutsedlar, orderbekräftelser, garantibevis etc. Villkoren har oftast bestämts ensidigt av säljaren eller annan för hans räkning och innebär för det mesta att säljarens rättsliga ställning förstärks i jämförelse med vad som gäller enligt köplagens dispositiva regelsystem. Köparens rättigheter blir däremot vanligen kraftigt beskurna. Konsumenten har mycket små möjligheter att påverka innehållet i denna s. k. formulärrätt. Vanligen ställs

han inför valet att antingen godta de standardvillkor som föreläggs honom eller avstå från att ingå avtalet. I realiteten innebär det formulärrättsliga regelsystemet att den avtalsfrihet på vilken köprätten bygger i stor utsträckning är satt ur spel.

Konsumentens underlägsna ställning i förhållande till säljarsidan visar sig även i andra avseenden. Levereras en inköpt vara inte i rätt tid eller är varan behäftad med fel, nödgas köparen ofta genom försvårat arbete eller förlust av fritid kompensera sig för den uteblivna eller felaktiga prestationen av säljaren. Skall varan repareras genom säljarens försorg, kan liknande olägenheter uppkomma för köparen, om reparationsåtagandet inte fullgörs inom rimlig tid. Uppstår tvist mellan konsumenten och säljaren rörande något kontraktsbrott på den senares sida medför i regel köparens bristande juridiska insikter att han har svårt att hävda sin rätt. Varans ekonomiska värde är ofta inte så stort att det motiverar ens att köparen vänder sig till någon juridiskt sakkunnig person, t. ex. advokat, för att erhålla biträde i en tvist med säljaren. Ännu mindre motiverar varans värde att köparen väcker talan hos domstol enligt det allmänna förfarande i tvistemål som nu förekommer, med de kostnader och ekonomiska risker detta medför.

De nu angivna svårigheterna för konsumenten att hävda sina intressen är påtagliga inte minst vid kreditköp. För många konsumenter är köp på avbetalning eller mot liknande kredit den enda möjlighet som står till buds att inom överskådlig tid förvärva en dyrbar kapitalvara. Karakteristiskt för utvecklingen på konsumtionskreditmarknaden under senare år är att det har blivit allt vanligare att det inte är säljaren själv utan ett i förhållande till denne fristående företag som i sista hand lämnar krediten till köparen. Vid avbetalningsköp kan säljaren exempelvis finansiera den kredit som han lämnar genom att pantsätta eller överlåta sin fordran mot köparen till ett kreditinstitut. Finansieringen kan också ske t. ex. i den formen att köparen i samband med vad som formellt är ett kontantköp genom säljarens förmedling får ett lån hos ett särskilt kreditinstitut för att finansiera köpet. Sådana transaktioner brukar kallas låneköp. Det kan även vara fråga om en stående kredit hos ett kreditinstitut som får utnyttjas för löpande inköp av varor hos vissa företag. Detta är utmärkande för vissa kreditkortssystem. Det trepartsförhållande mellan köpare, säljare och kreditgivare som uppkommer i sådana situationer kan medföra rättsliga komplikationer och få betydande konsekvenser för den enskilde köparen. Villkoren för krediten är i dessa situationer ofta sådana, att köparen bara har begränsade möjligheter att mot betalningskrav från kreditgivarens sida göra gällande invändningar som hänför sig till köpavtalet, t. ex. att varan är behäftad med fel eller brist.

Den nu beskrivna utvecklingen har som inledningsvis påpekats föranlett en rad initiativ till lagstiftning i syfte att stärka konsumenternas rättsskydd. I fråga om redan genomförd lagstiftning finns till en början anledning erinra om lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring, som trädde i kraft den 1 januari 1971 (prop. 1970:57, 3LU 45, rskr 260). Syftet med lagen är att, framför allt i konsumenternas intresse, skapa effektiva garantier för att reklam och marknadsföring inte bedrivs med otillbörliga metoder. Lagens centrala bestämmelse (1 §) är en generalklausul, vilken gör det möjligt att meddela förbud mot reklamåtgärd eller annan av näringsidkare vid marknadsföring av vara eller tjänst företagen handling, som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. Vid sidan av generalklausulen ingår i lagen bl. a. straffbestämmelser rörande vissa speciella marknadsföringsåtgärder, såsom vilseledande reklam. Lagen är till sin karaktär näringsrättslig och hänför sig således inte till näringsidkarens förhållande till enskilda konsumenter (eller näringsidkare) på grund av köp eller annat avtal utan till hans verksamhet i stort. Tillämpningen av lagen är i huvudsak anförtrodd två särskilda institutioner, marknadsrådet och konsu-

mentombudsmannen (KO).[1] Rådet är enda instans i ärenden om förbud enligt generalklausulen. KO övervakar marknaden och för det allmännas talan inför rådet. Det kan tilläggas att lagen innehåller en bestämmelse om skadeståndsskyldighet för den som bryter mot förbud eller gör sig skyldig till brott mot lagen (12 §). Bestämmelsen avser dock endast skada som uppkommer för konkurrerande näringsidkare.

Till lagen om otillbörlig marknadsföring ansluter sig lagen (1971:112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor, vilken trädde i kraft den 1 juli 1971 (prop. 1971:15, NU 7, rskr 90). Det väsentliga syftet med den senare lagen är att ge underlag för en bättre avvägning än hittills mellan konsument- och företagarintressen vid utformningen av kontraktsformulär som används på konsumtionsmarknaden i olika branscher. Också denna lags centrala bestämmelse (1 §) utgörs av en generalklausul, som ger möjlighet att förbjuda näringsidkare att – vid erbjudande av vara eller tjänst till konsument för enskilt bruk – använda villkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter måste anses otillbörligt mot konsumenten. Tillämpningen av lagen ankommer i första hand på KO och marknadsrådet. Till grund för lagen ligger tanken att KO skall övervaka marknaden och ta upp förhandlingar med företrädare för näringsidkarna i syfte att få till stånd ändring i sådana villkor som anses vara otillbörliga. Han skall härvid i första hand söka uppnå rättelse på frivillig väg. Lagen ger honom emellertid möjlighet att om förhandlingarna blir resultatlösa föra talan inför marknadsrådet om förbud enligt generalklausulen. Rådets uppgift är i sådant fall att göra en bedömning av om ett villkor typiskt sett är otillbörligt gentemot konsumenterna sedda som ett kollektiv. Rådet skall alltså inte gå in på en granskning av individuella avtal och ett förbud från rådets sida mot visst villkor gäller endast i fråga om villkorets framtida användning. Det kan dock antas att ett sådant förbud får verkningar också för de enskilda rättsförhållandena, om den mot vilken förbudet riktas tillämpar villkoret i strid mot förbudet.

Utöver de två nu nämnda lagarna bör även erinras om lagen (1971:238) om hemförsäljning m. m., vilken trädde i kraft den 1 juli 1971. Hemförsäljningslagen är i motsats till de båda föregående lagarna av civilrättslig karaktär. Den ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- och s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet (s. k. ångervecka). Lagen syftar till att skydda konsumenten mot påtryckning och överrumpling vid hemförsäljning och jämförbara försäljningsformer. Enligt 1 § äger lagen tillämpning vid yrkesmässig försäljning av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk, i fall då köparen avger anbud eller svar på anbud vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne i köparens bostad eller eljest på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om vissa avtal varigenom en näringsidkare åtar sig att fortlöpande tillhandagå en konsument med tjänster. Om ett köpavtal ingås och fullgörs på ömse sidor vid sammanträffandet, är lagen inte tillämplig. För att köparen skall få kännedom om sin rätt att frånträda avtalet, skall säljaren vid sammanträffandet lämna honom särskild underrättelse om hans rättigheter enligt hemförsäljningslagen (2 §). Iakttas inte detta blir konsumenten över huvud taget inte bunden av sin beställning. Har köparen frånträtt avtalet skall i princip vardera parten lämna tillbaka vad han mottagit (4 och 5 §§). Lagen innehåller också en bestämmelse om verkan av sådan utfästelse av säljarens ombud om köpevillkor som är gynnsammare för köparen än de som är upptagna på den ordersedel eller i det kontrakt som använts vid försäljningen (3 §). Bestämmelsen syftar till att ge köparen ett bättre skydd i de fall då en sådan s. k.

[1] Beträffande dennes verksamhet se tidskriften KO nr 1/1972.

sidolöpare förekommit. Det bör tilläggas att hemförsäljningslagen är av tvingande natur. Villkor, varigenom köparens rättigheter enligt lagen inskränks, är sålunda ogiltigt (6 §).

Åtskilliga frågor av stort intresse från konsumentskyddssynpunkt behandlas även av pågående utredningar. I detta sammanhang skall endast nämnas några som har särskild anknytning till köplagsutredningens uppdrag.[1] År 1970 utsågs en särskild sakkunnig för att verkställa utredning angående generalklausulerna i den förmögenhetsrättsliga lagstiftningen.[2] Enligt direktiven bör en reform i första hand gå ut på att ge domstolarna vidgade möjligheter att i det särskilda fallet ogiltigförklara eller jämka avtal eller avtalsvillkor vilkas tillämpning framstår som otillbörlig. Reformen avses närmast böra inriktas på en översyn av nu befintliga generalklausuler i 33 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen), 8 § lagen (1936:81) om skuldebrev (skuldebrevslagen) och 8 § lagen (1915:219) om avbetalningsköp (avbetalningsköplagen). Också de civilrättsliga generalklausulerna i vissa andra lagar, t. ex. i 34 § lagen (1927:77) om försäkringsavtal, avses emellertid böra ses över i sammanhanget. Översynen bör enligt direktiven allmänt sett inriktas på en framtida reglering som medger en betydligt mindre restriktiv tillämpning än de nuvarande generalklausulerna anses ge utrymme för. Därvid bör i första hand tas hänsyn till konsumenternas behov av skydd.

År 1971 tillkallades särskilda sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning angående den rättsliga regleringen av avbetalningsköp och andra former av konsumtionskredit.[3] Enligt direktiven bör kreditköpkommittén särskilt överväga vilka lagstiftningsåtgärder som behöver vidtas med anledning av de nya former för konsumtionskredit som har vunnit utbredning på marknaden. Prövningen härav skall i första hand ta sikte på konsumenternas intressen. I samband härmed bör enligt direktiven också ske en allmän översyn av avbetalningsköplagen. Vissa frågor som omfattas av kreditköpkommitténs uppdrag, nämligen spörsmål om införande av förbud mot användning av löpande fordringshandlingar i samband med konsumentkreditköp samt regler om ogiltighet av avtalsklausuler som innebär att köparens rätt till invändningar mot den som övertar säljarens rättigheter enligt köpekontraktet begränsas, aktualiseras delvis även i köplagsutredningens utredningsarbete. I den mån frågorna får sin lösning i detta sammanhang kan enligt direktiven för den nya utredningen dennas arbete i motsvarande utsträckning begränsas.

Inom justitiedepartementet övervägs f. n. frågan om ett förenklat rättegångsförfarande i tvister som rör mindre värden. Som ett led i detta arbete har i maj 1971 upprättats en promemoria angående förenklat rättegångsförfarande i konsumenttvister m. m. (stencil Ju 1971:9). I promemorian framhålls att rättegångar om konsumenttvister, dvs. tvister mellan näringsidkare och konsumenter med anledning av försålt gods eller tillhandahållen tjänst, förekommer relativt sparsamt vid domstol. Anledningen till detta anges vara dels den formalisering som utmärker förfarandet enligt rättegångsbalken och som gör att en process för den enskilde ofta framstår som krånglig, besvärlig och tidsödande, dels – och framför allt – de höga kostnader som en process regelmässigt för med sig. Problemen med den rättsliga prövningen av mindre tvister kan endast i mindre mån lösas genom den allmänna rättshjälpen.[4] Inte heller nu befintliga reklamationsorgan, t. ex. Allmänna reklamationsnämnden, anses erbjuda någon fullgod lösning, bl. a. av det skälet att dessa organ saknar möjlighet att tvångsvis genomdriva sina beslut. I promemorian diskuteras mot denna bakgrund vissa riktlinjer för ett förenklat förfarande inom ramen för nuvarande underrättsorganisation. Som utgångspunkter anses böra gälla att avgörandet i förfarandet skall få samma verkan som en dom och att

[1] Se vidare SOU 1971:37 s. 237.
[2] Generalklausulutredningen (Ju 1970:58).
[3] Kreditköpkommittén (Ju 1971:5).
[4] Jfr prop. 1972:4 s. 228.

förfarandet skall vara obligatoriskt i den meningen att part inte ges valrätt mellan den förenklade ordningen och ordinär process. I syfte att minska parternas rättegångskostnader bör man enligt promemorian inrikta sig på att söka åstadkomma ett förfarande där parterna kan föra sin talan utan hjälp av juridiskt biträde. Förfarandet bör därför förenklas i flera avseenden. Även vissa ändringar i nuvarande regler om rättegångskostnadernas fördelning mellan parterna förordas. Domstolen bör enligt promemorian utöva en kraftig materiell processledning och sträva efter att förlika parterna. Möjligheterna att fullfölja talan mot ett avgörande i det förenklade förfarandet bör vidare begränsas.

3 Nuvarande ordning

3.1 *Inledning*

De grundläggande bestämmelserna om köp av lös egendom är meddelade i 1905 års köplag. Denna lag gäller i princip alla slag av köp. Den omfattar således både köp som slutes mellan köpmän i och för deras rörelse (handelsköp) och andra köp (s. k. civila köp). Till den senare kategorin räknas inte bara köpavtal mellan enskilda personer utan också köp som en köpman ingår med en enskild person som köpare eller säljare. Köplagen innehåller däremot inte några regler som tar sikte direkt på konsumentköp, dvs. avtal varigenom konsument huvudsakligen för enskilt bruk köper vara av näringsidkare. Sådana köpavtal hänförs enligt köplagens systematik under den mer vidsträckta kategorin civila köp.

Bortsett från de speciella bestämmelserna om avbetalningsköp i avbetalningsköplagen och de särskilda föreskrifterna om hemförsäljning i hemförsäljningslagen har inte heller i övrigt meddelats några civilrättsliga särregler om konsumentköp. Självfallet är dessa köp liksom andra avtal på förmögenhetsrättens område underkastade reglerna i avtalslagen och sådana allmänna rättsgrundsatser som inte skrivits in i lag utan utbildats i rättstillämpningen.

När det gäller att närmare ange rättsläget beträffande konsumentköp synes det mot nu angivna bakgrund lämpligast att utgå från köplagens regelsystem och rättspraxis i anslutning till denna lag. Redogörelsen härvidlag (3.2) torde dock få begränsas till sådana frågor som behandlas i utredningens förslag. Eftersom den lag om konsumentköp som utredningen föreslår använder vissa i köplagen förekommande begrepp, t. ex. "dröjsmål", i samma bemärkelse som de har i köplagen, synes det inte heller vara nödvändigt att i vidare mån än som krävs för förståelsen av utredningens förslag precisera den närmare innebörden av begreppen.

Rättsbildningen i fråga om konsumentköp sker inte bara genom den praxis som utbildas i domstolarnas verksamhet utan även på andra vägar. En viktig roll härvidlag spelar de särskilda reklamationsorgan som inrättats för att pröva konsumenters anmärkningar mot inköpta varors beskaffenhet. Främst bör nämnas Allmänna reklamationsnämnden, för vars verksamhet lämnas en särskild redogörelse (3.3).

Som har påpekats i 2 kap. tillämpas vid försäljning av varaktiga konsumtionsvaror vanligen standardiserade köpevillkor upptagna i formulär till kontrakt, slutsedlar, orderbekräftelser etc. För konsumentköpens del är särskilt de i denna formulärrätt förekommande garantiklausulerna av intresse. I redogörelsen för nuvarande ordning lämnas avslutningsvis en kort redogörelse för användningen av standardformulär vid konsumentköp (3.4).

3.2 *Översikt över gällande bestämmelser*[1]

3.2.1 Köplagens regelsystem

Köplagen innehåller som nyss nämnts grundläggande bestämmelser om köp av lös egendom. Lagen syftar dock inte till att ge en uttömmande reglering av alla spörsmål rörande sådana köp. Utanför lagen faller t. ex. frågor om ingående av köp och om verkan av vissa kontraktsbrott. Lagen reglerar vidare endast köparens förhållande till säljaren. Frågor om köparens förhållande till tillverkaren av den sålda varan – om denne är annan än säljaren – och till sådan särskild kreditgivare som i sista hand finansierat köpet är att bedöma enligt andra regler (se 3.2.2 och 3.2.3).

Tillämpningsområdet för köplagen är vidsträckt. Till en början kan erinras om att den avser inte bara köp utan också byte av lös egendom (1 § andra stycket). Någon definition av begreppet "köp" ges inte i lagen. Av 2 § framgår emellertid att även beställningsavtal är att räkna som köp. För att ett beställningsavtal i lagens mening skall föreligga förutsätts att någon av annan betingat sig att han skall mot vederlag i pengar förfärdiga något och bestå ämnet därtill själv. Undantag görs dock beträffande uppförande av byggnad. Vad som innefattas i begreppet "lös egendom" preciseras inte heller i lagen. Allmänt kan sägas att begreppet täcker allt slags egendom som inte är att räkna som fast egendom (jfr 1 kap. 1 § och 2 kap. jordabalken). Lagen är således tillämplig på både köp av lösöre och överlåtelse av värdepapper, rättigheter m. m.

Köplagen skiljer mellan köp av bestämt gods (speciesköp) och leveransavtal (genusköp eller generiskt köp). Till den senare kategorin räknas enligt 3 § första stycket köp som inte avser bestämt gods utan endast viss myckenhet av angivet slag. Under leveransavtal inbegrips enligt andra stycket i samma paragraf också köp varigenom någon sålt viss myckenhet att uttas ur bestämt gods (halvgeneriskt köp). För speciesköp och leveransavtal meddelas i viss utsträckning skilda regler i lagen, t. ex. i fråga om farans övergång (17 §) och säljarens skadeståndsskyldighet vid dröjsmål (23 och 24 §§) eller fel i godset (42 och 43 §§).

I köplagen görs även andra distinktioner mellan olika typer av köp. Som tidigare påpekats skiljs mellan handelsköp, dvs. köp som är slutet mellan köpmän[2] i och för deras rörelse (4 §), och andra köp (s. k. civila köp). Konsumentköp hör till den senare kategorin. Begreppet "konsumentköp" förekommer dock inte i köplagen. Vid sidan av den nu berörda distinktionen mellan handelsköp och civila köp görs i lagen också skillnad mellan vissa ytterligare typer av köp. Anledning saknas att i detta sammanhang gå närmare in härpå. Det bör dock framhållas att lagen gäller såväl kontantköp som kreditköp.[3] Vad gäller de särskilda regler som finns beträffande avbetalningsköp får hänvisas till 3.2.3.

Utöver det inledande avsnittet om lagens tillämpningsområde m. m. (1–4 §§) består köplagen grovt sett av tre huvuddelar. I en första del ges utfyllande regler om förhållandet mellan parterna i följande hänseenden, nämligen i fråga om köpeskillingens bestämmande i vissa fall (5–8 §§), platsen för godsets avlämnande (9–11 §§), tiden för köpets fullgörande (12 och 13 §§), rätten att innehålla godset eller köpeskillingen (14–16 §§), faran för godset (17 §) och godsets avkastning (18–20 §§). I den andra huvuddelen meddelas främst regler om påföljder av kontraktsbrott från endera partens sida. Här regleras sålunda frågor om dröjsmål på säljarens (21–27 §§) eller köparens sida (28–37 §§), ränta på köpeskillingen (38 §), verkan av köparens obestånd (39–41 §§), fel eller brist i godset (42–54 §§), avvisande av gods och hävande av köp (55–58 §§) samt säljarens skadeståndsskyldighet mot köpa-

[1] En utförligare redogörelse för gällande rätt med redovisning av rättspraxis beträffande viktigare frågor som behandlas i konsumentköplagen återfinns i bilaga 1.

[2] Med köpman avses i lagen var och en som är skyldig att föra handelsböcker.

[3] Beträffande termen "kreditköp" får hänvisas till vad som anförs i specialmotiveringen till 15 § konsumentköplagen.

ren när godset vid köpet tillhörde annan än säljaren (59 §). Efter ett par bestämmelser om öppet köp (60 §) och om ansvaret för vissa meddelanden som befordras med post eller telegraf (61 §) innehåller lagen i en avslutande del föreskrifter om betydelsen av vissa vid köp brukliga uttryck (62–71 §§), bl. a. transportklausuler.

Det ligger i sakens natur att åtskilliga av köplagens bestämmelser saknar aktualitet vid konsumentköp. Detta gäller inte bara regler som uttryckligen angetts vara tillämpliga endast vid handelsköp utan också åtskilliga andra bestämmelser, t. ex. flertalet av reglerna om transportklausuler. Även om man bortser från bestämmelser av nu åsyftade slag, torde det knappast vara nödvändigt att i detta sammanhang lämna någon utförlig redogörelse för innehållet i och innebörden av samtliga regler som i övrigt ingår i lagen. Som kommer att utvecklas i de allmänna övervägandena (5.3.1) är den konsumentköplag som utredningen föreslår väsentligen avsedd att – såvitt gäller förhållandet mellan köpare och säljare – reglera köparens befogenheter mot säljaren vid dröjsmål på dennes sida eller fel i varan. Redogörelsen synes därför i första hand böra inriktas på köplagens regler i dessa hänseenden (21–27 och 42–54 § §).

Inledningsvis bör erinras om att köplagen utgår från principen att avtalsfrihet skall råda vid köp. Enligt 1 § första stycket skall lagens regler om säljares och köpares rättigheter och skyldigheter lända till efterrättelse, om annat inte är uttryckligen överenskommet eller eljest kan anses avtalat eller följer av handelsbruk eller annan sedvänja. Köplagens regler kan alltså sättas ur spel dels – och framför allt – genom avtal mellan parterna, dels genom sådan praxis som utbildats inom handeln. Det bör tilläggas att avtalsfriheten vid köp inte är fullständig utan begränsas av vad som följer av allmänna rättsgrundsatser och tvingande lagbestämmelser på området, t. ex. lagen om avbetalningsköp.

Köplagen innehåller endast ett fåtal regler angående kraven på säljarens prestation. Om tills vidare bortses från frågan om det sålda godsets kvalitet – en fråga som har nära samband med säljarens ansvar för fel i godset – regleras i köplagen väsentligen frågor om platsen för godsets avlämnande och om tiden för köpets fullgörande. I det förra hänseendet ges grundläggande regler i 9–11 §§. Dessa har betydelse inte bara för bestämningen av frågan om platsen för leveransen utan också för förståelsen av begreppet "avlämnande". Till detta begrepp anknyter en rad andra bestämmelser i lagen, t. ex. reglerna om farans övergång (17 §) och om dröjsmål på säljarens sida (21 §). Som huvudregel gäller att varan skall avlämnas där säljaren vid köpet hade sitt hemvist (9 §). Om annat inte avtalats, skall alltså köparen i regel hämta varan hos säljaren. Till denna princip ansluter vissa bestämmelser om fall då säljaren är skyldig att sända varan till köparen. Lagen skiljer här mellan platsköp (11 §) och distansköp (10 §). I det förra fallet anses varan inte avlämnad förrän den kommit i köparens besittning. I det senare fallet skall den anses avlämnad, när den tagits om hand av någon som åtagit sig att frakta den från den ort varifrån den bör sändas (fraktföraren) eller, om varan skall avsändas med fartyg, när den bragts innanför dess sida. Avlämnandet sammanfaller således vid distansköp inte med köparens mottagande av varan. Utöver de nu nämnda reglerna innehåller köplagen också bestämmelser om innebörden av olika transportklausuler (62–65 §§), t. ex. att godset sålts fraktfritt med angivande av viss bestämmelseort. Vad angår tiden för köpets fullgörande uppställs i 12 § den allmänna regeln att fullgörande skall ske vid anfordran, om inte viss tid är utsatt eller det framgår av omständigheterna att leverans skall ske utan uppskov. Är viss tidrymd utsatt, inom vilken varan bör avlämnas, har säljaren i princip rätt att närmare bestämma tiden för avlämnandet (13 §).

Köparens och säljarens prestationer är avhängiga av varandra. Principen härom uttalas i 14 §. Säljaren har enligt paragrafen rätt att innehålla godset, tills köpeskillingen

erläggs, och köparen att innehålla köpeskillingen, tills godset hålls honom till handa. Regeln har betydelse inte bara för kontantköp utan också för exempelvis kreditköp.

I 17 § behandlas frågan om faran för godset, dvs. spörsmålet om vem som skall vidkännas följderna av att godset efter köpet skadas genom olyckshändelse eller skadegörelse av utomstående. Enligt huvudregeln står säljaren faran för godset fram till dess avlämnande, medan köparen står faran efter avlämnandet. Från denna regel gäller visst undantag för köp av bestämt gods som skall avhämtas av köparen. Skadas godset efter det att faran övergått på köparen, är denne ändå skyldig att erlägga köpeskillingen. Beträffande läget då köparen utövar sin hävningsrätt vid kontraktsbrott på säljarens sida får hänvisas till vad som sägs nedan om 58 §.

I 21–27 §§ ges grundläggande regler om köparens befogenheter vid dröjsmål på säljarens sida. Med dröjsmål avses inte bara försenad leverans av varan utan också helt utebliven leverans. Däremot nämns t. ex. inte sådana situationer som då säljaren före den tidpunkt då avlämnande skall ske förklarar sig inte komma att leverera i tid eller inte leverera alls (s. k. anteciperat dröjsmål). Fall av dessa slag får bedömas med hänsyn till vad parterna avtalat eller, om avtal saknas, enligt allmänna köprättsliga grundsatser.

Vid dröjsmål på säljarens sida kan köparen i första hand välja mellan att kräva varans avlämnande eller häva köpet (21 § första stycket). En förutsättning härför är, att det inte beror av köparen eller av händelse, för vilken han står faran, att varan inte avlämnats i rätt tid. För att köparen skall få häva köpet krävs vidare att kontraktsbrottet är väsentligt. Var dröjsmålet bara av ringa betydelse för köparen eller hade säljaren grundad anledning att anta det, får köparen vid civilt köp häva köpet endast om han betingat sig ett noggrant iakttagande av leveranstiden (21 § andra stycket). Något krav på att köparen innan han utnyttjar sin hävningsrätt skall ha särskilt uppmanat säljaren att leverera uppställs inte i lagen. I 22 § meddelas specialregler om successiv leverans. Skall godset avlämnas efter hand i särskilda poster och fördröjs någon av dem, har köparen inte på grund av 21 § rätt att häva köpet i vidare mån än såvitt rör denna post. Kan upprepande av dröjsmålet skäligen befaras, får köparen dock avvisa även poster som skolat avlämnas senare. Köparen får också häva köpet i dess helhet, om posterna står i sådant sammanhang att det skulle lända honom till förfång att delvis vidbli köpet. Från den nu berörda frågan bör skiljas spörsmålet om köparens ställning vid s. k. partiellt dröjsmål på säljarens sida, dvs. det fallet att säljaren vid leveranstidens utgång endast levererat en del av godset. Det senare spörsmålet är inte närmare reglerat i köplagen.

Utöver rätten att kräva avlämnande av varan eller att häva köpet ger köplagen köparen befogenhet att fordra ersättning av säljaren för skada som köparen lider genom dröjsmålet. Förutsättningarna för säljarens skadeståndsskyldighet är angivna i 23 och 24 §§. Säljarens ansvar är strängare vid leveransavtal än vid speciesköp. I det förra fallet är skadeståndsansvaret i princip strikt (undantag görs bl. a. för fall av force majeure), medan den i det senare fallet förutsätter att dröjsmålet kan tillräknas säljaren som försummelse. Bevisbördan härvidlag åvilar dock säljaren.

För att köparen skall äga utöva de befogenheter han enligt det sagda har vid dröjsmål krävs att han reklamerat i viss ordning. Köplagen skiljer här mellan situationer då leverans uteblivit och då varan levererats för sent. I den förra situationen kan köparen genom underlåtenhet att fullgöra sin i lagen angivna reklamationsplikt gå miste om rätten att kräva varans avlämnande (26 §). Han kan däremot inte förlora rätten att häva köpet eller kräva skadestånd. I den senare situationen riskerar köparen vid civilt köp att förlora dessa rättigheter, om han inte utan oskäligt uppehåll meddelar säljaren att han vill "tala å dröjsmålet" (27 §). För att köparen skall vara berättigad till hävning fordras utöver nämnda s. k. neutrala reklamation att han utan oskäligt uppehåll förkla-

rar sig vilja häva köpet.

Som tidigare nämnts är köparens skyldighet att betala köpeskillingen enligt 14 § knuten till säljarens åtgärd att hålla honom godset till handa. Dröjer säljaren härmed, uppskjuts i princip köparens skyldighet att betala i samma mån.

I 42–54 §§ ges grundläggande regler om påföljderna av att en såld vara är behäftad med fel.[1] Lagen innehåller inte någon närmare bestämning av vad som skall förstås med "fel". Denna fråga får i första hand bedömas med utgångspunkt från vad parterna avtalat om varans egenskaper. Har intet avtalats härom får frågan besvaras efter en friare bedömning, med hänsyn särskilt till vad som enligt allmän uppfattning är att räkna som fel hos en vara av ifrågavarande slag. De kontraktsbrott som är att hänföra till kategorin "fel" avser huvudsakligen faktiska fel, dvs. säljarens ansvar för varans beskaffenhet i fysiskt avseende. Säljaren bär visst ansvar också för rådighetsfel, dvs. för inskränkning i varans brukbarhet på grund av föreskrift i författning eller beslut av myndighet. Beträffande säljarens skadeståndsskyldighet mot köparen när godset vid köpet tillhörde annan än säljaren ges en särskild regel i 59 §.

Vid bedömningen av huruvida en vara är behäftad med fel spelar bl. a. säljarens uppgifter om varan en viktig roll. Uppgifter av allmänt lovprisande natur ådrar inte säljaren något juridiskt ansvar. Detta är däremot i stor utsträckning fallet beträffande uppgifter av mer bestämd eller konkret natur. Det är dock tveksamt hur långt ansvaret sträcker sig. Rättsläget är också till stor del ovisst beträffande säljarens ansvar för uppgifter i annonser, reklambroschyrer o. d. liksom i fråga om hans ansvar för meddelanden som lämnats av annan, t. ex. varans tillverkare.

Nära samband med frågan om säljarens ansvar för positiva uppgifter om varan har spörsmålet om verkan av underlåtenhet av säljaren att upplysa köparen om förhållande som är av väsentlig betydelse för denne. Spörsmålet regleras inte i köplagen. I första hand är det att bedöma enligt de allmänna reglerna om rättshandlings ogiltighet på grund av svek eller handlande i strid mot tro och heder i 30 och 33 §§ avtalslagen. I andra hand får bedömningen ske enligt allmänna köp- och avtalsrättsliga grundsatser.

Regleringen av köparens befogenheter vid fel är delvis olika för köp av bestämt gods (42 §) och leveransavtal (43 §). I båda fallen äger köparen vid väsentligt kontraktsbrott häva köpet. Vid leveransavtal kan köparen i stället kräva att säljaren levererar felfritt gods. Från kravet på felets väsentlighet som förutsättning för rätt till hävning eller ersättningsleverans gäller undantag dels om säljaren förfarit svikligt dels – vid leveransavtal – om säljaren känt till felet i sådan tid att han utan oskälig kostnad eller svårighet kunnat skaffa felfri vara till köpets fullgörande. Vid såväl köp av bestämt gods som leveransavtal kan köparen i stället för att avvisa varan kräva sådant avdrag på köpeskillingen som svarar mot felet.

Utöver de nu angivna befogenheterna ger köplagen också köparen rätt till skadestånd av säljaren. Även på denna punkt görs viss skillnad mellan köp av bestämt gods och leveransavtal. I det förra fallet har köparen rätt till ersättning, om godset vid köpet saknade egenskap som kan anses tillförsäkrad eller om felet uppkommit efter köpet till följd av säljarens vanvård eller försummelse eller om säljaren förfarit svikligt (42 § andra stycket). I det senare fallet är säljarens skadeståndsansvar i princip strikt (43 § andra stycket). Undantag härifrån gäller i samma mån som i fråga om säljarens skadeståndsskyldighet vid dröjsmål.

Liksom vid dröjsmål innehåller lagen beträffande fel särskilda regler om successiv leverans (46 §). Skall godset avlämnas efter hand i särskilda poster och är någon av dem behäftad med fel, är köparen inte på grund av de förutnämnda reglerna berättigad att

[1] Enligt 50 § gäller reglerna i tillämpliga delar också i fråga om brist i godset, dvs. när detta inte uppgår till full myckenhet men enligt vad köparen måste anta är av säljaren avlämnat "såsom fullt".

häva köpet i vidare mån än såvitt rör denna post. Kan även senare poster befaras vara felaktiga, får dock också dessa avvisas. Står posterna i sådant sammanhang att det skulle lända köparen till förfång att delvis vidbli köpet, får han häva det i dess helhet. Från den nu berörda frågan är att skilja spörsmålet om köparens ställning vid s. k. partiellt fel, dvs. det fallet att endast en del av godset är behäftat med fel. Denna fråga är inte särskilt reglerad i köplagen. Köparen anses i sådant fall inte ha rätt att häva hela köpet, om felet är att betrakta som ringa i förhållande till godset i dess helhet.

Bedömningen av om en vara är felaktig skall enligt 44 § köplagen ske med hänsyn till varans beskaffenhet vid den tid då faran för dess förstörelse övergick på köparen, såvida inte felet uppkommit genom säljarens vållande. Vad gäller tidpunkten för farans övergång får hänvisas till vad som anförts därom i det föregående. Enligt rådande uppfattning anses bevisbördan i fråga om varans eventuella felaktighet som huvudregel böra ankomma på den av parterna som har varan i sin besittning. Har köparen mottagit varan, åligger det följaktligen i allmänhet honom att styrka ett påstående att varan är behäftad med fel. Om annat inte avtalats, har han härvid att visa att varan var felaktig redan vid den tidpunkt då faran för dess förstörelse övergick på honom. Det räcker sålunda inte att han kan styrka att varan vid en senare tidpunkt är behäftad med fel, utan han måste styrka att åtminstone orsaken till detta kan hänföras till den tidigare tidpunkten (felet skall ha funnits "in nuce" vid farans övergång).

Frågorna om vilken tidpunkt som skall vara avgörande för felbedömningen och vem som skall ha bevisbördan för att felet fanns vid den tidpunkten har särskild betydelse i sådana fall då säljaren genom garanti eller liknande utfästelse vid köpet åtagit sig att svara för varans beskaffenhet under viss tid. Enligt härskande mening innebär en sådan utfästelse oftast inte något avsteg från regeln i 44 § köplagen om att den relevanta tidpunkten är tiden för farans övergång. Däremot anses garantin medföra en presumtion för att ett fel som visar sig under garantitiden fanns "in nuce" vid denna tidpunkt. Bevisbördan för att felet beror på köparens försumlighet eller på olyckshändelse åvilar alltså säljaren. Det bör i sammanhanget anmärkas att många moderna garantier anses innefatta även ett mer vittgående ansvar för varan. Huruvida garantin har denna innebörd är att bedöma med hänsyn till innehållet i varje särskild utfästelse.

Enligt köplagen har säljaren inte någon skyldighet att avhjälpa fel i varan. Däremot har säljaren enligt 49 § under vissa förutsättningar rätt att förebygga mer långtgående anspråk från köparen genom att erbjuda denne rättelse av felet, dvs. antingen avhjälpande av detta eller – vid leveransavtal – avlämnande av gillt gods i stället för det felaktiga. Förutsättningarna härför är, att rättelsen kan ske innan köparen enligt 21 § (dvs. på grund av dröjsmål) skulle varit berättigad att häva köpet och att det är uppenbart att köparen inte skulle ådra sig någon kostnad eller olägenhet av att låta rättelsen ske.

Moderna garantier som lämnas av säljaren vid köpet[1] innefattar ofta en utfästelse av säljaren att avhjälpa fel som visar sig under garantitiden. Köparen ges därigenom en rätt att kräva reparation av varan – en befogenhet som inte tillkommer honom enligt köplagen. En garanti av nu åsyftat slag anses i regel också innefatta en rätt för säljaren att med uteslutande av andra påföljder avhjälpa felet. Underlåter säljaren att fullgöra sitt åtagande inom rimlig tid, torde köparen dock ha rätt att utöva de befogenheter som står honom till buds enligt köplagen.

Köparens möjligheter att utöva sina befogenheter vid fel i varan inskränks i viss mån genom föreskriften i 47 § köplagen. Har köparen före köpet undersökt godset eller utan giltig anledning undandragit sig att efterkomma anmodan att undersöka det, får han enligt denna föreskrift inte åberopa fel som han bort märka vid undersökningen, om

[1] Förhållandena då annan än säljaren lämnar garantin behandlas under 3.2.2.

inte säljaren förfarit svikligt. Detsamma gäller om köparen satts i tillfälle att före köpet undersöka prov på godset. Föreskriften i 47 § har i vissa hänseenden modifierats i rättspraxis. Vid bedömningen av om köparen försummat sin undersökningsplikt anses sålunda hänsyn böra tas till att köparen på grund av säljarens uppgifter eller andra särskilda omständigheter kan ha haft skäl att inskränka undersökningen av varan. Uttrycket "giltig anledning" som grund för underlåtenhet att följa uppmaning att undersöka varan har getts en rätt vidsträckt tolkning. Köparens skyldighet att beakta fel i varuprov som han fått tillfälle att undersöka anses vidare begränsad till fel som hänför sig till egenskap för vars bedömning provet skulle tjäna till ledning.

Enligt 48 § köplagen äger köparen, om gods sålts på auktion, inte göra gällande anspråk på grund av fel i godset, såvida inte säljaren förfarit svikligt eller godset inte motsvarar den beteckning under vilken det bjudits ut. Föreskriften anses vara uttryck för en allmän regel om att säljaren vid försäljning av gods "i befintligt skick" eller med liknande förbehåll normalt är fri från ansvar för godsets beskaffenhet. Regeln är emellertid inte utan undantag. Har säljaren förfarit svikligt (jfr 48 §) eller i strid mot tro och heder (jfr 33 § avtalslagen) blir säljaren ansvarig, även om varan sålts i befintligt skick. Detsamma anses i viss utsträckning gälla om säljaren haft vetskap om varans egenskaper. Ett annat undantag hänför sig till det fallet att säljaren lämnat positivt oriktiga uppgifter om varan. Köparen anses även i vissa andra situationer kunna göra säljaren ansvarig för fel, trots att varan sålts i befintligt skick.

För att köparen skall äga utöva sina befogenheter vid fel i varan krävs att han iakttagit honom åvilande reklamationsplikt. Vid civilt köp åligger det enligt 52 § köpare som vill "tala å fel eller brist i godset" att utan oskäligt uppehåll ge säljaren meddelande därom. Reklamationstiden löper från det att köparen märkt eller bort märka felet. Meddelandet till säljaren behöver endast ha formen av s. k. neutral reklamation, dvs. köparen behöver inte precisera vilka anspråk han vill göra gällande mot säljaren. Vill han häva köpet, krävs dock att han meddelat säljaren detta utan oskäligt uppehåll (s. k. hävningsförklaring). Försummar köparen sin reklamationsplikt, går han miste om rätten att göra påföljder gällande. Undantag gäller endast om säljaren förfarit svikligt eller grovt vårdslöst och felet i det senare fallet länder köparen till märklig skada (53 §). Utöver den reklamationsplikt som sålunda åvilar köparen gäller enligt 54 § en preskriptionstid om ett år beträffande hans rätt att påtala fel i varan. Tiden räknas från varans mottagande. Undantag gäller dock om säljaren åtagit sig att svara för varan under längre tid, t. ex. genom ett garantiåtagande, eller om han förfarit svikligt. Även om säljaren förklarat sig svara för varans beskaffenhet endast under kortare tid än ett år, anses köplagens preskriptionsregel in dubio gälla och köparen således vara berättigad att inom ettårsfristen framställa anspråk på grund av felet.

I 55–58 §§ köplagen ges regler om avvisande av gods och hävande av köp. Reglerna i 55 och 56 §§, vilka avser köparens plikt att ta vård om godset när han vill häva köpet eller kräva ersättningsleverans, kan här förbigås. I 57 och 58 §§ regleras frågan om återgång av parternas prestationer när köpet häves. Vardera parten är skyldig att återbära vad han mottagit. I likhet med vad som är fallet beträffande köpets fullgörande enligt 14 § råder enligt 57 § ett avhängighetsförhållande mellan återgångsprestationerna. Häves köpet äger säljaren inte återfå godset, om han inte återbär vad han uppburit av köpeskillingen, men är inte heller skyldig att betala tillbaka denna, om han inte återfår godset väsentligen oförändrat och oförminskat. Om köparen är berättigad till ersättning av säljaren, har han viss rätt att hålla godset inne till säkerhet för ersättningsanspråket. Det i 57 § uppställda kravet på att varan skall återställas i väsentligen oförändrat och oförminskat skick modifieras i avsevärd grad genom 58 §. Enligt denna paragraf gäller undantag från detta

krav inte bara om godset skadats genom olyckshändelse utan också om det undergått förändring endast genom sin egen beskaffenhet eller till följd av åtgärd som köparen vidtagit innan han märkt eller bort märka fel på grund varav han vill häva köpet.

Enligt 61 § köplagen skall vissa i paragrafen angivna meddelanden – i huvudsak reklamationer (t. ex. enligt 52 §) – gå på mottagarens risk. Har meddelandet lämnats in för befordran med post eller telegraf eller eljest avsänts på ändamålsenligt sätt och försenas det eller kommer det inte fram, skall denna omständighet inte medföra att avsändaren förlorat talan eller rättighet. Sådana meddelanden som inte nämns i 61 § går på avsändarens risk.

3.2.2 Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

Som påpekats i det föregående reglerar köplagen inte köparens förhållande till annan än säljaren. Lagbestämmelser saknas också i övrigt beträffande köparens relationer till sådan tredje man som i något avseende tagit befattning med en vara innan den slutligen av återförsäljaren (detaljisten) säljs till konsumenten. De kategorier tredje män som här åsyftas är främst varans tillverkare samt importör av eller generalagent för varan (grossist). I den mån konsumenten kommer i rättsförhållande till någon som hör till dessa kategorier, blir detta därför att bedöma enligt allmänna civilrättsliga regler.

Har varans tillverkare (eller annan som hör till nyss nämnda kategorier av tredje män) genom garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att avhjälpa sådant fel i varan som visar sig inom viss angiven tid, svarar han för utfästelsen i enlighet med dess innehåll. Har garantin t. ex. begränsats till att gälla vissa typer av fel i varan, sträcker sig garantigivarens ansvar inte längre än till dessa. Vid försummelse att fullgöra utfästelsen ådrar han sig skadeståndsskyldighet enligt den allmänna culparegeln. Har han friskrivit sig i skadeståndshänseende, torde friskrivningen inte kunna åberopas, om han själv uppsåtligen vållat skadan. Sannolikt torde detsamma gälla, om han låtit grov vårdslöshet komma sig till last i fråga om fullgörande av åtagandet.

Förekomsten av ett avhjälpningsåtagande från tredje man i samband med köp innebär inte utan vidare att köparen blir bunden av att begagna sig av åtagandet. Denna fråga får besvaras med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Främst är härvid att beakta, om garantin ingår som ett led i köpavtalet och om köparen accepterat eller åberopat den. Rättsläget på denna punkt är oklart.

Har varans tillverkare lämnat oriktig uppgift om en vara och lider köpare av varan skada till följd därav, blir tillverkarens skadeståndsansvar att bedöma enligt allmänna rättsgrundsatser. Motsvarande gäller, om annan som hör till förut nämnda kategorier av tredje män lämnat en sådan uppgift. I den mån skada i fall av nu berörda slag omfattar ren förmögenhetsskada och någon brottslig handling inte föreligger, är det osäkert om något skadeståndsansvar kan åläggas uppgiftslämnaren (jfr 2 kap. 4 § förslaget till skadeståndslag i prop. 1972: 5).

3.2.3 Köparens förhållande till särskild kreditgivare

Köplagen gäller som tidigare nämnts såväl kontantköp som kreditköp. För sådana kreditköp som enligt 1915 års avbetalningsköplag räknas som avbetalningsköp har i denna lag meddelats särskilda regler om bl. a. hävning på grund av köparens dröjsmål. Reglerna är tvingande och sätter till stor del köplagens motsvarande bestämmelser ur spel. Avbetalningsköplagen rör emellertid endast förhållandet mellan säljaren och köparen. Den rör inte köparens förhållande till den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen eller annan som i sista hand finansierat köpet. Beträffande sådana situationer är rättsläget i huvudsak följande.

I fråga om överlåtelse av fordran gäller som huvudregel att den till vilken fordringen överlåtits inte gentemot gäldenären har bättre rätt än överlåtaren hade. Alla invändningar som gäldenären kunnat rikta mot överlåtaren, kan han göra gällande även mot den nye borgenären. Beträffande överlåtelse av enkelt skuldebrev uttalas denna princip i 27 § skuldebrevslagen.[1] Samma grundsats anses analogt böra tillämpas även i fråga om överlåtelse av fordran i ett ömsesidigt fordringsförhållande, t. ex. om säljare överlåter sin rätt till köpeskillingen enligt ett avbetalningskontrakt. Vad angår kreditköp innebär det sagda att köparen, om säljaren överlåtit sin fordran till finansieringsföretag eller annan, är bibehållen vid sin rätt att häva köpet m. m., om säljaren gör sig skyldig till väsentligt kontraktsbrott (varan är t. ex. behäftad med fel). Köparens befogenheter härvidlag kan dock på grund av bestämmelse i köpavtalet vara inskränkta. Det förekommer sålunda att köparen genom klausul i avtalet frånsäger sig befogenheten att göra gällande invändningar på grund av köpet i förhållande till den som av säljaren förvärvat dennes rätt enligt avtalet. Klausuler av detta slag torde i allmänhet vara bindande för köparen.

Även bruket av löpande fordringshandlingar jämsides med köpekontrakt medför begränsningar i köparens möjlighet att vid krav på betalning av den som innehar handlingen framställa invändningar som hänför sig till rättsförhållandet mellan köparen och säljaren. Enligt 17 § växellagen (1932:130) äger den mot vilken talan på grund av växel görs gällande inte mot innehavaren framställa invändningar, som grundas på den förres särskilda förhållande till utställaren eller till föregående växelinnehavare, om inte innehavaren vid växelns förvärvande uppsåtligen handlat till gäldenärens förfång.[2] Motsvarande skydd för växelinnehavare i god tro gäller enligt 19 § andra stycket, när någon innehar växeln med panträtt på grund av pantindossament.[3] Beträffande löpande skuldebrev[4] ges i 15–18 §§ skuldebrevslagen en utförlig reglering av vilka invändningar som kan göras gällande även mot ny borgenär som – efter överlåtelse – i god tro kommit i besittning av skuldebrevet. I förevarande sammanhang torde det vara tillräckligt att erinra om att gäldenären enligt 15 § första stycket inte får mot sådan borgenär som nyss sagts göra gällande att betingat vederlag inte kommit gäldenären till godo eller att i övrigt det rättsförhållande som föranlett skuldebrevets utfärdande medför rätt till jäv. För att innehavaren av skuldebrevet skall vara skyddad mot invändning av gäldenären krävs enligt 15 § andra stycket att han inte kände till omständighet, på vilken invändningen grundas, eller hade skälig anledning till misstanke därom. Vad som sagts nu gäller enligt 10 § också för det fallet att skuldebrevet pantsatts.

Trepartsförhållandet köpare–säljare–kreditgivare tar sig i det moderna samhället även flera andra rättsliga uttryck än de som nu har berörts. Här kan främst erinras om det s. k. låneköpssystemet och de former av kontokredit där konsument med ett finansieringsföretag träffar avtal om viss kredit för köp av varor hos en eller flera detaljhandlare mot uppvisande av ett särskilt kreditbevis.[5] Köparen ingår i fall av nu åsyftade slag två transaktioner, ett köp och ett försträckningsavtal. Det lånade beloppet betalas vanligen av kreditgivaren direkt till säljaren, som således får kontant likvid. Lånetransaktionen innebär att köparen i förhållande till kreditgivaren ikläder sig amorteringsskyldighet för belopp som åtgått till erläggande av köpeskillingen (låneköp) eller eljest motsvarar köp

[1] Detsamma gäller enligt 10 § skuldebrevslagen beträffande pantsättning av enkelt skuldebrev.

[2] Detsamma gäller enligt 22 § checklagen (1923:131) i fråga om checkinnehavares skydd mot checkgäldenärs invändningar.

[3] De inskränkningar i gäldenärens invändningsrätt som följer av 17 och 19 §§ växellagen upprätthålls inte beträffande s. k. rektaväxlar. Har utställare i växeln insatt orden "icke till order" eller motsvarande uttryck, får växeln enligt 11 § andra stycket inte överlåtas i annan form eller med annan verkan än som i allmänhet gäller i fråga om överlåtelse av fordran.

[4] Angående termen "löpande skuldebrev" se 11 § skuldebrevslagen.

[5] Se vidare specialmotiveringen till 16 §.

inom avtalad gräns för krediten (kontokredit). Eftersom lånet formellt sett är ett särskilt avtal mellan köparen och långivaren, torde den förre enligt nuvarande ordning sakna möjlighet att mot krav på betalning från den senares sida göra invändningar om fel i varan eller utebliven leverans av denna.

3.3 *Allmänna reklamationsnämndens verksamhet*[1]

Allmänna reklamationsnämnden[2] inrättades den 1 januari 1968 av Statens konsumentråd, som har överinseendet över och det ekonomiska ansvaret för nämndens verksamhet. Nämnden har till huvuduppgift att pröva anmärkningar, som enskilda konsumenter framställer mot beskaffenheten av inköpta varor eller tillhandahållna tjänster.

Nämnden består av lika antal företrädare för konsumenterna och för olika branschorganisationer inom näringslivet med domstolsjurister som opartiska ordförande. Själva nämnden arbetar på sex avdelningar. En avdelning handhar reseärenden, en annan motorärenden, en tredje textilärenden, en fjärde elärenden, en femte ärenden rörande fritidsbåtar samt en sjätte ärenden som faller utanför de nämnda slagen av ärenden. Ärendena avgörs efter föredragning "på handlingarna".

Vid sin sida har nämnden ett kansli. Dess uppgift är inte endast att motta inkommande klagomål – varav omkring 75 procent sker per telefon – och att förbereda dessa för hänskjutande till någon av nämndens avdelningar. Personalen på kansliet lämnar även råd i ärenden av enklare beskaffenhet och söker såvitt möjligt åstadkomma en uppgörelse mellan konsumenten och dennes motpart. I själva verket är denna del av verksamheten den mest tidskrävande. I sin egenskap av "klagomur" brukar kansliet på detta sätt kunna bistå huvudparten av dem som vänder sig till nämnden. Under 1971 inkom till kansliet omkring 15 000 ärenden. Genom sammanträden inför "fullsutten nämnd" avgjordes under samma tid 969 ärenden.

Ärendenas beskaffenhet framgår i stort av den nämnda uppdelningen på olika avdelningar.

Avdelningen för *resor* handlägger främst ärenden rörande sällskapsresor och uthyrning av stugor. Klagomålen gäller till stor del brister i inkvartering på semesterorten, enligt resenärens mening bestående i att inkvarteringens standard avvikit antingen från vad som avtalats eller från vad som kan anses utgöra normal standard för resor av jämförbart slag och pris.

De på *motoravdelningen* prövade ärendena avser dels köp av bilar, främst begagnade sådana, dels uppdrag om reparation. Tvisterna om köp av begagnade bilar angår ofta, huruvida bilen varit i sämre skick än som genomsnittligt motsvarar standarden för en begagnad bil av jämförligt slag med hänsyn tagen till bilens ålder, tillryggalagd körsträcka och köpeskillingens storlek.[3] Det ofta förekommande avtalsvillkoret "i befintligt skick" reser likaså frågan hur risken för olika slag av fel skall fördelas parterna emellan. Enligt fast praxis anser nämnden, att säljaren trots nämnda förbehåll

[1] Redogörelsen för nämndens verksamhet bygger på uppgifter hämtade ur Statens konsumentråds verksamhetsberättelse 1.1–31.12.1971 och lämnade av vice ordföranden i nämnden, rådmannen Allan Ekström. Redogörelsen har granskats av ordföranden för nämnden, generaldirektören Yngve Samuelsson, samt av vice ordförandena i nämnden, hovrättsrådet Nils Mangård och hovrättslagmannen Bengt Sandström. Till redogörelsen har fogats utdrag av protokoll fört vid plenarsammanträde med nämnden den 7 maj 1971 (bilaga 2).

[2] Beträffande nämndens verksamhet se även SOU 1971: 37 s. 244 och 1971: 86 s. 40 och 79.

[3] Jfr nämndens yttrande den 18 februari 1972 i M 390/1971: "Köp av begagnad bil innebär enligt sakens natur alltid ett visst mått av risktagande. Köparen kan ha tur och erhålla en bil som visar sig vara i bättre skick än han antagit liksom han å andra sidan kan erhålla en bil som ej bereder honom den nytta han förväntat sig. Härav följer att varje missräkning från köparens sida ej kan ha rättslig betydelse. Alldeles särskilt gäller detta, om bilen – såsom i detta fall – köpts i befintligt skick.

Risken för att bilen vid köpet ej motsvarat det skick, som AB Svensk Bilprovning uppställer för godkännande vid besiktning anses emellertid enligt fast praxis böra åvila säljaren."

har att stå risken för att bilen vid köpet är behäftad med sådana trafiksäkerhetsfel, som hade föranlett anmärkning om bilen i samband med köpet skulle har varit föremål för obligatorisk besiktning hos AB Svensk Bilprovning. Denna praxis motsvarar för övrigt branschkutymen hos Motorbranschens riksförbund. Såvitt det går att utläsa ur nämndens avgöranden, torde avtalsvillkoret däremot respekteras beträffande fel av annat slag än vad som sålunda hänför sig till trafiksäkerheten, med undantag för sådana allvarliga fel som legat utanför ramen för vad parterna kan antas ha åsyftat med klausulens innehåll. Som exempel på sådana fel må nämnas, att bilen inte varit körduglig eller att några av motorns cylindrar helt saknat kompression.[1]

Klagomålen tar sig ofta uttryck i att köparen begär att säljaren skall betala kostnaden för reparation, som han med anledning av felet låtit bilen undergå hos en annan verkstad än säljarens. Nämnden har här – i plenum, med verkan för alla avdelningar[2] – antagit den praxis, att köparen i princip har att bereda säljaren tillfälle att avhjälpa felet innan han får utföra reparation hos utomstående på säljarens bekostnad. Underlåter köparen att, efter reklamation, bereda säljaren tillfälle därtill, lämnas hans talan normalt utan bifall. Principen tillämpas, oavsett om säljaren särskilt åtagit sig vid köpet att avhjälpa fel eller ej (jfr 49 § köplagen). Undantag gäller dock i särskilda situationer, såsom att köparen befinner sig på avlägsen ort eller att köparen från början saknat anledning räkna med att det fel, för vars skull bilen underkastades reparation, förelegat redan vid köpet.

Köparnas anspråk avser inte sällan även annat än hävning, avdrag på köpeskillingen eller skadestånd motsvarande reparationskostnaden. Här åsyftas krav på ersättning för utgifter med anledning av felet eller för allmän förmögenhetsförlust. Till den del ärendena avser sådan ersättning torde de inte generellt tas upp till prövning, möjligen med undantag för ersättning för sådana utgifter av måttligt slag som köparen ådragit sig[3]. Motoravdelningens återhållsamhet är att se – utom mot bakgrund av svårigheterna att på grundval av nämndens arbetsformer med någorlunda säkerhet kunna uppskatta förlusternas storlek – som ett uttryck för syftet med nämndens verksamhet, som enligt vad som nämnts är att pröva varors och tjänsters själva beskaffenhet.

Klagomålen rörande uppdrag att reparera utan samband med köp avser normalt, att uppdraget inte utförts på ett fackmannamässigt sätt. Att nämnden kan ta upp sådana klagomål till prövning beror på att bland nämndledamöterna finns tillgång till biltekniskt sakkunskap. Även beträffande denna typ av ärenden tillämpas den nyss nämnda principen om rätten att få avhjälpa fel. Beställaren har alltså att, efter reklamation, vända sig till verkstaden i fråga för att få det fel avhjälpt, som påstås kvarstå från eller bero av den ursprungliga reparationen. Inte sällan avser klagomålen att verkstaden överskridit reparationsuppdraget. Visas så vara fallet, torde verkstaden enligt nämndens – vid plenum bekräftade – praxis som regel själv få stå ansvaret för detta. Undantag synes gälla, om uppdraget blott överskridits i måttlig omfattning och det klart varit till bilägarens fördel att reparationen ej begränsats till uppdraget. En annan typ av ärenden avser klagomål över att verkstaden inte avrått bilägaren från att beställa reparation, sedan det visat sig att reparationen uppgått till ett alldeles för högt belopp i förhållande till bilens bruksvärde. Nämnden har här antagit den ståndpunkten, att det åligger verkstaden i egenskap av sakkunnig att avråda från reparation i fall av uppenbart missförhållande mellan angivna omständigheter.

Ärendena på *textilavdelningen* avser till största delen påståenden om dålig kvalitet, om fel i materialet eller om otillfredsställande sömnad. De påtalade felen visar sig inte sällan i att klädesplagget färgar av sig på

[1] Jfr bilaga 2 under § 13.
[2] Se bilaga 2 under § 9.
[3] Jfr bilaga 2 under § 15.

andra kläder, främst vid tvätt. Nämnden har här tagit den ståndpunkten, att det åligger säljaren att lämna köparen tydliga anvisningar om hur klädesplagget skall tvättas. Sker det inte eller har säljaren lämnat oriktiga uppgifter om plaggets färgbeständighet, anses säljaren böra stå risken för att köparen i detta avseende misstagit sig beträffande varans användningssätt, förutsatt att köparen visat skälig försiktighet. Nämndens praxis torde ha medverkat till att klädesplagg numera i mycket stor utsträckning är försedda med s. k. tvättråd. Anfärgning vid tvätt tar sig ofta uttryck i krav på ersättning för skada på övriga plagg. Enligt nämndens praxis[1] – på denna avdelning – står säljaren här strikt ansvar för sådan skada, förutsatt dock att skadan uppgår till ett i förhållande till köpeskillingen måttligt belopp (skada på grund av skadebringande egenskaper).

Ärendena på *elavdelningen* rör främst tvättmaskiner, kyl- eller frysskåp samt radio- och televisionsapparater. Ärendena skiljer sig delvis från ärendena på övriga avdelningar genom den stora förekomsten av garantier. Anledning till tvist kan här stundom vara, huruvida en av tillverkaren utfärdad garanti inverkar på det köprättsliga mellanhavandet mellan säljaren och köparen: står säljaren in dubio ansvar enligt köplagen eller är hans ansvar begränsat i enlighet med garantin[2]. Även fördelningen av kostnaderna för transport av varan till säljarens eller reparatörens verkstad eller för reparatörens resa till köparen kan föranleda missnöje.

Avdelningen för *båtar* har inrättats nyligen och därför föreligger ännu ingen bestämd praxis.

Den *allmänna* avdelningen slutligen handlägger ärenden av skiftande beskaffenhet, t. ex. rörande transporter, möbler och sällskapsdjur.

Av de ärenden som avgörs inför fullsutten nämnd brukar genomsnittligt omkring 55 procent utfalla till den enskilde konsumentens förmån. Nämndens utslag har formen av rekommendation men efterlevs likväl i mycket stor utsträckning. Om man bortser från sådana fall där företaget i fråga gått i konkurs eller eljest upphört med sin verksamhet, rättar sig drygt 80 procent av berörda företag efter nämndens utslag.

3.4 *Standardformulär vid konsumentköp*

Som framhållits tidigare förekommer vid alla typer av köp, däribland konsumentköp, en formulärrätt som till stor del har ersatt köplagens regler. Formulären är av olika slag. Allmänna leveransbestämmelser innehåller vanligen ganska fullständiga villkor för de köp på vilka de är tillämpliga. Ordersedlar, ordererkännanden, slutsedlar, avbetalningskontrakt, särskilda garantisedlar samt fakturor upptar ofta bestämmelser om mer begränsade ämnen. Ibland ges i kataloger och folders eller på förpackningar inte bara uppgifter om varorna och deras användning utan också bestämmelser om köparens befogenheter, t. ex. om rätt att "byta" varor. Bestämmelser av nu nämnda slag härrör vanligen från säljaren men kan också ingå i t. ex. en av tillverkaren utfärdad garanti som genom säljarens förmedling överlämnas till köparen.

Den juridiska giltigheten av innehållet i formulären är inte alltid oomtvistlig. Det kan ibland vara diskutabelt om köpare är bundna av exempelvis klausuler i ordersedlar (jfr 3 § hemförsäljningslagen). Giltigheten av fakturaklausuler begränsas av att de ofta saknar motsvarighet i vad som överenskommits vid avtalets ingående och därför blir gällande endast om köparen inte reklamerar mot dem (jfr 6 § köplagen). När köparen inte uttryckligen godtagit innehållet i en garantiförbindelse som del av avtalet kan det vara osäkert om det är bindande för honom. Särskilt är detta fallet om garantin härrör inte från säljaren utan från tillverkaren. Vilken juridisk relevans som kan tillerkännas innehållet i folders o. d. är av lätt insedda skäl ofta mycket tvivelaktigt. I det följande bortses emellertid från dessa frågor om giltigheten,

[1] Jfr bilaga 2 under § 15.
[2] Jfr bilaga 2 under § 11.

vilka närmast är avtalsrättsliga.

Innehållet i formulären är naturligtvis till stor del avhängigt av deras karaktär. Allmänna leveransbestämmelser är som redan nämnts de mest fullständiga. Ordersedlar och ordererkännanden innehåller bl. a. klausuler som rör avtalsslutandet. Fakturor innehåller bestämmelser som hänför sig till betalningen. Garantisedlar innehåller föreskrifter om köparens befogenheter vid fel i varan. Härav följer också att den formulärrättsliga regleringens omfattning vid varje särskilt köpavtal blir beroende av vilka av dessa handlingar som begagnas, varvid många olika kombinationer kan förekomma. Ibland har säljaren sin egen garantisedel men hänvisar i övrigt till allmänna leveransvillkor, som är gängse inom en viss bransch. En särskilt vid kontantköp mycket vanlig situation är att inga allmänna leveransvillkor begagnas men att säljaren till köparen överlämnar ett garantibevis utfärdat av antingen tillverkaren (generalagenten för varan) eller säljaren själv.

Till följd av vad som nu angetts kan det också råda osäkerhet om hur långt formulären avses ersätta de dispositiva lagreglerna. Om exempelvis en garanti innehåller bestämmelser om avhjälpande av material- och tillverkningsfel och fritar säljaren från ansvar i övrigt för fel, kan det vara tveksamt i vilken utsträckning köplagen skall anses tillämplig på fel som inte berörs av garantin, t. ex. att viss del av varans standardutrustning saknas vid leveransen.

Allmänna leveransvillkor är ofta tillkomna genom medverkan av en eller flera branschorganisationer. Detsamma gäller numera även garantiåtagandena. Särskilt inom bilbranschen torde det emellertid ofta förekomma, att tillverkare har sina egna garantibestämmelser. Tillverkare av bilar ger nämligen ibland garantier som åtminstone i stort sett är likartade inom alla länder där de saluför bilar. Finansieringsföretagen har vidare, eftersom det vid kapitalvaror ofta blir fråga om avbetalningsköp, fått ett inflytande på kontraktens utformning.

De nu berörda förhållandena har lett till att formulären visar en tendens att bli mer enhetliga. Man kan således lägga märke till att de garantier som förekommer vid elektriska varor och de som förekommer vid fritidsbåtar liknar varandra åtskilligt. Det inträffar dock fortfarande i inte obetydlig utsträckning att enskilda säljare själva utformar de formulär som de använder i sin verksamhet. Enligt lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor har KO vidsträckta möjligheter att ingripa, i sista hand med talan inför marknadsrådet, mot olämpliga bestämmelser i formulär. I enlighet med lagens syfte har förhandlingar tagits upp mellan KO och berörda organisationer och företag om innehållet i såväl nu förekommande som nya standardvillkor. Ett inflytande från KO:s verksamhet på området har redan kunnat skönjas. Även detta leder till ökad enhetlighet.

De beståndsdelar av formulärrätten som har störst intresse vid lagstiftning om konsumentköp är de som rör leverans av varan samt, framför allt, de garantier som blir tillämpliga vid fel i varan. Ett för formulärrätten typiskt drag är att köparen enligt detta regelsystem saknar de befogenheter som köplagens dispositiva regler tillerkänner honom vid försenat avlämnande eller vid fel i varan. I viss utsträckning erhåller köparen i stället andra befogenheter enligt formulären.

Vad beträffar regleringen av dröjsmål är den sista tillåtna dagen för avlämnande – den tidpunkt som måste fixeras för att man skall kunna avgöra om dröjsmål inträtt – ofta inte alls eller blott obestämt angiven i avtalet. Svävande uppgifter om när leverans skall ske är vanliga. Är bestämd leveransdag antecknad i kontraktet är det inte ovanligt att villkoren i övrigt innehåller klausuler varigenom säljaren ges en vidsträckt rätt att uppskjuta leveransen eller t. o. m., om han så önskar, annullera avtalet. Ibland är villkoren utformade så, att säljaren i realiteten har en respitmånad efter det överenskomna leveransdatum under vilken köparen inte kan göra några påföljder gällande. Köparens möjligheter att häva är ofta starkt beskurna. Den inskränkning som sker i de befogenheter köparen skulle ha haft enligt köplagens

regler är, när det gäller dröjsmålssituationer, vanligen inte kompenserad genom några utökade rättigheter i annat avseende. Avtal som närmast är avsedda för kommersiella förhållanden men emellanåt begagnas även vid konsumentköp kan dock innehålla vitesklausuler. Vitena är låga och ger köparen ringa kompensation för olägenheten att vara bunden vid ett köp av en vara som försenas.

Vad beträffar kraven på den levererade varan innehåller formulären ofta inga bestämda uppgifter, vilket hänger samman med att dessa krav framgår på andra sätt, t. ex. genom särskilda beskrivningar och individuella överenskommelser. Det förekommer dock att i formulär anges att uppgifter om mått eller prov på färgnyanser är ungefärliga. Exakt bestämd är däremot oftast den tid för vilken säljaren garanterar varan.

Påföljderna av fel är enligt formulärrättens system ofta helt andra än enligt köplagen. Om en vara är behäftad med material- eller tillverkningsfel är säljaren skyldig att avhjälpa felet under viss i utfästelsen angiven garantitid. Köparens rätt att få felet avhjälpt träder i stället för de påföljder som lagen anvisar. Garantierna brukar innehålla uttryckliga friskrivningar från påföljder i övrigt.

I garantierna kan man som särskilda delar urskilja vad som rör dels förutsättningarna för att köparen skall kunna åberopa garantin och kräva avhjälpande, dels det sätt på vilket avhjälpande skall ske, dels köparens befogenheter om avhjälpande inte kommer till stånd. En förutsättning för att köparen skall kunna kräva avhjälpande brukar vanligen vara att varan är behäftad med material- eller fabrikationsfel. Bestämmelser om hur felet skall konstateras förekommer också. Från garantin undantas vanligen uttryckligen vad som beror på förslitning, vanvård, olyckshändelser etc. Bestämmelserna om det sätt på vilket avhjälpandet skall ske rör bl. a. vem av säljare och köpare som har skyldighet att stå för transportkostnader i samband med avhjälpandet. I princip åvilar givetvis dessa kostnader säljaren, men garantiklausulerna innehåller åtskilliga modifikationer häri, vilka hänger samman med varans beskaffenhet. Köparen kan ha viss skyldighet att transportera varan till säljaren eller till affär eller verkstad, han kan vara skyldig att stå för del av transportkostnaderna osv. Påföljderna av att avhjälpande inte kommer till stånd regleras ibland inte alls i garantierna. Nyare garantier upptar däremot ofta en rätt för köparen att i sådant fall häva köpet om det kvarstående felet är väsentligt. Men det kan likväl vara oklart, hur många försök att avhjälpa felet som säljaren äger göra innan köparen kan häva, vilken påföljden blir om felet inte är väsentligt eller om köparen inte vill begagna sig av hävningsrätten osv.

Bland övriga bestämmelser som förekommer i formulären må här nämnas de som rör köparens förhållande till en person till vilken säljaren överlåter sin rätt enligt köpekontraktet. Dessa får aktualitet när vid avbetalningsköp och liknande transaktioner säljaren finansierar köpet genom att överlåta sin fordran mot köparen till särskilt finansieringsföretag eller till bank. Exempel på föreskrifter härom är att garantiförpliktelser efter överlåtelsen alltjämt skall åligga det ursprungliga säljföretaget samt att betalning skall erläggas senast på överenskommen betalningsdag, även om varan är under reparation eller eljest inte i användning. S. k. "cut-off"-klausuler, dvs. bestämmelser som avskär köparen från rätten att mot ny innehavare av kontraktet göra gällande motfordran eller invändning beträffande det bakomliggande rättsförhållandet, behandlas utförligt i andra sammanhang (se bl. a. 5.3.12).

En exemplifierande genomgång av olika formulär och klausuler återfinns i bilaga 3.

4 Översikt över utländsk rätt

4.1 *USA*[1]

Diskussionen om rättsligt konsumentskydd vid köp har varit särskilt livlig i USA och England, och där finns omfattande lagstiftning och förslag till lagstiftning. Trots den ursprungliga likheten mellan de båda ländernas köprätt – den engelska Sale of Goods Act av 1893 har utgjort förebilden för den amerikanska Uniform Sales Act av 1906 – har utvecklingen skilt sig ganska mycket i de båda länderna. Den har gått snabbast i USA, och förhållandena i detta land skall därför här beröras först.

Uniform Sales Act, som en gång gällde i ett trettiotal amerikanska stater, har numera ersatts av Article 2 i Uniform Commercial Code (UCC) av 1962. Sistnämnda lagverk har successivt antagits i samtliga amerikanska stater utom Louisiana. Ehuru UCC innehåller en definition av "consumer goods", vilken blivit allmänt vägledande,[2] innehåller de köprättsliga delarna ej mycket som kan rubriceras som konsumentskydd. Viktigast är den tvingande regeln i § 2–719 (3): "Limitation of consequential damages for injury to the person in the case of consumer goods is prima facie unconscionable ... ." Såsom framgår rör detta stadgande skadeståndsskyldighet för skadebringande egenskaper i sålt gods. UCC innehåller också en rad bestämmelser om fel i godset (§ § 2–313 till 2–318), vilka har till allmänt syfte att begränsa säljares möjligheter att friskriva sig från ansvar för sådant fel eller åtminstone att framtvinga viss tydlighet i friskrivningarna, men de tar inte särskilt sikte på konsumentköp. Stadgandena uppges f. ö. vara tämligen ineffektiva.

Lagstiftningsåtgärder till konsumenternas skydd hör därför i huvudsak till ett senare skede i rättsutvecklingen. Av störst allmänt intresse är givetvis den lagstiftning och de förslag som antingen har federal karaktär eller avses vara enhetliga för de amerikanska staterna. Sistnämnda lagstiftning förbereds av National Conference of Commissioners on Uniform State Laws, varpå det ankommer på varje särskild stat att avgöra om den vill anta lagen. Mindre uppmärksamhet kan här ägnas åt lagar vilka endast gäller inom särskilda stater, även om de stundom är sakligt intressanta och kan ge värdefulla uppslag. Sådan statlig lagstiftning har f. ö. ofta utgjort förebild för senare federal eller enhetlig lagstiftning.

Lagstiftningsåtgärderna har hittills till övervägande del inriktats på konsumentkreditköp, även om de till viss del avsett även sådant som inte har direkt samband med kreditvillkoren. Den viktigaste federala lagen

[1] Se beträffande 4.1–3 även den utförligare redogörelsen i bilaga 4.

[2] § 9–109 (1): [Goods are] "consumer goods" if they are used or bought for use primarily for personal, family or household purposes.

är Federal Consumer Credit Protection Act of May 29, 1968 (CPA). På den statliga rättens område märks Uniform Consumer Credit Code (UCCC) av 1968. Detta lagverk har hittills endast antagits i några mindre betydande stater men spelar likväl en stor roll i diskussionen.

De ämnen som nu nämnda lagstiftning omfattar kan indelas i särskilda grupper. Mycken uppmärksamhet har ägnats åt att införa regler som skall säkerställa att konsumenterna får riktig och fullständig information om kreditvillkoren vid konsumentköp, särskilt om den "effektiva räntan" vid krediter med växlande kreditbelopp (avbetalningsköp, kreditkortskrediter). Härom finns regler i Title 1 (kallad "Truth-in-Lending" Act) av CPA samt i UCCC. Sistnämnda lagverk innehåller också utförliga regler om maximiränta vid köpkrediter och vid lån i samband med kreditköp. I UCCC återfinns vidare regler om förbud mot löpande papper vid konsumentköp och mot klausuler i avbetalningskontrakt vilka inskränker köpares möjlighet att framställa invändningar på grund av köpet mot finansiär till vilken säljaren överlåtit sin fordran på grund av köpet (UCCC §§ 2.403–2.404). Båda lagverken innehåller regler som begränsar möjligheterna till utmätning av innestående arbetslön ("garnishment") för fordran på grund av konsumentköp. Lagstiftningen har delvis till syfte att komplettera de särskilda delstaternas lagar i ämnet. Slutligen må nämnas att UCCC innehåller bestämmelser om "cooling -off-period" ("ångerfrist") vid hemförsäljning (part 5 – Home Solicitation Sales). Som bekant finns i Sverige numera motsvarighet härtill i lagen (1971:238) om hemförsäljning m. m.

Ett ämne som ofta återkommer i den amerikanska diskussionen om konsumentskydd vid köp är skadeståndsskyldighet på grund av skadebringande egenskaper i sålt gods. Särskilt som ämnet hör till gränsområdet mellan köprätt och den utomobligatoriska skadeståndsrätten har emellertid diskussionen ofta en vidare räckvidd än att avse det rena konsumentskyddet.

En privat organisation, The National Consumer Law Center i Boston, har framlagt ett förslag till en "National Consumer Act" (Final Draft 1970). Detta förslag tar upp åtskilliga av de regler som återfinns i UCCC men också åtskilligt annat som inte behandlas där, t. ex. ansvar för fel i godset. Förslagen är delvis mycket vittgående, t. ex. att göra alla regler om ansvar för fel i godset i UCC tvingande vid konsumentköp.

På det federala planet synes en huvuddel av verksamheten under senare år ha rört förslag att införa tvingande regler om säljares och tillverkares ansvar vid garantier för sålt gods. Två olika förslag till lagstiftning lades fram i senaten under år 1971, "S. 986" av en grupp senatorer med senator Magnuson i spetsen, "S. 1221" samt "S. 1219" av den federala administrationen, närmare bestämt The President's Special Assistant for Consumer Affairs jämte det amerikanska justitiedepartementets avdelning för konsumentfrågor. Titeln på "S. 986" var "Consumer Products Warranties and Improvement Act of 1971". Titlarna på "S. 1221" och "S. 1219" var "Fair Warranty Disclosure Act of 1971" resp. "Federal Trade Commission Act Amendments of 1971".

Båda förslagen går ut på att säkerställa, att konsumenterna genom garantier för sålda varor – vilka är vanliga i USA likaväl som i Sverige – får tillräckliga upplysningar om varorna, så att de kan välja varor på bästa möjliga grunder, samt att åtaganden att avhjälpa fel skall ha det värde för köparna som de normalt väntar sig därav. Olikheterna bestod till stor del i de metoder som föreslås för att nå detta syfte. S. 1221 syftar bl. a. till att hindra att säljaren begagnar ordet "warranty" (garanti) när han samtidigt friskriver sig från ansvar för godsets allmänna användbarhet. S. 986 leder däremot till att om säljaren lämnar några som helst uppgifter om godset han dels ansvarar för dessa, dels inte kan undandra sig ansvar för godsets allmänna användbarhet. Därjämte innehåller förslaget ingående bestämmelser om de skyldigheter som åvilar en säljare vilken ger en "full garanti" för den sålda varan. Även i

andra avseenden skiljer sig förslagen. De överensstämmer emellertid i att vilja ge Federal Trade Commission vittgående befogenheter för att övervaka utställandet och uppfyllandet av garantier.

S. 986 har antagits av senaten i november 1971 med vissa ändringar som närmar förslaget till S. 1221. Sålunda synes avsikten vara att endast uttryckliga, skriftliga garantier skall medföra, att ansvaret för godsets allmänna användbarhet blir tvingande. Förslaget har ännu inte behandlats av representanthuset.

4.2 *Storbritannien*

I Storbritannien framlades i juli 1962 "Final Report of the Committee on Consumer Protection" (Cmnd. 1781), känd som "the Molony Report". Kommittén föreslog ett stort antal olika regler till konsumenternas skydd, bl. a. om ångerfrist vid hemförsäljning, tvingande ansvar för fel i godset vid konsumentköp samt skyldighet att lämna uppgifter om gods jämte ansvar för felaktiga uppgifter.

Delvis som ett resultat av detta förslag har ett icke ringa antal regler till konsumenternas skydd införts. Ångerfristen har således blivit lagfäst. Straffansvar för oriktiga uppgifter har ålagts genom Trade Descriptions Act 1968. De köprättsliga reglerna om säljares ansvar för oriktiga uppgifter har skärpts genom Misrepresentation Act 1967. Vid avbetalningsköp (hire-purchase) har säljaren ålagts tvingande ansvar för fel i godset.

Några av de viktigaste förslagen till reform, vilka berör köprätten i trängre mening, har emellertid ännu inte föranlett lagstiftning.

Law Commission – som har till uppgift att förbereda lagstiftning inom särskilt viktiga rättsområden – har i juli 1969 framlagt ett förslag om "Exemption Clauses in Contracts, First Report: Amendments to the Sale of Goods Act 1893", där bl. a. föreslås införande av tvingande regler om säljares ansvar för fel i sålt gods vid konsumentköp. Ett annat, mer långtgående förslag, vilket inte är begränsat till vare sig konsumenttransaktioner eller köp, framlades i september 1971 i den mindre definitiva formen av "published working paper" (No. 39): "Provisional Proposals Relating to the Exclusion of Liability for Negligence in the Sale of Goods". Båda förslagen tar sikte på att begränsa säljarens möjligheter att friskriva sig från ansvar för fel i sålt gods, och rör närmast skadeståndsskyldigheten.

Slutligen må nämnas det mest betydande förslaget, nämligen Consumer Credit, Report of the Committee (Cmnd. 5696), den s. k. "Crowther Report". Detta förslag berör mycket stora delar av reglerna om konsumentkredit. Man föreslår bl. a. skyldighet att uppge effektiv ränta vid avbetalningsköp m. m. och förbud mot löpande papper vid konsumentkreditköp. Förslaget behandlar också sakrättsliga regler om kredit med säkerhet i lösöre.

4.3 *Kanada*

I Kanada har, på grund av det starka inflytandet från USA, ungefär samma åtgärder för konsumentskydd vidtagits eller planerats som varit aktuella i USA. Bl. a. har på många håll införts regler om s. k. ångerfrist vid hemförsäljning. Bestämmelser om skyldighet att uppge effektiv ränta vid kreditköp är vanliga. Lagstiftning har också skett med syfte att hindra att löpande papper begagnas vid konsumentköp.

Säljares ansvar för fel i godset när han meddelat garanti för godset är föremål för övervägande men torde ännu inte ha resulterat i lagstiftning.

4.4 *Västtyskland*

Även i Västtyskland har en stor del av diskussionen om konsumentskydd rört konsumentkreditfrågor. Alldeles särskilt har man debatterat de fall där en avbetalningssäljare för finansiering av avbetalningsköp vänder

sig till ett finansieringsföretag, och de olika tekniska lösningarna har analyserats med största omsorg. Ångerfrist och skyldighet att lämna uppgift om effektiv ränta hör också till de ämnen rörande vilka lagstiftning är aktuell.[1]

Vad beträffar säljares ansvar för fel i godset och andra i trängre mening köprättsliga frågor har diskussionen väsentligen fått formen av en debatt om möjligheten för domstolarna att jämka eller åsidosätta otillbörliga avtalsvillkor. De allmänna principer som Bundesgerichtshof utbildat om detta ämne, främst på grundval av BGB § 242 (generalklausulen om "Treu und Glauben"), får inte sällan aktualitet beträffande konsumentköp.[2]

4.5 *Österrike*

Den österrikiska lagen om avbetalningsköp (den s. k. Ratengesetz av 15 nov. 1961) tar särskild hänsyn dels till förhållandet mellan avbetalningsvillkor och köprätt i övrigt, dels till relationen mellan köpare och finansiär. Lagen innehåller ett förbud mot löpande växlar och andra löpande skuldförbindelser vid avbetalningsköp. Detta förbud är sanktionerat med straff (§ 14 st. 2), men förbindelsen är i och för sig giltig även mot ondtroende förvärvare. Lagen synes inte innehålla någon tvingande regel som kan användas om köpare i avbetalningskontraktet frånskriver sig rätten att göra invändningar gällande gentemot finansiär, som förvärvar säljarens fordran på köpeskillingen. Den härskande meningen synes vara, att köparen är tillräckligt skyddad genom ABGB § 1396.[3]

[1] Se härom D. König, Konsumentenkredit. Die Neuordnung in den USA und deutsche Reformprobleme (1971).

[2] Se t. ex. W. Weber, Die Allgemeinen Geschäftsbedingungen, i Staudigers Kommentar zum BGB, 11. Aufl., Bd II, Teil 1 a (1967), N 414–436.

[3] Se härom H. Mayrhofer, Das Abzahlungsgeschäft nach dem neuen Ratengesetz (1966).

5 Allmänna överväganden

5.1 *Nuvarande rättsläge. Behovet av lagstiftning*

Den nu gällande köplagen från år 1905 är inte särskilt inriktad på att tillgodose konsumenters intressen och behov av skydd. Vid lagens tillkomst syftade man till att framställa regler som kunde vara lämpliga för köp av lös egendom i allmänhet, däribland den kommersiella handeln med råvaror. Köplagens bestämmelser ger delvis uttryck åt allmänna rättsgrundsatser men är också delvis att betrakta som handelsrättsliga regler. Behovet av differentiering mellan olika slag av köp tillgodoses i lagen – utom genom skilda regler för handelsköp och civila köp – främst genom att lagen har dispositiv karaktär, dvs. genom att dess regler kan frångås genom avtal mellan säljare och köpare.

Rättspraxis rörande köplagens tillämpning är präglad av liknande förhållanden. Refererad praxis avser till övervägande del handelsrättsliga frågor. Möjligheterna till en rättsutveckling genom domstolarnas verksamhet beträffande frågor av intresse för konsumenter har begränsats bl. a. av att så få fall, vilka direkt rör för konsumenterna viktiga ämnen, kommit till bedömning i högsta instans.

Trots det nu sagda kan köplagens regler i stort sett anses tillfredsställande även för konsumentköp. Avvägningen mellan rättigheter och skyldigheter för köpare och säljare avser nämligen att ge vardera parten tillräckliga befogenheter i händelse av kontraktsbrott från den andra partens sida. En konsument som köpare har enligt lagen goda rättigheter, om säljaren gör sig skyldig till kontraktsbrott. Orsakerna till att det nuvarande rättsläget likväl medför påtagliga olägenheter för konsumenterna är främst att söka i andra förhållanden än de nu berörda (jfr vad som anförts om bakgrunden till utredningens förslag i 2 kap.). Utredningen skall här peka på de viktigaste bristerna i konsumenternas rättsskydd på det köprättsliga området.

Genom att formulärrätten i stor utsträckning har trätt i stället för köplagens regler har balansen i fråga om parternas rättigheter och skyldigheter förskjutits. Säljarna tillgodoser genom standardavtal sina intressen. Särskilt skyddar de sig mot påföljder av fel i godset med hjälp av garantiklausuler, som vid sidan av t. ex. ett åtagande att avhjälpa fel inskränker köparnas rättigheter enligt köplagen. Olägenheterna för köparna består emellertid inte bara i att klausulerna är förenade med vittgående friskrivningar. I många fall är villkoren ofullständiga eller otydligt formulerade. Rättsläget blir härigenom lätt oklart, vilket i första hand länder köparen till nackdel. Det är nämligen fara värt att han – i det underläge han ofta befinner sig förhandlingsmässigt – är ur stånd att göra gällande rättigheter som inte

framgår av villkor eller lag utan endast med svårighet kan härledas ur en mycket ofullständig rättspraxis och allmänna överväganden.

Vissa för konsumenterna viktiga frågor regleras över huvud inte i köplagen. Särskilt gäller detta köparens förhållande till tredje man. Karakteristiskt för nutida försäljningsverksamhet är bl. a. att utfästelser av andra än säljaren spelar en betydande roll. Den som t. ex. köper en ny bil erhåller en garanti beträffande fordonet vilken utfärdats inte av säljaren utan av bilens tillverkare (eller dennes generalagent). De juridiska problem som uppstår genom att på detta sätt två parter, tillverkare och säljare, uppträder på säljarsidan behandlas inte i köplagen, vilken uteslutande rör förhållandet mellan säljare och köpare. Köparen kommer vidare i rättsförhållande till tredje man när säljaren vid kreditköp anlitar en finansiär som i den ena eller andra formen övertar hans fordran mot köparen. Även i sådana fall kan för köparna betungande bestämmelser vara införda i köpavtalen eller oklarhet om köparnas rättigheter uppstå.

Också i ett annat avseende medför nuvarande rättsläge olägenheter för konsumenterna. Som nämnts tidigare (se 2 kap.) måste köparen ofta förlita sig på uppgifter som han erhåller från säljaren genom reklam, påskrifter på varuförpackningar osv. Genom bruket av märkesvaror och genom numera tillämpade emballage- och distributionsmetoder blir köparen starkt beroende av de upplysningar som han får på sådant sätt. Upplysningarna härrör ofta från annan än säljaren, t. ex. varans tillverkare. Om uppgifterna är oriktiga och köparen vilseleds, är han uppenbarligen i behov av rättsligt skydd. Frågan är emellertid inte närmare reglerad i köplagen och rättsläget är i flera hänseenden oklart.

Vad som anförts nu visar att bristerna i konsumenternas rättsskydd på det köprättsliga området ger sig till känna framför allt i tre avseenden: formulärrätten gynnar ensidigt säljarsidans intressen, oklarhet råder om köparens ställning när han kommer i rättsförhållande till tredje man (tillverkare, finansiärer m. fl.) och tydliga regler saknas för det fallet att köparen förmåtts att köpa varan genom vilseledande uppgifter från säljaren eller annan. De påtalade bristerna motiverar enligt utredningens mening att särskild lagstiftning tillskapas till konsumenternas skydd. Denna bör på det civilrättsliga området komplettera den näringsrättsliga reglering som nyligen tillkommit i samma syfte (se 2 kap.).

5.2 *Lagstiftningens allmänna inriktning och karaktär*

Ett tillfredsställande skydd för konsumenterna i nyss berörda hänseenden kan enligt utredningens åsikt inte uppnås genom ändring av nuvarande köplag. Som nämnts tidigare (1.2) bör visserligen den allmänna översyn av köplagen som ankommer på utredningen bl. a. syfta till att göra lagens regler bättre lämpade för konsumentköp. Det ligger emellertid i sakens natur att man inte kan låta köplagen, vilken även i fortsättningen skall reglera rent kommersiella köp och vilken också skall utöva inflytande på kontraktsrätten i allmänhet, helt präglas av konsumentskyddets krav. Men också andra – och enligt utredningens mening avgörande – skäl talar för att en revision av köplagen är ett otillräckligt medel för att tillgodose det lagstiftningsbehov varom nu är fråga. Som redan betonats beror olägenheterna av nuvarande rättsläge mindre på att köplagens regler är olämpliga för konsumentköp än på att reglerna i stor utsträckning sätts ur spel genom formulärrättsliga klausuler. Eftersom köplagens bestämmelser är dispositiva, kan en översyn av dessa inte antas medföra någon avgörande ändring i rådande tillstånd. En förstärkning av konsumentskyddet torde i stället kräva att tvingande regler införs på området. Införande av sådana regler i köplagen framstår emellertid som olämpligt redan av den anledningen att man härigenom skulle nödgas bryta lagens ram i fråga om både ämneskrets och systematik. Utredningen avser här särskilt spörsmålen om köparens

förhållande till tredje man, vilka f. n. inte regleras i köplagen. Från lagteknisk synpunkt skulle det även vara till nackdel att i samma lag behöva särskilja dels handelsköp och civila köp, dels – som en undertyp av de senare – konsumentköp. Med hänsyn till det anförda förordar utredningen att behövliga regler till konsumenternas skydd tas in i en fristående lag.

Den nu föreslagna lösningen föregriper inte i störande grad den översyn av köplagen som utredningen har att företa. Det skulle visserligen i och för sig ha inneburit fördelar, om arbetet på översynen fortskridit längre, innan de med konsumentköp sammanhängande frågorna togs upp till slutlig behandling. Arbetet på revisionen av köplagen har emellertid hunnit så långt, att utredningen anser sig kunna överblicka att det förslag som nu läggs fram står i samklang med de ändringar i köplagen som senare skall föreslås. Införandet av en särskild lag om konsumentköp ger givetvis också anledning att överväga huruvida behov föreligger av följdändringar i köplagen. Till denna fråga återkommer utredningen i det följande (se 5.4).

En lösning med en från köplagen fristående lag är även att föredra med tanke på det nordiska lagsamarbetet. Utredningen vill erinra om att förutsättningarna för ett sådant samarbete beträffande konsumentskyddslagstiftningen inte är alldeles desamma som i fråga om revisionen av köplagen. I Finland är intresset i första hand knutet till arbetet på införande av en allmän köplag, eftersom landet f. n. saknar en sådan, och några aktuella planer på särskild lagstiftning om konsumentköp finns inte. I Norge är däremot läget likartat med det i Sverige, eftersom den kommitté som handhar revisionen av den norska köplagen också förbereder lagstiftning om konsumentköp. Detta arbete har dock börjat åtskilligt senare än i Sverige. I Danmark är situationen en annan. En särskild kommitté, den s. k. forbrugerkommissionen, vilken således inte är identisk med de sakkunniga som har hand om översynen av den danska köplagen, arbetar med konsumentskyddsfrågor i allmänhet och en grupp inom kommissionen har till uppgift att förbereda lagstiftning om konsumentköp. Arbetet härmed har dock inte fortskridit så långt som i Sverige.

Om det således från nu angivna synpunkter inte kan råda någon tvekan om att den föreliggande lagstiftningsuppgiften bör lösas genom en särskild lag om konsumentköp, finns det dock anledning att något ytterligare uppehålla sig vid frågan om en sådan lags tvingande karaktär. Som påpekats i det föregående bör ett viktigt syfte med lagen vara att motverka förekomsten av ensidigt utformade standardvillkor, genom vilka säljarna till nackdel för köparna begränsar sina skyldigheter enligt köplagens dispositiva regelsystem. Motsvarande gäller sådana formulärrättsliga klausuler varigenom annan än säljaren, t. ex. varans tillverkare, friskriver sig i olika hänseenden från ansvar för fullgörande av garantiåtaganden m. m. beträffande varan. Utredningen är givetvis medveten om att de flesta säljare och tillverkare strävar efter att behandla köparna på bästa sätt. Denna strävan är uppenbarligen av största betydelse för att konsumenten skall komma i åtnjutande av de förmåner varpå han skäligen kan göra anspråk. Mycket tyder även på att säljare ofta inte gör bruk av de förbehåll genom vilka de inskränker sitt juridiska ansvar utan låter köparna erhålla bättre förmåner än de rättsligt sett kan göra anspråk på. Många konsumenter är självfallet också i stånd att vid ingående av köpavtal ta till vara sina intressen och att – om den köpta varan skulle visa sig vara behäftad med fel – skaffa sig rättelse, även om säljaren skulle vara obenägen att medverka härtill. I sammanhanget bör också erinras om de förbättringar av konsumenternas situation som under senare år kommit till stånd genom ökade insatser av samhälleliga och enskilda organ (jfr SOU 1971:37 s. 35).

De nu berörda omständigheterna kan dock enligt utredningens mening inte åberopas som argument mot införande av tvingande regler till konsumenternas skydd. Nackdelarna av nuvarande rättsläge visar sig främst i

sådana fall då en mindre vederhäftig säljare söker undandra sig att uppfylla avtalet på det sätt som köparen bort kunna räkna med. I fall av detta slag är det uppenbarligen av stor vikt att köparen för att hävda sina intressen kan stödja sig på tvingande rättsregler som tydligt anger hans befogenheter mot säljaren. Den konsument som råkar ut för en ovillig eller vårdslös eller rent av ohederlig säljare är inte betjänt av att flertalet säljare önskar bereda sina kunder bästa möjliga behandling. Det kan vidare inträffa att en säljare, som eljest är noga med att iaktta en generös attityd till sina kunder, i en särskild situation vill falla tillbaka på begränsningen i sina juridiska skyldigheter, t. ex. därför att han oaktsamt åtagit sig mer än han kan fullgöra eller därför att tvisten rör så stort belopp att han inte vill tillämpa sin vanliga praxis. Även i sådana fall har konsumenterna ett påtagligt behov av skydd genom regler som inte kan sättas ur spel genom formulärrättsliga villkor. Det bör slutligen framhållas att åtskilliga konsumenter på grund av okunnighet eller av oföretagsamhet eller annan anledning kan ha svårigheter att hävda sina rättigheter mot yrkesmässiga säljare. Dessa kategorier av köpare bör naturligtvis kunna påräkna lagstiftarens skydd mot att de missgynnas i jämförelse med köpare som är bättre lottade.

Vid diskussionen av frågan om lämpligheten av tvingande regler på det köprättsliga området framhålls inte sällan att ett ökat ansvar för säljare medför ökade kostnader och att dessa övervältras på köparna i form av höjda priser på varorna. Köparna skulle med andra ord själva betala för det skydd som en sådan lagstiftning ger dem. Argumentet kan dock enligt utredningens mening inte tillmätas någon avgörande betydelse i förevarande sammanhang. Som strax skall närmare utvecklas (5.3.1) bör en tvingande reglering beträffande konsumentköp främst avse att stärka köparens ställning vid kontraktsbrott på säljarens sida. De befogenheter som enligt utredningens mening härvid bör tilläggas köparen innebär i huvudsak att köparen inte skall behöva bära den ekonomiska risken av att säljaren inte fullgör sina förpliktelser. Det vore förvånande om ett sådant handlande från säljarens sida skulle förekomma så ofta att den avsedda förbättringen av köparens ställning skulle medföra ökade kostnader för säljarna. Mot ett sådant antagande talar särskilt att de flesta säljare – som förut påpekats – i sitt eget intresse torde vara angelägna om att köparna skall få en god behandling. För ansvarsmedvetna säljare synes därför ett lagfäst skydd för köparna kunna medföra endast en ringa ökning av kostnaderna. Någon anledning att ta speciell hänsyn till ovederhäftiga eller bedrägliga säljare finns givetvis inte. Om antalet oberättigade krav från köparna ökar, kan det visserligen befaras att en icke önskvärd stegring av kostnaderna för säljarna inträder. Möjligheterna att bedöma detta är f. n. små. Men risken synes inte vara så stor, att på grund av den lojala köpare inte bör tillerkännas tillfredsställande rättigheter visavi säljarna.

I den mån ett skärpt juridiskt ansvar för säljarna faktiskt medför ökade priser – något som inte kan antas utan vidare[1] – utgör emellertid detta inte något bärande skäl mot att ålägga ett sådant ansvar. Följden blir nämligen att köparna får gemensamt bära kostnaden för fel i varan e. d., medan eljest det jämförelsevis ringa antal köpare som råkar få en felaktig vara etc. får vidkännas hela förlusten härav. En särskilt i Tyskland ofta anförd synpunkt är vidare, att den omständigheten att priset blir lägre inte är ett tillräckligt skäl för att säljare och andra skall äga undandra sig ansvaret för sina

[1] Beträffande möjligheterna till övervältring av ökade kostnader på grund av ökat juridiskt ansvar har de vetenskapsmän, som undersökt denna fråga, framhållit att man ej utan vidare kan utgå från att en ökning av kostnaderna alltid medför en ökning av priserna. Priserna bestämmes av den nationalekonomiska prisbildningsmekanismen, och vid prisbildningen är en ökning av kostnaderna genom ansvar för fel o. d. blott en faktor bland andra. Se härom Kliege, Rechtsprobleme der allgemeinen Geschäftsbedingungen in wirtschaftswissenschaftlicher Analyse, 1966, s. 41 ff., Calabresi, Some Thoughts on Risk Distribution and the Law of Torts, Yale Law Journal vol. 70, 1961, s. 499 ff.

produkter i strid mot tro och heder.[1]

Även andra förhållanden än de som har diskuterats nu talar enligt utredningens mening för att en särskild lag om konsumentköp bör ha tvingande karaktär. De vägar som f. n. står till buds för att komma till rätta med de förut påtalade olägenheterna av nuvarande rättsläge kan inte anses tillräckliga. Utredningen åsyftar här främst möjligheten att enligt 1971 års lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor ingripa mot kontraktsvillkor som på ett ensidigt sätt gynnar yrkesmässiga säljare och allmän domstols rätt att med stöd av 8 § skuldebrevslagen eller motsvarande bestämmelser åsidosätta eller jämka betungande avtalsvillkor. Ett förbud enligt 1971 års lag tar sikte på en typiserad bedömning av om ett visst avtalsvillkor kan anses vara otillbörligt mot konsumenterna sedda som ett kollektiv (prop. 1971:15 s. 63). Prövningen avser endast frågan om det typiskt sett är otillbörligt att påkalla att villkoret över huvud tas in i avtalen. Leder prövningen till att ett villkor stämplas som otillbörligt mot konsumenterna, får detta inte någon omedelbar effekt beträffande giltigheten av redan ingångna köpavtal. Det syftar i stället till att för framtiden hindra att villkoret kommer till användning. Redan av det nu sagda följer att en prövning av tillbörlighetsfrågan enligt 1971 års lag inte kan ersätta en tvingande köprättslig lagstiftning som i vissa bestämda och grundläggande hänseenden anger samhällets syn på var gränsen bör gå för avtalsfriheten på området. En lag av detta slag ger också parterna bättre möjlighet att på längre sikt anpassa sitt handlande efter de värderingar som uppbär lagen. Denna kan vidare ge viss ledning för bedömningen av tillbörlighetsfrågan enligt 1971 års lag. Genom en kombination av de två metoderna uppnås i själva verket en betydligt mer effektiv och flexibel lösning än med endera metoden ensam. Vad som har anförts nu om förhållandet mellan en särskild lag om konsumentköp och möjligheten att inskrida med förbud mot otillbörliga avtalsvillkor enligt 1971 års lag äger visserligen bara delvis giltighet beträffande relationen mellan en konsumentköplag och domstols rätt att jämka betungande avtalsvillkor med stöd av 8 § skuldebrevslagen eller en generalklausul i ev. kommande lagstiftning.[2] Det ligger emellertid i sakens natur att några konsekventa principer rörande konsumenternas ställning på det köprättsliga området knappast kan utbildas på den senare vägen under annan förutsättning än att tämligen många tvister kommer under domstols prövning. Detta synes varken vara sannolikt eller ens önskvärt. Metoden får i stället ses som ett komplement till en tvingande lag om konsumentköp.

Enligt utredningens mening kan det med hänsyn till vad nu anförts inte råda något tvivel om att en särskild lag om konsumentköp med det innehåll som förut antytts bör ha tvingande karaktär. I fråga om det allmänna syftet med lagen vill utredningen tillägga följande. Lagen bör så klart som möjligt ange de grundläggande befogenheter som köparen under alla förhållanden bör ha mot säljaren eller annan med vilken han träder i rättslig förbindelse på grund av köpet. Någon fullständig reglering bör dock inte eftersträvas. Inte heller finns skäl att låta reglerna bilda hinder mot att på konsumentköp tillämpa vad som avtalats mellan parterna eller vad som eljest gäller beträffande sådana köp, i den mån detta skulle leda till ett för köparen förmånligare resultat eller röra fråga som lämnas utanför den tvingande regleringen. Denna bör med andra ord kunna sägas representera en minimistandard i fråga om köparens rättigheter.

Av en tvingande lag om konsumentköp bör naturligen kunna krävas att den utformas så, att den inte leder till onödiga tvister mellan köpare och säljare. Genom urvalet av ämnen bör enligt utredningens mening tillses att konsumenterna får juridiskt skydd på de punkter där detta framstår som mest bety-

[1] Se särskilt dom av Bundesgerichtshof i BGHZ 22, 20 (20.10.1956); jfr L. Raiser, Das Recht der allgemeinen Geschäftsbedingungen, 1935, s. 289.

[2] Beträffande lagstiftningsarbetet i denna del se 2 kap.

delsefullt för dem. Reglerna bör i första hand syfta till att stärka köparens förhandlingsposition visavi säljarsidan i fall då säljaren inte fullgjort sina förpliktelser. Skyddet bör normalt fungera utan att köparen skall behöva påkalla domstols prövning av hans mellanhavande med säljaren. Skulle detta likväl bli nödvändigt, bör lagen underlätta bedömningen av tvisten. Som exempel på vad utredningen här åsyftar kan hänvisas till den reglering som föreslås av köparens befogenheter vid dröjsmål på säljarens sida (se 5.3.7). Vad som sagts nu innebär givetvis inte att lagen skall ge stöd åt köpare som framställer oberättigade krav. Vid lagens utformning bör hänsyn tas till behovet av att förekomma missbruk av de tvingande reglerna.

Som följer av utredningens resonemang i det föregående bör en viktig effekt av den tvingande lagen bli att nuvarande formulärrättsliga villkor ses över och bringas i samklang med lagens ändamål. En sådan översyn har f. ö. redan påbörjats i anslutning till ikraftträdandet av lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor. Utredningen anser sig kunna utgå från att näringslivet – såväl dess organisationer som enskilda företagare – kommer att respektera det ytterligare krav på sanering av formulärrätten som en lag om konsumentköp ställer. De fall då köpevillkor enligt den tvingande lagen blir ogiltiga med därav följande konsekvenser kan med hänsyn härtill antas bli sällsynta.

Avslutningsvis vill utredningen beröra ytterligare en fråga om förhållandet mellan en lag om konsumentköp och lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor. I diskussionen om rättsligt konsumentskydd har från säljar- och tillverkarhåll uttalats önskemål om precisering av gränsen för avtalsfriheten på området (se bl. a. prop. 1971:15 s. 36, 42 och 70). Detta gäller särskilt möjligheten till ingripande mot otillbörliga avtalsvillkor enligt 1971 års lag i ämnet. Den lag utredningen nu föreslår tillgodoser i viss utsträckning detta önskemål. Lagen bygger på uppfattningen att vissa befogenheter är så viktiga för köparen att de inte får berövas honom genom avtal. Villkor som strider mot lagen blir med hänsyn härtill att anse som otillbörliga. Lagen kan naturligen tjäna till vägledning också beträffande en del situationer som formellt inte täcks av den. Utredningen syftar här på exempelvis sådant avtal om köparens ställning vid försenad leverans som inte träffas av de tvingande reglerna. I sammanhanget bör emellertid uppmärksammas att lagen – som nyss nämnts – inte är avsedd att innehålla någon fullständig reglering av parternas rättigheter och skyldigheter vid konsumentköp och att även vissa frågor, som i och för sig kan få aktualitet vid tillämpningen av de regler som föreslås, lämnats utanför den tvingande regleringen (jfr 5.3.3 och 5.3.7). I fall av nu berörda slag får bedömningen av om ett avtalsvillkor är otillbörligt eller ej liksom hittills ske med utgångspunkt från de överväganden som ligger bakom 1971 års lag.

5.3 *Huvudgrunderna för lagen om konsumentköp*[1]

5.3.1 Ämnen för lagstiftningen

Som framgår av det som anförts i föregående avsnitt anser utredningen två allmänna synpunkter böra vara vägledande vid urvalet av de ämnen som skall regleras i konsumentköplagen: lagen bör å ena sidan ange de grundläggande befogenheter som skall tillkomma köparen i förhållande till säljaren eller annan med vilken han träder i rättslig förbindelse på grund av köpet, men bör å andra sidan inte syfta till någon fullständig reglering av alla spörsmål som kan uppkomma vid konsumentköp. Vad gäller sistnämnda synpunkt bör understrykas att en lag, som för konsumentköpens del skulle både täcka samma område som nuvarande köplag och innehålla de ytterligare regler som behövs, skulle bli vidlyftig och följaktli-

[1] Utredningen använder i fortsättningen benämningen "konsumentköplagen" för den tvingande lag som utredningen föreslår. Beträffande frågan om lagens rubricering får hänvisas till vad som anförs i inledningen till specialmotiveringen (6.1).

gen kunna motverka sitt eget syfte. Varken den genomgång av formulärrättsliga villkor som utredningen företagit eller övrigt för utredningen tillgängligt material ger belägg för att behovet av tvingande regler till konsumenternas förmån på köprättens område skulle vara väsentligt större än nu antagits.

Enligt utredningens mening bör konsumentköplagen i första hand reglera frågor om verkan av kontraktsbrott på säljarens sida, dvs. de spörsmål som i den allmänna köplagen behandlas i 21–27 §§ (dröjsmål) och 42–54 §§ (fel i godset). Regleringen bör främst precisera påföljderna av kontraktsbrott eller med andra ord köparens befogenheter när en vara inte levereras i rätt tid eller är behäftad med fel. Härvid bör också köparens ställning i förhållande till varans tillverkare m. fl. övervägas. Att konsumentköplagen i främsta rummet bör ta upp dessa spörsmål beror naturligen på att de formulärrättsliga klausuler som från konsumentskyddssynpunkt framstår som mest otillfredsställande till alldeles övervägande del rör frågor av sådant slag. Vad särskilt angår frågan om köparens ställning vid fel i varan – det ojämförligt viktigaste spörsmålet – bör erinras om den rikliga förekomsten av sådana klausuler i garantier och liknande utfästelser som inskränker köparens rätt att göra gällande påföljder vilka annars skulle stått honom till buds enligt köplagens dispositiva regelsystem. Även erfarenheterna från Allmänna reklamationsnämndens verksamhet ger stöd för att konsumentköplagen i första hand bör innehålla regler i nyss angivna ämnen. De klagomål som konsumenter anför hos nämnden rör till allra största delen frågor om köparens möjlighet att få rättelse med anledning av fel i varan. Även klagomål över att leverans helt uteblir eller försenas förekommer. De klagomål som anförs hos nämnden beträffande säljarens sätt att fullgöra sin prestation gäller visserligen i åtskilliga fall inte det förhållandet att köparens juridiska ställning försämrats genom otillbörliga avtalsvillkor, eftersom många anmärkningar rör köp som ingåtts utan att något avtal träffats om parternas rättigheter och skyldigheter i berörda hänseenden. Erfarenheterna från nämnden bestyrker dock enligt utredningens mening riktigheten av den nyss redovisade bedömningen att påföljderna vid fel och dröjsmål i första hand bör regleras i konsumentköplagen.

En reglering av köparens befogenheter vid dröjsmål på säljarens sida och vid fel i varan har naturligen nära samband med frågan om vilka krav som i materiellt hänseende skall ställas på säljarens prestation. Av särskilt intresse är spörsmålet om konsumentköplagen vid sidan av regler om köparens befogenheter vid fel i varan också bör närmare precisera vilka krav köparen äger göra gällande i fråga om den sålda varans kvalitet och användbarhet eller med andra ord vad som skall räknas som "fel" i en vara. Utredningen har här intagit den principiella ståndpunkten att konsumentköplagen inte bör söka lösa denna fråga genom regler med generell räckvidd och avfattning. Som skall utvecklas i ett senare avsnitt förordar emellertid utredningen att tvingande bestämmelser i ämnet införs i vissa bestämda och för konsumenterna särskilt viktiga avseenden (5.3.4).

Utöver de nu berörda frågorna bör konsumentköplagen också i ett betydelsefullt hänseende reglera de särskilda problem som uppkommer vid kreditköp. Utredningen syftar här på köparens behov av skydd mot förlust av sin rätt att framställa invändningar på grund av köpet, t. ex. om fel i varan, mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen eller eljest i sista hand finansierat köpet. Denna fråga har uppenbarligen mycket nära samband med spörsmålet om köparens rätt att framställa sådana invändningar i allmänhet. I övrigt faller emellertid frågor om konsumentkredit – ett ämne som i utlandet ibland ansetts utgöra det kanske viktigaste området för lagstiftning till konsumenternas skydd – utanför utredningens uppdrag. Frågorna undersöks f. n. av en särskild utredning (se 2 kap.).

Utredningen har även övervägt införande

av bestämmelser i en del andra ämnen rörande konsumentköp, t. ex. om köpares rätt till avbeställning av vara efter avtalets ingående och om verkan av force-majeure-klausuler i köpekontrakt. I intetdera fallet torde emellertid tvingande bestämmelser till konsumenternas skydd vara nödvändiga. Ämnena hör närmast till den grupp där man vid ändring av den allmänna köplagen också bör ta hänsyn till konsumentintresset. Det bör emellertid påpekas att de regler utredningen föreslår beträffande verkan av dröjsmål på säljarens sida bl. a. begränsar räckvidden av force-majeure-klausuler i ett för konsumenter viktigt hänseende (se specialmotiveringen till 3 §).

Det finns naturligtvis också vissa frågor med anknytning till konsumentköp som rör från konsumentskyddssynpunkt i och för sig viktiga ämnen men som faller utanför utredningens uppdrag. Dit hör bl. a. vad som rör den allmänna avtalsrätten. Som exempel kan nämnas frågan om att bereda köpare möjlighet att frånträda köp i större utsträckning än som följer av lagen om hemförsäljning m. m. Även om ämnet berörs i den i köplagen ingående bestämmelsen om öppet köp (60 §), är det väsentligen avtalsrättsligt och kan knappast behandlas utan att man går in på reglerna om slutande av avtal i allmänhet. Till spörsmål med sådan nära anknytning till konsumentköp får också hänföras frågan om ökat skydd för konsument som ingår avtal om tjänst, t. ex. avtal om reparation av en bil, tvättning av ett klädesplagg o. d. Bortsett från att avtal av sådant slag faller utanför utredningens uppdrag, talar även praktiska skäl mot att i konsumentköplagen införa regler om sådana avtal. De regler som utredningen föreslår hänför sig nämligen till köp av fysiska föremål och de kan inte utan vidare tillämpas på avtal om tjänster. Om emellertid ett åtagande att avhjälpa fel i en vara gjorts av tillverkaren eller säljaren i samband med försäljning av varan, kan det ofta uppfattas som en del av köpavtalet. Av skäl som senare skall utvecklas faller frågan om åtagandets rättsliga konsekvenser då under konsumentköplagen (se vidare 5.3.6).

En särskild fråga är om konsumentköplagen bör reglera spörsmålet om skyldighet för säljare, tillverkare eller annan att till köpare utge skadestånd med anledning av att en såld vara har skadebringande egenskaper eller med andra ord är så beskaffad att den medför personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan. Detta ämne har givetvis stort intresse från konsumentskyddssynpunkt. Det ligger emellertid på gränsen mellan köprätten och den allmänna skadeståndsrätten och det är redan därför något tvivelaktigt om det hör under utredningens uppdrag. Sakligt sett har ämnet nära samband med frågor om försäkring av säljares eller tillverkares skadeståndsansvar, vilka frågor skiljer sig från utredningens övriga arbete. Utredningen har med hänsyn till det anförda inte ansett sig böra i konsumentköplagen lägga fram förslag till regler om ansvaret för skadebringande egenskaper i såld vara. En uttrycklig bestämmelse bör meddelas om att lagen inte är tillämplig på skada av nu åsyftat slag (19 §).

Avslutningsvis vill utredningen framhålla att den inte ansett sig böra gå in på en bedömning av huruvida en konsumentköplag med den omfattning som nu angetts bör kompletteras med några redan gällande lagbestämmelser rörande konsumentköp (jfr prop. 1971:86 s. 64) eller huruvida regler i ämnen som nu inte tas upp till behandling i framtiden bör införlivas med lagen.

5.3.2 Lagens tillämpningsområde

Det skyddsbehov som i enlighet med vad förut nämnts motiverar införandet av tvingande regler om köparens minimibefogenheter mot säljaren m. fl. gör sig enligt utredningens mening främst gällande i fall då konsument för enskilt bruk köper vara av näringsidkare. Lagens tillämpningsområde bör därför i princip begränsas till fall av detta slag. För en sådan gränsdragning talar också vikten av att lagen på denna punkt nära anknyter till de lagar som nyligen tillkommit i liknande syfte och som berörts i

det föregående, t. ex. lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor och hemförsäljningslagen. Det skulle bereda både osäkerhet och praktiska svårigheter, om författningar med så likartade ändamål gavs helt olika tillämpningsområden. Alltför stora olikheter i fråga om exempelvis den kategori av köpare som skall omfattas av lagarna skulle sålunda kunna medföra behov av olika formulär till köpavtal för skilda grupper av köpare. Det nu anförda får givetvis förses med förbehåll för de smärre skiljaktigheter i fråga om tillämpningsområdet som följer av att de redan nu befintliga lagarna uppvisar vissa olikheter sinsemellan på denna punkt.

Ett behov av skydd för köpare i de avseenden som konsumentköplagen avser att reglera kan naturligen i och för sig också framträda i andra fall än när konsument köper vara för enskilt bruk. Utredningen åsyftar här främst sådana situationer då yrkesutövare som driver sin verksamhet i icke affärsmässiga former, t. ex. lantbrukare, fiskare, hantverkare, läkare och tandläkare, gör inköp i och för sin yrkesverksamhet. Dessa kategorier av yrkesutövare kan i olika hänseenden såsom köpare synas likställda med konsumenter som köper varor för enskilt bruk. Det är emellertid ovisst vilket behov av skydd genom tvingande regler som kan finnas beträffande köp av sådana yrkesutövare. Särskilt gäller detta i den mån inköpen sker i större omfattning eller har samband med andra avtal som ingås för verksamheten. Sålunda bör bl. a. beaktas den möjlighet som kan föreligga för yrkesutövare att genom organisation som han tillhör få råd och rekommendationer för sina inköp. Man kan inte heller bortse från att en utvidgning av konsumentköplagens tillämpningsområde till fall av nu berört slag skulle erbjuda avsevärda gränsdragningsproblem i förhållande till köp av yrkesutövare i övrigt eller näringsidkare i allmänhet. Utredningen förordar därför inte någon sådan utvidgning av lagens giltighetsområde (jfr även prop. 1971:15 s. 68).

Det kan diskuteras om en tvingande reglering av förevarande slag bör avse köp av både fabriksnya varor och varor som säljs som begagnade eller eljest inte fullgoda. Med hänsyn till att lagen till stor del riktar sig mot sådana villkor i standardformulär som är oförmånliga för konsumenterna och som ofta förekommer vid köp av fabriksnya varor, särskilt s. k. varaktiga konsumtionsvaror, kan det synas ligga nära till hands att inskränka lagens giltighet till köp av sådana varor. Häremot talar emellertid bestämt, att köp av begagnade bilar – i viss mån även köp av begagnade båtar – hör till den kategori för vilken tvingande skyddsregler bäst behövs (se beträffande konsumentskydd vid överlåtelse av begagnade bilar SOU 1971:86 s. 76). Begagnade varor säljs inte sällan av näringsidkare, vilka undersökt och reparerat dem, på villkor som inte mycket skiljer sig från vad som tillämpas vid försäljning av nytillverkade varor. Flera av de regler utredningen föreslår, t. ex. bestämmelserna om säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varan, har i lika mån aktualitet vid köp av en begagnad vara som vid köp av en ny sådan. Här kan vidare pekas på den regel om verkan av klausulen "i befintligt skick" som avses ingå i lagen och som har särskild betydelse vid köp av begagnade varor. Utredningen föreslår därför inte något undantag i fråga om köp av varor som säljs som begagnade eller eljest inte fullgoda. De särskilda problem som lagens tillämpning på nämnda kategorier av varor ger upphov till berörs närmare under 5.3.4.

Enligt utredningens mening bör inte heller från annan synpunkt göras någon skillnad i lagen mellan olika typer av varor, t. ex. i den formen att vissa regler föreslås gälla enbart för särskilt angivna varor (hushållsapparater, livsmedel, bilar etc.). De allmänna köprättsliga regler som skall ingå i lagen lämpar sig inte för en differentiering efter varutyp. Behövliga föreskrifter om exempelvis kraven på viss varas beskaffenhet torde liksom hittills få meddelas i specialförfattning för området i fråga eller av administrativ myndighet med stöd av sådan författning. En annan sak är att det föreliggande förslaget i ett speciellt avseende, nämligen såvitt

avser köparens befogenheter när en såld vara inte överensstämmer med föreskrift som meddelats i syfte att tillse att varan är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, anknyter till föreskrifter av nu ifrågavarande slag. Till detta spörsmål återkommer utredningen i det följande.

Som tidigare nämnts bör konsumentköplagens tillämpningsområde inskränkas till köp som sker från näringsidkare. Utredningen har övervägt om inte även köp från annan än näringsidkare, dvs. från privatperson, bör omfattas av lagen. Med en sådan lösning skulle bl. a. en större sektor av handeln med begagnade bilar falla under lagen. Utredningen har dock inte ansett det vara lämpligt att ålägga privatpersoner som säljare de särskilda skyldigheter som en lagstiftning av förevarande art medför. Man kan inte räkna med att privatpersoner skall ägna den uppmärksamhet åt tvingande lagstiftning vid köpavtalets ingående som lagen kräver av säljarsidan. Härtill kommer – som redan betonats – att en principiell skillnad på denna punkt i förhållande till den övriga konsumentskyddslagstiftningen som nyligen tillskapats är ägnad att bereda osäkerhet och praktiska svårigheter (jfr även prop. 1971:15 s. 68). För konsumenternas del innebär det nu sagda att en köpare som förvärvar en vara från en privatperson måste uppmärksamma att han inte har det speciella skydd som konsumentköplagen ger konsument vid förvärv från näringsidkare.

Den nu berörda avgränsningen av lagens tillämpningsområde bör dock inte genomföras helt undantagslöst. Utredningen syftar på sådana fall då formellt säljaren är en privatperson men köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för den förre. Skulle köp av detta slag falla utanför lagen, skulle denna uppenbarligen lätt kunna kringås genom att den som säljer t. ex. begagnade bilar uppträder som ombud för privatperson som säljare. I de fall då en näringsidkare aktivt handhar försäljningen av en vara, torde köparen/konsumenten sällan uppmärksamma, att näringsidkaren kanske uppträder inte i 'eget namn utan bara som ombud för en privatperson. Detta förhållande behöver sålunda inte framgå förrän köpekontraktet undertecknas eller avtalet eljest blir definitivt. Enligt utredningens mening bör konsumentköplagen därför omfatta också köp som förmedlas av näringsidkare som ombud för privatperson.

I fråga om den närmare utformningen och innebörden av den bestämning av lagens tillämpningsområde som nu förordats får hänvisas till specialmotiveringen till 1 §.

5.3.3 Lagstiftningstekniken

I det föregående har framhållits att konsumentköplagen inte bör syfta till någon fullständig reglering av alla frågor som kan uppkomma vid konsumentköp utan i första hand bör garantera köparen vissa grundläggande befogenheter i förhållande till säljaren och annan med vilken han träder i rättslig förbindelse på grund av köpet (varans tillverkare, kreditgivare m. fl.). Lagen skall ge köparen ett minimiskydd mot att dessa befogenheter frånkännes honom genom t. ex. formulärrättsliga avtalsvillkor. Av det sagda följer att åtskilliga ämnen rörande konsumentköp måste lämnas utanför den tvingande regleringen. I alla sådana avseenden blir liksom hittills den allmänna köplagen i princip tillämplig. Utredningen tänker här på spörsmål rörande t. ex. platsen och tiden för avlämnande av varan (9–13 och 62–65 §§), vem som står faran för att godset skadas genom olyckshändelse (17 m. fl. §§) och dröjsmål av köparen att ta emot godset (33–37 §§). Men också inom det område som regleras av konsumentköplagen behåller den allmänna köplagen sin principiella giltighet i två viktiga hänseenden. Detta gäller för det första sådana frågor som visserligen har samband med den tvingande regleringen men som inte ansetts behöva uttryckligen behandlas i denna, t. ex. verkan av att köparen före köpet undersökt varan (47 §). Förekomsten av sådana spörsmål belyses ytterligare under 5.3.7. För det andra kommer köplagen att få betydelse

också beträffande frågor som direkt regleras av den tvingande lagen. Eftersom denna som nyss nämnts representerar en minimistandard i fråga om köparens rättigheter bör den givetvis inte få hindra att köparen på annat sätt kommer i åtnjutande av längre gående befogenheter. Detta kan exempelvis bli fallet då något från köplagen avvikande avtal ej träffats och denna lag i visst hänseende medger köparen bättre rättigheter än konsumentköplagen. I det följande skall utredningen närmare utveckla sin syn på hur förhållandet mellan den tvingande regleringen och den dispositiva köprätten bör komma till uttryck i konsumentköplagen.

Vad först gäller ämnen som över huvud inte berörs av den tvingande regleringen (frågor om platsen och tiden för avlämnande av varan etc.) torde redan av konsumentköplagens karaktär av speciallag i förhållande till den allmänna köplagen följa, att den förra lagen inte innebär någon ändring av nuvarande rättsläge beträffande sådana ämnen. Köplagen äger således i princip giltighet härvidlag. Köplagen kan emellertid här liksom eljest sättas ur spel på olika sätt. Har avtal träffats rörande ämne av nu åsyftat slag, gäller avtalet (1 § köplagen). Likaså kan handelsbruk eller annan sedvänja träda i stället för vad köplagen innehåller. Vid konsumentköp torde det dock vara sällsynt med handelsbruk av sådan stadga att de kan åberopas mot köparna och sätta köplagens regler ur kraft. I sammanhanget bör också erinras om förekomsten av allmänna köprättsliga grundsatser som utbildats i rättstillämpningen och inte skrivits in i lag. Som exempel kan nämnas köparens rätt att häva köpet på grund av anteciperat dröjsmål från säljarens sida. Denna rätt är inte reglerad i köplagen utom i fråga om ett specialfall vid successiv leverans (22 §). Frågan behandlas inte i konsumentköplagen. Nämnda rätt bör emellertid tillkomma köparen även vid konsumentköp, om inte annat avtalats mellan parterna. Motsvarande gäller beträffande allmänna förmögenhetsrättsliga principer som är tillämpliga på köp, t. ex. den s. k. förutsättningslärans grundsatser.

Vad som anförts nu ger enligt utredningens mening vid handen att det beträffande ämnen som ligger helt utanför den tvingande regleringen knappast föreligger något egentligt behov av att närmare ange konsumentköplagens förhållande till det dispositiva regelsystemet.[1] Motsatsen gäller däremot beträffande frågor som faller inom det område som direkt regleras av konsumentköplagen. Utredningen har här vägletts av följande tankegång.

Ett väsentligt motiv för införandet av en tvingande reglering beträffande konsumentköp är förekomsten av sådana formulärrättsliga klausuler vid köpavtal som inskränker köparens rättigheter eller medför oklarhet beträffande hans juridiska ställning. Konsumentköplagen bör skapa ett minimiskydd för köparen. Lagen skall således begränsa avtalsfriheten. Längre än vad lagen utsäger får en säljare inte gå i syfte att ta till vara sina intressen. I lagen bör med hänsyn till det anförda tas in en uttrycklig regel om att köparen vid konsumentköp alltid skall åtnjuta de befogenheter som tillerkännes honom i lagen (2 § första stycket).

Innehåller ett köpavtal villkor som ger konsumenten längre gående befogenheter än den tvingande lagen, bör denna inte lägga hinder i vägen för tillämpning av avtalsvillkoren. Denna princip överensstämmer med vad som i allmänhet gäller vid tvingande lagstiftning på det civilrättsliga området (jfr prop. 1970:20 B 2 s. 935). I tydlighetens intresse bör principen komma till direkt uttryck i konsumentköplagen (2 § andra stycket).

Köparens minimiskydd enligt konsumentköplagen kan av flera skäl inte sammanfalla med vad som skall gälla när intet avtalats mellan parterna. Läget beträffande denna lag är så till vida särpräglat som den allmänna köplagen till stor del reglerar samma frågor som den tvingande lagen och – som tidigare framhållits – väsentligen ger köparen till-

[1] Jfr i sammanhanget även förhållandet mellan lagen om avbetalningsköp och köplagen. I ämnen som inte regleras i den förra lagen, tillämpas vid avbetalningsköp den senare lagen.

fredsställande befogenheter visavi säljaren. Med hänsyn till de mångskiftande förhållanden under vilka konsumentköplagen skall tillämpas, kan minimiskyddet enligt denna lag inte på alla punkter sträcka sig lika långt till köparens förmån som den allmänna köplagen. Situationen kan nämligen vara sådan att säljaren har ett berättigat intresse att begränsa köparens befogenheter. Det tvingande skyddet för konsumenterna bör inte heller utsträckas så långt att köp av varor försvåras. Vid utformningen av konsumentköplagen måste tas hänsyn härtill. Detta leder till att reglerna i denna lag i en del avseenden blir mindre förmånliga än köplagens dispositiva bestämmelser. Har intet avtalats rörande en fråga som regleras i konsumentköplagen, är det därför ofta mer förmånligt för köparen att kunna åberopa den allmänna köplagens normalregler än konsumentköplagens minimiregler. Enligt utredningens mening är det av vikt att köparen har denna möjlighet. Därigenom förhindras att konsumenter, i fall då avtal ej träffats, kommer i sämre ställning än sådana köpare på vilkas köp den tvingande lagen över huvud inte är tillämplig. Den princip åt vilken det nu anförda ger uttryck bör framgå även av lagtexten (2 § andra stycket).[1] Det bör tilläggas att om konsumentköplagen på viss punkt skulle leda till ett för köparen mer förmånligt resultat än den allmänna köplagen, den förra lagen givetvis gäller även när intet avtalats (se t. ex. beträffande köparens reklamationsskyldighet under 5.3.11).

Vad som anförts nu avser sådana frågor som i avsaknad av avtal mellan parterna bedöms enligt den allmänna köplagen eller enligt allmänna grundsatser som ansluter sig till denna lag. Utredningen föreslår emellertid även vissa regler beträffande förhållandet mellan köparen och säljaren som inte har denna karaktär. Hit hör bl. a. reglerna om säljarens ansvar för åtagande att avhjälpa fel och för oriktiga uppgifter om varan. Uttryckliga bestämmelser härom saknas f. n. i köplagen. Utredningen vill också erinra om de bestämmelser som föreslås i fråga om köparens förhållande till tredje man (varans tillverkare, kreditgivare m. fl.). Beträffande de nu åsyftade kategorierna av regler kan man inte på samma sätt som i fråga om de förut behandlade bestämmelserna i konsumentköplagen anknyta till den allmänna köplagen och till köprättsliga grundsatser. Samma princip bör emellertid gälla också här. Om avtalet ger köparen bättre befogenheter än dem som han har enligt den tvingande lagen, skall avtalet gälla. Vidare bör allmänna rättsgrundsatser tillämpas beträffande t. ex. verkan av oriktig uppgift om en vara, om dessa leder till ett för köparen förmånligare resultat än som följer av konsumentköplagen. Konsumenten som köpare skall således inte komma i sämre ställning än andra köpare. Men konsumentköplagen skall ge ett minimiskydd, vilket kan åberopas antingen om avtalet skulle innehålla däremot stridande villkor eller om det råder oklarhet om rättsläget eller man kan anta att den tvingande lagen i den särskilda situationen leder till förmånligare resultat för köparen än allmänna rättsgrundsatser gör. Eftersom man här rör sig på ett rättsområde som inte är föremål för annan lagstiftning och där stor osäkerhet råder om vad som skall anses gälla i allmänhet, kan man anta att det i större utsträckning än inom det område, för vilket uttryckliga lagbestämmelser gäller, är till köparens fördel att åberopa konsumentköplagen. Mot bakgrund av det anförda föreslår utredningen att i 2 § också klargörs hur de av konsumentköplagens regler som nu diskuterats förhåller sig till avtal mellan parterna och till allmänna rättsgrundsatser.

Beträffande den närmare utformningen av de regler som föreslagits i det föregående får hänvisas till specialmotiveringen till 2 §.

De frågor som behandlats nu har visst samband med det allmänna spörsmålet hur en tvingande lag förhåller sig till avtal som visserligen inte direkt strider mot lagens ordalydelse men väl mot dess ändamål eller med andra ord problemet om kringgående av

[1] Det sagda leder till att flera av lagens bestämmelser får bara begränsad betydelse vid s. k. köp över disk. Frågan i vad mån så blir fallet behandlas i specialmotiveringen till 2 §.

lag. För konsumentköplagens del torde inte behöva råda någon tvekan beträffande spörsmål motsvarande det som behandlas i 1 § andra stycket avbetalningsköplagen, dvs. frågan om bedömningen av ett avtal, vars reella innebörd är en annan än den beteckning som parterna åsatt det. Ett till "hyresavtal" maskerat köp faller således under konsumentköplagens regler.

Något annorlunda förhåller det sig med sådana i ett köpavtal ingående villkor som syftar till att helt eller delvis sätta konsumentköplagens regler ur spel. Utredningen syftar här framför allt på avtalsvillkor rörande frågor som lämnats utanför den tvingande regleringen, t. ex. spörsmål om verkan av att köparen undersökt varan före köpet (47 § köplagen) och om parternas återgångsprestationer vid hävning (57 och 58 §§ köplagen), och där alltså i princip avtalsfrihet skall råda. Bortsett från den möjlighet att stävja missbruk av avtalsfriheten som föreligger enligt lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor (jfr 5.2) bör enligt utredningens mening ett ingripande mot otillbörligt villkor också kunna komma i fråga vid domstolsprövning av tvist rörande konsumentköp, nämligen om villkoret på ett sådant sätt neutraliserar en tvingande regel att det utgör ett direkt kringgående av denna. Med hänsyn till det skyddssyfte som uppbär konsumentköplagen bör domstol vara oförhindrad att med stöd av den allmänna rättsgrundsats som kommit till uttryck i bl. a. 8 § skuldebrevslagen jämka eller lämna utan avseende ett otillbörligt villkor i ett köpavtal. Utredningen har inte ansett det vara nödvändigt att föreslå en uttrycklig regel härom i den tvingande lagen. Det bör i sammanhanget erinras om att ämnet f. n. är föremål för särskild utredning genom generalklausulutredningen (se 2 kap.). Som exempel på villkor som i det enskilda fallet kan framstå som otillbörligt kan nämnas förbehåll som berövar köparen hans hävningsrätt för den händelse han inte återställer varan i oförändrat skick, t. ex. utan att förpackningen brutits.

I fråga om den tekniska utformningen av konsumentköplagen vill utredningen avslutningsvis även anföra vissa allmänna synpunkter på terminologin i lagen. Som framgår av det tidigare har denna på viktiga punkter nära samband med den allmänna köplagen. Enligt utredningens mening bör därför eftersträvas att terminologin i konsumentköplagen i görligaste mån ansluter sig till den i köplagen. Sådana termer som "avlämnande", "dröjsmål", "fel" och "hävning" bör således begagnas på samma sätt som enligt köplagen. Det kan visserligen invändas att många av de personer som har anledning att sätta sig in i konsumentköplagen inte känner till den exakta betydelsen av dessa termer, vilka enligt köplagen inte betyder alldeles detsamma som enligt allmänt språkbruk. Men det skulle säkerligen uppstå stor förvirring om en särskild, ny terminologi skulle skapas för konsumentköplagen. Man skulle då i åtskilliga fall få fråga sig hur de nya begreppen förhåller sig till dem som begagnas i köplagen. Utredningen har dock sökt undvika att begagna köplagstermerna på sådant sätt att lagtexten blir svårförståelig, även om detta ibland medfört att texten blivit något utförligare än som eljest skulle ha varit nödvändigt.

5.3.4 Kraven på säljarens prestation

Vid behandlingen av frågan om vilka ämnen som bör regleras i konsumentköplagen (se avsnitt 5.3.1) erinrade utredningen om att en reglering av köparens befogenheter vid dröjsmål på säljarens sida och vid fel i varan naturligen har nära samband med spörsmålet om vilka krav som i materiellt hänseende skall ställas på säljarens prestation. Det förutskickades i det sammanhanget att konsumentköplagen inte bör söka lösa frågan om vad som skall räknas som "fel" i en vara genom regler med generell räckvidd och avfattning. I det följande skall utredningen närmare utveckla sin uppfattning beträffande dessa problem.

Den allmänna köplagen innehåller i huvudsak regler om påföljderna när en säljare

inte fullgör sin prestation på riktigt sätt. Kraven på säljarens prestation regleras däremot endast i mycket begränsad omfattning genom uttryckliga bestämmelser. Beträffande tiden för fullgörande av säljarens åliggande – vilken är avgörande för bedömningen av om dröjsmål har inträtt – uppställs den allmänna regeln att fullgörande skall ske vid anfordran, om inte viss tid är utsatt eller det framgår av omständigheterna att leverans skall ske utan uppskov (12 §). Eftersom regeln är dispositiv, innefattar den givetvis inte något hinder mot att bestämma annan tidpunkt för avlämnande och inte heller, vilket i detta sammanhang är viktigare, mot att säljaren förbehåller sig mycket stor frihet att avgöra, när avlämnande skall ske. Beträffande platsen för godsets avlämnande ger köplagen stora variationsmöjligheter (se 9–11 och 62–65 §§). Frågan om vilka krav som kan ställas på säljarens prestation beträffande det sålda godsets kvalitet är att bedöma enligt reglerna om fel i godset. Bortsett från vad som följer av t. ex. bestämmelsen om köp på auktion (48 §) innehåller emellertid dessa regler i stort sett ingen bestämning av vilka krav som kan ställas på en varas beskaffenhet. På denna viktiga punkt råder alltså inte bara full avtalsfrihet utan det saknas även dispositiva regler om när en vara skall anses behäftad med fel.

Med hänsyn till det anförda inställer sig naturligen frågan om konsumentköplagen bör innehålla några regler om vilka krav som skall ställas på säljarens prestation. Att i denna lag införa tvingande regler om skyldighet för säljaren att precisera tiden eller platsen för avlämnande av varan låter sig enligt utredningens mening knappast göra. Stora svårigheter skulle uppkomma redan med tanke på den mångfald av varor och situationer som täcks av konsumentköplagens tillämpningsområde. Den praktiskt mest viktiga frågan torde i stället vara om lagen bör innehålla regler avseende varans kvalitet, dvs. juridiskt sett bedömningen av vad som skall räknas som fel i godset.

Delade meningar råder i och för sig inte om det önskvärda i att konsumenter får rättsliga garantier för att de varor som de köper motsvarar skäliga anspråk på kvalitet och användbarhet för sitt ändamål. Därmed är dock inte sagt att det är lämpligt att införa tvingande, civilrättsliga regler för att säkerställa att varorna motsvarar sådana anspråk. Åtskilliga omständigheter bör här tas i betraktande.

Det kan till en början vara av visst intresse att se vad som i berörda avseende gäller i vissa andra länder. Den amerikanska Uniform Commercial Code av år 1962 innehåller en allmän bestämmelse om att gods som säljs av en "merchant" skall vara "merchantable", vilket närmare specificeras i ett antal detaljregler (§ 2–314), och att en säljare under vissa förutsättningar ansvarar för att gods skall vara ägnat för det ändamål för vilket det köptes ("fit for a particular purpose"; § 2–315)[1]. Det finns emellertid möjlighet för säljaren att frita sig från detta ansvar genom friskrivning med iakttagande av viss form (§ 2–316) och enligt vad som uppges är detta vanligt. Förslag att göra ansvaret enligt § 2–314 och § 2–315 tvingande vid konsumentköp har visserligen framställts men – såvitt är känt – inte lett till några åtgärder. De förslag till reform som avancerat längst har gått ut på att begränsa säljarens möjligheter till friskrivning när han avgett garanti av visst slag. I England har Law Commission för ett par år sedan lagt fram ett allmänt förslag att göra en yrkesmässig säljares ansvar för att sålt gods är "merchantable" tvingande[2]. Vid "hire-purchase" (avbetalningsköp), där enligt engelsk rätt speciella regler gäller inte bara beträffande betalningsvillkoren och vad därmed hör samman, har dock säljaren ett tvingande ansvar för bl. a. "merchantability", med undantag blott för begagnade varor samt för fel som särskilt specificerats i avtalet.[3]

Vad beträffar svenska förhållanden kan jämföras med vad som gäller inom hyresrät-

[1] Se bilaga 4 under 1.2.
[2] Se bilaga 4 under 1.5.
[3] Se Hire-Purchase Act, 1965, § 17 (1), (2), (4); jfr bilaga 4 under 1.5.

ten, vilken i bruket av tvingande regler har vissa beröringspunkter med det nu aktuella förslaget. Den allmänna principen om lägenhetens skick i 12 kap. 9 och 15 §§ jordabalken är dispositiv (med visst undantag i 15 § andra stycket). Blott för det fallet att bostadslägenhet är så beskaffad att det är förenat med uppenbar våda för inneboendes hälsa att använda lägenheten åtnjuter hyresgäst ett tvingande skydd, vilket emellertid är begränsat till en rätt att uppsäga avtalet, om avhjälpande ej sker genast efter tillsägelse (19 §).

Inte heller inom köprättens område är det enligt utredningens mening möjligt att med tvingande regler av generell natur slå fast vilka krav som köparen skall äga ställa på varan vid konsumentköp. Eftersom en civilrättslig lag om köp – till skillnad från en författning som hänför sig till visst slag av varor, exempelvis livsmedel – skall gälla över hela fältet och således avse många olika slag av varor med olika användningssätt, olika krav på kvalitet och olika priser, är det knappast möjligt att ens i allmänna drag fixera kraven på varan. Det är tvärtom ett starkt intresse att det finns möjligheter till stor variation beträffande kraven. Den som vill köpa en vara av lägre kvalitet till billigt pris bör inte av en konsumentköplag tvingas att köpa en bättre men också dyrare vara. Att bestämma en minimistandard, vilken alla varor minst skall motsvara, torde generellt sett vara lika vanskligt. Till vissa undantag härvidlag skall utredningen strax återkomma.

Det är knappast lättare att meddela en tydlig och användbar föreskrift om när ett särskilt exemplar av en vara, vilket i kvalitet understiger varor av ifrågavarande tillverkning och märke i allmänhet, skall anses vara så mycket sämre än övriga exemplar att det därför bör anses behäftat med fel. Även denna bedömning måste bero bl. a. av varans allmänna egenskaper, dess avsedda användning, pris m. m.

Till de anförda skälen kommer den omständigheten att det inte synes föreligga något på hittillsvarande erfarenheter styrkt behov av tvingande regler på detta område. Generella friskrivningar från ansvar för varas allmänna kvalitet och användbarhet för sitt ändamål (vilka synes förekomma i USA och Storbritannien) torde inte vara vanliga i Sverige, om man bortser från den slentrianmässiga användning av klausulen "i befintligt skick" som förekommer i viss utsträckning, t. ex. inom handeln med begagnade varor. Det finns inte heller anledning anta att generella friskrivningar i fortsättningen skall bli mer vanliga än nu. Skulle så bli fallet, finns andra vägar att komma till rätta med klausulerna. Om införandet av konsumentköplagen skulle få till följd, att säljare i större utsträckning än f. n. friskriver sig från ansvar för såld varas allmänna användbarhet, synes möjligheten att meddela förbud enligt lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor innebära en fullt tillräcklig utväg.

Med hänsyn till det anförda föreslår utredningen inte någon allmän föreskrift om kraven på varans kvalitet och användbarhet. De dispositiva principer som nu tillämpas i fråga om bedömningen av vad som skall räknas som fel i sålt gods är enligt utredningens mening tillräckliga för ändamålet. Dessa principer ger utrymme för en nyanserad bedömning, vid vilken bl. a. varans avsedda användning, priset i förhållande till andra varor av liknande kvalitet och andra sådana omständigheter kan inverka. Härigenom lämnas också full frihet för konsumenterna att vid sitt val av varor mot varandra väga pris och kvalitet, leveransvillkor samt garantier.

Meddelas inte någon allmän bestämmelse om de krav på varan som köparen kan ställa, vinner man också från rättsteknisk synpunkt den fördelen att de fall där – enligt den bedömning som nu förutsätts – varan över huvud inte är behäftad med fel kommer att ligga helt utanför tillämpningsområdet för reglerna om påföljder av fel. Köparen kan då inte göra gällande vare sig de befogenheter på grund av fel som konsumentköplagen tillerkänner honom eller andra rättigheter som skulle föreligga enligt den allmänna köplagen. Situationen enligt den tvingande lagen blir alltså densamma som enligt köplagen. Det blir onödigt att i den förra lagen

införa särskilda undantag för varor som säljs såsom defekta eller eljest inte fullgoda eller för annat bruk än det normala, eftersom felbedömningen kan anpassa sig efter att varorna sålts på dessa villkor. Det nu sagda innebär visserligen inte, att närhelst en vara är såld under nyss angivna omständigheter, köparen saknar alla befogenheter. Även den som köper en begagnad eller lagerskadad vara kan självfallet ställa vissa anspråk på den.[1]

Det resonemang som utredningen nu fört måste förses med förbehåll i två viktiga hänseenden. Är situationen sådan att den sålda varan är farlig för köparens eller annans liv eller hälsa, saknar resonemanget uppenbarligen bärkraft. Här behöver man inte ta hänsyn till den valfrihet som konsumenter lika väl som andra köpare bör åtnjuta vid inköp av varor. De påtalade svårigheterna att i lag bestämma kraven på varans kvalitet och allmänna användbarhet gör sig inte heller gällande med samma styrka. Det måste anses ligga i samhällets intresse att köp av utpräglat farliga varor inte blir bestående. Oavsett vad som må vara avtalat och oavsett priset bör exempelvis den som köpt en begagnad bil, vilken är klart trafikfarlig, kunna kräva antingen att bilen försätts i trafikdugligt skick (om säljaren är skyldig att avhjälpa felet) eller att köpet återgår. Vad som sagts nu äger också tillämpning i fall då en såld vara inte överensstämmer med föreskrift som meddelats i författning eller av myndighet beträffande de krav som varan skall fylla i säkerhetshänseende. Enligt utredningens mening bör de nu berörda fallen uttryckligen regleras i konsumentköplagen. Beträffande den närmare utformningen av en bestämmelse i ämnet får hänvisas till specialmotiveringen till 8 §.

Också i ett annat avseende bör det föregående resonemanget om behovet av allmänna regler om kraven på varas beskaffenhet förses med en reservation. Utredningen syftar på den särskilt vid konsumentköp viktiga frågan om vilken verkan som skall tillmätas ett förbehåll att varan säljs "i befintligt skick". Denna fråga, vilken f. n. är oreglerad i köplagen (jfr 48 §), bör lämpligen tas upp i förevarande sammanhang. Huvudsyftet härmed bör vara att genom en tvingande regel hindra att en säljare blott genom att införa nämnda förbehåll i avtalet – vilket ofta sker rutinmässigt vid försäljning av begagnade varor – skall undgå allt ansvar för varans beskaffenhet. Frågan behandlas vidare i specialmotiveringen till 9 §.

5.3.5 Säljarens ansvar för uppgifter och garantier rörande varan

Medan det av skäl som berörts i föregående avsnitt är mycket tveksamt i vad mån konsumentköplagen bör reglera frågan om vilka krav som skall kunna ställas på en såld varas kvalitet och allmänna användbarhet, talar starka skäl för att lagen bör innehålla regler om säljarens ansvar för de uppgifter han lämnar om varan. Det är självfallet av stor vikt att köparen kan lita på dessa. Det torde nämligen vara vanligare att säljare söker ge presumtiva köpare en fördelaktig uppfattning om en vara med hjälp av uppgifter, som om de är felaktiga verkar vilseledande på köparen, än att de söker helt frita sig från ansvar för varans kvalitet och allmänna användbarhet. Enligt allmänna civilrättsliga regler svarar säljaren för riktigheten av sådana uppgifter om varan som ingår i avtalet, även om han inte uttryckligen har garanterat dem (se avsnitt 3.2). Enligt utredningens mening bör emellertid i konsumentköplagen klargöras att vid konsumentköp detta säljarens ansvar skall omfatta inte bara vad som direkt upptagits t. ex. i ett skriftligt kontrakt utan även uppgifter som förekommer i annonser, reklamfolders, tryckta bruksanvisningar till varan m. m. Som antytts tidigare (se 2 kap.) har utvecklingen medfört att köpare i växande utsträckning blir beroende av och påverkas av de uppgifter som de erhåller genom reklamen. Nutida säljmetoder medför att köparen

[1] Jfr de i specialmotiveringen till 5 § anförda exemplen.

ofta inte träder i personlig kontakt med säljaren för erhållande av uppgifter om varan utan i väsentlig mån är hänvisad till sådan information som han får genom reklam eller på annat liknande sätt. Rättsreglerna måste enligt utredningens mening ansluta sig härtill. Köparen bör därför åtnjuta skydd när han förlitar sig på sådana uppgifter av nämnda slag som visar sig vara oriktiga. Detsamma gäller även andra fall då säljaren lämnat felaktig information om en vara till köparen. Eftersom det primära ändamålet är att hindra, att köparen blir vilseledd, behöver man dock inte gå längre än till att göra säljaren ansvarig för oriktiga uppgifter som inte sedermera rättas. Säljaren bör därutöver ha möjlighet att frita sig från ansvar för uppgifter genom att för köparen klargöra att han inte känner till huruvida viss uppgift är riktig eller ej. Det är av särskild vikt att det för köparen tydligt framgår, när han inte äger lita på uppgifter som säljaren en gång lämnat. Utredningen föreslår att frågan om säljarens ansvar för oriktiga uppgifter om varan regleras i enlighet med de nu angivna riktlinjerna. Den närmare utformningen av reglerna behandlas i specialmotiveringen till 7 §.

Nära samband med den nu behandlade frågan har spörsmålet om säljarens ansvar för sådan garanti beträffande varan som ofta ingår i köpavtalet. För det mesta innefattar garantierna åtaganden att avhjälpa fel. Dessa åtaganden behandlas särskilt i nästföljande avsnitt (5.3.6). I förevarande sammanhang skall garantierna beröras från en annan synpunkt, nämligen bedömda som utfästelser om varans kvalitet, hållbarhet o. d. En sådan utfästelse kan ha mycket allmän karaktär, t. ex. när säljaren enbart förklarar, att han garanterar varan. En dylik "blank" garanti kan uppfattas som liktydig med en allmän försäkran att varan är av god kvalitet och den får som sådan inverka vid bedömningen av om fel föreligger. Garantierna kan också mer preciserat hänföra sig till varans egenskaper, såsom när en säljare (eller tillverkare) garanterar att han omsorgsfullt granskat varan och utsatt den för särskilda prov i sitt laboratorium. Dessa garantier kan ofta inte skiljas från uppgifter om varan och får tillerkännas motsvarande rättsverkan.

Vanligt är att garantin är förenad med en tidsbestämning av något slag. Varan garanteras för en tid av två månader, sex månader, ett år eller längre tid. En sådan garanti uppfattas gärna av en köpare som ett åtagande att varan skall vara fullt brukbar under den angivna tiden vid normal användning. En närmare granskning av garantins formulering ger emellertid ofta vid handen, att säljaren inte åtagit sig något sådant. Tidsbestämningen har snarare till uppgift att inverka på den tid under vilken köparen kan framställa anspråk på grund av fel i varan och att underlätta beviskravet.

Garantierna är ofta förenade med vittgående friskrivningar från påföljder, om varan inte skulle överensstämma med garantin, särskilt från skadeståndspåföljden (se 3.4).

Utredningen har övervägt vilka möjligheter det finns att rättsligt normera garantierna i skilda hänseenden. Det finns härvid anledning att skilja mellan olika frågor.

Det sägs ibland att ordet "garanti" i ett köpavtal ger köparen intrycket att säljaren har åtagit sig något mer än som följer av allmänna regler om bedömning av fel, och att rättsreglerna bör ge rättslig sanktion åt detta intryck. Slutsatsen blir då, att närhelst säljaren använt ordet "garanti" hans ansvar för fel skulle vara strängare än eljest. Garantier är emellertid av skiftande beskaffenhet och utredningen har inte ansett det rimligt att föreslå en sådan regel. Den skulle i realiteten innebära att en säljare måste iaktta särskild försiktighet vid användande av ordet "garanti" när han säljer en vara, medan han inte skulle ådra sig samma ansvar om han begagnat ett ord som enligt allmänna språkbruket till sin betydelse inte mycket skiljer sig från detta, t. ex. "tillförsäkran". Det kan befaras att en sådan regel skulle bereda fällor för mindre sakkunniga säljare utan att skapa tillräcklig säkerhet för köparna. Utredningen anser därför att det inte finns tillräckliga skäl att genom tvingande regel ålägga säljaren

något särskilt ansvar när han använt ordet "garanti". Vad som nyss anförts om felbedömningen när en säljare "blankt" garanterat sina varor och om garantier som innehåller faktiska uppgifter kan exemplifiera den verkan som garantin kan medföra enligt allmänna regler.

Vid garantier som är förenade med tidsangivelser ligger det som nyss nämnts nära till hands att köparen uppfattar garantin som en tillförsäkran om att varan skall behålla sin allmänna användbarhet under den angivna tiden, såvitt beror av dess allmänna kvalitet och inte av inträffade olyckshändelser, abnormt bruk o. d. En sådan uppfattning har emellertid inte stöd i härskande mening om innebörden av en garanti enligt svensk rätt (se 3.2.1). Enligt denna mening modifierar garantin inte den allmänna principen, att vid avgörande av om vara är behäftad med fel, den relevanta tidpunkten är tiden för farans övergång (44 § köplagen). Garantin anses emellertid skapa en presumtion för att ett fel, som påvisas under garantitiden, fanns "in nuce" när faran övergick. Om sådant fel visas, anses det därför ankomma på säljaren att styrka att fel inte förelåg när faran övergick. Bakgrunden är då ofta, att garantitiden skall vara tillräckligt lång för att ursprungliga fel skall hinna framträda men inte så lång att fel på grund av slitning o. d. skall uppstå. Vid denna innebörd av garantin är garantitiden ofta avsevärt kortare än den tid under vilken varan skall vara brukbar under normala förhållanden.

Utredningen anser att man i konsumentköplagen inte bör förbigå de tidsbestämda garantierna. Ett viktigt skäl härför är att man bör klargöra, att avvikelse från garantin medför de påföljder av fel varom konsumentköplagen stadgar trots den förändring som garantins varaktighet medför. Vad beträffar innebörden i övrigt av de åtaganden som garantin innefattar, kan större tvekan råda. Det synes dock uppenbart att man måste respektera bruket av sådana begränsade garantier som motsvarar den uppfattning om garantiers innebörd vilken nyss betecknats som härskande. Utredningen anser det därför inte lämpligt att föreslå en tvingande regel – eller ens en tolkningsregel – med innehåll att vid en tidsbestämd garanti säljarens ansvar skall sträcka sig längre än som svarar mot denna uppfattning. Presumtionsverkan får emellertid anses vara ett minimum för vad som bör gälla till köparens förmån när säljaren avgett garanti för viss tid. Utredningen föreslår att detta uttryckligen utsägs i lagen (6 §).

Den tidigare nämnda möjligheten, att en garanti för viss tid innefattar en utfästelse att varan skall vara användbar under denna tid, bör uppenbarligen inte motverkas av lagstiftningen. Detta kunde befaras bli fallet, om en garanti alltid in dubio skulle tolkas såsom avseende blott fel som fanns vid farans övergång. Huruvida garantin skall ha den mer vidsträckta innebörden – och dess närmare innehåll i sådant fall – är emellertid ämnen om vilka, av samma skäl som nyss anförts beträffande felbedömningen i allmänhet, det synes mindre lämpligt att införa regler i konsumentköplagen. Det är sålunda knappast möjligt att ha tvingande regler om den tid som en garanti skall omfatta, om utgångspunkten för tidsberäkningen, undantagna händelser, undantagna delar av varan, huruvida garantin skall fortsätta att gälla vid överlåtelse av varan, m. fl. sådana ämnen. Även vid de mer omfattande garantierna bör dock som minimikrav gälla, att köparen inte genom att en betungande bevisbörda åläggs honom skall gå miste om det skydd som garantin enligt sin materiella innebörd avser att bereda honom. Säljaren bör således svara för garantin, om det inte kan antas att felet beror av händelse som är att hänföra till köparen, såsom olyckshändelse, skadegörelse på varan m. m. Utredningen föreslår därför en formulering av 6 § som skall täcka även detta fall.

5.3.6 Utfästelse av säljaren att avhjälpa fel i varan

Enligt köplagen finns ingen skyldighet för

säljaren att avhjälpa fel i varan (jfr 49 §). Åtaganden med sådant innehåll berörs inte i lagen. Som påpekats tidigare lämnas emellertid vid konsumentköp ofta en av säljaren utfärdad garanti beträffande varan.[1] Garantin innefattar i många fall ett åtagande att avhjälpa fel som uppträder inom viss i garantin angiven tid. Vanligen är åtagandet förknippat med långtgående friskrivningar från påföljder i övrigt av fel i varan. Inte sällan är det oklart vad som skall gälla, om säljaren inte fullgör sitt åtagande att avhjälpa felet.

För utredningen framstår det som angeläget att konsumentköplagen ger regler om säljarens ansvar för fullgörande av utfästelse att avhjälpa fel i varan. Härvid bör utgångspunkten vara, att sådana utfästelser är av stort värde för köparen, eftersom det för det mesta är mer förenligt med hans intressen att felet avhjälps på säljarens bekostnad än att han erhåller en felaktig vara mot avdrag på köpeskillingen. Det måste emellertid tillses att utfästelserna utformas på ett sätt som tillgodoser konsumenternas berättigade anspråk.

Här uppstår till en början en fråga som motsvarar den som tidigare diskuterats beträffande kraven på säljarens prestation i fråga om varans kvalitet (se 5.3.4). Utredningen syftar på spörsmålet om konsumentköplagen bör innehålla bestämmelser om vilka krav som skall ställas på säljarens subsidiära prestation att i händelse av fel fullgöra ett åtagande att avhjälpa felet. De utfästelser som förekommer på konsumtionsvarumarknaden är mycket olika till sitt innehåll (se 3.4). Särskilt gäller detta beträffande säljarens ansvar för kostnad, som vid reparation uppkommer för transport av varan till och från det ställe där reparationen skall ske m. m. Som huvudregel måste ett åtagande att avhjälpa fel anses innebära att det är säljaren som skall bära nu åsyftad kostnad. Eljest blir följden att köparen får stå för en del av den direkta kostnad som uppkommer för att varan skall bli felfri. Eftersom det är fråga om påföljden av ett fel, kan det hävdas att säljarens frihet att bestämma sättet för avhjälpande och placeringen av kostnaderna inte bör respekteras på samma sätt som när det gäller utfästelser om varans beskaffenhet, garantitidens längd o. d. Mot införande av tvingande regler om säljarens ansvar för transportkostnad m. m. talar emellertid främst praktiska skäl. Med hänsyn till de växlande förhållandena är det knappast möjligt att utforma generella bestämmelser som skall kunna vara tillämpliga oberoende av det slag av vara som åtagandet avser, oberoende av i vilken del av landet köparen bor och oberoende av om varan är sådan att den används endast på köparens ort eller om den, såsom är fallet t. ex. med bilar, begagnas inom större områden, m. fl. sådana omständigheter. Tvingande regler på denna punkt måste vidare befaras leda till olämpliga konsekvenser för köparna, t. ex. att säljarna vägrar att lämna garantier för vissa varor antingen till köpare i allmänhet eller till köpare bosatta i vissa områden, eller att säljarna begränsar garantierna till att gälla endast vissa delar av landet. Utredningen anser därför att i konsumentköplagen endast bör meddelas bestämmelser om påföljderna av att utfästelse att avhjälpa fel inte fullgörs (se 5.3.7).

Med anledning av dels förslag som framställts inom riksdagen och som hänvisats till utredningens överväganden (se 1LU 1970:6), dels vissa amerikanska förebilder (se 4.1) har utredningen också övervägt om möjlighet bör införas för säljare att lämna något som kunde kallas "full garanti" beträffande en vara under viss angiven tidrymd. En sådan "full garanti" skulle innefatta bl. a. att säljaren åtog sig skyldighet att bestrida hela transportkostnaden och all kostnad i övrigt för avhjälpande av fel i varan. Om sådan garanti lämnades, skulle köpare ha full säkerhet för att hållas skadeslös för de direkta kostnaderna för avhjälpande av fel. Därjämte måste emellertid en "full garanti" – för att inte uttrycket skall bli missvisande och garantins innehåll bli haltande – innefat-

[1] Förhållandena då annan än säljaren lämnat garanti beträffande varan behandlas under 5.3.9 och 5.3.10.

ta en utfästelse att varan motsvarar en inte alltför låg minimistandard i fråga om kvaliteten. Utredningen har därvid övervägt att öppna en möjlighet för myndighet att fastställa vilka egenskaper säljarna måste garantera när de säljer en vara under "full garanti".

Mot att införa en bestämmelse av nu antydd karaktär talar emellertid vägande skäl, enligt vad utredningen funnit vid överläggningar med representanter för konsumentintressena. Om bestämmelsen skall fylla en nyttig funktion, måste det bli så vanligt att varor säljs med sådana garantier, att det ingår i allmänhetens medvetande vad som menas med "full garanti". Detta kan i sin tur väntas medföra att det blir svårt för säljare att saluföra varor med mindre långtgående garantier, något som minskar valfriheten för köparen och inskränker avsättningsmöjligheterna för säljare som vill konkurrera med lägre priser men mindre långtgående garantier. (Liknande invändningar har med styrka framförts i den amerikanska diskussionen om motsvarande förslag.) Införandet av minimikrav för att varor skulle få säljas under "full garanti" kan också befaras medföra att åtskilliga tillverkare nöjer sig med att låta varan motsvara denna minimistandard i stället för att eftersträva bättre kvalitet. Även på detta sätt skulle en lämplig differentiering av kvaliteter och priser motverkas. En ytterligare invändning är att berörda myndigheter f. n. torde sakna tekniska och ekonomiska resurser att ta ställning till de krav som bör ställas på olika varor när det skall avgöras, om varorna skall få säljas under "full garanti". Utredningen har därför kommit till resultatet att bestämmelser om "full garanti" inte bör införas i konsumentköplagen.

5.3.7 Köparens befogenheter mot säljaren[1]

Utredningen har i det föregående utförligt behandlat frågor rörande de krav som kan ställas på säljarens prestation i fråga om varans beskaffenhet. I anslutning därtill har diskuterats olika spörsmål om säljarens ansvar för uppgifter och utfästelser angående varan. Som tidigare nämnts bör man som ett frågekomplex för sig särskilja, vilka påföljder som bör inträda när säljaren inte riktigt fullgör sin prestation. Utredningen övergår nu till att behandla detta ämne.

Enligt utredningens mening bör ett huvudsyfte med lagstiftningen vara att ge köparen rättsligt stöd för att framtvinga riktig prestation från säljarens sida eller, om detta inte lyckas, att frigöra sig från avtalet genom hävning så att han kan från annat håll skaffa motsvarande prestation. Detta gäller till en början om en säljare oskäligt länge dröjer med att leverera varan eller om det finns risk att varan helt och hållet uteblir. Saknar köparen då hävningsrätt, är han bunden vid avtalet och kan inte skaffa varan från annat håll. Det gäller vidare när varan är behäftad med fel och säljaren enligt avtalet skall avhjälpa felet. Köparen måste då ha möjlighet att framtvinga avhjälpande eller, om detta inte sker, skaffa fullgod vara från annat håll. Det gäller slutligen även när felet är av beskaffenhet att inte kunna avhjälpas. Är felet väsentligt, bör köparen i denna situation ha möjlighet att häva köpet omedelbart, om inte säljaren i stället levererar vara som är fri från fel.

Juridiskt sett innebär det sagda, att köparen vid väsentligt kontraktsbrott bör ha rätt att häva köpet. Denna rätt bör säljaren inte kunna beta honom genom avtalsbestämmelser. Hävningsmöjligheten har således ett dubbelt syfte. Dels tjänar den som påtryckningsmedel för att förmå säljaren att avlämna utan oskäligt dröjsmål resp. avhjälpa fel, dels möjliggör den för köparen att, om detta inte lyckas, skaffa sig den vara som han behöver från annat håll. I stället för att avhjälpa fel bör säljaren givetvis ha möjlighet att avlämna annan vara som inte är behäftad med fel. I de fall då felet inte är av den

[1] Under 5.3.7 behandlas frågor om köparens rätt att häva köpet, att göra avdrag på köpeskillingen, att fordra ersättning för avhjälpande av fel och att innehålla köpeskillingen. Påföljdsfrågor i övrigt behandlas under 5.3.8.

karaktären att hävning bör komma i fråga eller då köparen inte kan eller inte vill göra hävningspåföljden gällande – t. ex. därför att han redan förfogat över varan på sådant sätt att han har förlorat rätten att häva eller därför att han behöver varan så väl att han inte vill häva köpet – måste köparen ha något annat medel till sitt skydd, om rättelse ej sker.

Utredningen föreslår att de grundläggande regler om verkan av säljarens kontraktsbrott som skall ingå i konsumentköplagen (3–5 §§) utformas med utgångspunkt från vad nu anförts. Huruvida dröjsmål eller fel föreligger får avgöras med ledning av avtalet och den allmänna köplagens bestämmelser, med de tvingande element vid bedömningen av fel som tillkommer enligt 6–9 §§ konsumentköplagen. De senare paragraferna hänvisar till 4 och 5 §§. Reglerna är alltså konsekvent uppbyggda efter tanken att vid konsumentköp köparen skall ha åtminstone de nu nämnda rättigheterna till sitt förfogande vid säljarens dröjsmål och vid fel.

Rätten att häva köpet bör – liksom enligt den allmänna köplagen – vara knuten till förutsättningen att kontraktsbrottet är väsentligt. Visserligen kan skäl anföras för att, när säljaren åtagit sig att avhjälpa fel men underlåtit detta, köparen skall ha rätt att häva, även om kontraktsbrottet inte är väsentligt. Detta gäller särskilt om säljaren tredskas med att avhjälpa eller gör upprepade misslyckade försök. Utredningen har emellertid inte ansett sig böra föreslå en mot säljarna så sträng, tvingande regel, eftersom denna skulle kunna missbrukas av en köpare som ångrat köpet eller som vill utnyttja ett oväsentligt kontraktsbrott av säljaren till att betinga sig obefogade fördelar.

För de fall då köparen inte äger eller inte vill häva köpet bör han vid fel i varan i första hand kunna kräva avdrag på köpeskillingen. Denna påföljd hör till köprättens allmänna system och bör givetvis stå köparen till förfogande även vid konsumentköp. Det bör således inte finnas möjlighet för säljaren att genom avtalsbestämmelse beröva köparen denna rätt. När ett avdrag på köpeskillingen inte är tillräckligt, t. ex. när säljaren åtagit sig att avhjälpa felet men detta inte skett och avdraget skulle bli lägre än den reparationskostnad som rimligen bör falla på säljaren, har utredningen övervägt olika möjligheter som kan motsvara de syften som nyss nämnts. Utredningen har funnit den bästa utvägen vara att köparen tillerkännes en med hänsyn till kostnaden för avhjälpande skälig ersättning (se 4 §).

Den principiella ståndpunkt som utredningen nu redovisat ger emellertid upphov till vissa problem av både praktisk och lagteknisk natur. I själva verket har en köpare redan nu enligt köplagen det allmänna skydd som utredningen anser lämpligt (bortsett från att påföljderna av att en säljare inte fullgör ett åtagande att avhjälpa fel inte är behandlade i köplagen). Så till vida skulle det vara möjligt att genomföra ett skydd för köparen blott genom att göra ett antal regler i köplagen tvingande. Frågan blir emellertid, å ena sidan, om det tvingande skyddet enligt konsumentköplagen bör sträcka sig lika långt som det dispositiva skyddet enligt köplagen gör och, å andra sidan, hur det tvingande skyddet bör ordnas lagtekniskt. Utredningen skall diskutera den förra frågan först.

När säljaren underlåtit att avlämna godset, trots att tiden för avlämnande är förbi, kan enligt köplagen köparen häva utan att han dessförinnan uppmanat säljaren att avlämna godset. Utredningen anser emellertid att det är olämpligt att för det syfte som här angetts införa en tvingande regel som går så långt. Särskilt om anledningen till att säljaren inte avlämnar varan är ett ursäktligt misstag från hans sida, synes det onödigt strängt att köparen omedelbart skall kunna häva köpet. Man kan förmoda att, helt bortsett från vad konsumentköplagen må innehålla, en köpare som är angelägen om att säljaren skall avlämna godset inte förhåller sig helt passiv ända till dess han vill häva, utan att han uppmanar säljaren att leverera. Ett krav på uppmaning avser dessutom att förekomma tvister om huruvida säljaren verkligen förstått att dröjsmålet redan var eller skulle komma att bli väsentligt för

köparen inom en nära framtid. Det tjänar därför bl. a. också till att ge köparen en befogenhet som han normalt kan begagna utan att behöva gå till domstol. Utredningen vill i sammanhanget erinra om att syftet med konsumentköplagen mindre är att ge fullständig ledning för avgörande av alla tvister som kan uppstå vid konsumentköp än att ge köparen rättigheter som han utan svårighet kan åberopa i klara fall. Om t. ex. säljaren hävdar att han av force majeure är hindrad att avlämna varan och att köparen enligt avtalet med hänsyn härtill inte äger häva köpet, kanske köparen menar att säljarens påstående är oriktigt och att det i själva verket inte föreligger någon sådan force-majeure-situation som nämns i avtalet. Köparen är då givetvis berättigad att inför domstol hävda en sådan tolkning som han anser överensstämma med sin fördel. Men när konsumentköplagen är tillämplig, är han inte tvungen att använda denna utväg, utan han kan uppmana säljaren att avlämna varan inom skälig tid och – om så inte sker – häva köpet (se 3 §).

Även i ett annat avseende bör det tvingande skyddet vid dröjsmål enligt utredningens åsikt inte sträckas ut lika långt som köparens befogenheter enligt köplagens dispositiva regler. Som exempel kan nämnas att man måste ta hänsyn till de olägenheter som skulle uppstå om en beställare skulle kunna vid övergående, om också för honom väsentligt, dröjsmål häva köp av en specialtillverkad dyrbar båt, vilken tillverkaren inte kan avsätta till annan än beställaren. Utredningen anser därför att det bör finnas möjlighet att avtala om att hävning utesluts i sådana fall. Köparen måste således vid ingående av sådana avtal själv bevaka sina intressen.

Reglerna är avsedda att vid fel i godset fungera på liknande sätt som vid dröjsmål. I de talrika fall då säljaren åtagit sig att avhjälpa fel kommer han enligt förslaget att ha möjlighet att genom avhjälpande i enlighet med åtagandet avvärja hävning från köparens sida. Även om säljaren inte åtagit sig att avhjälpa fel, bör han ha viss – om också mera begränsad – möjlighet att förekomma längre gående påföljder genom avhjälpande.

Utredningen övergår nu till att behandla den rättstekniska frågan om hur förutsättningarna för påföljder skall anges i lagen. En möjlighet är att hänvisa direkt till köplagens regler och förklara dessa tvingande, med de undantag som beror på nyss anförda synpunkter. I förevarande förslag tillämpas emellertid av följande skäl en annan teknik.

Syftet med lagen är som nyss nämnts främst att köparen skall kunna framtvinga riktig prestation. Köplagens regler om dröjsmål och fel innefattar emellertid åtskilliga detaljregler, t. ex. om köparens undersökning av godset före köpet i 47 §, vilka inte direkt berörs av detta syfte. Det är synnerligen tvivelaktigt, om avtalsfrihet bör uteslutas beträffande samtliga dessa regler. Delvis är det också osäkert hur mycket som skulle omfattas av en hänvisning till köplagens regler. Detta gäller bl. a. sådana principer som visserligen inte uttryckligen framgår av köplagen men som likväl anses höra till dess system, t. ex. regler om partiellt dröjsmål och partiellt fel. Vissa situationer, särskilt att säljaren underlåtit att uppfylla åtagande att avhjälpa, är vidare inte reglerade i köplagen och metoden att hänvisa till köplagen kan inte begagnas för dem. I olika avseenden synes det därför leda till större klarhet att ange förutsättningarna för påföljderna enligt de tvingande reglerna direkt, utan att ta omvägen över en hänvisning till köplagen. En sådan lösning medför också en riktigare avgränsning av den tvingande regleringens omfattning. Den är även ägnad att skapa bättre förutsättningar för en praxis som tar särskild hänsyn till konsumenternas situation än en lösning som innebär större bundenhet vid köplagens nuvarande regelsystem.

Utredningen föreslår därför, att konsumentköplagen skall utan hänvisning till köplagen ange var gränsen går för avtalsfriheten beträffande hävning och övriga i lagen reglerade påföljder. Detta överensstämmer med lagens allmänna syfte att ge minimiregler, vilka en köpare alltid skall kunna

åberopa, oavsett omständigheterna, men vilka likväl inte utesluter att köparen i enlighet med 2 § andra stycket i förslaget åberopar andra, för honom förmånligare regler där detta kan ske enligt avtalet eller köplagen.

Beträffande förhållandet mellan konsumentköplagen och köplagen såvitt avser förutsättningarna för hävning bör ytterligare nämnas följande. Frågor som inte direkt regleras i konsumentköplagen får bedömas enligt avtal, köplagens regler samt allmänna rättsgrundsatser (se 5.3.3). Konsumentköplagens regler om verkan av säljarens dröjsmål inverkar exempelvis inte på vad som skall gälla om anteciperat dröjsmål, eftersom de endast avser det fallet att varan inte avlämnats i rätt tid (se 3 §). Vid anteciperat dröjsmål får således avtalet eller, om avtal saknas, allmänna köprättsliga grundsatser tillämpas. På samma sätt inverkar konsumentköplagens regler inte på tillämpningen av avtal eller köplagsregler om successiv leverans (22 och 46 §§ köplagen) eller om köparens undersökning av godset före köpet (47 §). Några tvingande regler i dessa hänseenden ingår nämligen inte i konsumentköplagen. I specialmotiveringen kommer den nu berörda frågan att behandlas ytterligare.

Till det nu sagda bör fogas två i och för sig inte obetydliga reservationer. Den ena är att förbud kan komma att utfärdas enligt lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor, även om villkor inte direkt strider mot konsumentköplagen (jfr 5.2 och 5.3.3). Som tidigare framhållits bygger nämligen utredningens förslag på att det inte är lämpligt att söka framställa tvingande regler för alla fall där eventuellt missbruk av avtalsfriheten kan förekomma. Möjligheten att införa förbud enligt den nämnda lagen utgör därför ett förutsatt komplement till förslaget. Den andra reservationen är att, även bortsett från möjligheten att meddela ett sådant förbud, ett avtalsvillkor som visserligen formellt inte strider mot en tvingande bestämmelse likväl kan böra drabbas av ogiltighet, om den på ett sådant sätt neutraliserar den tvingande regeln att den utgör ett kringgående av denna (se 5.3.3).

Utredningen har övervägt om konsumentköplagen bör innehålla sådana regler om verkan av hävning som svarar mot 57 och 58 §§ köplagen. Dessa regler kan tillämpas bl. a. om köparen förfogar över varan och därför inte kan återställa den. Som förut nämnts är förutsättningarna för hävning självständigt bestämda i det föreliggande förslaget, dvs. utan hänvisning till köplagen. Förutsättningarna innefattar ingen motsvarighet till 57 och 58 §§ köplagen. Det är därför nödvändigt att ta ställning till frågan, om konsumentköplagen bör innehålla tvingande regler om verkan av hävning.

Det är inte ovanligt att formulär för konsumentköp innehåller bestämmelser om att köparen går miste om rätten att häva köpet, om han inte återställer varan i väsentligen oförändrat skick. Strikt tolkade efter bokstaven skulle sådana bestämmelser kunna förstås som självständiga föreskrifter, vilka medför att köparens hävningsbefogenhet kan gå förlorad utan hänsyn till sådana omständigheter som anges i 58 § köplagen, t. ex. att varan förändrats genom åtgärd som köparen vidtagit innan han märkt eller bort märka fel i varan. Utredningen anser det emellertid vara mer naturligt att tolka bestämmelserna som allmänna hänvisningar till 57 och 58 §§ köplagen. Någon fråga om bestämmelserna skulle träda i stället för dessa regler uppstår då inte. För utredningen är inte heller känt att konsumenter f. n. skulle berövas sin hävningsrätt till följd av att säljarna hävdar förstnämnda tolkning av formulärrättsliga bestämmelser.

Med hänsyn till det anförda synes det inte finnas tillräckliga skäl att införa tvingande regler om verkningarna av hävning. Även här gäller att förhållanden kan växla alltför mycket för att det skulle vara lämpligt att framställa regler, vilka kan tillämpas utan avseende vid omständigheterna. Inte minst den nytta som köparen har av brukande, resp. den förändring och värdeminskning som inträder genom brukande, kan variera starkt. Enligt utredningens förslag får således möjligheten att betungande bestämmelser införs motverkas genom att i så fall förbud

enligt lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor kommer i fråga. Det kan inte heller uteslutas, att i extrema fall bestämmelser om skyldighet att återställa vara oförändrad anses utgöra ett kringgående av reglerna om köparens hävningsrätt och därför enligt vad som tidigare framhållits bör betraktas som ogiltiga.

Utöver de nu diskuterade påföljderna av säljarens kontraktsbrott bör här också beröras frågan om köparens rätt att innehålla köpeskillingen, när säljaren är i dröjsmål eller varan är behäftad med fel. Enligt 14 § köplagen är köparen berättigad att innehålla köpeskillingen till dess godset hålles honom till handa. Denna bestämmelse tar närmast sikte på att tiden för avlämnande och betalning är lämnad obestämd i avtalet och sålunda köpet skall fullgöras vid anfordran (12 §), men den kan enligt härskande mening tillämpas även om exempelvis tiden för avlämnande är bestämd men avlämnandet dröjer utöver denna tid. Lagtexten är dock inte helt entydig på denna punkt. Viktigare är att formulärrättens bestämmelser om detta ämne ibland synes beröva köparen rätten att innehålla köpeskillingen vid säljarens kontraktsbrott. Det är exempelvis inte ovanligt att det i avtalet föreskrivs att en köpare äger åberopa garanti endast om han fullgjort avbetalningar i enlighet med avtalet.

Utredningen anser det vara av vikt att köparen vid säljarens kontraktsbrott har rätt att innehålla köpeskilling som ännu inte är betald. För att rätten att häva köpet skall vara effektiv som påtryckningsmedel fordras att den förenas med en rätt att innehålla köpeskillingen eller obetald del därav. Likaså kan en rätt att kräva avhjälpande vara i det närmaste värdelös om köparen inte har möjlighet att innehålla minst så stor del av köpeskillingen som svarar mot kostnaden för avhjälpande. Att återkräva ett redan erlagt belopp från en säljare som tredskas antingen med leverans eller med avhjälpande av fel kan vara vanskligt för köparen. Härtill kommer att det torde vara en vanlig reaktion hos en köpare, som finner den inköpta varan behäftad med fel, att innehålla betalning som eljest skolat ske till dess felet avhjälpts eller eljest saken klarats upp. En köpare som reagerat mot ett fel på detta sätt bör inte finna, att han gjort sig skyldig till kontraktsbrott å sin sida och därigenom förverkat det skydd som han eljest skulle ha ägt.

Utredningen föreslår med hänsyn till vad nu anförts att i konsumentköplagen tas in regler som värnar om köparens rätt att innehålla köpeskillingen dels vid dröjsmål (3 §), dels vid fel i varan (4 och 5 §§). Beträffande den närmare utformningen av reglerna får hänvisas till specialmotiveringen.

5.3.8 Påföljder i övrigt

De påföljder av kontraktsbrott som inte betingas av de syften som angetts i föregående avsnitt bör enligt utredningens mening endast i mindre omfattning bli föremål för tvingande regler. Vad gäller dröjsmål föreslår utredningen således inte någon allmän regel om att köparen skall äga hävningsrätt, när säljaren avlämnat varan men alltför sent (utan att köparen gjort bruk av sin rätt att kräva att säljaren avlämnar varan). Har köparen erhållit godset, låt vara med försening, erfordras ju inte hävningsrätten för att framtvinga avlämnande, och något behov av tvingande skydd för köparen torde inte föreligga generellt. Det kan tvärtom inte sällan vara onödigt och skadligt att riva upp ett redan fullgjort avtal.

Viktigare är emellertid vad som rör köparens rätt att erhålla skadestånd. Enligt köplagen har köparen vid speciesköp i särskilda fall (23 § och 42 § andra stycket) och vid leveransavtal i stor utsträckning (24 § och 43 § andra stycket) rätt till skadestånd vid såväl dröjsmål på säljarens sida som fel i godset. I formulärrätten begränsas å andra sidan regelbundet rätten till skadestånd starkt, särskilt i vad avser s. k. indirekt förlust (följdförlust). Såvitt framgår av de upplysningar som utredningen erhållit tillämpas principen, att säljaren inte utger skadestånd, ofta med viss stränghet. Även säljare som är beredda att utan att strikt

hålla på avtalets bokstav avhjälpa fel eller återta gods behäftat med fel, motsätter sig ofta bestämt att utge ersättning för köparens följdförlust.

Utredningen har övervägt huruvida det finns skäl att genom tvingande regler söka åstadkomma en ändring i denna praxis men kommit till resultatet att detta inte är lämpligt. Till grund härför ligger inte bara antagandet, att skadestånd för följdskador ibland kan uppgå till betydande belopp och därför för säljarna medföra en avsevärd belastning. Utslagsgivande har varit att beräkningen av skadestånd regelbundet förutsätter utredning om köparens särskilda förhållanden och att bevisningssvårigheterna kan bli betydande. Även om köparen kan styrka sina utgifter, kan säljaren invända att dessa inte varit nödvändiga eller skäliga, och svårbedömda tvister måste därvid uppstå. Utredningen kan inte heller finna, att en skadeståndsrätt regelbundet erfordras för att tillgodose köparnas viktigaste intressen. Vid dröjsmål kan köparen ofta begränsa sin förlust genom att begagna den rätt att kräva fullgörande och – vid underlåtenhet av säljaren att likväl fullgöra sin prestation – den rätt att häva köpet, som han skall ha enligt förslaget. När säljaren åtagit sig att avhjälpa fel kan köparen på samma sätt genom att begagna de befogenheter lagen tillerkänner honom hålla sin förlust så låg som möjligt. Otvivelaktigt kan fall inträffa då en köpare till följd av säljarens kontraktsbrott råkar ut för förlust, vilken inte kan förekommas ens genom att köparen med största energi utövar de rättigheter som de tvingande reglerna ger honom enligt utredningens förslag. Detta kan dock enligt utredningens mening inte motivera, att man genom tvingande rätt lämnar fältet öppet för tvister av det slag som nu antytts och minskar köparens allmänna intresse av att så snart som möjligt förmå säljaren att avlämna gods resp. avhjälpa fel.

I vissa bestämda avseenden föreslår emellertid utredningen tvingande bestämmelser beträffande köparens rätt till ersättning. Detta gäller bl. a. när rätten till hävning på grund av särskilda omständigheter inte kan komma till användning. Om säljaren inte vill finna sig i att köparen häver köpet på grund av fel eller på grund av säljarens underlåtenhet att avhjälpa fel, bör köparen vara berättigad till skälig ersättning från säljaren (4 § första stycket och 5 § första stycket). I det motsatta fallet, nämligen att köparen inte kan eller inte vill begagna rätten att häva köpet, när säljaren underlåter att avhjälpa fel, skall enligt förslaget köparen likaledes ha rätt att erhålla skälig ersättning (4 § första stycket). Vad utredningen här föreslår är en begränsad ersättningsskyldighet som bl. a. inte omfattar följdförlust i dess helhet.

Full skyldighet att ersätta köparens förlust, omfattande bl. a. följdskador, bör enligt utredningens mening genom tvingande regel endast åläggas i begränsad utsträckning. När säljaren gjort sig skyldig till grov försumlighet vid fullgörande av avtalet, kan sådan skadeståndsskyldighet anses motiverad. I sådant fall bör köparen inte vara hänvisad bara till de påföljder som eljest tillkommer honom och som i regel endast förutsätter att säljaren – oberoende av vållande – inte fullgjort sitt åtagande. Också enligt formulärrätten görs f. ö. ofta i allmänna ansvarsfriskrivningar undantag för sådana fall då uppsåt eller grov vårdslöshet ligger säljaren till last. För att ålägga säljaren skadeståndsskyldighet vid sådan grov försummelse talar även, att tillverkare enligt vad som nedan (se 5.3.10) skall beröras inte bör kunna undandra sig skadeståndsskyldighet vid grov vårdslöshet. Säljares ansvar bör inte vara mer begränsat än tillverkarens i de fall då dessa inte är samma person. Utredningen föreslår en regel härom i 10 §.

5.3.9 Säljarens ansvar för tredje mans handlande

Som påpekats i det föregående är det karakteristiskt för moderna förhållanden beträffande konsumentköp att uppgifter och utfästelser från annan än säljaren spelar en betydande roll för köparen. Garantier för

varas beskaffenhet härrör ofta från tillverkarna. Reklam innehållande uppgifter om vara förekommer i stor utsträckning i form av annonser publicerade i tillverkarnas namn eller med begagnande av tillverkarnas varumärken. Föreskrifter och råd om varas användning kan förekomma på förpackningar eller i folders vilka åtföljer varan från tillverkarna. Utfästelser att avhjälpa fel ges inte sällan av annan än säljaren, vanligen tillverkaren eller generalagent för denne. I sådant fall kan ofta köparen för avhjälpande av fel vända sig till vilken som helst av ett flertal verkstäder vilka tillhör tillverkarens organisation. Ibland är det oklart vem som lämnat uppgift eller utfästelse eller, när det framgår att det är tillverkaren, om även säljaren avses bära ansvar för oriktig uppgift eller underlåtenhet att fullgöra utfästelsen.

Utredningen anser det viktigt att det meddelas bestämmelser som tar sikte på de nu angivna situationerna. För en konsument måste detaljerna i fördelningen av förpliktelser mellan tillverkare och säljare ofta framstå som en juridisk fråga som inte kommer honom vid. Om han finner en uppgift i reklamen för en märkesvara, har han ofta ringa anledning att reflektera över vem som står för annonsen – tillverkaren eller säljaren. Erhåller han en tryckt garanti med åtagande att avhjälpa fel har han likaledes ofta ringa anledning att fråga efter vem som iklätt sig ansvaret framför allt för det fallet att åtagandet inte uppfylls. I förhållande till honom framstår tillverkare och säljare som en enhet. Det väsentliga för honom är att felet kan avhjälpas utan svårighet. Det är ett viktigt önskemål att undvika komplikationer för köparna på detta område och att skapa regler, vilka så enkelt som möjligt ger köparna ett tillräckligt skydd.

Enligt utredningens mening bör köparen i största möjliga utsträckning ha samma befogenheter mot säljaren när uppgifter och utfästelser härrör från tillverkare eller annan med denne jämställd som när de härrör från säljaren själv. Delvis beror detta på att de befogenheter som bör tillkomma köparen vid fel, till sin natur är sådana att de inte gärna kan göras gällande mot annan än säljaren. Hävning av köp, i viss mån också avdrag på köpeskillingen och ersättning för särskild kostnad, måste göras gällande mot säljaren, vilken är den som enligt avtalet är berättigad till köpeskillingen resp. den som uppburit denna. Redan detta talar för att köparen bör kunna göra påföljderna gällande mot säljaren även när uppgiften eller utfästelsen härrör från tillverkaren. Men vidare bör köparen inte behöva ingå på någon bedömning, huruvida säljaren eller tillverkaren i första hand är ansvarig för att en uppgift som avgetts i samband med köpet och som påverkat köparens handlande är oriktig eller för att fel inte avhjälpts. Köparen skall med andra ord inte riskera att till följd av oklarhet i det rättsliga läget bli hänvisad från den ena parten till den andra på säljarsidan eller att i realiteten stå rättslös, därför att det inte utan process kan fastställas, vem som ansvarar och vilket dennes ansvar är.

Förutsättningarna för att köparen i enlighet med det anförda skall äga göra befogenheter gällande mot säljaren bör i princip vara desamma som tidigare föreslagits i fråga om påföljder vid kontraktsbrott på säljarens sida. För hävning bör fordras exempelvis att felet är väsentligt. Härutöver bör emellertid vissa särskilda förutsättningar av hänsyn till säljarpartens berättigade intressen vara uppfyllda. Vad beträffar uppgifter om varans beskaffenhet måste hänsyn tas till att säljaren kan vara okunnig, eller sakna möjlighet att bedöma, om lämnad uppgift är oriktig. En säljare bör därför bli ansvarig för oriktigheten av uppgift som lämnats av tillverkare eller annan, endast om han måste ha känt till oriktigheten eller han åberopat uppgiften. Vid utfästelser att avhjälpa fel bör säljaren regelbundet ha ett ansvar för att avhjälpandet fullgörs av tillverkaren eller den som eljest utpekats i åtagandet, under förutsättning att utfästelsen avgetts för säljarens räkning. Detta kan inte anses innebära någon obillighet mot säljaren. En sådan utfästelse att avhjälpa fel avges regelbundet genom

medverkan av säljaren vid köpet. Vanligen innebär utfästelsen, att de förpliktelser som eljest skulle åvila säljaren i större eller mindre utsträckning övertas av tillverkaren. Köparen är vanligen inte ens tillfrågad, om han föredrar att kunna hålla sig till tillverkaren i stället för till säljaren. Om säljaren inte vill bära något ansvar för tillverkarens handlande, ankommer det på honom att tillse att någon utfästelse från den senare inte ingår i köpet.

Utredningen anser sig inte böra föreslå någon regel om innehållet i tillverkares åtagande att avhjälpa fel. Det kan visserligen tänkas, att ett sådant åtagande från exempelvis en tillverkare som befinner sig i utlandet kan medföra större kostnader för köpare än som skulle bli fallet om köparen kunde vända sig till säljaren direkt. Förhållandena är alltför växlande och klausulerna alltför olikartade för att det skulle vara möjligt att i lagtext ge några närmare riktlinjer för vad som bör tillåtas och vad som inte bör godtas. Situationen är likartad med den som tidigare diskuterats beträffande innebörden i åtaganden av säljaren att avhjälpa fel (se 5.3.6).

Det bör understrykas att förslaget även i nu berörda avseenden går ut på att föreskriva minimiregler. Dessa utesluter inte att till följd av åtagande från säljarens sida köparen kan ha andra och för honom mer värdefulla befogenheter än de som framgår av konsumentköplagen. En säljare kan exempelvis åta sig ett vidare gående ansvar för uppgifter härrörande från tillverkare än som följer av vad utredningen förordar. Det kan inte heller uteslutas att på grund av omständigheterna säljaren, även utan särskilt åtagande, enligt allmänna rättsgrundsatser kan böra ansvara i andra fall än de som anges i konsumentköplagen. I konsekvens med vad som i övrigt är fallet tar förslaget inte ställning härtill. På samma sätt kan säljarens ansvar för utfästelser från tillverkarens sida enligt konsumentköplagen inte utesluta att han har ett vidare gående ansvar. Säljaren kan exempelvis enligt allmänna regler ha ett ansvar för fel i varan, vid sidan av tillverkarens skyldighet att avhjälpa fel. I sådant fall står det givetvis köparen fritt att hävda detta säljarens ansvar. Men möjligheten för köparen att åberopa konsumentköplagens bestämmelser torde i många fall göra det onödigt för honom att ta ställning till huruvida han har vidare gående befogenheter enligt allmänna rättsgrundsatser.

Rörande enskildheterna i förslaget hänvisas i övrigt till specialmotiveringen till 4, 6 och 7 §§.

5.3.10 Tredje mans ansvar mot köparen

I föregående avsnitt har diskuterats frågan om köparens möjligheter att i förhållande till säljaren häva köpet eller kräva avdrag på köpeskillingen, resp. särskild ersättning för kostnad för avhjälpande, när tillverkaren eller annan tredje man lämnat oriktiga uppgifter om varan eller underlåtit att i enlighet med av honom gjort åtagande avhjälpa fel. En annan fråga är, i vilken utsträckning tredje man skall ansvara själv mot köparen.

Den civilrättsliga påföljd som här kommer i fråga är skadeståndsskyldighet. Eftersom tredje man inte står i direkt kontraktsförhållande till köparen, är skadeståndsansvaret närmast att beteckna som utomobligatoriskt. Tredje man intar emellertid i detta fall, särskilt genom att han lämnar uppgifter och avger utfästelser som är direkt avsedda för köparna, en helt annan ställning i förhållande till dem än som förekommer vid utomobligatoriska relationer i allmänhet. Rättsläget är därför ganska ovisst. Det kan uppenbarligen ha praktisk betydelse för köparna att kunna rikta skadeståndstalan mot tillverkare och andra tredje män. Visserligen kan hävdas, att den nyss föreslagna tvingande regeln om befogenhet för köparen gentemot säljaren att häva köp och kräva avdrag på köpeskillingen gör det mindre betydelsefullt för köparen om han dessutom har några rättigheter mot tredje man. Men särskilt när säljaren är svåranträffbar eller insolvent eller eljest oåtkomlig för krav, aktualiseras köparens möjlighet att vända sig mot tredje man.

Utredningen skall till en början behandla frågan om tredje mans ansvar för oriktiga uppgifter. När tillverkare och andra i reklam, bruksanvisningar o. d. lämnar uppgifter om varan, åtföljs dessa uppgifter sällan av friskrivningar från ansvar. Det kan emellertid inte uteslutas att i framtiden sådana friskrivningar anknyts till uppgifter, t. ex. på förpackningar. Av större vikt är dock att fastslå, att tredje man verkligen har ett ansvar för oriktiga uppgifter, även i avsaknad av förbehåll därom i samband med uppgifterna. Eftersom det är fråga om s. k. ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden, kunde det nämligen tänkas att man borde tillämpa den i 2 kap. 4 § förslaget till skadeståndslag angivna principen, att skadeståndsskyldigheten i sådant fall förutsätter brottslig handling (se prop. 1972:5 s. 568 och 654). Men denna princip är uppenbarligen inte ägnad att tillämpas här. Det rör sig om ett kontraktsliknande förhållande – som tidigare flera gånger framhållits har konsumenten anledning att identifiera den som lämnat uppgiften med säljaren – och från köparens synpunkt är utmärkande, att han vanligen förlitar sig på uppgiften på samma sätt som om denna härrört direkt från säljaren. Tredje man måste inse detta; hans avsikt är just att påverka konsumenter att inköpa varor hos säljare som saluför dem.

Situationen kan jämföras med den som avses i 12 § lagen om otillbörlig marknadsföring. Enligt denna föreskrift skall den som bryter mot förbud eller gör sig skyldig till brott mot lagen, t. ex. mot dess regel om straff för vilseledande framställning vid marknadsföring av vara (2 §), ersätta skada som därigenom uppkommer för konkurrerande näringsidkare. Föreskriften rör således inte skada som i sådan situation uppstår för konsument. Den omständigheten att skadeståndsskyldigheten visavi konsument inte är reglerad i marknadsföringslagen är ett ytterligare skäl att ta upp ämnet i konsumentköplagen.

Utredningen anser att tredje man i nu åsyftade fall bör bli skadeståndsskyldig i första hand när han handlat uppsåtligen. I sådant fall är avsikten vanligen direkt eller indirekt att vilseleda. Men även om tredje man gjort sig skyldig till grov vårdslöshet vid lämnande av uppgiften, bör han enligt utredningens mening ansvara. Detta är motiverat bl. a. med hänsyn till de fall då det är svårt för köparen att styrka uppsåt men omständigheterna är sådana att tredje man lämnat uppgiften trots att han måste ha känt till dess oriktighet. Härigenom uppnås också nära överensstämmelse med säljarens skadeståndsskyldighet enligt utredningens förslag, när han är den som lämnat den oriktiga uppgiften. Utredningen anser det däremot inte nödvändigt att genom tvingande regel ålägga tillverkare och andra tredje män skadeståndsansvar även vid vårdslöshet som inte är grov. Detta skulle innebära att tillverkarna blev ansvariga i större utsträckning än säljare blir när dessa i den utsträckning som sedvanligen godtas friskriver sig från skadeståndsskyldighet. Med tanke på att exempelvis en annons, som på grund av ett förbiseende innehåller en oriktig uppgift, lätt kan komma inför ögonen på ett stort antal köpare och påverka dem till inköp, vilka de eljest inte skulle ha företagit, skulle ett ansvar för tredje man även vid ringa vårdslöshet kunna bli mycket betungande i särskilda fall. Utredningen vill också erinra om att 12 § marknadsföringslagen inte medför skadeståndsskyldighet vid oaktsamt vilseledande. Beträffande förutsättningarna för skadeståndsskyldighet i övrigt (uppgiftens oriktighet och inverkan på köparens handlande) anser utredningen att regeln bör ansluta sig till den om säljarens skadeståndsskyldighet (se vidare specialmotiveringen till 14 §).

Här som eljest är den av utredningen föreslagna regeln att beteckna som en minimiregel, vilken betecknar gränsen för en eventuell friskrivning. Det utesluts därför inte att enligt allmänna rättsgrundsatser, möjligen även särskilt åtagande, tillverkaren eller annan tredje man kan komma att ansvara i större utsträckning än konsumentköplagen anger. Det framgår emellertid av redan anförda omständigheter, att det kan väntas vara sällsynt att en köpare med

framgång kan åberopa sig på allmänna rättsgrundsatser i stället för på konsumentköplagen.

Utredningen övergår härefter till frågan om tillverkares och annan tredje mans ansvar för underlåtenhet att fullgöra utfästelse att avhjälpa fel. I frånvaro av särskild bestämmelse i utfästelsen torde underlåtenhet att fullgöra denna föranleda skadeståndsskyldighet för den som avgett den åtminstone när underlåtenheten kan betecknas såsom försummelse. Utfästelse att avhjälpa fel åtföljs emellertid regelbundet av friskrivningar från ansvar i övrigt. Även om det ibland kan vara tvivelaktigt, om friskrivningarna enligt vanliga tolkningsregler bör tolkas så, att de avser även den situationen att det föreligger försummelse med avhjälpandet, är detta i många fall uppenbarligen avsett. Friskrivningarna gör ofta inte undantag ens för grova försummelser, något som delvis kan förklaras med att någon uppmärksamhet inte ägnas åt den situationen att felet inte avhjälps. Tillverkarens utfästelse mot köparen öppnar således för honom en möjlighet till friskrivning från skadeståndsskyldighet, vilken normalt saknas i förhållandet mellan parter som inte står i direkt avtalsrelation till varandra. Visserligen kan det ibland finnas skäl till tvivel, om ansvarsfriskrivningen är giltig mot en köpare som aldrig särskilt godkänt den. Men om köparen vill åberopa det åtagande av tillverkaren, som är förbundet med friskrivningen, kan det vara svårt för honom att göra gällande, att friskrivningen inte alls är giltig därför att han inte godkänt tillverkarens erbjudande.

I varje fall synes det, bl. a. av skäl som anförts redan under 5.1, vara av vikt för konsumenterna att det genom lagregel fastställs, hur långt en friskrivning av tillverkaren skall vara giltig. Utredningen anser därför att även tillverkarens ansvar för utfästelses fullgörande måste behandlas i konsumentköplagen. Möjligheten för köparen att häva köpet, resp. kräva avdrag på köpeskillingen eller erhålla skälig ersättning för reparationskostnaden, medför å andra sidan att tillverkarens skadeståndsskyldighet inte har den primära betydelse som skulle vara fallet vid ett helt självständigt åtagande, t. ex. vid ett fristående avtal om reparation.

I enlighet med den uppfattning som utredningen redovisat tidigare (se 5.3.8) bör skadeståndsskyldighet genom tvingande regel endast åläggas med försiktighet, främst på grund av de bevissvårigheter som beräkningen av skadeståndet kan väntas medföra. Denna principinställning påverkas inte av att i nu avsett fall säljarsidans förpliktelser är fördelade mellan säljaren själv och tillverkaren eller annan tredje man. Utredningen anser vidare att när det gäller tillverkarens ansvar man inte gärna kan låta den tvingande regeln utgå från om underlåtenheten att uppfylla åtagandet beror av uppsåt eller inte. Eftersom tillverkarens uppfyllelse av sin skyldighet regelbundet är föremål för hans beslut och avsiktliga handlande, är i denna mening icke-uppfyllelsen i de flesta fall uppsåtlig. Skulle tillverkaren bli skadeståndsskyldig enligt tvingande regel närhelst han handlat uppsåtligen, skulle han troligen ådra sig sådan skyldighet i alla fall utom dem där det berodde på förbiseende o. d. att han inte avhjälpt felet. Gränsen för den friskrivning som tillåts enligt tvingande regel får dras på annat sätt. Tillverkaren – eller den som eljest åtagit sig att avhjälpa fel – bör enligt utredningens mening inte kunna undgå skadeståndsskyldighet, när underlåtenheten beror på grov försumlighet. Om försumligheten inte är grov får således köparen enligt förslaget nöja sig med att göra de påföljder gällande som enligt vad tidigare sagts står honom till buds gentemot säljaren.

Det kan måhända invändas, att det är sällsynt att en tillverkare så grovt åsidosätter sina skyldigheter som regeln förutsätter och att den därför blir av ringa värde för köparen. Men i förhållande till bedrägliga eller mindre vederhäftiga företag, vilka söker helt undandra sig sina skyldigheter, synes det dock vara av värde för köparen att inte kunna mötas med invändningar baserade på lydelsen av de friskrivningsklausuler som faktiskt förekommer. Även i förhållande till mer ansvarskännande företag synes det vara

av viss vikt för köparen att kunna hänvisa till att det finns en gräns för vad som tolereras av lagstiftaren. Beträffande den nu föreslagna regeln får vidare hänvisas till specialmotiveringen till 12 §.

På den senast behandlade punkten är det särskilt tydligt att förslaget endast går ut på köparens minimiskydd. Om tillverkaren inte gjort någon friskrivning beträffande skadeståndsansvaret, får man tillämpa allmänna rättsgrundsatser, eventuellt avtalets bestämmelser i den mån dessa är mer förmånliga för köparen än konsumentköplagens regler. De allmänna rättsgrundsatserna torde regelbundet leda till konsekvenser, som är förmånligare för köparen än de tvingande regler som här föreslås.

Som anförts tidigare (se 5.3.1) föreslår utredningen inte några regler om skyldighet för tillverkare eller annan att till köpare utge ersättning för varas skadebringande egenskaper. De nyss förordade reglerna är således inte avsedda att tillämpas, om oriktiga uppgifter eller underlåtenhet att avhjälpa fel föranleder person- eller sakskada för köparen.

5.3.11 Reklamation m. m.

Vid försäljning till konsumenter förekommer inte sällan formulärrättsliga villkor enligt vilka köparens rätt att göra påföljder gällande förutsätter att han vidtagit vissa åtgärder. Som exempel kan nämnas krav på att köparen inom viss tid efter köpet fyllt i och till tillverkaren sänt in garantisedel, att garantisedeln företes vid reklamation eller att köparen reklamerar mot fel skriftligen inom kort tid, ibland så kort tid som en vecka efter köpet. Kritik har ofta riktats mot dessa föreskrifter, som måste anses över hövan betunga köparen och kunna medföra rättsförluster för honom.

Det torde visserligen ofta förekomma, att säljare och tillverkare godtar anmärkningar mot fel, även om sådana villkor som nu nämnts inte har iakttagits, under förutsättning att annan utredning förebringas om inköpet och om felet. Detta kan dock inte vara tillräckligt skäl att godta stränga klausuler. Tvärtom följer av de allmänna skäl som utredningen anfört under 5.2, att konsumenterna bör åtnjuta ett skydd genom tvingande regler mot betungande föreskrifter om vad köparen skall iaktta vid reklamation. I den mån det är oundgängligt för säljare och tillverkare att erhålla säker kännedom om när och var inköp skedde, bör det ankomma på säljaren att vid försäljningen göra anteckning härom eller sända in uppgift om försäljningen till tillverkaren. Så sker också i praktiken i stor utsträckning.

Utredningen anser det därför lämpligt att i konsumentköplagen införa tvingande regler om köparens reklamationsskyldighet. Reglerna bör klargöra vad som i detta hänseende kan krävas av köparen. Den köpare som reklamerat i enlighet med reglerna skall således inte kunna mötas av invändningen, att han inte iakttagit särskilda föreskrifter i allmänna leveransvillkor eller garantisedlar och därför mist sin möjlighet att kräva rättelse. Intet hindrar dock att säljare och tillverkare uttrycker önskemål och ger köpare råd om hur reklamation skall ske, bara dessa önskemål och råd inte är sanktionerade med rättsförlust för köpare som inte följer dem.

Liksom i andra, tidigare diskuterade fall, kan det vara tveksamt huruvida en reklamationsskyldighet som ålagts köparen genom en garantisedel, vilken denne aldrig godkänt, är bindande för köparen. Här liksom i övrigt är innebörden av förslaget, att köparen visserligen bör ha möjlighet att hävda en för honom förmånligare regel, när avtalet eller allmänna rättsgrundsatser ger stöd därför, men att köparen alltid skall ha det minimiskydd som konsumentköplagen föreskriver. I detta fall innebär det, att en köpare ibland kan ha fördel av att hävda, att en föreskrift i en garantisedel inte är juridiskt gällande mot honom, men att det blir onödigt i den mån han iakttagit de föreskrifter som konsumentköplagen ger.

De krav som kan ställas på reklamationen vid ett konsumentköp bör enligt utredning-

ens mening inte blott vara lägre än vad som krävs av en köpman utan också lägre än som följer av de allmänna regler om reklamation som 52 § köplagen innehåller för s. k. civila köp. Härför talar bl. a. att konsumenter inte bör gå förlustiga sina befogenheter på grund av underlåtenhet att handla med den skyndsamhet som i och för sig är önskvärd, när detta inte är nödvändigt för att tillgodose den andra partens berättigade intressen. I betraktande av de allvarliga konsekvenser som förlusten av rätt att göra gällande anspråk på grund av fel utgör för en köpare, bör man således avstå från att uppställa så stränga regler om reklamation som skulle komma i fråga om sanktionen vore lindrigare. Man kan inte räkna med att alla de köpare, som konsumentköplagen avser att skydda, har eller skaffar sig kännedom om vad lagen innehåller, utan denna bör endast kräva så mycket av köparna som man kan begära att dessa även utan kännedom ändå iakttar. Till förmån för att lämna köparen ett avsevärt rådrum för avgörande huruvida han vill rikta anmärkning mot varan talar också att de varor som konsumentköplagen avser till stor del är sådana att köparen inte själv kan bedöma, om fel föreligger, och han kan behöva rådfråga sakkunskap om sina juridiska befogenheter.

I 52 § köplagen skiljs mellan köparens skyldighet att underrätta säljaren om huruvida han vill "tala å fel eller brist i godset", s. k. neutral reklamation, och köparens plikt att meddela säljaren huruvida han vill häva köpet eller kräva gillt gods. Enligt utredningens mening bör för konsumentköpens del inte göras någon sådan skillnad mellan olika typer av reklamation. För det stora flertalet konsumenter torde det te sig främmande att för bibehållande av sin hävningsrätt vid fel i varan nödgas att inte bara underrätta säljaren om felet inom viss tid utan också uttryckligen göra en hävningsförklaring inom samma tid. En sådan ordning är även ägnad att onödigtvis medföra rättsförluster för köparen särskilt i fall då säljaren lämnats tillfälle att avhjälpa felet och en längre tid gått utan att detta avhjälpts. Det synes inte heller för säljarsidan vara förenat med några större nackdelar, om reklamationsplikten vid konsumentköp begränsas till en skyldighet för köparen att för säljaren ge till känna att han anser varan behäftad med fel och att han inte vill låta sig nöja härmed. Det skäl som ligger bakom köplagens krav på särskild hävningsförklaring, nämligen behovet av skydd för säljaren mot att köparen spekulerar på hans bekostnad genom att även efter längre tid låta köpet gå tillbaka, har väsentligen aktualitet vid handelsköp eller köp av värdepapper och saknar följaktligen bärkraft för konsumentköpens del. Redan den omständigheten att köparen genom att dröja för länge med reklamationen kan gå miste om de befogenheter konsumentköplagen ger honom torde utgöra ett tillräckligt korrektiv mot att han missbrukar sin hävningsrätt. Det bör också erinras om det korrektiv häremot som ligger i reglerna om verkan av hävning i 57 och 58 §§ köplagen. Utredningen har med hänsyn till vad nu anförts kommit till slutsatsen att köparens reklamationsplikt i konsumentköplagen bör inskränkas till en skyldighet att göra en s. k. neutral reklamation.

När tillverkare eller annan utfäst sig att avhjälpa fel, uppstår en speciell fråga, nämligen till vem köparen skall vara skyldig att reklamera. Utredningen anser att denna fråga inte kan förbigås i konsumentköplagen. Dels råder nämligen ovisshet om vad som skall gälla här, dels kan avtalen innehålla föreskrifter som leder till rättsförluster. Om avtalet föreskriver att reklamation alltid skall riktas till säljaren, även om tillverkaren är den som skall avhjälpa fel, finns nämligen risk att köparen reklamerar till tillverkaren och tror att han därmed har uppfyllt sina skyldigheter. Om å andra sidan avtalet föreskriver att reklamationen skall riktas till tillverkaren, finns motsvarande risk att köparen reklamerar till säljaren och tror att detta är tillfyllest. Den rimliga lösningen – vilken överensstämmer med vad som föreskrivs i vissa förekommande formulär – är att köparen med giltig verkan kan reklamera hos antingen tillverkaren eller säljaren. Detta bör

gälla oavsett vem köparen i sista hand vill rikta krav mot. Han kan nämligen inte vid den tidpunkt, när han kräver avhjälpande, väntas ta ställning till mot vem han skall göra befogenheter gällande, om avhjälpande inte skulle ske.

Beträffande den närmare innebörden av de nu diskuterade reglerna hänvisas till specialmotiveringen till 11 och 13 §§.

En fråga som har viss anknytning till de nu berörda reklamationsreglerna är, om konsumentköplagen efter mönster av 61 § köplagen bör klargöra på vems risk meddelanden från köparen till säljaren eller annan skall gå, om meddelandet sänds med posten eller på telegrafisk väg. Även om det för konsumentköpens del inte är lämpligt att uppställa några formkrav beträffande sådana meddelanden som köparen har att lämna säljaren eller annan för att vara bibehållen vid sina befogenheter enligt lagen, kan det uppenbarligen vara av värde att det av denna uttryckligen framgår att meddelandena i dessa fall går på mottagarens risk och inte på avsändarens. Utredningen föreslår att en regel med sådant innehåll tas in i konsumentköplagen (18 §). Regeln bör avse inte bara de nyss berörda reklamationsfallen (11 och 13 §§) utan också uppmaning av köparen till säljaren att leverera varan enligt 3 § och framställande av anspråk på grund av fel enligt 4 §.

5.3.12 Köparens förhållande till kreditgivare

Ett huvudsyfte med utredningens förslag är att konsument som finner att vara som han köpt är behäftad med fel, skall ha möjlighet att antingen få felet avhjälpt eller, om detta inte kan ske, häva köpet eller utöva vissa andra befogenheter. Härtill kommer en rätt att innehålla köpeskillingen vilken kompletterar och understödjer dessa befogenheter. Det skydd som utredningen avser att bereda konsumenterna skulle bli föga värdefullt om även i framtiden skulle tillämpas vissa tillvägagångssätt vid kreditköp som nu är vanliga. Genom dem betas köparen möjligheten att i förhållande till finansiär som innehar säljarens fordran på köpeskillingen göra gällande invändningar, som han ägt göra mot säljaren. Köparen kan visserligen från säljaren kräva tillbaka vad han trots invändningen nödgats utge till finansiären men en sådan rätt att återkräva betalning kan uppenbarligen inte anses tillräcklig.

Finansiärens rätt att under nuvarande förhållanden utkräva köpeskillingen, även om köparen skulle kunna göra invändning mot säljaren på grund av fel i godset e. d., bygger bl. a. på att köparen ofta utställer löpande fordringsbevis, varefter finansiären i egenskap av godtroende innehavare kräver betalning och då inte kan mötas av invändning på grund av köpet från köparen (jfr 15 § skuldebrevslagen och 17 § växellagen). Det förekommer också att i avbetalningskontrakt intas bestämmelse, enligt vilken köparen avsäger sig rätten att mot förvärvare av kontraktet göra gällande invändning på grund av köpet (i anglo-amerikanskt språkbruk kallad "cut-off clause"). Om återigen finansiären lämnat lån direkt till köparen, men genom förmedling av säljaren och för att finansiera köpet, kan finansiären enligt gällande rätt hävda att invändningar mot köpet inte kommer honom vid, därför att han lämnat lånet direkt till köparen och inte är part i dennes köpavtal med säljaren.

Den situation som nu beskrivits har sin motsvarighet i många andra länder och det har ansetts vara en betydande svaghet i konsumentens ställning, att han är tvungen att betala till finansiären, trots att han kunnat göra invändning gällande i förhållande till säljaren. Även i dessa andra länder synes det bli allt vanligare att säljare, som lämnar köparen kredit mot ägareförbehåll, inte själv finansierar transaktionen utan skaffar sig motsvarande kredit från annan, oftast från finansieringsföretag, som specialiserar sig på denna form av finansiering, eller från bank eller tillverkaren av varan (vilken i sin tur kan vända sig till finansieringsföretag eller bank). Som framgår av redogörelsen för utländsk rätt (se bilaga 4 under 1.7) har man i USA till en början inskridit i de fall, där

säljare och finansiär är nära lierade med varandra, men senare övergått till att genomföra ett mer allmänt skydd för konsumenter som köpare, baserat på att en konsument inte kan väntas inse att han genom att utställa löpande papper avhänder sig möjligheten att göra invändningar på grund av köpet. Utvecklingen i rättspraxis har fullföljts genom lagstiftning.

Den rättstekniska metod som man använt i främmande lagstiftning (USA, Österrike samt i ett nyligen framlagt engelskt förslag) för att skydda konsumenten är i första hand att förbjuda löpande papper vid konsumentköp. Utredningen föreslår en sådan regel för Sverige (17 §). Redan nu innehåller formulär till avbetalningskontrakt stundom försäkran, att löpande papper inte utställts för fordran på köpeskillingen, vilket bestyrker att det är möjligt för yrkesmässiga avbetalningssäljare att anpassa sig efter den regel som föreslås. Om trots förbudet löpande papper utfärdas och överlåts till bank, finansieringsinstitut eller tillverkare som är i god tro i fråga om invändningar, bör förvärvaren enligt utredningens mening vara skyddad i vanlig ordning. Det erfordras därför inte någon ändring i de bestämmelser i skuldebrevslagen och växellagen, som ger skydd åt godtroende förvärvare av löpande papper. Den föreslagna regeln innehåller så till vida en lucka i köparens skydd, som det inte finns några garantier mot att förbudet vinner hundraprocentig efterföljd. I undantagsfall kan det inträffa att det löpande papperet kommer i händerna på förvärvare som är i god tro beträffande invändningar. Den av utredningen föreslagna metoden har likväl inte ansetts medföra några olägenheter i de länder där den begagnats och i praktiken torde riskerna för köparna inte vara stora. Köparna har givetvis all rätt att protestera om vid konsumentköp säljarna avkräver dem löpande fordringsbevis. För att sanktionera förbudet mot löpande papper vid konsumentköp torde det vara nödvändigt att stipulera straffansvar för överträdelse av förbudet.

Som nyss nämnts förekommer också att kontrakt om avbetalningsköp innehåller s. k. cut-off clauses, dvs. klausuler enligt vilka köparen frånskriver sig rätten att göra invändningar gällande mot den som förvärvar kontraktet. Även om löpande fordringsbevis inte utfärdas, blir finansiären enligt en sådan klausul berättigad att kräva betalning från köparen utan avseende vid om denne exempelvis på grund av fel i godset kan begära att säljaren avhjälper fel. Utredningen föreslår, att i konsumentköplagen meddelas en bestämmelse om att sådana klausuler skall vara ogiltiga (15 §). Motsvarighet härtill finns likaledes i amerikansk rätt ehuru med vissa modifikationer samt enligt det nyss åsyftade engelska förslaget.

När en klausul av nu nämnd typ förekommer i ett kontrakt riskerar finansiären att tro, att kontraktet avser ett köp som inte är konsumentköp ehuru faktiskt så är fallet. I en sådan situation skulle finansiären kunna göra en förlust genom att han inte kan motsätta sig en invändning från köparens sida när denne visar att köpet faktiskt var ett konsumentköp. I den mån finansiären betraktar en sådan risk som ekonomiskt beaktansvärd, får det ankomma på honom att genom sitt mellanhavande med säljarföretaget kontrollera, att detta inte till honom överlåter avbetalningskontrakt, som härrör från konsumentköp. Finansiärerna torde inte sakna möjligheter till sådan kontroll.

Vad slutligen beträffar de fall då köparen genom säljarens förmedling erhåller lån för bestridande av köpet föreslår utredningen en bestämmelse, enligt vilken köparen får framställa samma invändningar mot långivaren som mot säljaren (16 §). I de fall som här avses torde det stå klart för långivaren, att köpet avser ett konsumentköp. Han har i varje fall möjlighet att underrätta sig om huruvida så är fallet.

Om i de situationer som berörs av lagstiftningen köparen kan mot finansiären hävda, att det föreligger fel i varan eller han eljest inte är skyldig att utge betalning som avkrävs honom, blir det en sak mellan finansiären och säljaren att dra konsekvenserna därav. Den föreslagna lagstiftningen

berör inte detta ämne.

Det kan givetvis förekomma att en köpare skaffar sig ett lån utan förmedling av säljaren för att bestrida ett inköp. I så fall blir den föreslagna bestämmelsen om köparens invändningsrätt mot kreditgivaren inte tillämplig. Mellanhavandet mellan säljaren och köparen kommer inte finansiären vid, inte ens om denne känner till att det rör sig om ett konsumentköp.

I fråga om den närmare utformningen av de nu föreslagna bestämmelserna får hänvisas till specialmotiveringen.

5.4 *Följdändringar i köplagen m. m.*

Under 5.2 har påpekats att införandet av en särskild lag om konsumentköp ger anledning att överväga huruvida behov föreligger av följdändringar i den allmänna köplagen. Utredningen har på denna punkt kommit till slutsatsen att några sådana ändringar inte behöver göras. Skälen till denna ståndpunkt är följande.

Till en början inställer sig frågan huruvida i köplagen, t. ex. i dess 1 §, bör göras en allmän hänvisning till konsumentköplagen. En sådan erinran skulle självfallet i och för sig kunna ha visst värde som upplysning till läsaren om förekomsten av de särskilda reglerna om konsumentköp. Den skulle emellertid inte skänka någon klarhet i den väsentliga frågan om hur konsumentköplagen förhåller sig till köplagen. Denna fråga bör som tidigare föreslagits regleras genom en särskild paragraf i den tvingande lagen (2 §). Någon hänvisning i köplagen till speciallagar med köprättsligt innehåll har inte heller i tidigare sammanhang ansetts behövlig, t. ex. vid tillkomsten av lagen om avbetalningsköp. Med hänsyn härtill anser utredningen att en erinran om konsumentköplagen i köplagen kan undvaras.

Viktigare än den nu berörda frågan är emellertid om konsumentköplagen från andra synpunkter kräver någon ändring i köplagen. Härvidlag bör först erinras om att den översyn av köplagen som det ankommer på utredningen att göra (se 1.2) ännu inte är avslutad. Det är för tidigt att uttala sig om hur pass omfattande ändringar som bör företas i köplagen och när resultatet av översynen kan läggas fram. Redan detta manar till viss försiktighet vid bedömningen av frågan om konsumentköplagen bör följas av ändringar i köplagen.

Det skulle kunna hävdas att konsumentköplagen i vissa avseenden ger regler som föregriper resultatet av den pågående översynen av köplagen. Detta gäller det som föreslås beträffande dels säljarens möjlighet att vid fel i varan hindra hävning, när något åtagande att avhjälpa felet inte gjorts (5 §), dels verkan av klausulen "i befintligt skick" (9 §), dels köparens reklamationsskyldighet (11 §). Bestämmelserna innebär sakliga ändringar i förhållande till vad som i motsvarande hänseenden föreskrivs i 49, 48 resp. 52 § köplagen. Det bör emellertid uppmärksammas att ändringarna delvis avser en kodifiering av regler som erhållit viss stadga i rättstillämpningen – åtminstone såvitt avser civila köp. Till den del ändringarna står i överensstämmelse härmed synes någon olägenhet med tanke på den kommande revisionen av köplagens bestämmelser inte behöva befaras. På en punkt, nämligen beträffande regleringen av köparens reklamationsplikt, är läget dock särpräglat. Vad som härvidlag föreslås för konsumentköpens del går längre till köparens förmån än vad som f. n. gäller beträffande köp i allmänhet (se 5.3.11). Att enbart med tanke härpå ta upp frågan om en revision av köplagens regler om reklamation redan i detta sammanhang, synes dock inte vara oundgängligen nödvändigt. Inte heller synes konsumentköplagens reglering på denna punkt kunna föranleda det missförståndet att det reklamationskrav som uppställs beträffande konsumentköp skulle gälla även i andra sammanhang. Vid köp som inte är att hänföra till konsumentköp skall således nuvarande regler i den allmänna köplagen alltjämt gälla.

Som framgår av vad som anförts i tidigare sammanhang syftar konsumentköplagen inte till att fullständigt reglera köparens ställning

vid konsumentköp utan till att slå fast de minimibefogenheter i grundläggande avseenden som köparen bör ha mot säljaren. Köplagens dispositiva regelsystem kommer således även i fortsättningen att på olika sätt få tillämpning vid konsumentköp. Detta gäller som förut utvecklats inte bara beträffande ämnen som ligger utanför konsumentköplagens reglering utan också – vilket här har speciellt intresse – beträffande frågor som faller inom det område som regleras av lagen. Det skulle i detta hänseende kunna anföras skäl för att man redan vid konsumentköplagens tillkomst bör företa de ändringar i köplagen som från konsumentsynpunkt framstår som särskilt angelägna. Utredningen avser här sådana spörsmål som inte ansetts behöva uttrycklingen behandlas i den tvingande lagen, t. ex. verkan av att köparen före köpet undersökt varan (47 § köplagen). Något starkt behov av att ändra de dispositiva reglerna i nu åsyftade hänseenden torde emellertid inte föreligga. I rättspraxis har sålunda exempelvis i fråga om 47 § köplagen utbildats grundsatser som i viss mån modifierar lagtextens innehåll. Utredningen vill vidare erinra om den möjlighet till ingripande mot eventuella missbruk av avtalsfriheten på denna punkt som finns enligt lagen om otillbörliga avtalsvillkor (jfr 5.2 och 5.3.7). Det sagda äger motsvarande tillämpning beträffande övriga spörsmål av nu berört slag. Med hänsyn härtill anser utredningen att någon ändring i köplagen inte behöver göras från nu diskuterade synpunkt.

Konsumentköplagens tillkomst kräver enligt utredningens mening inte heller någon ändring i annan lagstiftning som har aktualitet beträffande ämnen som regleras i den nya lagen, t. ex. avtalslagen och skuldebrevslagen (jfr 5.3.12).

5.5 *Informationen om konsumentköplagen*

I fråga om behovet av information om konsumentköplagens syfte och innehåll vill utredningen i första hand peka på att en viktig effekt av lagen bör bli att nuvarande formulärrättsliga villkor vid konsumentköp ses över och bringas i samklang med lagens ändamål. En sådan översyn har för övrigt redan påbörjats i anslutning till ikraftträdandet av lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor. Denna utveckling kan beräknas få till resultat att avtalsvillkor som strider mot konsumentköplagen blir förhållandevis ovanliga. Köparen bör således i stor utsträckning kunna utgå från att köpevillkor om vilka han får kännedom genom t. ex. innehållet i ett tryckt standardformulär i vart fall inte ger honom sämre befogenheter än den tvingande lagen. Detta innebär att den köpare som vill göra sig underrättad om sina rättsliga befogenheter i första hand bör kunna göra det genom att ta del av avtalsbestämmelserna. Eftersom dessa i åtskilliga fall kan väntas vara mer förmånliga för köparen än konsumentköplagens regler och någon konflikt mellan avtal och den tvingande lagen inte uppstår, kan köparen följaktligen påräkna att få nöjaktig kännedom om rättsläget redan genom att studera avtalets innehåll. Till den del det nu sagda äger giltighet minskas givetvis behovet av annan information om lagen till konsumenterna.

Även om den förutsatta anpassningen av standardformulären till konsumentköplagen delvis fyller behovet av information om lagen kommer dennas effektivitet givetvis att vara beroende av att upplysning om konsumenternas befogenheter enligt lagen sprids också på annat sätt. Utredningen syftar här främst på sådan information som kan lämnas av samhälleliga organ som har till uppgift att ta till vara konsumenternas intressen, t. ex. KO och det föreslagna konsumentverket (jfr prop. 1972:33 s. 69). Det är av särskild vikt att konsumenten bibringas kännedom om vissa grundläggande befogenheter som konsumentköplagen ger honom i förhållande till säljaren, varans tillverkare och särskild kreditgivare. Som exempel kan nämnas dels köparens rätt att vid väsentligt dröjsmål häva köpet, om säljaren inte inom skälig tid efterkommer uppmaning att leverera varan (3 §), dels köparens befogenheter vid fel i

varan, när säljaren inte inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet fullgör åtagande att avhjälpa detta eller avlämnar felfri vara i den felaktigas ställe (4 §). I sammanhanget bör erinras om att säljaren i sistnämnda fall ansvarar också för bristande fullgörelse av avhjälpningsåtagande som tillverkaren eller annan gjort för säljarens räkning. Ytterligare kan bl. a. pekas på köparens rättigheter när han fått oriktiga uppgifter om varan (7 §), vad som krävs av honom vid reklamation på grund av fel (11 §) och hans rätt att vägra utställande av växel eller annan löpande förbindelse vid kreditköp (17 §). Uppkommer tvist på grund av köpet, bör köparen i första hand hänvisas att få vidare upplysning om sina rättigheter genom hänvändelse till lokalt konsumentorgan eller t. ex. Allmänna reklamationsnämnden. Kan tvisten inte lösas i sådan ordning, bör köparen upplysas om sin möjlighet att genom kontakt med jurist erhålla behövligt bistånd. I sista hand står givetvis möjligheten att vända sig till domstol köparen till buds.

En information av ny åsyftat slag bör inte vara begränsad till att avse bara konsumentköplagens bestämmelser. Med tanke särskilt på s. k. köp över disk, vilka ofta ingås utan särskilda villkor om köparens befogenheter i händelse av dröjsmål eller fel, är det angeläget att informationen ges en vidare inriktning och orienterar om vad som i allmänhet gäller om köparens rättsliga ställning.[1] Detta utesluter inte att det i sådant sammanhang finns anledning att särskilt fästa uppmärksamheten på vissa bestämmelser i konsumentköplagen som har stor aktualitet också vid köp över disk. Som exempel härpå kan nämnas reglerna om köparens befogenheter när åtagande av säljaren eller annan att avhjälpa fel i varan inte fullgörs, när oriktig uppgift om varan lämnats av säljaren eller någon för vilken han svarar, när varan sålts i strid mot meddelad säkerhetsföreskrift eller trots uppenbart farliga egenskaper eller när varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll.

[1] Beträffande lagens tillämpning vid köp över disk se vidare specialmotiveringen till 2 §.

6 Specialmotivering

Rubriken till den föreslagna lagen med särskilda köprättsliga regler till skydd för konsumenterna bör i överensstämmelse med numera gängse lagstiftningsteknik vara kort och lättillgänglig. Utredningen har därför valt benämningen "lag om konsumentköp". Mot detta namn kan visserligen riktas den invändningen, att det inte klart markerar, att lagen inte innehåller någon fullständig reglering av parternas rättigheter och skyldigheter vid konsumentköp utan har en mer begränsad räckvidd. Eftersom den föreslagna benämningen dock ger en riktig föreställning om lagens syfte och väsentliga innehåll, har utredningen inte ansett invändningen böra tillmätas avgörande betydelse. Härtill kommer att lagen oavsett hur den rubriceras sannolikt kommer att i dagligt tal kallas för "konsumentköplagen".

Innehållet i den föreslagna lagen har disponerats på följande sätt. I ett första avsnitt med rubriken *Inledande bestämmelser* ges föreskrifter om lagens tillämpningsområde och tvingande natur (1 och 2 §§). Under rubriken *Köparens förhållande till säljaren* följer härefter regler om köparens minimibefogenheter gentemot säljaren (3–11 §§). I ett följande avsnitt, *Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.*, återfinns vissa regler om köparens minimibefogenheter i förhållande till bl. a. tillverkare av varan (12–14 §§). I ett fjärde avsnitt, *Särskilda bestämmelser om kreditköp*, upptas regler om köparens förhållande till särskild kreditgivare och om förbud mot användning av löpande fordringshandlingar vid konsumentköp (15–17 §§). Under rubriken *Avslutande bestämmelser* följer slutligen dels en bestämmelse om avsändande av vissa underrättelser på mottagarens risk (18 §), dels en regel som från lagens tillämpningsområde undantar ersättning på grund av skadebringande egenskaper i såld vara (19 §).

Inledande bestämmelser

1 §

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde.

I enlighet med vad som anförts i de allmänna övervägandena (5.3.2) bör lagen äga tillämpning när konsument av näringsidkare köper vara, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som säljs i dennes yrkesmässiga verksamhet. Huvudregeln om tillämpningsområdet bör ingå som ett första stycke i 1 §. I ett andra stycke kan lämpligen behandlas det fallet att köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för privatperson.

Första stycket

Det ligger i sakens natur att lagen skall ta sikte på köp som ingås av konsumenter, dvs.

enskilda medborgare i deras egenskap av privatpersoner (jfr prop. 1971:15 s. 68). Termen "konsument" är emellertid vag. I lagtexten utsägs därför inte bara att det skall vara fråga om köp som ingås av konsument utan också att varan skall vara avsedd för enskilt (privat) bruk.[1] Vad varan är avsedd för framgår vanligen av dess beskaffenhet. Det förhållandet att varan är avsedd att användas av någon annan än förvärvaren själv, t. ex. av medlem av hans familj, innefattar inte något hinder mot att varan anses avsedd för enskilt bruk. Detsamma gäller om köparen förvärvat varan för att ge den som present – exempelvis som julklapp – till en annan person. Tvekan beträffande innebörden av uttrycket "avsedd för enskilt bruk" synes knappast uppkomma i mer än två fall, nämligen dels då varan är sådan att den kan användas såväl för förvärvarens enskilda bruk som i hans yrkesutövning, t. ex. vid en läkares köp av en bil eller en lantbrukares köp av verktyg, dels då varan är avsedd att säljas vidare till annan person. För att undgå förstnämnda svårighet har – liksom i motsvarande regel i 1 § hemförsäljningslagen – ställts upp krav på att varan skall vara avsedd huvudsakligen för enskilt bruk. Lagen är alltså tillämplig också när varan är avsedd att användas i köparens yrkesverksamhet, under förutsättning att denna användning i jämförelse med dess övriga bruk framstår som mindre väsentlig. Vad angår det senare av de två nyssnämnda fallen – köp med tanke på omedelbar vidareförsäljning – bör enligt utredningens mening av ordalagen i det nu diskuterade kriteriet för lagens tillämpning med tillräcklig tydlighet framgå att lagen inte omfattar detta fall. Utredningen anser det således inte nödvändigt med någon särskild regel som klargör detta (jfr prop. 1971: 86 s. 90). Att köparen avser att sälja varan till annan när den blivit mindre nyttig för honom, t. ex. när han har begagnat den viss tid, medför givetvis inte att lagen ej skall tillämpas.

Vid tvekan huruvida varan är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk bör i sista hand köparens syfte med förvärvet vara avgörande. Någon skyldighet för honom att självmant upplysa säljaren härom bör inte stipuleras. Köparens syfte med förvärvet måste emellertid på något för säljaren uppfattbart sätt framgå av omständigheterna vid köpet. I händelse av tvist i detta hänseende synes det få ankomma på köparen att styrka att den nu berörda förutsättningen för lagens tillämpning är för handen (jfr prop. 1971:86 s. 89).

Lagen bör som tidigare förordats i princip begränsas till köp från näringsidkare. Termen "näringsidkare" bör – i överensstämmelse med vad som är fallet i lagarna om otillbörlig marknadsföring och om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor (prop. 1970: 57 s. 90 och 1971: 15 s. 85) – fattas i vidsträckt mening, dvs. såsom omfattande varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Även den som driver sådan verksamhet som deltidssyssla faller in under kategorin "näringsidkare", om sysslan uppvisar ett visst mått av varaktighet. Något krav på att verksamheten skall drivas i vinstsyfte bör inte ställas upp (jfr prop. 1972: 5 s. 636 och 652).

Alla köp från näringsidkare bör emellertid inte träffas av lagen. Säljer näringsidkare en vara utanför sin yrkesmässiga verksamhet, skiljer sig transaktionen inte nämnvärt från en försäljning som sker från en privatperson. Som exempel kan nämnas det fallet att en näringsidkare, vars yrkesverksamhet avser försäljning av hushållsmaskiner, säljer en honom tillhörig bil till en privatperson. I fall av detta slag finns det typiskt sett inte något behov av att skydda köparen genom tvingande regler. Som förutsättning för att lagen skall bli tillämplig föreslås därför gälla inte bara att köpet sker från näringsidkare utan också att varan säljs i dennes yrkesmässiga verksamhet.

Behovet av särskilda köprättsliga regler till skydd för konsumenterna gör sig främst gällande beträffande köp av s. k. varaktiga konsumtionsvaror, t. ex. bilar, båtar, hushållsmaskiner, televisions- och radioappara-

[1] Jfr definitionen av "consumer goods" i UCC (se 4.1).

ter, möbler, sportredskap etc. Men även köp av kläder, skor och textilier bör omfattas av lagen. Med tanke särskilt på lagens bestämmelser om säljarens och tillverkarens ansvar för oriktig uppgift om vara bör vidare köp av s. k. dagligvaror, t. ex. livsmedel, i princip också falla under lagen. Med hänsyn härtill har föremålet för köpet i lagtexten betecknats som "vara". Enligt utredningens mening bör lagen således inte ges samma vidsträckta tillämpningsområde som köplagen, vilken gäller köp av allt slags lös egendom, dvs. allt som inte är att räkna som fast egendom. Med "vara" åsyftar utredningen i stället vad som enligt juridiskt språkbruk vanligen betecknas som "lösöre". Köpet skall alltså avse fysiska föremål eller saker – härunder inbegripet levande djur. Utanför lagens giltighetsområde kommer följaktligen att falla förvärv av byggnad på annans mark och av rättigheter av olika slag, t. ex. bostadsrätt eller tomträtt. Detsamma gäller köp av aktier, obligationer och andra värdepapper (jfr 1 § 1 bokföringslagen 1929:117). Inte heller förvärv av nyttjanderätt till lösöre omfattas av lagen (jfr 1 § andra stycket lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor).

Vid formuleringen av huvudregeln om lagens giltighetsområde har även beaktats att lagen skall innehålla bestämmelser om såväl köparens förhållande till säljaren som hans förhållande till tredje man. I huvudregeln utsägs därför, att lagen äger tillämpning "när konsument av näringsidkare köper vara" etc. Även för giltigheten av bestämmelserna om köparens förhållande till tillverkaren m. fl. förutsätts alltså att ett konsumentköp föreligger.

I fråga om innebörden av den föreslagna huvudregeln vill utredningen ytterligare framhålla följande.

Som har påpekats i de allmänna övervägandena är lagen avsedd att tillämpas endast på sådant förvärv av vara som är att anse som köp. I motsats till den allmänna köplagen är alltså konsumentköplagen inte direkt tillämplig på bytesavtal. Renodlade bytesavtal mellan näringsidkare och privatpersoner torde vara sällsynta och i varje fall så särpräglade, att de inte bör falla in under lagen. Den omständigheten att en person vid köp av en ny bil lämnar sin gamla bil som dellikvid hindrar dock inte att köparens förvärv från bilhandlaren faller in under lagen.

I princip omfattar lagen alla slag av köpavtal. Både kontantköp och kreditköp är hänförliga under denna. Den gäller vidare för såväl köp av bestämt gods (speciesköp) som leveransavtal (genusköp). Är köpavtalet förenat med ett åtagande att utföra viss tjänst, kan efter omständigheterna ifrågakomma att lagen blir tillämplig också på detta åtagande. Har t. ex. en säljare av en tvättmaskin åtagit sig att också montera maskinen i köparens bostad, kan som dröjsmål på säljarens sida vara att räkna inte bara försening av leveransen utan också fördröjning av monteringen. Till frågan om säljarens ansvar för sådant åtagande att reparera fel i försålt gods som gjorts av säljaren eller annan i samband med köpavtalet återkommer utredningen under 4 §.

Det bör vidare uppmärksammas att lagen i första hand ger skydd åt den konsument som uppträder som köpare i förhållande till säljaren (tillverkaren m. fl.). Den tar inte ställning till huruvida annan än köparen kan åberopa sig på lagen visavi säljaren (tillverkaren m. fl.), t. ex. om den som ursprungligen köpt varan gett den som present till en annan person och varan visar sig vara behäftad med fel.

Som framgår av de allmänna övervägandena (5.3.2, jfr 5.3.4) är lagen avsedd att vinna tillämpning oavsett om köpet avser en nytillverkad vara eller en begagnad eller eljest inte fullgod vara. De skillnader i fråga om lagens tillämpning som kan bli aktuella i fråga om köp av varor som säljs som begagnade etc. berörs i olika sammanhang i det följande.

Andra stycket

Bestämmelsen i 1 § andra stycket innehåller ett undantag från det i första stycket upp-

ställda kravet på att köpet skall ske från näringsidkare såsom säljare. Enligt undantagsbestämmelsen skall lagen under förutsättningar motsvarande dem som i övrigt anges i huvudregeln gälla även i fråga om köp från annan än näringsidkare, om köpet förmedlas av näringsidkare som ombud för säljaren. Beträffande innebörden av denna bestämmelse finns anledning framhålla följande.

Som framgår av den allmänna motiveringen åsyftar undantaget främst sådana situationer då säljaren är privatperson, t. ex. när en privatperson säljer en honom tillhörig personbil genom förmedling av ett företag som handlar med begagnade bilar. Även vissa fall då säljaren är juridisk person men inte tillhör kategorin näringsidkare täcks emellertid av bestämmelsen. Utredningen syftar här på exempelvis försäljning av egendom tillhörig ett dödsbo.

Kravet på att köpet skall ha förmedlats av näringsidkare som ombud för säljaren innebär till en början att lagen blir tillämplig, om näringsidkaren handlar som fullmäktig för säljaren, dvs. i dennes namn och för dennes räkning. Handlar näringsidkaren som kommissionär torde lagen bli tillämplig redan på grund av huvudregeln i första stycket. Undantagsbestämmelsen är emellertid avsedd att omfatta också fall då en säljare själv formellt uppträder som part, t. ex. genom att underteckna avtalet som säljare, men en förmedlande näringsidkare aktivt medverkar vid köpet och exempelvis ställer sitt kontraktsformulär till förfogande. Att en näringsidkare i egenskap av mäklare gett säljaren anvisning om en spekulant på varan medför däremot i och för sig inte att han som ombud förmedlat köpet. Också köp på auktion kan på grund av undantagsregeln falla in under konsumentköplagen, under förutsättning att auktionen ombesörjs av näringsidkare.

Andra stycket är tillämpligt på köp av såväl begagnade varor som nytillverkade sådana. Bestämmelsen träder således i tillämpning t. ex. när en näringsidkare förmedlar köp av konstverk eller konsthantverk som ombud för en säljare som inte är näringsidkare.

2 §

I paragrafen ges regler om lagens tvingande karaktär (första stycket) och om dess förhållande till avtal samt dispositiva regler om köparens relationer till säljaren eller tredje man (andra stycket).

Första stycket

I första stycket första punkten har i enlighet med vad som anförts i de allmänna övervägandena (5.3.3) tagits in en bestämmelse som syftar till att ge uttryck åt tanken att lagen garanterar köparen ett minimiskydd i vissa hänseenden. Beträffande frågor som regleras i lagen skall köparen äga räkna med att han alltid har åtminstone de befogenheter som tillerkänns honom i de tvingande reglerna. Huruvida han i det enskilda fallet har bättre rättigheter än som följer av lagen beror främst på vad parterna avtalat (se andra stycket).

Bestämmelserna om lagens minimiskyddskaraktär har getts det innehållet att köparen vid köp som omfattas av lagen alltid skall åtnjuta de befogenheter som tillerkänns honom i 3–16 och 18 §§. Hänvisningen omfattar också reglerna om reklamation i 11 och 13 §§ samt om avsändande av meddelande på mottagarens risk i 18 §. Det skulle visserligen från formell synpunkt kunna hävdas att dessa regler inte ger uttryck åt någon "befogenhet" som tillkommer köparen. De har emellertid mycket nära samband med de regler som uttryckligen tillägger köparen viss befogenhet och är att uppfatta som komplement till dessa. Eftersom ett undantag beträffande bestämmelserna om reklamation m. m. skulle kunna ge anledning till missförstånd, har utredningen ansett också dessa bestämmelser böra omfattas av hänvisningen. Någon hänvisning till 17 §, som upptar ett straffsanktionerat förbud för säljaren att vid

konsumentköp motta löpande fordringshandling av köparen, eller till 19 §, som innehåller ett undantag från lagens tillämpningsområde, bör inte ske.

Till bestämmelsen om lagens minimiskyddskaraktär har fogats en regel om att förbehåll som inskränker köparens befogenheter enligt lagen är ogiltigt (andra punkten). I fråga om skälen för att lagens bestämmelser bör vara tvingande får hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen (5.2).

Andra stycket

Som framhållits i de allmänna övervägandena (5.3.3) finns beträffande en lag av nu förevarande art särskild anledning att söka precisera dess förhållande till det dispositiva regelsystemet på främst köprättens område. I konsumentköplagen har därför tagits in en uttrycklig bestämmelse om i vad mån ett avtal eller en dispositiv regel – härunder inbegripna även allmänna köprättsliga grundsatser – bör tillmätas giltighet trots förekomsten av den tvingande regleringen (2 § andra stycket). Bestämmelsen syftar till att slå fast, att ett avtal eller en dispositiv regel kan åberopas i två fall: 1) om avtalet eller den dispositiva regeln tillerkänner köparen längre gående befogenheter än enligt konsumentköplagen och 2) om avtalet eller den dispositiva regeln rör fråga som inte regleras i lagen. I överensstämmelse härmed utsägs i bestämmelsen att 2 § första stycket inte utgör hinder mot att i stället för bestämmelse i konsumentköplagen tillämpa vad som på grund av avtal eller enligt den allmänna köplagen eller eljest gäller beträffande köparens förhållande till säljaren eller annan mot vilken han äger utöva befogenhet enligt den tvingande lagen, under förutsättning att därigenom längre gående befogenheter än enligt denna lag tillerkännes köparen eller det rör fråga som inte regleras i lagen. Beträffande den närmare innebörden härav bör påpekas följande.

Vad först angår fallet 1), dvs. att avtalet eller den dispositiva regeln tillerkänner köparen längre gående befogenheter än konsumentköplagen, skall utredningen till en början uppehålla sig vid frågan hur ett avtal förhåller sig till den tvingande regleringen. Frågan kan aktualiseras såväl i samband med utformningen av avtalsvillkor avsedda att användas vid konsumentköp som i händelse av tvist med anledning av ett köp. Bedömningen av huruvida avtalet – här åsyftas främst köpavtal – skall vinna tillämpning i stället för den indispositiva lagen måste självfallet göras på grundval av en jämförelse mellan de tvingande reglerna och vad avtalet innehåller i motsvarande hänseenden. Det bör härvid observeras, att jämförelsen skall göras beträffande varje regel för sig. Den skall således inte avse någon totalvärdering av köparens rättigheter enligt lagen i jämförelse med de förmåner avtalet i dess helhet erbjuder. Utredningen skall belysa det sagda med några exempel.

Exempel A
En konsument köper en tvättmaskin på villkor dels att maskinen skall levereras omgående med rätt för köparen att eljest omedelbart häva köpet, dels att säljaren lämnar garanti för ett år innefattande åtagande att avhjälpa eventuella material- eller fabrikationsfel samt att köparens möjligheter att göra gällande påföljd vid underlåten uppfyllelse av garantin begränsas till viss ersättningsskyldighet för säljaren. En jämförelse mellan konsumentköplagen och köpavtalet skall i enlighet med vad nyss anförts göras för varje särskild lagregel för sig. Härvid skall alltså reglerna om dröjsmål i 3 § jämföras med motsvarande villkor i avtalet och reglerna om underlåtenhet att fullgöra åtagande att avhjälpa fel i bl. a. 4 § jämföras med motsvarande köpevillkor. Dessa jämförelser torde utvisa, att avtalet såvitt avser köparens befogenhet vid dröjsmål går längre till dennes förmån än konsumentköplagen, medan de påföljder som villkoren anger i händelse att avhjälpande inte sker är sämre för köparen än enligt lagen. Enligt 2 § skall följaktligen avtalsvillkoret beträffande påföljd av dröjsmål gälla, medan avtalet i övrigt är ogiltigt till den del det inskränker köparens befogenheter enligt lagen.

Exempel B
Vid ingående av avtal om specialtillverkning av en båt förklarar beställaren, att han vill ha rätt att häva köpet vid varje dröjsmål som sträcker sig utöver ett visst datum, och tillverkaren går med härpå. Avtalet blir gällande, trots att enligt 3 § första stycket andra punkten konsumentköplagen säljaren vid köp av specialtillverkad vara kan förbehålla sig rätt att inskränka köparens rätt att häva köpet.

Exempel C
Ett avtal om köp av en hushållsapparat innehåller en föreskrift om att vid reklamation på grund av fel i varan vad som är stadgat i köplagen skall gälla. Eftersom en jämförelse mellan 11 § konsumentköplagen och 52 § köplagen utvisar att den förra bestämmelsen är förmånligare för köparen än den senare, är det tillräckligt att han reklamerar i enlighet med den tvingande regeln. Han behöver således inte iaktta vad som därutöver föreskrivs i köplagen.

Av det nu anförda följer att vid jämförelsen mellan avtalet och lagen hänsyn inte skall tas till avtalsvillkor rörande frågor som inte regleras i lagen. Att dessa villkor är särskilt förmånliga för köparen – han har t. ex. fått varan till extra lågt pris – skall således inte medföra att han går miste om de befogenheter lagen tillerkänner honom. Vad som är att hänföra till "frågor som inte regleras i lagen" skall beröras i det följande.

Frågan hur en dispositiv regel, t. ex. en föreskrift i den allmänna köplagen, förhåller sig till motsvarande bestämmelse i konsumentköplagen är att bedöma på i princip samma sätt som förhållandet mellan ett avtalsvillkor och viss bestämmelse i den tvingande regleringen. En jämförelse måste således göras mellan den dispositiva regeln och den tvingande bestämmelsen. Visar jämförelsen att den förra regeln tillerkänner köparen längre gående befogenheter än den senare, lägger konsumentköplagen inte något hinder i vägen för att tillämpa den dispositiva regeln. Det sagda skall illustreras med ett exempel.

Exempel D
En konsument köper en elektrisk rakapparat kontant och utan att något särskilt avtal träffas om hans befogenheter i händelse av fel i varan. Köpet antas höra till kategorin leveransavtal. En jämförelse mellan konsumentköplagen och den allmänna köplagen skall i enlighet med det nyss anförda ske för varje regel för sig. Härvid skall alltså i första hand reglerna om påföljder av fel i 5 och 10 §§ konsumentköplagen jämföras med motsvarande föreskrifter i 43 och 49 §§ köplagen. En sådan jämförelse utvisar att köparens befogenheter enligt den senare lagen i vissa hänseenden sträcker sig längre än enligt den tvingande regleringen. Nämnda föreskrifter i köplagen medger bl. a. köparen rätt till skadestånd inte bara vid grov försummelse på säljarens sida, varjämte säljarens rätt att avvärja påföljd genom rättelse är mer begränsad. Enligt 2 § konsumentköplagen skall följaktligen berörda föreskrifter i köplagen gälla i stället för de tvingande reglerna.

Det anförda exemplet visar att frågan om förhållandet mellan konsumentköplagen och dispositiva regler på köprättens område får särskild aktualitet i sådana fall då köpet ingåtts utan särskilda villkor eller förbehåll beträffande köparens befogenheter i händelse av kontraktsbrott på säljarens sida, något som vid konsumentköp ofta förekommer vid s. k. köp över disk. Detta innebär att flera av konsumentköplagens bestämmelser kommer att få bara begränsad betydelse i fråga om köp av sådant slag. Till denna kategori hör reglerna om verkan av dröjsmål (3 §), om påföljd av fel när något avhjälpningsåtagande inte gjorts (5 §) och om säljarens skadeståndsskyldighet på grund av fel i varan (10 §). Reglerna i 5 § får dock betydelse när köparen kan åberopa 6–9 §§, dvs. när garanti lämnats beträffande varan, när oriktig uppgift om denna lämnats av säljaren eller någon för vilken han svarar, när varan sålts i strid mot meddelad säkerhetsföreskrift eller trots uppenbart farliga egenskaper eller när varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll.

Vissa regler i konsumentköplagen kommer å andra sidan alltid att få betydelse också vid köp över disk. Utöver de nyss nämnda 6–9 §§ kommer självfallet reglerna i 4 § om köparens befogenheter vid underlåten uppfyllelse av avhjälpningsåtagande att bli tillämpliga, så snart ett sådant åtagande gjorts av säljaren eller annan för vars åtagande säljaren svarar.[1] Vidare kommer reglerna i 11 § om reklamation alltid att vinna tillämpning, eftersom dessa regler sträcker sig längre till köparens förmån än motsvarande regler i 52 § köplagen.

[1] Har vid köpet lämnats en av varans tillverkare utfärdad garanti för viss tid beträffande varans beskaffenhet, kan dock vissa problem av mer principiell karaktär uppstå. Skulle i denna situation garantin inte anses omfattad av avtalet mellan säljaren och köparen utan betraktas som ett fristående serviceåtagande av tillverkaren,

Forts. på s. 93

Det sagda äger motsvarande tillämpning beträffande de regler i konsumentköplagen som rör köparens förhållande till tredje man (12–17 §§). Vad gäller kontant köp över disk synes frågan främst få betydelse såvitt avser reglerna om köparens förhållande till varans tillverkare m. fl. Som framhållits i den allmänna motiveringen (5.3.3) kan man dock här anta att det i större utsträckning än inom det område, där köplagens dispositiva regelsystem gäller, är till köparens fördel att åberopa konsumentköplagen.

Vad härefter angår det i 2 § andra stycket avsedda fallet 2), dvs. att avtalet eller den dispositiva regeln rör fråga som inte regleras i konsumentköplagen, torde något problem inte uppstå beträffande ämnen som ligger helt utanför den tvingande regleringen, t. ex. frågor om platsen eller tiden för avlämnande av varan. I sådana frågor kommer liksom hittills att gälla vad som avtalats mellan parterna eller följer av köplagens regler. Med hänsyn till att konsumentköplagen inte syftar till någon fullständig reglering av förhållandet mellan köpare och säljare kan emellertid vissa gränsdragningsproblem uppstå inom det område som direkt regleras av den tvingande lagen. Exempel härpå har lämnats i de allmänna övervägandena (5.3.3 och 5.3.7). I fråga om dröjsmål på säljarens sida kan således uppstå spörsmål om hur konsumentköplagen förhåller sig till avtal eller dispositiva regler om successiv leverans (22 § köplagen) eller partiellt dröjsmål. I fråga om fel i varan kan på motsvarande sätt uppkomma problem om konsumentköplagens räckvidd beträffande successiv leverans (46 § köplagen) och partiellt fel. Detsamma gäller frågan om verkan av köparens undersökning före köpet (47 § köplagen) samt frågan om verkan av hävning (57 och 58 §§ köplagen). Beträffande samtliga nu nämnda frågor gäller att de i princip lämnats utanför den tvingande regleringen. Frågorna kommer att ytterligare beröras i specialmotiveringen till 3–5 §§.

De frågor som behandlats i 2 § har visst samband med det allmänna spörsmålet hur en tvingande lag förhåller sig till avtal som visserligen inte direkt strider mot lagens ordalydelse men väl mot dess ändamål eller med andra ord problemet om kringgående av lag. På denna punkt får hänvisas till vad utredningen anfört härom i de allmänna övervägandena (5.3.3).

Köparens förhållande till säljaren

3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om köparens minimibefogenheter vid dröjsmål på säljarens sida. Första stycket motsvarar 21 § köplagen och andra stycket 14 § samma lag.

Första stycket

I första stycket första punkten ges huvudregeln i fråga om köparens hävningsrätt vid dröjsmål. Regeln skiljer sig bl. a. i två hänseenden från de dispositiva bestämmelserna härom i 21 § köplagen. Som framhållits i de allmänna övervägandena (5.3.7) bör den tvingande regeln generellt förutsätta att kontraktsbrottet är väsentligt. Den bör vidare innehålla krav på att köparen uppmanat säljaren att avlämna varan. Regeln har i överensstämmelse härmed getts det innehållet att om säljaren inte avlämnat varan i rätt tid och detta inte beror av köparen eller händelse för vilken han står faran, köparen får häva köpet, om dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom och säljaren trots uppmaning inte avlämnar varan inom skälig tid.

Forts. på not 1 från s. 92

föreligger inte en garanti som är avgiven "för säljarens räkning", se 4 § tredje stycket. Då inträder visserligen det läget att 4 § konsumentköplagen formellt inte är tillämplig och att någon direkt motsvarighet till denna paragraf inte finns i köplagen, eftersom denna uteslutande avser förhållandet mellan säljare och köpare. Härav får dock inte dras den slutsatsen att köparen skulle sakna möjlighet att i det angivna läget göra gällande någon felpåföljd mot säljaren. Har intet avtalats följer därav att köparen äger åberopa de allmänna felreglerna i köplagen visavi säljaren.

Beträffande den närmare innebörden härav vill utredningen framhålla följande.

Huvudregeln anger som en grundläggande förutsättning för att köparen skall äga häva köpet att säljaren inte avlämnat varan i rätt tid och att detta inte beror av köparen eller händelse för vilken han står faran. Regeln anknyter i denna del nära till motsvarande ordalag i 21 § första stycket köplagen. Härmed avses att markera att den tvingande bestämmelsen på denna punkt bör ges samma innebörd som motsvarande uttryck i det dispositiva regelsystemet. Begreppet "avlämna" är alltså att förstå mot bakgrund av reglerna i 9–11 samt 62–65 §§ köplagen. Huruvida varan avlämnats "i rätt tid" får avgöras med ledning av köpavtalet och bestämmelserna i 12–13 §§ köplagen. På liknande sätt får uttrycket "och beror ej detta av köparen eller händelse för vilken han står faran" tolkas enligt grunderna för motsvarande uttryck i 21 § första stycket köplagen. Härav följer bl. a. att den tvingande regeln är tillämplig också om dröjsmålet på säljarens sida beror på force majeure, t. ex. krig eller införselförbud. Avtalsvillkor som inskränker köparens hävningsrätt i sådana fall[1] blir således ogiltiga (jfr dock vad som sägs nedan beträffande andra punkten i första stycket).

I motsats till köplagen tillägger konsumentköplagen dock inte varje slag av dröjsmål på säljarens sida betydelse som hävningsanledning. Den tvingande regeln tar i första hand sikte på sådana fall då leverans helt uteblivit. Som framhållits i de allmänna övervägandena bör hävningsmöjligheten främst tjäna som påtryckningsmedel för att förmå säljaren att avlämna varan utan oskäligt dröjsmål. För att tillgodose detta syfte erfordras inte att den tvingande regeln utsträcks till att generellt gälla också fall då en vara levereras för sent. Härtill kommer att återgång av köp som fullgjorts av säljaren – låt vara för sent – medför improduktiva kostnader. Begränsningen till fall av uteblivен leverans följer av det krav på uppmaning att leverera som har ställts upp i den tvingande regeln. Detta krav har emellertid formulerats så, att det inte helt utesluter hävningsrätt i fall av försenad leverans. Har köparen uppmanat säljaren att avlämna varan och levereras denna inte inom skälig tid därefter, har köparen kvar sin hävningsrätt, även om leverans skulle äga rum vid en senare tidpunkt. Säljaren bör nämligen inte ha möjlighet att genom försenad leverans beta köparen den rätt till hävning som uppstått för denne när fristen gått till ända. Eljest skulle köparens möjlighet att frigöra sig från köpet bli beroende av vad som tidsmässigt kommer först, köparens hävande av köpet eller säljarens avlämnande av varan.

För att köparen skall äga häva köpet vid dröjsmål krävs som förut nämnts att dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom. Bedömningen härav skall ske ur köparens synvinkel. Vid prövningen skall alltså beaktas vilken olägenhet dröjsmålet medfört för den enskilde köparen med hänsyn till hans förhållanden. Enligt köplagen kan hävning inte ske om dröjsmålet visserligen är väsentligt för köparen men säljaren hade anledning anta att så inte skulle vara fallet. Någon motsvarande begränsning bör inte gälla enligt den tvingande regeln. Kravet på att köparen skall ha riktat en särskild uppmaning till säljaren att leverera och att detta inte skett inom skälig tid torde nämligen oftast undanröja den eventuella tvekan som av säljaren kan hysas om huruvida dröjsmålet är väsentligt eller inte. I händelse av tvist mellan parterna om dröjsmålets väsentlighet torde det i enlighet med rådande uppfattning få ankomma på köparen att åtminstone vid kortvarigt dröjsmål visa att detta inte varit av ringa betydelse för honom.

Som följer av det nu sagda upptar den tvingande regeln inte någon direkt motsvarighet till bestämmelsen om hävning vid ringa dröjsmål i 21 § andra stycket köplagen. Skillnaden mellan den tvingande och den dispositiva regleringen på denna punkt är dock mer av formell än reell karaktär. Har köparen betingat sig ett noggrant iakttagande av leveranstiden, torde även ett förhållandevis kortvarigt dröjsmål ofta bli av väsentlig betydelse för köparen.

[1] Jfr bilaga 3 under 2.2.

Enligt köplagen inträder köparens hävningsrätt som en omedelbar följd av dröjsmål på säljarens sida. Önskar köparen utöva denna rätt behöver han sålunda inte först erinra säljaren om hans skyldigheter enligt avtalet och lämna honom rådrum för att fullgöra detta. Av skäl som redovisats i de allmänna övervägandena har utredningen emellertid funnit att den tvingande regeln bör innehålla krav på att köparen uppmanat säljaren att leverera och att varan trots detta inte avlämnats inom skälig tid. Som nyss påpekats torde en sådan ordning vara ägnad att i stor utsträckning förekomma tvister om huruvida ett dröjsmål är väsentligt för köparen eller inte. Sker inte leverans inom den tilläggsfrist säljaren erhåller, föreligger nämligen en stark presumtion för att dröjsmålet härigenom blivit väsentligt. Det finns enligt utredningens mening inte heller anledning befara att ett krav på sådan leveransuppmaning skulle i avgörande mån minska den betydelsen en tvingande bestämmelse om hävningsrätt har som påtryckningsmedel på säljaren eller vålla några nämnvärda praktiska tillämpningssvårigheter.

En viktig fråga i sammanhanget är givetvis vad som skall räknas som "skälig tid" vid bestämmande av säljarens tilläggsfrist för fullgörande av leveransen. Att i lagen fixera längden av denna frist låter sig av naturliga skäl inte göra. Denna måste nämligen bestämmas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, varvid såväl köparens behov av varan som säljarens möjlighet att fullgöra leveransen måste beaktas. I första hand synes lämpligt att parterna träffar överenskommelse om fristens längd. För att vara på den säkra sidan bör köparen naturligen inte stipulera en så kort frist att dröjsmålet vid utgången av fristen alltjämt är att beteckna som ringa. Det bör påpekas att anmaningen till säljaren att leverera förutsätts ske först efter det att leveranstiden är inne. Det är således inte tillräckligt att köparen före den avtalade tiden för leveransen meddelar säljaren att han vill häva om leveransen inte sker i rätt tid.

Den uppmaning från köparen till säljaren att leverera inom viss tid som utgör förutsättning för köparens hävningsrätt enligt den tvingande regeln behöver inte göras i någon viss form. Den kan således göras såväl muntligen som skriftligen. Görs den skriftligen och avsänds den med posten till säljaren, framgår av 18 § i lagen att meddelandet går på mottagarens risk. Självfallet kan det ibland från bevissynpunkt vara till fördel för köparen att sända en skriftlig leveransuppmaning i rekommenderat brev.

Utredningen har inte ansett det vara nödvändigt att i lagen uttryckligen reglera vissa fall då köparen bör vara hävningsberättigad utan att ha iakttagit det krav på uppmaning att leverera varan som ställs upp i 3 §. Här åsyftas sådana situationer då hävningsrätten inte tjänar det syfte som uppbär den tvingande regleringen, dvs. att framtvinga prestation från säljarens sida. Är leverans omöjlig, t. ex. därför att vid specieskköp varan gått helt och hållet förlorad, behöver köparen givetvis inte uppmana säljaren att leverera för att vara bibehållen vid sin hävningsrätt. I en sådan situation kan han häva köpet omedelbart eller får köpet anses hävt utan särskild åtgärd. Har på grund av dröjsmål varan blivit helt eller i det närmaste helt utan värde för köparen, bör denne vidare – vare sig han framställt uppmaning eller inte och oavsett om varan avlämnats för sent eller inte alls – kunna frigöra sig från köpet (jfr även första stycket andra punkten in fine).

Det krav på uppmaning till säljaren att leverera som ställs upp i konsumentköplagen bör skiljas från frågan om köparens reklamationsplikt vid dröjsmål. Av skäl som närmare utvecklas under 11 § föreslår utredningen inga tvingande bestämmelser härom. Eftersom denna fråga således inte regleras i lagen, lägger denna inte hinder i vägen för tillämpning av de dispositiva reglerna i ämnet i 26 och 27 §§ köplagen (jfr 2 § andra stycket). Vid utebliven leverans kan följaktligen köparen, om annat inte avtalats, till följd av långvarig passivitet gå miste om rätten att kräva avlämnande av varan men inte rätten att häva köpet (26 §).

De rättsliga verkningarna av att köpet hävs regleras inte heller i konsumentköplagen (se 5.3.7). Frågor om parternas återgångsprestationer får bedömas enligt avtalet eller, om avtal saknas, enligt 57 och 58 §§ köplagen.

Enligt 21 § köplagen kan köparen vid dröjsmål välja mellan att häva köpet och kräva godsets avlämnande. Den tvingande regeln innehåller inte någon motsvarighet till det senare alternativet. Skälen härtill torde väsentligen framgå av det som anförts i det föregående. Det finns alltså i och för sig möjlighet för säljaren att i avtalet föreskriva, att vid dröjsmål köparen är hänvisad till att häva köpet. Vid konsumentköp torde emellertid bestämmelser av detta slag knappast förekomma och det saknas därför anledning att inskrida mot möjligheten av sådana villkor. Om annat inte avtalats kan köparen kräva köpets fullgörande enligt dispositiva regler.

I fråga om köparens rätt till skadestånd vid dröjsmål föreslås en särskild regel i 10 §. Utredningen får på denna punkt hänvisa till vad som anförs i specialmotiveringen till denna paragraf.

Beträffande räckvidden av huvudregeln om köparens hävningsrätt vid dröjsmål bör ytterligare påpekas följande.

Regeln är ett uttryck för det minimiskydd som lagen tillerkänner köparen. Den riktar sig framför allt mot sådana klausuler i standardformulär som helt eller delvis berövar köparen hans hävningsrätt vid dröjsmål. Som framhållits i specialmotiveringen till 2 § andra stycket kommer regeln däremot att få bara begränsad betydelse i sådana fall då köpet ingåtts utan särskilda villkor beträffande köparens befogenheter i händelse av kontraktsbrott på säljarens sida, dvs. främst vid s. k. köp över disk, eftersom vid sådana köp köparen är tillräckligt skyddad genom 21 § köplagen.

Eftersom regeln förutsätter att tiden för varans avlämnande är inne, inverkar den inte på vad som skall gälla om s. k. anteciperat dröjsmål. Beträffande frågor av detta slag får allmänna köprättsliga grundsatser eller, om avtal skulle finnas, detta tillämpas. Även spörsmål om köparens ställning vid successiv leverans (22 § köplagen) har i princip lämnats utanför den tvingande regleringen.[1]

Enligt andra punkten i första stycket kan avtal som inskränker köparens hävningsrätt vid dröjsmål undantagsvis tillmätas giltighet. Som framhållits i de allmänna övervägandena skulle en ovillkorlig rätt för köparen att frigöra sig från köpet kunna bli oskäligt betungande för säljaren i vissa situationer. I lagen utsägs därför att förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall gälla, om köpet avser vara som tillverkats särskilt efter köparens anvisningar eller önskemål eller som säljaren eljest måste antas sakna möjlighet att avyttra till annan än köparen. Som exempel på fall av det förra slaget kan nämnas köp av en specialbyggd båt eller ett särskilt för köparen förfärdigat klädesplagg. Fall som avses med det senare ledet i undantagsregeln kan t. ex. uppkomma vid köp av en vara av ovanligt slag som på köparens begäran skall importeras från annat land. I fall av detta slag bör i viss mån kunna tas hänsyn också till särskilda hinder för köpets fullgörande från säljarens sida, t. ex. force majeure. Med uttrycket "sakna möjlig-

[1] Av huvudregeln i 3 § första stycket första punkten följer visserligen att köparen vid dröjsmål beträffande en av flera poster som ingår i avtal om successiv leverans kan häva köpet såvitt avser den fördröjda posten. Om köparen emellertid skulle önska häva köpet i dess helhet, således även beträffande poster som inte blivit fördröjda, ger konsumentköplagen inte direkt besked. Har intet avtalats härom, kan naturligen 22 § köplagen tillämpas. Innehåller avtalet däremot villkor som uttryckligen begränsar köparens hävningsrätt beträffande återstående eller redan levererade poster, är villkoret i princip giltigt gentemot köparen, eftersom 3 § konsumentköplagen endast avser den situation som 21 § köplagen reglerar. Som framhållits i annat sammanhang (se 5.3.3) kan emellertid ett avtalsvillkor, vilket avser en fråga varom i princip avtalsfrihet råder, i så hög grad neutralisera en regel i den tvingande lagen att det utgör ett direkt kringgående av denna. Innehåller t. ex. ett avtal om successiv leverans föreskrift om att köparen inte får häva beträffande redan levererade poster, kan det vara otillbörligt att tillämpa föreskriften, när redan levererad post står i sådant samband med icke levererad post att den förra delen är obrukbar utan den senare. Avtalsbestämmelsen bör i sådant fall kunna åsidosättas med stöd av den grundsats som kommit till uttryck i bl. a. 8 § skuldebrevslagen.

het att avyttra till annan än köparen" avses att försäljning på rimliga villkor är utesluten. Ett förbehåll beträffande hävningsrätten bör således kunna åberopas, även om säljaren i och för sig har möjlighet att avyttra varan men endast till "skrotpris".

Förbehåll beträffande köparens hävningsrätt i nu åsyftade situationer erhåller dock inte obetingat giltighet. De gäller endast om det inte är uppenbart att genom dröjsmålet köparens ändamål med köpet skulle väsentligen förfelas. Köparen bör nämligen inte kunna berövas sin hävningsrätt, om han t. ex. beställt en vara för att användas vid ett speciellt tillfälle och den uteblivna leveransen medför att varan uppenbart blir utan nytta för honom. Det krävs i och för sig inte att säljaren insett nu berörda konsekvens av dröjsmålet. Eftersom leveransförseningens verkan skall vara "uppenbar", får dock förutsättas att säljaren åtminstone bort inse den berörda konsekvensen. Det bör anmärkas att det nu åsyftade undantaget är begränsat till fall som avses i andra punkten av första stycket (specialtillverkad vara o. d.). Detta utesluter inte att den princip åt vilken undantaget ger uttryck äger giltighet även i andra situationer (jfr vad som anförts beträffande första stycket första punkten).

Andra stycket

I andra stycket har i överensstämmelse med vad som förordats i de allmänna övervägandena (5.3.7) tagits in en bestämmelse om köparens rätt att vid dröjsmål innehålla köpeskillingen i avvaktan på att varan hålls honom till handa. Bestämmelsen syftar till att förebygga att köparen genom villkor i standardformulär betas den rätt att innehålla köpeskillingen som följer av 14 § köplagen. Den avser sådana fall då varan enligt avtale skall betalas vid eller efter den tid som bestämts för avlämnandet. Köp som sluti på villkor att köpeskillingen skall betalas i förskott täcks således inte av bestämmelsen.

I motsats till vad som föreslås gälla beträffande köparens hävningsrätt enligt första stycket kan han enligt andra stycket innehålla köpeskillingen oavsett om dröjsmålet är av väsentlig betydelse eller inte (jfr även 4 § andra stycket). När köparen mottar varan upphör hans rätt att innehålla köpeskillingen, såvida han inte utövar den rätt att häva köpet som tillkommer honom på grund av dröjsmålet.

4 §

Paragrafen innehåller regler om köparens befogenheter vid fel i varan, när säljaren eller annan som för hans räkning åtagit sig att avhjälpa felet inte fullgör åtagandet inom skälig tid. Reglerna saknar direkta motsvarigheter i köplagen.

Reglerna i 4 § bildar tillsammans med 5 §, som reglerar säljarens felansvar när något avhjälpningsåtagande inte gjorts, det minimiskydd som enligt utredningens mening bör tillkomma en köpare vid fel i varan. Till dessa paragrafer ansluter sig vissa bestämmelser där säljarens ansvar vid fel ytterligare preciseras i särskilda hänseenden (6–9 §§). De senare bestämmelserna innehåller inte någon självständig reglering av köparens befogenheter utan hänvisar på denna punkt till 4 och 5 §§.

Den inbördes ordningsföljden mellan 4 och 5 §§ har valts med hänsyn till att bestämmelserna främst är avsedda att ge ledning vid bedömningen av vilka villkor som är otillåtna i händelse av fel i varan. Eftersom villkor som påverkar köparens rättigheter oftast förekommer i samband med garanti eller annan utfästelse, varigenom säljaren eller annan åtagit sig att avhjälpa fel, har köparens ställning i situationer av detta slag ansetts böra behandlas före frågan om köparens befogenheter vid fel i andra fall.

Första stycket

Spörsmålet om de rättsliga konsekvenserna av sådana åtaganden att avhjälpa fel som genom garanti eller på annat sätt lämnas i

samband med köp hör utan tvekan till de frågor som främst påkallar uppmärksamhet när det gäller att stärka konsumenternas ställning på det köprättsliga området. Särskilt gäller detta de problem som är förknippade med garantiklausuler som inskränker köparens rätt att göra gällande påföljder, vilka annars skulle stått honom till buds enligt köplagens dispositiva regelsystem. Utredningen vill i sammanhanget erinra om att Nordiska kommittén för konsumentspörsmål i sin förut berörda skrivelse till de nordiska ländernas justitieministrar (se 1.1) bl. a. ansett tvingande köprättsliga regler till konsumenternas skydd böra övervägas i fråga om friskrivningsklausuler av nämnda slag.[1] Också i andra länder har motsvarande problem tilldragit sig särskilt intresse i diskussionen om rättsligt konsumentskydd vid köp (se 4 kap.).

Som framhållits i den allmänna motiveringen bör vid övervägandet av lagstiftningsåtgärder beträffande åtaganden av säljaren eller annan att avhjälpa fel skiljas mellan två grundläggande frågor. Den ena är om i lag bör meddelas bestämmelser om vilka krav som skall ställas på den prestation som innefattas i ett avhjälpningsåtagande. Den andra gäller de påföljder som bör stå köparen till buds för den händelse ett sådant åtagande inte fullgörs. I de allmänna övervägandena (5.3.6) har utredningen avvisat tanken på att reglera den förra frågan genom tvingande köprättsliga regler. Enligt utredningens mening bör i konsumentköplagen endast inflyta bestämmelser om påföljderna av att en utfästelse att avhjälpa fel inte uppfylls på tillfredsställande sätt.

Huvudregeln om köparens befogenheter vid bristande uppfyllelse av ett åtagande att avhjälpa fel har tagits in i 4 § första stycket första punkten. Regeln avser sådana fall då ett avhjälpningsåtagande gjorts av säljaren. Den är emellertid tillämplig också i de fall då åtagandet gjorts av tredje man, t. ex. varans tillverkare. Till de särskilda problem som uppstår beträffande avhjälpningsåtaganden av annan än säljaren återkommer utredningen vid behandlingen av tredje stycket.

Enligt huvudregeln skall två förutsättningar vara uppfyllda för att köparen skall äga utöva de befogenheter som lagen tillerkänner honom. För det första skall varan vara behäftad med fel, som säljaren åtagit sig att avhjälpa. För det andra skall felet inte ha avhjälpts inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet och felfri vara inte heller inom samma tid ha avlämnats i den felaktigas ställe.

Den första av de två förutsättningarna innefattar till en början krav på att varan skall vara behäftad med fel. Något försök att i lagtexten generellt bestämma vad som skall förstås med "fel" har inte ansetts böra göras (se 5.3.4).[2] Det ligger i sakens natur att det vid konsumentköp främst blir fråga om s. k. faktiska fel.[3] I likhet med vad som är fallet vid tillämpning av den allmänna köplagen bör "fel" som orsakats av köparen själv eller eljest "beror av" honom inte kunna åberopas mot säljaren. Även i övrigt bör vid bestämmande av vad som skall räknas som "fel" de principer som utbildats vid tillämpningen av den allmänna köplagen vara vägledande också vid konsumentköp.

För att 4 § skall bli tillämplig krävs inte bara att det konstateras att varan är behäftad med fel utan också att det rör sig om ett fel som säljaren åtagit sig att avhjälpa. Detta innebär att 4 § väsentligen får betydelse i sådana fall då säljaren genom garanti eller liknande utfästelse i samband med köpet förbundit sig att svara för att eventuella fel i varan repareras eller eljest rättas. I fråga om beskaffenheten av de utfästelser som här åsyftas vill utredningen hänvisa till den redogörelse för olika typer av garantier som återfinns i bilaga 3. Säljargarantier som innefattar åtagande att avhjälpa fel lämnas vanligen vid själva köpetillfället som ett led i

[1] Se NU 1968: 6 s. 38.

[2] Jfr dock de i lagen intagna reglerna om säljarens ansvar för oriktig uppgift om varan (7 §), om viss minimistandard beträffande varas oskadlighet (8 §) och om verkan av klausulen "i befintligt skick" (9 §).

[3] Angående begreppet "faktiskt fel" se 3.2.1. Beträffande "brist" i varan får hänvisas till vad som anförs under 5 §.

avtalet mellan säljaren och köparen. Reglerna i 4 § är också avsedda att tillämpas om åtagandet gjorts vid en senare tidpunkt än avtalets ingående. Kommer parterna efter köpet överens om att säljaren skall svara för reparation av varan, kan nämligen förhållandena vara sådana att överenskommelsen är att betrakta som ett tillägg till köpavtalet. Här åsyftas t. ex. fall då en säljare, som vid försäljning av en viss vara regelmässigt åtar sig att reparera eventuella fel i varan, av förbiseende eller annan tillfällig anledning inte gjort något sådant åtagande vid köpetillfället utan i stället lämnar åtagandet vid leveransen och köparen accepterar detta.[1] Ett fristående serviceåtagande beträffande varan, t. ex. att säljaren mot särskild ersättning skall ombesörja årlig översyn och därvid avhjälpa smärre defekter, omfattas inte av bestämmelsen.

Kravet på att säljaren åtagit sig att avhjälpa felet innebär givetvis inte att säljaren själv måste utföra reparationen. Det är tillräckligt att den utförs av annan, om denne av säljaren fått i uppdrag att göra detta. I praktiken torde reparation av en felaktig vara ofta utföras av annan än säljaren, t. ex. verkstad som anvisas av denne.

Det bör påpekas att i lagtexten inte angetts som förutsättning att avhjälpandet skall ske utan kostnad för köparen. Som framhållits i de allmänna övervägandena är de garantier som förekommer på konsumtionsvarumarknaden mycket olika till sitt innehåll. Med hänsyn till de växlande förhållandena har utredningen inte ansett det vara möjligt att föreslå tvingande regler om exempelvis ansvaret för sådan kostnad som kan uppkomma för transport av varan till och från det ställe där reparationen skall ske. Har något avtal om kostnaden för avhjälpande inte träffats, anses säljarens åtagande in dubio innebära att han skall stå för kostnaden. Innefattar garantin förbehåll om att köparen skall stå för viss del av kostnaden, blir förbehållet med den valda lösningen i princip gällande mot köparen. Det bör dock uppmärksammas att villkor, som pålägger köparen en oskäligt stor del av reparationskostnaden, efter omständigheterna kan bli att anse som otillbörliga enligt lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor. Härvid bör hänsyn givetvis tas bl. a. till varutyp och transportavstånd.

Eftersom utredningen inte ansett sig böra föreslå några regler om de krav som skall ställas på innehållet i garantier och liknande utfästelser, kan även annan begränsning om åtagandets räckvidd än som avser kostnaden för avhjälpande bli bindande för köparen. Utredningen syftar här på t. ex. begränsningar i geografiskt hänseende av garantins giltighet och på inskränkningar till vissa typer av fel.[2] Det förhållandet att garantin på grund av någon sådan inskränkning inte kan åberopas av köparen innebär emellertid inte att han skulle stå utan rättsliga möjligheter att påtala felet. I den mån 4 § av nu nämnd orsak inte blir tillämplig, träder nämligen i stället reglerna i 5 § i funktion. Av den senare paragrafen följer att säljarens möjligheter att avvärja hävning eller annan påföljd genom rättelse där är betydligt snävare än i det fall som regleras i 4 §.

För tillämpning av 4 § krävs som förut nämnts också att felet inte avhjälpts inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet och att felfri vara inte heller avlämnats inom samma tid i den felaktigas ställe. Att köparen inte skall äga göra gällande någon befogenhet mot säljaren förrän han på något sätt påtalat felet för denne torde i och för sig vara tämligen självklart.[3] En underrättelse härom från köparen krävs för att säljaren skall bli i tillfälle att uppfylla sitt åtagande. Ett meddelande av sådant slag bör hållas isär från reklamation enligt 11 §. Medan underrättel-

[1] Från fall av detta slag bör skiljas den situation som avses i 5 § andra stycket, nämligen att säljaren i samband med att köparen framställer anspråk på grund av felet erbjuder sig att rätta detta.

[2] Beträffande frågan om giltigheten av garantivillkor om att anspråk på grund av garantin skall framställas i viss ordning får hänvisas till vad som anförs under 11 §.

[3] Jfr vad som sägs om Allmänna reklamationsnämndens praxis beträffande säljarens avhjälpningsrätt under 3.3.

seplikten i 11 § reglerar frågan om vilken tid som bör stå köparen till buds för att reagera med anledning av ett fel, avser dess motsvarighet i 4 § frågan om vilken tid som bör stå säljaren till buds för att rätta felet. För att en reklamation enligt 11 § skall få verkan enligt 4 § krävs att köparen framställt något anspråk på grund av felet. Uppenbarligen får dock i de flesta fall en anmärkning mot varan tolkas så, att säljaren måste avhjälpa felet för att inte köparen skall äga göra gällande påföljder av uteblivet avhjälpande.

En fråga av stor praktisk betydelse är vad som skall räknas som "skälig tid" när det gäller att bestämma hur långt rådrum som bör stå säljaren till buds för att utföra en reparation. Det hade givetvis i och för sig varit önskvärt om i lagen kunnat anges en bestämd tidsfrist, vars överskridande skulle medföra att köparen ägde göra gällande de befogenheter lagen anvisar honom. Att i lagtexten precisera längden av en sådan tidsfrist låter sig dock med hänsyn till de skiftande förhållandena i olika fall inte göra. Hur många reparationsförsök från säljarens sida som köparen behöver avvakta får bedömas efter omständigheterna i det enskilda fallet. Av lagen framgår dock att köparen inte är hänvisad till säljarens godtycke i detta hänseende. Vid bedömningen av tidsfristens längd bör hänsyn tas även till sådana faktorer som att det kan röra sig om en vara med komplicerad, teknisk utrustning eller av så sällsynt slag att svårigheter föreligger att anskaffa erforderliga reservdelar. Något krav på att det skall visa sig vara omöjligt för säljaren att låta avhjälpa felet – ett villkor som ibland förekommer i garantier – bör däremot inte ställas upp som förutsättning för de påföljder lagen anger.

Det meddelande från köparen som förutsätts skola lämnas enligt 4 § behöver inte överbringas i någon viss form. Det kan således lämnas såväl muntligen som skriftligen. Lämnas det skriftligen och avsänds det med posten till säljaren, framgår av 18 § att meddelandet går på mottagarens risk.

I stället för att reparera varan kan säljaren avlämna felfri vara i den felaktigas ställe. Också i sådant fall gäller att åtgärden skall vidtas inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet. Det ligger i sakens natur att rätten till ersättningsleverans inte kommer i fråga vid köp av bestämt gods (jfr 49 § köplagen), såvida detta inte särskilt avtalats.

Föreligger de nu angivna förutsättningarna för tillämpning av huvudregeln i 4 §, står tre befogenheter till köparens förfogande: rätt att göra avdrag på köpeskillingen, rätt att kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet och rätt att häva köpet. Påföljderna anges i lagen utan inbördes rangordning. Det får ankomma på köparen att efter eget bedömande avgöra vilken av befogenheterna som han i det enskilda fallet vill använda.

Rätten till avdrag på köpeskillingen ("prisnedsättning") tillkommer köparen oavsett om felet är väsentligt eller inte. Befogenheten kan vara av särskild betydelse vid ringa fel, när felet bara kan avhjälpas genom säljarens försorg men denne underlåter att inom skälig tid göra detta. Även med tanke på fall då felet är av väsentlig betydelse för köparen kan det emellanåt för honom framstå som mer förmånligt att behålla varan i dess felaktiga skick mot ett mindre prisavdrag än att häva köpet och skaffa sig varan från annat håll. Det torde nämligen kunna antas att det besvär och den omgång som en hävning av köpet är förenade med för konsumenten inte sällan framstår som en större olägenhet än att göra gällande den mindre vittgående påföljd som består i att kräva nedsättning av priset och således godta att varan inte helt motsvarar de krav köparen haft anledning att ställa på varans funktionsduglighet.

Avdraget innebär att köpeskillingen minskas i förhållande till felet. Storleken av avdraget är att beräkna på samma sätt som enligt motsvarande regler i 42 och 43 §§ köplagen. Rätten till avdrag kan utnyttjas såväl före som efter köpeskillingens erläggande, i det senare fallet genom att köparen kräver tillbaka motsvarande del av köpeskillingen. Av allmänna rättsgrundsatser följer dock att erläggande av betalning med känne-

dom om fel kan vara att uppfatta som ett avstående från rätten att åberopa felet.

Som påpekats i de allmänna övervägandena (5.3.7) kan emellertid ett avdrag på köpeskillingen ibland vara otillräckligt som kompensation för underlåten uppfyllelse av ett åtagande av säljaren att avhjälpa fel. Detta kan bli fallet framför allt i två situationer. Den ena avser fel som inte är av väsentlig betydelse för köparen och som således inte berättigar honom att häva köpet. Är reparationskostnaden i ett sådant fall större än den värdeminskning av varan för vilken han kan göra avdrag på köpeskillingen och vägrar säljaren att ombesörja reparationen, skulle köparen sakna effektiv möjlighet att få kompensation för utgifter som han nödgas ådra sig för att försätta varan i dugligt skick. Den andra situationen avser fel av väsentlig betydelse men som säljaren av särskild anledning saknar möjlighet att avhjälpa inom skälig tid. Som typexempel kan nämnas det fallet att en bil visar sig vara behäftad med fel och att detta uppmärksammas under en resa utanför landet. Om köparen i ett sådant läge inte hade tillgång till någon annan påföljd än prisnedsättning eller hävning, skulle han – åtminstone om felet är sådant att bilen eljest inte skulle kunna brukas i trafik – komma att i praktiken sakna möjlighet att reagera mot felet, eftersom han inte kan utnyttja rätten till hävning och prisnedsättning är uppenbart otillräcklig som påföljd.

Det skulle med tanke på situationer av nu nämnda slag i och för sig kunna finnas fog för införande av en allmän regel om rätt för köparen att avhjälpa felet på säljarens bekostnad. Visst stöd för en sådan regel skulle även kunna hämtas genom en jämförelse med andra rättsområden, t. ex. föreskriften i 12 kap. 11 § jordabalken om hyresgästs rätt att på hyresvärdens bekostnad avhjälpa brist i en förhyrd bostadslägenhet. Med hänsyn till de praktiska konsekvenserna av en obegränsad avhjälpningsrätt för köparen vid konsumentköp har utredningen dock inte ansett sig böra föreslå en regel med sådan utformning. En sådan bestämmelse skulle kunna leda till uppkomsten av åtskilliga tvister mellan köpare och säljare bl. a. i fall då köparen låtit avhjälpa felet utan biträde av sakkunnig person eller reparationen blivit särskilt dyrbar. Den skulle också i ekonomiskt hänseende kunna drabba säljaren oskäligt hårt exempelvis i situationer då denne utan egen förskyllan kommit i det läget att han inte inom skälig tid kan ombesörja avhjälpande av fel.

Mot bakgrund av vad nu anförts har utredningen stannat för att som ett alternativ till köparens rätt att göra avdrag på köpeskillingen föreslå en regel om rätt för honom att kräva skälig ersättning för avhjälpande av felet. Rätten till ersättning avser endast den direkta kostnad som uppstått genom säljarens underlåtenhet att avhjälpa felet, inte köparens förlust i övrigt. Vid bedömningen av vad som skall räknas som "skälig ersättning" bör bl. a. tas hänsyn till huruvida reparationen skett genom fackmans försorg. Har köparen till hög kostnad låtit specialtillverka en ersättningsdel i stället för att skaffa ett likvärdigt substitut till lägre pris, bör han inte kunna få ersättning för hela kostnaden för den specialtillverkade delen. Det bör i sammanhanget erinras om att en särskild regel om köparens rätt till skadestånd vid kontraktsbrott av säljaren ingår i 10 §. I motsats till denna regel berättigar 4 § köparen till ersättning även om någon försummelse inte ligger säljaren till last.

Den tredje av de befogenheter som enligt huvudregeln i 4 § står köparen till buds vid säljarens underlåtenhet att fullgöra avhjälpningsåtagande är rätten att häva köpet. Som förutsättning härför gäller att felet är av väsentlig betydelse för köparen. Bedömningen av huruvida felet är väsentligt skall ske ur köparens synvinkel (jfr vad som anförts beträffande kravet på kontraktsbrottets väsentlighet under 3 §).

De rättsliga verkningarna av att köpet häves regleras inte i lagen (se 5.3.7). Frågor om parternas återgångsprestationer får bedömas med ledning av de grundsatser som kommit till uttryck i 57 och 58 §§ köpla-

gen, eller om avtal skulle finnas, enligt detta.[1] Det bör dock uppmärksammas att köplagens regler inte avfattats med tanke på kontraktsbrott av det slag som avses i 4 § förevarande lag. Vid bedömningen av vilken verkan som skall tillmätas t. ex. den omständigheten att köparen begagnat varan bör således hänsyn tas till de speciella förhållandena vid förekomsten av ett avhjälpningsåtagande från säljarens sida (jfr också 11 §).

Konsumentköplagen reglerar inte frågan om verkan av att köparen före köpet undersökt varan eller satts i tillfälle att göra detta (se 5.3.7). Har något avtal inte träffats rörande denna fråga, blir reglerna i 47 § köplagen tillämpliga härvidlag (jfr 2 § andra stycket). Som framhållits i de allmänna övervägandena (5.4) har i fråga om 47 § utbildats grundsatser som i flera avseenden modifierar lagtextens innehåll (se 3.2.1). Någon plikt att företa en fackmannamässig granskning av varan kan vid konsumentköp normalt sett inte anses åvila köparen, även om denne undersöker varan på det sätt som paragrafen åsyftar.

Beträffande räckvidden av huvudregeln om köparens befogenheter vid kontraktsbrott som avses i 4 § bör ytterligare påpekas följande. Som framhållits under 2 § kommer 4 § att få betydelse så snart ett åtagande att avhjälpa fel har gjorts i samband med ett konsumentköp. Även om köpet i övrigt ingåtts utan särskilda villkor eller förbehåll i fråga om köparens befogenheter, kan alltså 4 § komma att träda i tillämpning. Med hänsyn till att garantier innehållande avhjälpningsåtaganden är mycket vanliga vid köp av s. k. varaktiga konsumtionsvaror kommer reglerna i 4 § att få aktualitet även vid många köp över disk.

Enligt andra punkten i första stycket kan avtal som inskränker köparens hävningsrätt i fall som avses i första punkten undantagsvis tillmätas giltighet. Här liksom vid dröjsmål skulle en ovillkorlig rätt för köparen att frigöra sig från köpet i vissa situationer kunna drabba säljaren oskäligt hårt. I lagen utsägs därför att förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet skall gälla, om betydande skada skulle åsamkas säljaren genom att köpet häves och han erbjuder köparen skälig ersättning för felet. De fall som åsyftas med undantagsregeln är i huvudsak desamma som angetts beträffande motsvarande bestämmelse i 3 §, dvs. köp av t. ex. en specialbyggd, dyrbar båt eller en vara av ovanligt slag som importerats från annat land. Regeln avser även t. ex. situationer där transportförhållandena gör det omöjligt för säljaren att återta varan. Det i regeln uppställda skaderekvisitet avser den risk för skada som föreligger i det enskilda fallet. Det förhållandet att ett flertal köpare samtidigt gör gällande anspråk på grund av en garanti som utfärdats av säljaren i ett stort antal fall vid försäljning av visst slag av vara skall således i och för sig inte inverka på bedömningen av huruvida skadan är att räkna som "betydande" eller inte.

Förbehåll beträffande köparens hävningsrätt i nu åsyftade situationer gäller dock endast under två förutsättningar. Den första är att säljaren erbjuder köparen skälig ersättning för felet. Erbjudandet kan framgå av avtalsvillkoren eller ske när det visar sig att felet inte kan avhjälpas och köparen vill häva köpet. Vidare krävs att det inte är uppenbart att varan inte kan användas för sitt ändamål. Är felet så allvarligt att varan är oanvändbar, bör köparen inte vara skyldig att nöja sig med ersättning i pengar. Gränsen mellan de fall av väsentliga fel där varan i viss utsträckning kan användas för sitt ändamål och de fall där den är helt eller i det närmaste helt ur funktion kan knappast anges generellt. Bedömningen torde i någon mån underlättas genom kravet på att det skall vara "uppenbart" att varan inte kan användas för sitt ändamål.

Andra stycket

I andra stycket första punkten ingår en bestämmelse om köparens rätt att – i fall då

[1] Jfr även bilaga 2 under § 10.

säljaren gjort ett åtagande att avhjälpa fel – innehålla köpeskillingen, till dess felet avhjälpts eller felfri vara hålls köparen till handa. Bestämmelsen stämmer nära överens med motsvarande regel beträffande dröjsmål i 3 § andra stycket. I fråga om innebörden av bestämmelsen får utredningen därför i första hand hänvisa till vad som anförts rörande sistnämnda regel. Bestämmelsen i 4 § skiljer sig dock i två hänseenden från sin motsvarighet i 3 §. Medan köparen i det senare fallet får innehålla betalningen tills varan hålls honom till handa, får han i det fall som avses i 4 § innehålla köpeskillingen, till dess antingen felet avhjälpts eller felfri vara hålls honom till handa. Väljer säljaren att avhjälpa felet, kan han i somliga fall behöva göra flera reparationsförsök. Köparen har då enligt 4 § rätt att innehålla köpeskillingen så länge som felet inte är avhjälpt.

Också i ett annat avseende skiljer sig bestämmelsen i 4 § från det fall som regleras i 3 §. Medan den senare regeln ger köparen rätt att innehålla hela köpeskillingen oavsett om säljarens kontraktsbrott är väsentligt eller inte, har bestämmelsen i 4 § försetts med viss begränsning av köparens rätt att innehålla betalningen i de fall då felet är ringa (andra stycket andra punkten). För att tillgodose köparens behov av påtryckningsmedel på säljaren i sådana fall torde det nämligen inte vara erforderligt att köparen ges rätt att innehålla hela köpeskillingen. Hans rätt härtill bör enligt utredningens mening begränsas till vad som kan antas motsvara dubbla kostnaden för felets avhjälpande. Kan reparationskostnaden enligt köparens uppfattning beräknas uppgå till 100 –150 kr, bör han således kunna innehålla ett belopp om 200 kr utan att riskera att innehålla för stor del av köpeskillingen. Härigenom torde kunna undvikas tvist mellan parterna om sådana frågor. Rör det sig om ett kreditköp där bestämda förfallodagar avtalats för köpeskillingens erläggande, bör köparen i enlighet med det anförda kunna innehålla de närmast förfallande poster som tillsammans motsvarar högst dubbla kostnaden för felets avhjälpande.

När köparen utövar sin rätt att häva köpet eller kräva avdrag på köpeskillingen resp. skälig ersättning för kostnaden för avhjälpande av felet, upphör hans rätt att innehålla köpeskillingen enligt andra stycket. Denna befogenhet övergår då till en definitiv rätt att behålla det belopp som svarar mot uppgörelsen med säljaren. Dröjer köparen att ge till känna huruvida han vill göra gällande befogenhet enligt första stycket, kan säljaren kräva att han ger besked härom (se under 11 §).

Tredje stycket

Vad som anförts i det föregående har tagit sikte på att reglera säljarens ansvar för fel i varan, när det föreligger ett av honom lämnat åtagande att avhjälpa fel. Som tidigare påpekats görs emellertid sådana åtaganden ofta av annan än säljaren i garantier och liknande utfästelser angående en varas beskaffenhet. Vanligen är det varans tillverkare som gör utfästelsen. Det förekommer också att annan lämnar sådan garanti, t. ex. generalagent för en utländsk tillverkare. Garantin ingår i många fall som ett led i köpavtalet. Ofta innebär garantin att säljaren befrias från ansvar för fel i varan i den mån den som avgett utfästelsen förklarat sig överta ansvaret.

Som understrukits i de allmänna övervägandena (5.3.9) är det angeläget att konsumentköplagen slår fast att säljaren inte genom en friskrivningsklausul avseende verkan av en garanti från t. ex. tillverkaren kan beröva köparen hans befogenheter mot säljaren enligt denna lag. Som strax skall beröras bör en förutsättning härför dock vara att säljaren och tillverkaren framstår som en enhet i förhållande till köparen. Det synes i sådana fall vara naturligt att säljaren också formellt ansvarar gentemot köparen vid bristande uppfyllelse av en garanti som avgetts av annan än säljaren men för dennes räkning. Säljaren bör således t. ex. få finna sig i att köparen vid väsentligt fel häver köpet, om garantigivaren inte inom skälig tid efter det

att köparen framställt anspråk på grund av felet avhjälper detta. I tredje stycket av förevarande paragraf har i enlighet härmed tagits in en bestämmelse som klargör att reglerna om köparens befogenheter mot säljaren i första och andra styckena skall gälla även om tillverkaren av varan eller eljest annan än säljaren men för dennes räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan.

Vad angår den närmare innebörden av bestämmelsen bör till en början betonas att den endast avser det ansvar för avhjälpningsåtagande av tredje man som åvilar säljaren. Frågan om garantigivarens eget ansvar i förhållande till köparen behandlas i 12–13 §§, till vilka här får hänvisas. Någon hävning av köpet etc. kan av naturliga skäl inte komma i fråga gentemot tredje man som gjort avhjälpningsåtagandet. Rör det sig om ett kreditköp och överlåter säljaren sin fordran till garantigivaren, blir dock läget annorlunda. De problem som föranleds härav behandlas i 15–17 §§.

De fall som åsyftas i tredje stycket är i främsta rummet situationer där avhjälpningsåtagandet av tredje man ingår som ett led i köpavtalet och medför inskränkning av säljarens ansvar för fel i varan. Bestämmelsen blir därför tillämplig på åtskilliga moderna garantier med sådan konstruktion. Den bör emellertid enligt utredningens mening också ha ett vidare syfte. I många fall är det oklart på vilket sätt en garanti av tredje man påverkar säljarens ansvar och i vad mån köparen är bunden av att använda garantin. Bestämmelsen bör täcka även sådana fall. För köparen kan det nämligen framstå som värdefullare att kunna åberopa de tvingande reglerna i 4 § i stället för att i ett tveksamt fall hävda att han inte är bunden av garantin och att säljaren därför står ordinärt felansvar. Utanför 4 § synes endast böra falla de situationer då säljaren i samband med köpet förmedlar ett helt fristående åtagande av tredje man beträffande varan, t. ex. om en näringsidkare vid försäljning av en bil förmedlar en vagnskadeförsäkring hos ett försäkringsbolag eller en försäljare av televisionsapparater medverkar till att köparen ingår ett särskilt serviceavtal beträffande apparaten med ett självständigt serviceföretag.

För att uttrycka den nu gjorda distinktionen mellan avhjälpningsåtaganden för vilka säljaren bör svara och sådana fristående åtaganden för vilka endast den som gjort utfästelsen bör svara har i lagtexten uppställts krav på att åtagandet skall ha gjorts "för säljarens räkning". Detta uttryck används här i vidsträckt bemärkelse. Det innebär således inte något krav på att det skall föreligga ett fullmakts- eller uppdragsförhållande mellan säljaren och garantigivaren. Förhållandet dem emellan måste emellertid vara sådant att de i förevarande hänseende för köparen framstår som en enhet. Vill säljaren inte bära något ansvar för tillverkarens utfästelser beträffande dennes produkter, får han – som påpekats i den allmänna motiveringen – se till att någon utfästelse från producenten inte ingår i köpet.

5 §

Paragrafen reglerar säljarens ansvar för fel i varan, när något åtagande att avhjälpa felet inte gjorts av säljaren eller annan för hans räkning (jfr 4 §). Första stycket motsvarar 42 § första stycket och 43 § första stycket köplagen. Av andra stycket motsvarar första punkten 49 § köplagen och andra punkten 14 § samma lag.

Första stycket

Första stycket första punkten innehåller huvudregeln om säljarens ansvar vid fel i varan. Den är dock som nyss nämnts begränsad till sådana fall där något avhjälpningsåtagande av säljaren eller annan för hans räkning inte föreligger. De situationer där ett åtagande av sådant slag har gjorts behandlas i 4 §. I fråga om orsaken till att de två olika fallen behandlats för sig och i nu nämnd ordning får hänvisas till vad som anförts under 4 §.

Huvudregeln om säljarens "allmänna" felansvar i 5 § skiljer sig i vissa hänseenden från motsvarande dispositiva reglering i köplagen. Den tvingande regeln gör bl. a. inte någon skillnad mellan köp av bestämt gods och leveransavtal. De befogenheter som enligt regeln tilläggs köparen behöver nämligen inte differentieras efter en sådan grund. De kan således utövas vid alla konsumentköp. Liksom i fråga om de kontraktsbrott som regleras i 3 och 4 §§ är vidare köparens hävningsrätt enligt 5 § knuten till förutsättningen att kontraktsbrottet är väsentligt (se 5.3.7). Huvudregeln har i överensstämmelse härmed getts det innehållet att om varan är behäftad med fel och säljaren eller annan för hans räkning inte åtagit sig att avhjälpa detta, köparen får göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet.

En grundläggande förutsättning för att huvudregeln i första stycket skall träda i funktion är att varan är behäftad med fel. I fråga om innebörden av begreppet "fel" vill utredningen i första hand hänvisa till vad som anförts därom i de allmänna övervägandena (5.3.4) samt under 4 §. Härutöver finns det emellertid anledning att framhålla följande. Till en början bör erinras om att 5 § ger uttryck åt det minimiskydd som bör tillkomma köparen vid fel i varan. Den riktar sig således i första hand mot sådana avtalsvillkor som begränsar köparens befogenheter i förhållande till vad som gäller enligt den allmänna köplagens dispositiva regelsystem. Vid åtskilliga konsumentköp – framför allt köp över disk – förekommer emellertid inte några sådana inskränkande villkor. Detta innebär att 5 § i många situationer kommer att få bara begränsad tillämpning i fråga om köp av sådant slag (se 2 § andra stycket). Konsumentköplagen innehåller emellertid vissa bestämmelser av stor praktisk betydelse som på olika sätt rör säljarens ansvar för en såld varas beskaffenhet. Utredningen syftar här på 6–9 §§, vilka behandlar fall när garanti lämnats beträffande varan, när oriktig uppgift om denna lämnats av säljaren eller någon för vilken han svarar, när varan sålts i strid mot meddelad säkerhetsföreskrift eller trots uppenbart farliga egenskaper och när varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll. Dessa bestämmelser reglerar inte självständigt vilka befogenheter som i nämnda situationer skall tillkomma köparen utan hänvisar härvidlag till bl. a. 5 §. Denna paragraf kommer därför att i alla sådana fall få betydelse vid konsumentköp.

Som framhållits i den allmänna motiveringen (5.3.4) har utredningen – bortsett från bestämmelserna i 6–9 §§ – inte ansett sig böra föreslå några tvingande civilrättsliga regler av generell karaktär beträffande kraven på en såld varas kvalitet och användbarhet. Vid konsumentköp får alltså – alltjämt med reservation för nyssnämnda bestämmelser – frågan om vad som skall räknas som fel i varan bedömas enligt samma principer som anses gälla vid tillämpning av köplagens dispositiva regelsystem. Skulle denna bedömning utfalla så, att något fel inte anses föreligga, uppkommer inte heller något spörsmål om tillämpning av de påföljder som köparen har enligt 5 § konsumentköplagen. I motsatt fall blir läget annorlunda. Är köpet förenat med villkor som inskränker köparens befogenheter vid fel, träder 5 § i tillämpning. Är köpet inte förenat med villkor som sagts nu, men föreligger något av de fall som sägs i 6–9 §§, kan likaså uppkomma fråga om tillämpning av 5 §. Är inte någon av de nu nämnda situationerna för handen, torde endast undantagsvis finnas behov av att tillämpa denna paragraf. Det sagda kan lämpligen illustreras med några exempel.

Exempel A
En konsument köper på realisation en vara såsom icke fullgod men utan förbehåll i fråga om köparens befogenheter i händelse av fel i varan. Uppfyller varan inte de anspråk på användbarhet som köparen anser kunna uppställas, får bedömningen av om varan är behäftad med fel ske enligt de grunder härför som utvecklats vid tillämpningen av den allmänna köplagen. Utfaller bedömningen så att varan betraktas som felfri, uppkommer inte någon fråga om tillämpning av köparens befogenheter enligt 5 § konsumentköplagen. I motsatt fall föreligger inte något hinder mot att köparen direkt åberopar sig på den allmänna köplagens felregler, eftersom något förbehåll som inskränker hans

befogenheter enligt 5 § konsumentköplagen inte gjorts (se 2 § andra stycket).

Exempel B
Vid utförsäljning av visst varusortiment av äldre modell görs förbehåll om att den som köper sådan vara inte får "byta" den. En konsument, som köpt en vara hörande till sortimentet, gör gällande att den är så undermålig att han inte är skyldig att behålla den. Liksom i exempel A måste här i första hand bedömas om varan trots förbehållet och trots omständigheterna i övrigt bör anses behäftad med fel. Om så anses vara fallet (jfr 9 § konsumentköplagen beträffande betydelsen av förbehåll om att vara sålts i befintligt skick), har köparen de rättigheter som 5 § tillerkänner honom.

De nu anförda exemplen belyser även frågan om konsumentköplagens betydelse vid köp av begagnade eller skadade varor. Situationen är liknande vid köp av vara för annat ändamål än det för vilket den normalt är avsedd att användas, t. ex. om en konsument köper en bil för att genom nedskrotning kunna tillgodogöra sig bilens delar.

Utredningen har inte bedömt det vara nödvändigt att föreslå någon särskild regel om det fallet att säljaren inte levererat avtalad kvantitet av viss vara eller med andra ord att säljarens kontraktsbrott inte består i "fel" utan "brist" i varan (jfr 50 § köplagen). Formulärrättsliga eller andra villkor rörande köparens befogenheter i den situation som åsyftas med det i köplagen använda uttrycket "brist" torde vara sällsynta. Skulle frågan aktualiseras synes i analogi med 50 § köplagen reglerna i 5 § konsumentköplagen böra äga motsvarande tillämpning.

Som en ytterligare förutsättning för att 5 § skall bli tillämplig krävs som tidigare nämnts att det rör sig om ett fel som varken säljaren eller annan för hans räkning åtagit sig att avhjälpa. Föreligger ett avhjälpningsåtagande blir i stället 4 § tillämplig. Beträffande innebörden av de åtaganden som här åsyftas får hänvisas till vad som anförts under 4 §. Från avhjälpningsåtaganden av nu berört slag bör skiljas det fallet att säljaren i samband med att köparen anmärker på varan erbjuder sig att rätta felet, se andra stycket. Säljarens möjlighet att på sådant sätt avvärja hävning eller annan påföljd behandlas i det följande.

Föreligger de nu angivna förutsättningarna för tillämpning av huvudregeln i 5 §, äger köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet. Beträffande innebörden av köparens befogenheter får hänvisas till specialmotiveringen till 4 §. Detsamma gäller spörsmål om köparens undersökning av varan före köpet (47 § köplagen) och om verkningarna av hävning (57 och 58 §§). Någon motsvarighet till den rätt att kräva gillt gods som enligt 43 § första stycket köplagen tillkommer köparen vid leveransavtal har inte tagits upp i 5 §. Någon tvingande regel härom torde inte vara erforderlig. Ett förbehåll om att säljaren inte är skyldig att avlämna felfri vara kan nämligen bero på att sådan vara i praktiken inte kan anskaffas, om den först levererade skulle vara felaktig. Köparen är vidare i de flesta fall tillräckligt skyddad genom övriga befogenheter som tillkommer honom. I 5 § ingår av naturliga skäl inte heller någon motsvarighet till den i 4 § stipulerade rätten att kräva skälig ersättning för avhjälpande av fel. Om säljaren inte åtagit sig att avhjälpa fel, t. ex. därför att detta skulle vara alltför kostsamt, bör inte heller köparen ha rätt avhjälpa felet till denna kostnad. Beträffande köparens rätt till skadestånd får hänvisas till den särskilda regeln härom i 10 §.

I fråga om räckvidden av huvudregeln om köparens befogenheter vid kontraktsbrott som avses i 5 § bör ytterligare påpekas följande.

Det ligger i sakens natur att regeln främst kommer att få betydelse när en vara är behäftad med fel som inte kan avhjälpas, t. ex. om en möbel levereras i annat träslag än köparen beställt och köpet är förenat med villkor som inskränker köparens befogenheter enligt lagen. Anledningen till att säljaren inte åtagit sig att avhjälpa fel är utan betydelse för regelns tillämpning.

I likhet med vad som är fallet beträffande dröjsmål har inte heller beträffande fel i varan ansetts nödvändigt att meddela några tvingande regler om köparens ställning vid successiv leverans (46 § köplagen). Utred-

ningen vill på denna punkt hänvisa till vad som anförts under 3 §.

Enligt andra punkten i 5 § första stycket äger 4 § första stycket andra punkten tillämpning i fråga om giltigheten av förbehåll som inskränker köparens rätt att häva köpet. Skulle betydande skada åsamkas säljaren genom att köpet häves och erbjuder han köparen skälig ersättning för felet, skall i enlighet härmed sådant förbehåll gälla, såvida det inte är uppenbart att varan inte kan användas för sitt ändamål. I fråga om den närmare innebörden av denna undantagsregel får hänvisas till framställningen under 4 §.

Andra stycket

I andra stycket första punkten regleras frågan om säljarens rätt att avvärja hävning eller annan påföljd genom rättelse av felet, dvs. genom avhjälpande av felet eller avlämnande av gillt gods. Den möjlighet härtill som står säljaren till buds enligt den dispositiva regeln i 49 § köplagen är mycket begränsad. Förutsättningarna härför är, att rättelsen kan äga rum innan köparen enligt 21 § (dvs. på grund av dröjsmål) skulle varit berättigad att häva köpet och att det är uppenbart att köparen inte skulle ådra sig någon kostnad eller olägenhet av att låta rättelsen ske. Nämnda regel passar redan från formell synpunkt mindre väl i konsumentköplagens tvingande reglering. Den beaktar emellertid inte heller den situationen att felet upptäcks först efter det att varan kommit köparen till handa och använts viss tid. I fall av detta slag skulle ett bibehållande av regeln i 49 § så gott som alltid medföra att säljaren saknade möjlighet att rätta felet. En sådan ordning innebär emellertid enligt utredningens mening en alltför sträng begränsning av säljarens rätt att förebygga mer vittgående påföljder. Det bör erinras om att avhjälpande av felet eller leverans av felfri vara för det mesta innebär det enklaste sättet att avlägsna följderna av ett fel. Sker rättelsen genast efter det att köparen framställt anmärkning mot varan, torde detta också för konsumentens del representera en godtagbar lösning.[1] Härigenom motverkas också de improduktiva kostnader som blir följden av om hävning sker på ett förhållandevis sent stadium.

Med hänsyn till det nu anförda anser utredningen att den berörda frågan lämpligen bör direkt regleras i konsumentköplagen. Regleringen i denna del bör ges formen av en inskränkning i köparens rättigheter enligt 5 § första stycket. Utredningen föreslår således att om köparen framställt anspråk på grund av felet och säljaren erbjuder sig att avhjälpa felet eller att avlämna felfri vara i den felaktigas ställe, köparen inte äger göra gällande befogenhet enligt första stycket, om rättelsen sker genast och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för honom. Beträffande innebörden av regeln bör tilläggas följande.

Eftersom regeln är placerad i 5 § är den tillämplig endast när säljaren eller annan för hans räkning inte åtagit sig att avhjälpa fel i varan. Med tanke på den stora frekvensen av sådana åtaganden i garantier och liknande utfästelser i samband med konsumentköp får regeln endast begränsad räckvidd. Eftersom regeln anknyter till paragrafens första stycke krävs också att den däri angivna huvudregeln över huvud skall vara tillämplig. Har något avtal som inskränker köparens befogenheter enligt huvudregeln inte träffats, möter inte något hinder att tillämpa reglerna om fel i den allmänna köplagen – 49 § inbegripen (se 2 § andra stycket).

För tillämpning av andra stycket krävs att köparen "framställt anspråk på grund av felet". Detta uttryck används i stället för det i 11 § begagnade uttrycket "underrättat säljaren om felet", vilket avser kravet på köparens reklamationsskyldighet. Med det förra markeras att utgångspunkten för beräkningen av den korta tidsfrist som står säljaren till buds för rättelse enligt 5 § inte med nödvändighet måste vara en av köparen gjord reklamation utan kan vara en senare gjord precisering av köparens anspråk på grund av felet. Det ligger dock i sakens natur

[1] Jfr vad som sägs om Allmänna reklamationsnämndens praxis beträffande säljarens avhjälpningsrätt under 3.3.

att tidpunkten för köparens reklamation enligt 11 § ofta kommer att sammanfalla med framställandet av anspråk på grund av felet i den mening detta uttryck tas i 5 § (jfr vad som tidigare anförts om motsvarande spörsmål i 4 § första stycket första punkten).

För att säljaren skall vara berättigad att avhjälpa felet eller lämna gillt gods förutsätts vidare att han "erbjuder sig" att göra detta. Han måste således på något sätt för köparen ge till känna att han önskar rätta till felet. Han bör inte kunna hålla denne i ovisshet om sin avsikt på denna punkt.

Ett ytterligare krav är att rättelsen sker "genast". I motsats till den situation som föreligger i 4 § behöver köparen vid tillämpning av 5 § inte avvakta utgången av någon tidsfrist av "skälig" längd för att få utöva de befogenheter som tillkommer honom. Tidsbestämningen "genast" utesluter dock inte att säljaren får en kort frist för att uppfylla sitt erbjudande om rättelse. Nära samband med kravet på att rättelsen skall ske genast har det i paragrafen uppställda villkoret att den sker utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen. I förhållande till 49 § köplagen innefattar sistnämnda villkor i huvudsak den ändringen att säljarens rättelsemöjlighet inte utesluts av varje – således även ringa – olägenhet för köparen av en rättelse. Är olägenheten att karakterisera som "väsentlig", behöver köparen inte finna sig i rättelsen.

Till den nu berörda regeln om säljarens möjlighet att erbjuda rättelse har fogats en bestämmelse om rätt för köparen att i sådant fall innehålla köpeskillingen tills rättelse skett (andra stycket andra punkten). Förutsättningarna härför är desamma som för motsvarande rätt enligt 4 § andra stycket. Utredningen får därför hänvisa till vad som anförts beträffande sistnämnda bestämmelse. Det bör påpekas att den rätt som enligt 5 § andra stycket tillkommer köparen att innehålla köpeskillingen endast föreligger när säljaren erbjudit sig att rätta felet. Lagen behandlar inte frågan huruvida köparen i andra fall har sådan rätt.

6 §

I paragrafen ges en bestämmelse om bevisbördan när varan inte överensstämmer med garanti varigenom säljaren eller annan för hans räkning åtagit sig att svara för varan under viss tid. Bestämmelsen saknar motsvarighet i köplagen.

Utredningen har i den allmänna motiveringen utförligt diskuterat olika möjligheter att rättsligt normera innehållet i sådana garantier beträffande varan som lämnas av säljaren eller annan i samband med konsumentköp. Som framgår av vad därvid anförts (se 5.3.5 och 5.3.6) har utredningen stannat för att – utöver regler om köparens befogenheter mot säljaren vid bristande fullgörelse av åtagande att avhjälpa fel (4 §) – endast föreslå en bestämmelse om bevisbördan när varan avviker från garanti som avgetts för viss tid beträffande varan (6 §). Den senare bestämmelsen kompletterar i angivna hänseende det minimiskydd som enligt 4 och 5 §§ tillkommer köparen. Bestämmelsen är givetvis avsedd att inverka inte bara vid rättegång utan också när köparen eljest riktar krav mot säljaren.

Bestämmelsen i 6 § reglerar fall då säljaren eller annan för hans räkning genom utfästelse att avhjälpa fel eller annan garanti åtagit sig att svara för varan under viss angiven tid. De tidsbestämda garantier som avges vid konsumentköp är i de flesta fall kombinerade med ett åtagande att avhjälpa fel under garantitiden. Det förekommer emellertid också att varor säljs med tidsbestämd garanti även när eventuella fel är sådana att de inte kan avhjälpas. Bestämmelsen i 6 § är till en början tillämplig då säljaren (eller tredje man) visserligen inte åtagit sig något ansvar för varans funktionsduglighet under garantitiden men ett ansvar för att varan var utan fel vid tidpunkten för farans övergång (44 § köplagen). Garantier av sådant slag medför som förut nämnts (3.2.1) en presumtion för att ett fel som visar sig under garantitiden fanns "in nuce" vid farans övergång. Säljaren måste med andra ord visa att varan vid denna tidpunkt

var fri från fel. Till denna del åsyftar bestämmelsen närmast att kodifiera den princip som i berörda hänseende ansetts gälla sedan länge.

Som framhållits i de allmänna övervägandena bör emellertid bestämmelsen också gälla i sådana fall då säljaren (eller tredje man) åtagit sig att svara för varans funktionsduglighet under den angivna garantitiden eller med andra ord att varan har sådan kvalitet att den fortsätter att vara användbar under hela denna tid (s. k. funktionsgarantier). En stor del av de garantier som numera lämnas vid köp av varaktiga konsumtionsvaror torde ha denna mer vidsträckta innebörd (jfr de exempel på garantier som lämnas i bilaga 3).

Gränsen mellan de nu nämnda två huvudtyperna av garantier är inte sällan oklar. Varken garantins ordalydelse eller omständigheterna i samband med dess lämnande ger alltid tydligt vid handen till vilken kategori utfästelsen hör. Enligt utredningens mening är det inte heller nödvändigt eller lämpligt att i lagen göra en skarp skillnad mellan de två olika kategorierna, eftersom bestämmelsen bara syftar till att reglera frågan om bevisbördan beträffande uppkomsten av fel som framträder under garantitiden. Principen bör härvidlag vara densamma, oavsett att säljaren vid garantier av den förra typen har större möjligheter att frita sig från ansvar än vid garantier av det senare slaget.

Utanför tillämpningsområdet för 6 § faller sådana situationer då säljaren (eller tredje man) enbart förklarat sig "garantera" varan utan att närmare ange i vilket avseende och för vilken tid "garantin" är avsedd att gälla. Att sådana "blanka" garantier (beträffande detta uttryck se 5.3.5) inte täcks av 6 § framgår av att enligt lydelsen det förutsätts att utfästelsen är försedd med uttrycklig tidsbestämning i fråga om garantins giltighet, t. ex. att varan garanteras under sex månader, ett år etc. Det krävs inte att garantin avgetts skriftligen, även om detta torde vara regel också vid konsumentköp.

Som följer av det anförda avser 6 § inte bara garantier som avgetts av säljaren utan också utfästelser som lämnats av "annan för hans räkning". Sistnämnda uttryck används här i samma bemärkelse som i 4 § tredje stycket. På denna punkt kan därför hänvisas till vad som anförts i specialmotiveringen till denna bestämmelse. Det bör observeras att tillämpningsområdet för 4 § är något mer vidsträckt än giltighetsområdet för 6 §, eftersom den senare paragrafen i motsats till den förra bara avser att reglera de fall där den som gjort ett avhjälpningsåtagande samtidigt utfäst sig att svara för varan under viss tid. I praktiken torde emellertid de flesta avhjälpningsåtaganden vara förenade med tidsbestämda garantier av nu avsedd typ.

För att 6 § skall träda i funktion förutsätts vidare att varan inte överensstämmer med vad som följer av garantin. Huruvida en sådan avvikelse föreligger får på vanligt sätt avgöras efter omständigheterna. En tvättmaskin värmer inte upp vattnet till erforderlig temperatur, en TV-apparat visar ingen eller dålig bild etc. Det ankommer på köparen att framlägga bevis för att varan inte fungerar tillfredsställande eller eljest avviker från garantigivarens utfästelse. I sammanhanget bör understrykas att paragrafen inte syftar till att precisera vilka krav köparen kan ställa på varan. Om exempelvis en TV-apparat har en bildkvalitet som köparen anser otillfredsställande, ger 6 § inte någon ledning för bedömningen av vilka krav han kan ställa i detta avseende (jfr 5.3.5). Med uttrycket "vad som följer av garantin" avses att utmärka bl. a. att frågan huruvida en avvikelse föreligger är att bedöma med utgångspunkt från garantins innehåll.

Är de nu berörda förutsättningarna för tillämpning av 6 § uppfyllda, äger köparen göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §. Innefattar garantin exempelvis ett åtagande att avhjälpa fel och avhjälps inte detta inom skälig tid efter det att köparen framställt anspråk på grund av felet eller avlämnas inte inom samma tid felfri vara i den felaktigas ställe, kan köparen göra gällande befogenhet som sägs i 4 §, t. ex. häva köpet, om felet är av väsentlig betydelse för honom. Innefattar garantin inte något avhjälpningsåtagande,

kan han utöva befogenhet enligt 5 § under de förutsättningar som anges där.

Den lättnad i bevisbördan som 6 § avser att bereda köparen kommer till uttryck i sista ledet av paragrafen ("om det ej måste antagas att avvikelsen beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen"). I enlighet med vad som uttalas i den allmänna motiveringen bör det ankomma på säljaren att visa att felet beror på något förhållande för vilket köparen svarar, dvs. olyckshändelse eller annan omständighet som är att hänföra till denne, t. ex. vanvård eller alltför intensivt utnyttjande av varan. I fråga om annan garanti än funktionsgaranti ankommer det på säljaren att visa att felet inte fanns ens "in nuce" vid farans övergång. Med tanke på att det ofta kan vara svårt för säljaren att förebringa utredning om vad som inträffat under tid då köparen haft varan i sin besittning krävs inte att säljaren presterar full bevisning beträffande felets uppkomst. Han måste emellertid göra sannolikt att felet beror på omständighet för vilken köparen svarar.

Från uttrycket "avvikelsen beror av olyckshändelse eller omständighet som är att hänföra till köparen" bör skiljas det i 3 § första stycket förekommande uttrycket "beror ej detta av köparen eller händelse för vilken han står faran". Det senare uttrycket åsyftar i motsats till det förra de problem som är förknippade med frågan om farans övergång (17 § köplagen), dvs. särskilt spörsmålet om skyldighet att erlägga köpeskillingen trots att varan skadats före avlämnandet.

Beträffande köparens ställning när felet uppträtt först efter garantitidens utgång får hänvisas till vad som anförs under 11 §.

7 §

Paragrafen reglerar säljarens ansvar för oriktig uppgift om varan. Den saknar direkt motsvarighet i köplagen.

Genom tillkomsten av 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring har konsumenternas skydd mot ovederhäftiga metoder vid marknadsföring av varor förstärkts i viktiga hänseenden. Vid sidan av en vitessanktionerad generalklausul, som riktar sig mot alla slag av otillbörliga reklam- och marknadsföringsåtgärder, innehåller lagen bl. a. en bestämmelse om straff för vilseledande framställning (2 §). Bestämmelsen gäller näringsidkare som vid marknadsföring av vara uppsåtligen använder vilseledande framställning, vilken avser hans egen eller annans näringsverksamhet och är ägnad att påverka efterfrågan på varan. Enligt förarbetena till lagen bör uttrycket "framställning" ges en vidsträckt innebörd och omfatta varje form genom vilken någon meddelar sig med andra, vare sig det sker i skrift eller tal, genom bild eller annan särskild anordning (prop. 1970: 57 s. 93).

Även om de berörda reglerna i lagen om otillbörlig marknadsföring otvivelaktigt fyller en viktig uppgift när det gäller att motverka ovederhäftiga försäljningsmetoder, krävs enligt utredningens mening att de kompletteras med tvingande, köprättsliga bestämmelser för att den enskilde konsumentens rättsskydd skall kunna tillfredsställande ordnas. Den omständigheten att en näringsidkare meddelas förbud att fortsätta med viss marknadsföringsåtgärd eller dömes till straff för användande av en vilseledande framställning medför inte att en konsument, som genom åtgärden eller framställningen förmåtts att köpa en vara, skall äga häva köpet eller göra gällande annan påföljd på grund av fel i varan. Denna fråga får med nuvarande ordning avgöras enligt de principer för bedömning av fel som utbildats vid tillämpningen av köplagen. Hur långt säljarens civilrättsliga ansvar för uppgifter om varan sträcker sig är i flera hänseenden oklart (se 3.2.1).[1] Med hänsyn till det nu anförda och av skäl som redovisats i de allmänna övervägandena (5.3.5 och 5.3.9) framstår det för utredningen som angeläget att i konsumentköplagen meddelas uttryckliga regler

[1] Se beträffande uppgift i reklamen för en vara även reklamutredningens delbetänkande Reklam II (SOU 1972: 7) under 6.8.

om säljarens ansvar för oriktig uppgift om varan.

Första stycket

När det gäller att bestämma omfattningen av säljarens ansvar för oriktig uppgift möter först frågan om ansvaret skall avse alla uppgifter om varan eller om viss begränsning skall göras med hänsyn till uppgiftens art. Att säljaren inte bör ådra sig ansvar för varje uttalande om varan oavsett hur allmänt det är formulerat eller vilken anknytning det har till varan torde i och för sig vara obestridligt. Ett särskilt ansvar för uppgifter måste förutsätta att dessa är av jämförelsevis konkret eller bestämd natur. Det synes här vara lämpligt att skilja mellan uppgifter som mer direkt rör varans beskaffenhet och användning, uppgifter som rör varans pris och uppgifter som visserligen rör varan i fråga men är av allmänt säljfrämjande natur (uppgifter av detta slag kallas i det följande "kringuppgifter").

Någon tvekan torde inte råda om att uppgifter som direkt rör en varas beskaffenhet, dvs. främst dess kvalitet och egenskaper i övrigt, i princip bör omfattas av konsumentköplagens regler i ämnet. Detsamma gäller uppgifter rörande varans användning, t. ex. anvisning om dess bruk eller skötsel. Särskilt i fråga om varor som lätt kan skadas genom felaktig användning eller skötsel är det av största vikt att köparen får korrekta uppgifter om hur de skall brukas.

Enligt utredningens mening skulle det föra för långt att ålägga säljaren ett motsvarande ansvar vid alla eventuella felaktigheter i uppgifter om varans pris. Det torde också vara vanskligt att på denna punkt nå en tillfredsställande avgränsning av fall där en felaktig prisuppgift bör tillmätas betydelse från den synpunkt varom nu är tal och fall där den inte bör tillerkännas sådan verkan. Som exempel kan nämnas att en näringsidkare i en annons rörande en vara uppger att han säljer varan till lägre pris än sina konkurrenter. Även om uppgiften var missvisande vid det tillfälle då den infördes i annonsen och eventuellt lockat flera personer att köpa varan hos näringsidkaren, kan detta inte utan vidare tas till intäkt för att varje sådan köpare enbart under hänvisning till den felaktiga informationen och oavsett omständigheterna i det enskilda fallet bör tillerkännas de befogenheter som konsumentköplagen ger honom i händelse av fel i varan. Dessa befogenheter lämpar sig till stor del mindre väl vid felaktiga uppgifter om priset. Ovederhäftiga affärsmetoder av nämnda slag synes i stället lämpligen böra påtalas enligt lagen om otillbörlig marknadsföring.

Problem liknande dem som nu nämnts beträffande uppgifter om varans pris kan uppenbarligen också uppstå i fråga om s. k. kringuppgifter. Med sådana uppgifter avser utredningen t. ex. uttalanden om att viss vara sålts i ett stort antal exemplar eller att den köpts av en känd idrotts- eller filmstjärna. Säljfrämjande uppgifter av detta slag spelar onekligen en inte obetydlig roll vid marknadsföringen av vissa typer av konsumtionsvaror. Liksom beträffande uppgifter om varans pris skulle emellertid också i fråga om kringuppgifter kunna uppstå stora svårigheter att avgöra när en sådan uppgift bör tillmätas rättslig betydelse. Att generellt medge köparen rätt till prisavdrag eller hävning för den händelse en kringuppgift visar sig vara helt eller delvis felaktig synes utredningen vara en alltför vittgående åtgärd. Också här torde det vara tillräckligt att olämpliga affärsmetoder beivras enligt lagen om otillbörlig marknadsföring. Till det sagda bör dock fogas den reservationen att en uppgift av nu åsyftat slag ibland kan vara liktydig med en uppgift om varans beskaffenhet eller med en garanti för varans kvalitet, såsom då ett armbandsur av visst märke uppges ha använts av amerikanska flottans djupdykare. Har kringuppgiften denna karaktär och visar sig varan inte ha den beskaffenhet eller kvalitet som kunnat förväntas med hänsyn till uppgiften, bör i enlighet med vad som sagts i det föregående dess oriktighet kunna åberopas av köparen.

Som ytterligare förutsättning för att sälja-

ren skall bli ansvarig bör krävas att det rör sig om positivt oriktiga uppgifter. Den främsta orsaken härtill är att en tvingande bestämmelse i ämnet för att ge ett effektivt skydd åt köparen bör gälla oavsett om uppsåt eller oaktsamhet kan läggas säljaren till last i fråga om uppgiftens lämnande. Skäl kan visserligen anföras för att stipulera ansvar även för underlåtenhet av säljaren att lämna upplysning i visst hänseende, t. ex. om varans bruk eller skötsel. Det har emellertid synts utredningen vara mindre lämpligt att härvidlag genom en tvingande regel, som tar sikte på köparens minimiskydd, införa ett lika långt gående ansvar för säljaren som beträffande positiva uppgifter. Omfattningen av den upplysningsplikt som bör åvila en säljare måste bero av en mångfald omständigheter, vilka svårligen kan preciseras i lag. Allmänt sett kan också ifrågasättas om inte önskemålet om förbättrad varuupplysning till konsumenterna bör tillgodoses med andra medel än genom en bestämmelse i konsumentköplagen.[1] Utredningen har med hänsyn till det anförda stannat för att inte föreslå någon sådan bestämmelse.

Ett villkor för att köparen skall skyddas enligt förevarande paragraf bör även vara att uppgiften kan karakteriseras som "oriktig" (felaktig). Med hänsyn till de avgränsningar som gjorts i det föregående beträffande uppgiftens art skulle det i och för sig kunna ifrågasättas om inte köparen bör ges rätt att göra gällande påföljder mot säljaren i alla de fall då en uppgift är att beteckna som "vilseledande". Sistnämnda uttryck inkluderar även uppgifter som är korrekta men som på grund av det sätt på vilka de lämnats är ägnade att vilseleda köparen. En annons som innehåller i och för sig riktiga upplysningar om en vara kan exempelvis bli att betrakta som vilseledande därför att relevanta uppgifter har utelämnats eller därför att den getts en layout som gör att den till en mindre uppmärksam läsare förmedlar ett annat intryck än den gör till personer som studerar annonsen noggrant (jfr prop. 1970:57 s. 68 och 94). Genom en utvidgning av säljarens ansvar till vilseledande uppgifter skulle också vinnas större överensstämmelse på denna punkt med straffbestämmelsen i 2 § lagen om otillbörlig marknadsföring. Det bör emellertid erinras om att sistnämnda bestämmelse bara gäller vid uppsåtligt handlande. Eftersom säljarens civilrättsliga ansvar för oriktig uppgift enligt vad nyss förordats bör inträda oavsett uppsåt eller oaktsamhet och inte omfatta underlåtenhet att lämna viss uppgift, har utredningen ansett det vara befogat att begränsa ansvaret enligt konsumentköplagen till sådana fall då uppgiften är objektivt sett oriktig. Anknyts ansvaret till uppgiftens oriktighet ökar även säljarens möjligheter att kontrollera riktigheten av de uppgifter han lämnar, eftersom det i allmänhet ställer sig svårare att bedöma om viss uppgift objektivt sett är vilseledande. Härtill kommer att det vid anvisningar för varans bruk eller skötsel vanligen inte blir fråga om vilseledande. Det bör understrykas att skillnaden i fråga om de olika reglernas tillämpningsområde i praktiken inte torde bli särskilt framträdande. En uppgift som är vilseledande är nämligen i de flesta fall oriktig och vice versa. Som påpekats i prop. 1970:57 (s. 94) kan det naturligen förekomma fall då en uppgift är så uppenbart oriktig att den inte kan vilseleda köparen. Enligt utredningens mening saknas dock anledning att göra uttryckligt undantag beträffande sådana fall.

Skyddet mot ovederhäftiga upplysningar av säljaren bör enligt utredningens mening tillkomma köparen oavsett på vilket sätt upplysningen lämnats. Det bör inte spela någon roll om den lämnats muntligen eller skriftligen. I det senare hänseendet kommer särskilt i fråga sådana uppgifter om en vara som tagits in i tidningsannonser, reklambroschyrer och liknande meddelanden från säljaren till en presumtiv krets av köpare. Inte bara uppgifter i reklamen utan också oriktiga uppgifter i annonser eller på skyltar om en individuell vara, t. ex. om en begagnad bil eller båt, bör omfattas av 7 §. Varken i fråga om annonser eller andra meddelanden torde böra krävas att den handling vari

[1] Jfr NU 1968:6 s. 36.

uppgiften ingår överlämnats av säljaren till köparen i omedelbart samband med köpet. Det bör vara tillräckligt att uppgiften influtit t. ex. i en annons i en dagstidning, i ett reklamblad som sänds ut till säljarens kunder eller i en folder som lagts ned i brevlådan till köparens bostad.

Som förutsättning för köparens rätt att på grund av en oriktig uppgift av säljaren göra gällande påföljder mot denne bör krävas att uppgiften inverkat på köparens beslut att ingå köpet eller eljest påverkat köpavtalet (jfr 30 § andra stycket avtalslagen). Det bör således inte vara möjligt för köparen att åberopa en oriktig uppgift som han inte fäst någon vikt vid eller ens haft kännedom om före köpet. I tveksamma fall får det ankomma på köparen att göra antagligt att uppgiften haft inflytande på hans beslut att köpa varan. Beträffande uppgifter om hur vara skall skötas eller användas bör det krävas att uppgiften lämnats köparen i samband med köpet på sådant sätt att den måste inverka på användningen eller skötseln.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utredningen att regeln om säljarens ansvar för oriktig uppgift ges det innehållet att, om säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom, lämnat oriktig uppgift om varans beskaffenhet eller användning och uppgiften kan antas ha inverkat på köpet, köparen skall äga göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 § (7 § första stycket första punkten). Det ligger i sakens natur att köparen i händelse av oriktig uppgift om varan främst har anledning åberopa reglerna om säljarens "allmänna" felansvar i 5 §. Fall kan dock förekomma där det i stället blir aktuellt att tillämpa reglerna om avhjälpande av fel i 4 §. Av det förhållandet att 7 § hänvisar till 4 och 5 §§ såvitt avser de påföljder köparen äger göra gällande får inte dras den slutsatsen att 7 § endast blir av betydelse i sådana fall då köparens befogenheter vid fel har inskränkts genom villkor i köpavtalet. Som följer av 2 § andra stycket kan köparen också i övrigt åberopa 7 § beträffande de befogenheter varom föreskrivs i 4 och 5 §§ (se även 10 §). Vill däremot köparen göra gällande befogenhet som uteslutande följer av den allmänna köplagen, t. ex. rätt till skadestånd oberoende av culpa enligt 43 § andra stycket, måste också förutsättningarna för denna befogenhet enligt köplagens principer (eller allmänna avtalsrättsliga grundsatser) föreligga.

Till ytterligare belysning av räckvidden av den nu föreslagna huvudregeln i 7 § vill utredningen påpeka följande.

Har köparen erhållit en oriktig uppgift vid preliminära överläggningar om köpet, får det ankomma på honom att göra antagligt att uppgiften haft betydelse för hans slutliga ställningstagande. Detta har givetvis särskild aktualitet beträffande sådana upplysningar som köparen fått genom annons eller annat meddelande, som säljaren låtit sprida röran-de varan.

Uppgiften måste härröra från säljaren för att den föreslagna regeln skall träda i funktion. I allmänhet framgår av reklambroschyrer och liknande tryckalster vem som är ansvarig för uppgiften. Tvekan kan dock uppkomma t. ex. i sådana fall då en detaljhandlare vidarebefordrar en broschyr angående en vara från tillverkaren eller annan utan att det klart framgår vem som står för uppgiften. För att motverka att köparen i sådant fall blir sämre ställd än om det rört sig om en uppgift som klart kunnat hänföras till säljaren bör dennes ansvar enligt utredningens mening utsträckas att under vissa förutsättningar gälla också oriktiga uppgifter som lämnats av varans tillverkare m. fl. Denna fråga behandlas i andra stycket.

I sammanhanget vill utredningen också beröra frågan om säljarens ansvar för uppgifter som lämnas av ställföreträdare för säljaren, t. ex. den som har ställningsfullmakt att handla på dennes vägnar (biträde i butik m. fl.). I princip bör det inte spela någon roll vem som på säljarens vägnar lämnat den oriktiga uppgiften. Det måste emellertid förutsättas att den som lämnat uppgiften har en sådan ställning som företrädare för säljaren att han haft behörighet att

lämna uppgiften om varan (jfr 2 § andra stycket lagen om otillbörlig marknadsföring). Är detta fallet, bör således säljaren svara för uppgiftens riktighet. Det sagda gäller också det fall som behandlas i 1 § andra stycket konsumentköplagen, dvs. att en näringsidkare förmedlar ett köp som ombud för annan än näringsidkare. I allmänhet torde den förmedlande näringsidkaren i sådana fall vara behörig att på säljarens vägnar lämna uppgifter om varan. En privat säljare blir i enlighet härmed ansvarig för ombudets uppgifter på i princip samma sätt som när en näringsidkare svarar för uppgifter av en hos honom anställd person.

Den nu berörda huvudregeln om säljarens ansvar för oriktig uppgift bör uppenbarligen inte göras så rigorös, att säljaren saknar varje möjlighet att rätta en felaktig uppgift som han lämnat köparen. Om säljaren begått ett misstag, bör han kunna korrigera detta. Sker rättelsen i tid, torde köparen oftast sakna behov av särskilt skydd mot den oriktiga uppgiften. Visserligen kan det tänkas att en person genom en oriktig uppgift föranleds att uppsöka viss säljare och, när han upplyses om uppgiftens felaktighet, i stället köper en annan vara som han inte skulle ha köpt hos denne säljare, om han inte fått den oriktiga uppgiften. Affärsmetoder av sådant slag får emellertid bedömas enligt lagen om otillbörlig marknadsföring och medför inte befogenheter för köparen enligt förevarande lag.

För att en rättelse skall tillmätas betydelse måste fordras att den skett på ett tydligt sätt. Korrigeringen måste med andra ord äga rum så, att köparen klart uppfattar dess innebörd. Utredningen föreslår i enlighet med det anförda att till huvudregeln i första stycket fogas en undantagsbestämmelse om att första stycket inte skall gälla, om säljaren tydligt rättat uppgiften (7 § första stycket andra punkten).

I fråga om innebörden av den föreslagna undantagsregeln bör påpekas följande. Regeln uppställer inte något annat krav på rättelsen än att den sker "tydligt". Den kan följaktligen ske såväl skriftligen som muntligen. I kravet på att rättelsen sker tydligt ligger emellertid en anvisning om att det inte är likgiltigt vilken form korrigeringen ges. Har t. ex. ett biträde i en butik muntligen lämnat en oriktig uppgift om en vara till en köpare, kan kravet på tydlighet i fråga om rättelse av uppgiften inte anses uppfyllt, om en vid köpet överlämnad bruksanvisning innehåller en beskrivning av varan varav kan slutas att biträdets uppgift varit felaktig. Tydlighetskravet kan inte heller anses uppfyllt om en säljare, som i en tidningsannons lämnat en felaktig uppgift om en begagnad bils egenskaper, vid invändning om fel i varan hänvisar till att han i sina allmänna leveransvillkor beträffande bilen tagit in en bestämmelse varigenom han fritar sig från ansvar för uppgifter som inte ingår i köpekontraktet. För att säljaren i sistnämnda fall skall undgå ansvar enligt 7 § torde böra krävas att han för köparen av bilen särskilt påpekat att han inte åtar sig något ansvar för uppgiftens riktighet (jfr NJA 1964 s.239).

Det bör inte krävas att rättelsen i det enskilda fallet faktiskt undanröjt varje inverkan av den oriktiga uppgiften. Det räcker att den typiskt sett är ägnad att medföra sådan effekt.

Det bör också med tanke på ett annat fall än det nu diskuterade göras viss inskränkning i säljarens ansvar för oriktig uppgift. I fall då säljaren saknat kännedom om huruvida en uppgift är riktig eller inte kan det för köparen – genom säljarens uttalanden eller uppträdande eller på annat sätt – klart ha framgått att säljaren inte åtagit sig något ansvar för uppgiftens riktighet. Främst kommer här i fråga fall då säljaren uttryckligen och klart friskrivit sig från ansvar, t. ex. för äktheten hos ett konstverk. Vidare åsyftas situationer då säljaren t. ex. till en köpare, som beretts tillfälle att granska ett färgprov beträffande en möbel, meddelar att det inte är möjligt att garantera att den möbel som skall levereras till färgen överensstämmer med provet. Även i fall av nu nämnda slag bör undantag från första stycket gälla (se dess andra punkt). Kände säljaren till uppgiftens oriktighet, får det nu föreslagna undantaget inte någon aktualitet. Säljaren är

då skyldig att rätta uppgiften.

Lagtexten nämner inte särskilt det fallet att köparen insåg eller borde ha insett att uppgiften var oriktig, t. ex. därför att han besitter större fackkunskap än säljaren. I de flesta sådana fall har uppgiften inte inverkat på avtalet. Övriga fall får bedömas enligt allmänna rättsgrundsatser.

Andra stycket

I enlighet med vad som förordats i den allmänna motiveringen (5.3.9) bör säljaren också ha ett ansvar för sådana oriktiga uppgifter om varan som lämnats av varans tillverkare m. fl. En bestämmelse härom är intagen i andra stycket. Även om förutsättningarna för säljarens ansvar för uppgift av tredje man till stor del bör vara desamma som enligt första stycket, finns dock viktiga skillnader mellan de två fallen.

Vad först angår kretsen av personer för vilkas uppgifter säljaren bör svara kommer främst i fråga sådana personer i tidigare distributionsled som har intresse av att varan säljs. Utredningen syftar här på varans tillverkare samt generalagent och grossist. Huvuddelen av den reklam och marknadsföring i övrigt som sker beträffande viss vara torde – i den mån inte säljaren själv svarar härför – härröra från någon som hör till de nu berörda kategorierna. Utredningen föreslår därför att den personkrets för vars uppgifter säljaren bör svara bestäms till "varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan". Med den valda formuleringen utesluts bl. a. uppgift som lämnats av någon av säljarens konkurrenter eller av myndighet som t. ex. avgett utlåtande om viss egenskap hos varan.

Som en ytterligare förutsättning för att säljaren skall bli ansvarig för uppgift av tredje man bör krävas att uppgiften lämnats av denne för egen eller säljarens räkning. Uttrycket "för säljarens räkning" används i samma vidsträckta bemärkelse som i 4 § tredje stycket. Genom uttrycket utesluts bl. a. att säljaren blir ansvarig för uppgift som tillverkaren (eller annan med honom jämställd) lämnat för tredje mans räkning, t. ex. för säljarens konkurrents räkning. Något särskilt uppdrags- eller fullmaktsförhållande mellan uppgiftslämnaren och säljaren behöver inte finnas. Vad gäller arten av de uppgifter från tredje man för vilka säljaren bör svara torde någon skillnad inte böra göras i förhållande till vad som stipuleras i första stycket. Det skall alltså röra sig om uppgift som lämnats vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom. Uppgiften skall avse varans beskaffenhet eller användning och vara att karakterisera som oriktig. I fråga om innebörden av samtliga nu angivna förutsättningar för säljarens ansvar får hänvisas till vad som anförts under första stycket. Detsamma gäller kravet på att uppgiften skall kunna antas ha inverkat på köpet.

Säljaren bör inte bli ansvarig för varje oriktig uppgift som lämnas av någon som hör till den nyss angivna personkretsen. De fall där ett sådant ansvar bör inträda är framför allt de situationer där säljaren använt sig av uppgiften som ett försäljningsargument. Det bör med andra ord krävas att säljaren "åberopat" uppgiften. Ett åberopande bör anses föreligga inte bara när säljaren uttryckligen hänvisat till viss uppgift om varan av tredje man utan också om han i samband med köpet överlämnat en av t. ex. varans tillverkare utgiven broschyr angående varan. Har säljaren förklarat sig inte stå för riktigheten av viss uppgift av tredje man, kan han däremot inte anses ha "åberopat" uppgiften.

För att köparens skydd mot oriktiga uppgifter skall bli effektivt bör säljarens ansvar för uppgifter av tredje man utsträckas att gälla även andra fall än då han åberopat sådan uppgift. Har säljaren sålt varan med kännedom om uppgiftens oriktighet bör han ådra sig samma ansvar som om han uttryckligen åberopat den. Däremot bör säljaren inte göras ansvarig för uppgift varom nu är tal enbart på den grunden att han bort inse uppgiftens oriktighet. Ett så långt gående

ansvar skulle uppenbarligen aktualisera en skyldighet för säljaren att undersöka riktigheten av varje uppgift som lämnas exempelvis på varuförpackningar. Med tanke på de bevissvårigheter som kan uppstå, om säljarens ansvar begränsas till fall då han känt till uppgiftens oriktighet, föreslår utredningen att ansvaret i förevarande fall bör inträda, när säljaren måste ha insett uppgiftens oriktighet. Något ansvar bör inte inträda, när säljaren över huvud inte känt till att tillverkaren lämnat någon uppgift om varan och alltså inte heller hur det förhåller sig med uppgiftens riktighet.

I enlighet med vad som nu anförts har i andra stycket tagits in en bestämmelse av innehåll att, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan oriktig uppgift som avses i första stycket och den kan antas ha inverkat på köpet, köparen äger göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om säljaren åberopat uppgiften eller måste ha insett dess oriktighet. Beträffande innebörden av den i andra stycket angivna rättsföljden får hänvisas till vad som anförts därom under första stycket.

8 §

Paragrafen behandlar frågan om köparens rätt att göra gällande påföljder på grund av fel i varan, om denna säljs i strid mot föreskrift som meddelats i författning eller av myndighet angående de krav varan skall fylla från säkerhetssynpunkt eller om varan är sådan att det är förenat med fara för köparens eller annans liv eller hälsa att använda den. Paragrafen saknar direkt motsvarighet i köplagen.

Första punkten

Som framgår av vad som anförts i de allmänna övervägandena (5.3.4) har utredningen ägnat särskild uppmärksamhet åt frågan huruvida i konsumentköplagen bör meddelas regler om de krav som en köpare generellt sett bör kunna ställa på en varas användbarhet för sitt ändamål. Av skäl som därvid redovisats har utredningen stannat för att – med de undantag som följer av 8 och 9 §§ – inte föreslå några tvingande regler i ämnet. Liksom hittills bör det i princip stå säljare och köpare fritt att med hänsyn till priset på varan och andra omständigheter träffa avtal om varans beskaffenhet.

De skäl som talar för att avtalsfrihet sålunda principiellt bör finnas i fråga om en varas egenskaper och beskaffenhet i övrigt saknar väsentligen bärkraft, om situationen är sådan att den sålda varan är farlig för köparens eller annans liv eller hälsa. Enligt utredningens mening kan det med fog krävas att en vara uppfyller åtminstone viss minimistandard i fråga om oskadlighet eller ofarlighet (jfr beträffande hyra av bostadslägenhet 12 kap. 19 § jordabalken). Uppfylls inte detta krav, bör köparen oavsett vad som avtalats kunna göra gällande de påföljder på grund av fel i varan som står honom till buds enligt konsumentköplagen. Att i lagen närmare ange hur en vara skall vara beskaffad för att överensstämma med en sådan minimistandard låter sig dock av naturliga skäl inte göra. En tvingande bestämmelse i ämnet bör i stället lämpligen anknyta till de huvudtyper av fall där konsumentskyddsintresset framträder med särskild styrka.

En första kategori utgörs av sådana fall då varan säljs i strid mot förbud att saluhålla vara som meddelats i författning för att förebygga ohälsa eller olycksfall till följd av varans användning eller för att tillse att varan eljest är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt. Föreskrifter av sådant slag har meddelats i åtskilliga författningar på olika områden och beträffande skilda typer av varor. Det torde vara tillräckligt att här nämna några exempel. I livsmedelslagen (1971:511) föreskrivs bl. a. att livsmedel inte får saluhållas, om det kan antas vara otjänligt till människoföda (16 § första stycket 1), och att färdigförpackat livsmedel som märkts med uppgift om hållbarhetstid, inte efter utgången av

denna tid får saluhållas i förpackningen (18 §). Överträdelse av förbuden medför straffansvar (30 §). Enligt 45 § första stycket arbetarskyddslagen (1949:1)[1] åligger det bl. a. tillverkare eller försäljare av maskin, redskap eller annan teknisk anordning att tillse att denna är försedd med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall, när den avlämnas för att tas i bruk inom landet eller här utställs till försäljning eller i reklamsyfte. Tillverkaren eller försäljaren är också skyldig att tillhandahålla behövliga föreskrifter för anordningens montering, användning och skötsel. För att förebygga att tillverkare eller försäljare åsidosätter 45 § första stycket arbetarskyddslagen äger arbetarskyddsstyrelsen enligt 56 § i lagen förbjuda denne att avlämna eller utställa anordningen, om inte av styrelsen anvisade åtgärder vidtas. Underlåtenhet att rätta sig efter sådant förbud är förenat med straffansvar (63 §).

Till den nu berörda kategorin kan även räknas sådana fall då myndighet i berörda syfte utfärdat förbud att saluhålla varan. Detta torde i själva verket vara den vanligaste av de situationer som påkallar intresse i förevarande sammanhang. Beträffande de områden som regleras av de nyss nämnda två författningarna kan anföras följande exempel. Om det är påkallat från hälsosynpunkt, kan enligt 10 § livsmedelslagen Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer bl. a. förbjuda hantering (inkl. saluhållande) av livsmedel, som innehåller främmande ämne eller vari sådant ämne överstiger viss halt. Förbud av sådant slag kan enligt 19 § livsmedelskungörelsen (1971:807) meddelas av livsmedelsverket. Överträdelse av förbudet medför straffansvar (30 §). Från arbetarskyddslagens område kan nämnas att arbetarskyddsstyrelsen enligt 45 § tredje stycket i lagen äger att, när särskilda skäl finns till det, beträffande visst slag av teknisk anordning föreskriva att den skall vara godkänd av styrelsen, innan den avlämnas för att tas i bruk inom landet, eller här utställas till försäljning eller i reklamsyfte. Exempel på sådan föreskrift av styrelsen lämnar de i april 1967 utfärdade anvisningarna angående skyddsåtgärder vid tvätterimaskiner (nr 61). I fråga om förbud för tillverkare eller försäljare att i strid mot sådan föreskrift av styrelsen avlämna vara för att tas i bruk inom landet eller här utställa den till försäljning eller i reklamsyfte gäller detsamma som i fråga om förbud som riktar sig mot överträdelse av 45 § första stycket arbetarskyddslagen (56 och 63 §§). Ytterligare bör erinras om de föreskrifter som gäller kontroll av elektrisk materiel. Enligt 1 § kungörelsen (1935:138) angående kontroll av viss elektrisk materiel äger kommerskollegium föreskriva att installationsmateriel eller bruksföremål, som nyttjas vid elektriska starkströmsanläggningar, skall vara för användning godkända av en av Kungl. Maj:t utsedd materielkontrollanstalt. Denna utgörs sedan länge av den av Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten Aktiebolag (Semko) drivna materielkontrollanstalten. Provningstvång har av kommerskollegium föreskrivits beträffande en rad olika materielslag, såsom ljusarmaturer, teletekniska apparater (ljudradiomottagare m. m.) och bruksföremål av skilda typer (spisar, köksmaskiner, kylskåp. apparater för kroppsvård etc.). Godkänd materiel skall i vissa fall förses med s. k. S-märke. Materiel beträffande vilken föreskrift om provningsplikt har meddelats, får inte saluföras eller försäljas utan att vara godkänd av Semko (2 § kungörelsen). Överträdelse av förbudet medför straffansvar (3 §). Detsamma gäller om någon i strid mot föreskrift, som meddelats med stöd av 1 § kungörelsen, använder materiel utan att den godkänts.

Som framgår av den nu lämnade redogörelsen är föreskrifter, vilka meddelats i författning eller av myndighet för att förebygga ohälsa eller olycksfall till följd av en varas användning eller för att tillse att den eljest är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, regelmässigt straffsanktionerade. Detta är givetvis ägnat att avhålla säljare från att avyttra varor som inte uppfyller de krav som

[1] Beträffande lagrummets tillämpningsområde se 1 och 6 §§ arbetarskyddslagen.

uppställts i föreskrifterna. Flera skäl talar emellertid för att det vid sidan av straffsanktionen finns behov av ett civilrättsligt komplement till sådana föreskrifter varom nu är tal. För köparen är det uppenbarligen av värde att kunna göra gällande påföljder på grund av fel i varan utan att behöva avvakta huruvida överträdelse av viss föreskrift beivras i vederbörlig ordning. Den omständigheten att säljaren fälls till ansvar för en sådan överträdelse innebär vidare inte något ställningstagande till frågan om köparen av varan äger häva köpet eller göra gällande annan påföljd på grund av fel i varan. Varan kan t. ex. ha sålts i befintligt skick (jfr 9 §) eller till starkt nedsatt pris. För köparen kan det i sådana fall framstå som osäkert, om han trots villkoren för köpet äger åberopa att varan inte överensstämmer med viss säkerhetsföreskrift. Enligt utredningens mening bör med hänsyn till det anförda i konsumentköplagen uttryckligen slås fast att köparen äger göra gällande de befogenheter lagen ger honom vid fel i varan, om varan sålts i strid mot sådant förbud att saluhålla varan som meddelats i författning eller av myndighet för att förebygga att den som använder den ådrar sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att varan eljest skall vara tillförlitlig från säkerhetssynpunkt (8 § första punkten).

Beträffande den närmare innebörden av den nu föreslagna bestämmelsen vill utredningen framhålla följande. För att bestämmelsen skall bli tillämplig måste till en början konstateras att i författning eller av myndighet meddelats sådant förbud mot saluhållande av varan som nyss nämnts. Detta torde i allmänhet inte behöva vålla några svårigheter. Är förbudet intaget i en författning framgår syftet med föreskriften ofta direkt av författningens ordalydelse (jfr de tidigare anförda exemplen). Föreskriften måste rikta sig till säljaren. Det är således inte tillräckligt att en säkerhetsföreskrift avser den som vill begagna varan i egenskap av köpare (jfr vad som sägs i det följande om köp av motorfordon). Motsvarande gäller sådana förbudsföreskrifter som meddelats av myndighet. Vad som i förevarande sammanhang skall förstås med "myndighet" synes knappast kunna bli föremål för tvekan (jfr prop. 1971:30 s. 302 och 316). Det bör påpekas att varudeklarationsnämnden inte är att anse som myndighet (jfr SOU 1971:37 s. 40). Av nämnden fastställda normer för varudeklarationer faller alltså utanför tillämpningsområdet för 8 §.[1]

Som ett ytterligare villkor för bestämmelsens tillämpning krävs att varan sålts i strid mot sådant förbud att saluhålla den varom nu är fråga. Något krav på att köparen vid köpet skall ha saknat kännedom om att varan såldes i strid mot förbudsföreskriften ställs inte upp i lagtexten. Bestämmelsen är således tillämplig även om köparen genom upplysning av säljaren eller på annat sätt vid köpet fick klart för sig att varan inte uppfyllde kraven enligt viss säkerhetsföreskrift.

Föreligger de nu angivna förutsättningarna för bestämmelsens tillämpning, äger köparen göra gällande de påföljder på grund av fel i varan som står honom till buds enligt 4 eller 5 §. Av naturliga skäl torde köparen i förevarande fall oftast ha anledning att göra bruk av sin befogenhet att häva köpet. En förutsättning härför är att felet är av väsentlig betydelse för köparen. Varje avvikelse från en säkerhetsföreskrift behöver således inte resultera i att köpet skall gå åter. Köparen bör också kunna påkalla tillämpning av reglerna om verkan av underlåtenhet av säljaren att uppfylla avhjälpningsåtagande. Att köparen behåller varan men kräver avdrag på köpeskillingen kan vara motiverat om felet är ringa och köparen genom avdraget blir i stånd att försätta varan i det skick som den bör ha för att motsvara säkerhetsföreskriften.

Av det förhållandet att 8 § hänvisar till 4 och 5 §§ såvitt avser de påföljder köparen kan göra gällande får inte dras den slutsatsen att 8 § endast blir av betydelse i sådana fall då köparens befogenheter vid fel har inskränkts genom villkor i köpavtalet. Som

[1] Beträffande varudeklarationsnämndens verksamhet se vidare prop. 1972:33 s. 67.

följer av 2 § andra stycket kan köparen också i övrigt åberopa 8 § beträffande de befogenheter varom föreskrivs i 4 och 5 §§ (se även 10 §). Vill däremot köparen göra gällande befogenhet som uteslutande följer av den allmänna köplagen, t. ex. rätt till skadestånd oberoende av culpa enligt 43 § andra stycket, måste – som påpekats under 7 § – förutsättningarna för denna befogenhet enligt köplagens principer (eller allmänna avtalsrättsliga grundsatser) föreligga.

Andra punkten

De skäl som talar för att i konsumentköplagen ta in en uttrycklig regel beträffande fall då en vara sålts i strid mot förbud att saluhålla varan gör sig enligt utredningens uppfattning gällande med samma styrka även i åtskilliga situationer då något sådant förbud visserligen inte meddelats men varan på grund av sin beskaffenhet är att anse som farlig för köparens eller annans liv eller hälsa. Det skydd för köparen som 8 § avser att ge skulle med andra ord bli ofullständigt, om denna för sin tillämpning vore helt beroende av om en säkerhetsföreskrift av berörda slag utfärdats eller inte. I fråga om åtskilliga typer av konsumentvaror saknas sådana föreskrifter eller innefattar föreskrifterna inte något förbud mot saluhållande av varan. För köparen kan det emellertid vara av värde att också beträffande sådana varukategorier ha tillgång till en tvingande lagbestämmelse, som ger honom möjlighet att oavsett parternas avtal häva köpet på grund av de risker som är förenade med varans användning. Om det kan konstateras, att varan är farlig på det sätt som avses i förevarande bestämmelse, bör all diskussion om köpevillkoren i övrigt kunna klippas av. Utredningen föreslår därför att i paragrafen tas in en föreskrift om att köparen skall äga göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om varan är så bristfällig att den inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa (8 § andra punkten).

Den nu föreslagna bestämmelsen tar bl. a. sikte på försäljning av motorfordon som inte är i trafiksäkert skick. Beträffande fordon gäller enligt 2 § vägtrafikförordningen (1951: 648) att det får tas i bruk på väg endast om det är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt och i övrigt lämpligt för trafik. I dessa hänseenden har i 3–8 §§ meddelats särskilda föreskrifter för vissa slag av fordon, däribland bilar. Närmare bestämmelser om anordningar, som avses i 3–8 §§ förordningen, kan enligt 2 § vid behov meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t utser. Enligt 1 § vägtrafikkungörelsen (1951: 743) äger statens trafiksäkerhetsverk meddela sådana bestämmelser. Exempel härpå lämnar verkets s. k. F-bestämmelser, t. ex. de av verket meddelade bestämmelserna om säkerhetsbälten (F 9–1968). Brukas fordon på väg fastän det inte överensstämmer med berörda föreskrifter i vägtrafikförordningen eller med sådan bestämmelse som utfärdats av trafiksäkerhetsverket, kan fordonets ägare eller förare dömas till böter (65 § vägtrafikförordningen). De nu nämnda bestämmelserna innefattar inte något sådant förbud mot saluhållande av vara som avses i 8 § första punkten i förevarande lag. Inte heller de i vägtrafikförordningen meddelade föreskrifterna om registrerings- och typbesiktning (14 och 15 §§) eller om löpande fordonskontroll (flygande inspektion, inspektion hos försäljare eller kontrollbesiktning enligt 23, 23 a och 24 §§) kan sägas innefatta något sådant förbud. Som framhållits i olika sammanhang under senare år är det emellertid ett starkt önskemål att försäljning av trafikfarliga bilar motverkas.[1] Detta önskemål har av naturliga skäl särskild betydelse beträffande handeln med begagnade bilar. Enligt utredningens mening bör köparens skydd vid förvärv av ett begagnat fordon kunna i avsevärd mån stärkas, om han får möjlighet att göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 § konsumentköplagen i situationer då fordonet är så bristfälligt att det är förenat med uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa

[1] Beträffande framförda förslag till åtgärder får hänvisas till konsumentutredningens betänkande Bilen och konsumenten (SOU 1971:86) s. 76.

att använda fordonet. Det sagda bör gälla även då fordonet köpts " i befintligt skick" (se 9 §). En sådan förstärkning av köparens ställning vid köp av begagnade bilar står även i överensstämmelse med den sedvänja som under senare år utbildats inom den reguljära bilhandeln.[1] Utredningen vill erinra om att de av Motorbranschens Riksförbund utarbetade, allmänna anbuds- och leveransbestämmelserna för personbilar[2] numera bl. a. innehåller en bestämmelse om att den som säljer ett begagnat fordon svarar för att detta vid leveransen är trafikdugligt, dvs. i sådant skick som krävs för godkännande vid den obligatoriska kontrollbesiktningen.

Utredningen är givetvis inte främmande för att konsumentens ställning vid köp av begagnade bilar kan behöva ytterligare stärkas för att skyddet skall bli effektivt. Den nu förordade lösningen innebär nämligen att det i varje särskilt fall måste prövas huruvida de i 8 § andra punkten angivna förutsättningarna föreligger, dvs. om fordonet är så bristfälligt att det inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa. Frågan kommer givetvis i ett annat läge, om det av konsumentutredningen framförda förslaget om obligatorisk kontrollbesiktning i samband med överlåtelse av begagnad bil genomförs (SOU 1971: 86 s. 79). Införs i författning förbud för näringsidkare att saluhålla bil utan att denna besiktigats inom viss kortare tid före försäljningen, kommer köpare av begagnad bil att åtnjuta skydd enligt 8 § första punkten konsumentköplagen, om bilen säljs i strid mot förbudet. Detta innebär att köparen får en något starkare ställning från köprättslig synpunkt, eftersom det enligt denna bestämmelse är tillräckligt att konstatera huruvida varan sålts i strid mot förbudet eller inte. Utredningen har inte ansett sig f. n. böra gå närmare in på konsekvenserna av förslaget om införande av obligatorisk överlåtelsebesiktning.

Bestämmelsen i 8 § andra punkten bör självfallet också kunna få betydelse i fråga om köp av andra varor än bilar. Här åsyftas t. ex. barnsängar som inte fyller skäliga anspråk på säkerhet mot olycksfall[3], leksaker som har giftiga, brandfarliga eller eljest riskabla egenskaper samt bäddsoffor vilka på grund av sin konstruktion innebär allvarlig risk för olycksfall (jfr NJA 1961 s. 94).

För att en köpare enligt den nu föreslagna bestämmelsen skall äga utöva befogenhet att häva köpet etc. krävs till en början att varan är att beteckna som "bristfällig". Därmed avses att markera att regeln främst avser defekta varor. I princip bör dock inte göras någon skillnad mellan begagnade och nytillverkade varor. Även varor av det senare slaget kan ibland vara att bedöma som "bristfälliga" från säkerhetssynpunkt. En ny hushållsmaskin kan t. ex. ha sådana egenskaper att den inte kan användas utan allvarlig risk för att den som begagnar den kommer till skada. Vid bedömningen av varans bristfällighet bör hänsyn främst tas till det sätt att använda varan som framstår som det normala. Även användningssätt som inte är att hänföra till normalt begagnande men ligger nära till hands eller s.a.s. "i farans riktning" bör emellertid kunna tillmätas betydelse. Man bör kunna ta hänsyn till risker genom brandfarlighet, även om dessa inte har något samband med användningen, och till risker som aktualiseras om exempelvis barn plockar sönder leksaker

Det nu berörda kravet på bristfällighet hos varan kvalificeras i lagtexten på det sättet att varan skall vara "så bristfällig att den inte kan användas utan uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa". Det krävs i och för sig inte att köparen eller annan kommit till skada för att bestämmelsen skall bli tillämplig. Det är tillräckligt att varan vid en allmän bedömning är att räkna som farlig för någons liv eller hälsa. Bestämmelsen är givetvis inte avsedd att tillämpas så snart en vara teoretiskt sett innebär någon grad av fara för användaren eller annan, oavsett hur obetydlig eller avlägsen denna risk kan vara. För att markera att bestäm-

[1] Jfr också NJA 1971 s. 51.

[2] Se bilaga 3 under 2.2.

[3] Jfr Möbelvärlden nr 1/1969 s. 92.

melsen endast träffar fall då det av omständigheterna framgår att varan medför en påtaglig risk har i lagtexten angetts att det skall vara förenat med "uppenbar" fara att använda varan (jfr 12 kap. 19 § jordabalken). Härigenom kan man enligt utredningens mening undgå den felaktiga tolkningen av bestämmelsen att den skulle kunna åberopas beträffande varje köp av vara, vars användning abstrakt sett är förenad med viss risk för någons liv eller hälsa, t. ex. köp av kökskniv för hushållsändamål.

Utredningen har inte ansett det vara nödvändigt att i bestämmelsen uttryckligen undanta fall då varan visserligen normalt sett inte kan räknas som farlig för någons liv eller hälsa men med hänsyn till den individuelle köparens särskilda förhållanden kan vara att betrakta som riskabel, t. ex. om ett klädesplagg på grund av viss egenskap hos tyget framkallar hudutslag hos en person som lider av allergi. Frågan om vilken betydelse som kan tillmätas den individuelle köparens speciella förhållanden får bedömas efter de allmänna kriterier som är avgörande för vad som skall räknas som "fel", dvs. främst med hänsyn till vad parterna avtalat om varans egenskaper.

Beträffande den föreslagna bestämmelsens innebörd i övrigt får utredningen i tillämpliga delar hänvisa till vad som anförts beträffande första punkten i paragrafen. Bestämmelsen bör i enlighet härmed kunna tillämpas, även om köparen kände till varans bristfällighet, t. ex. om han köpt en trafikfarlig begagnad bil utan att sätta sig in i de risker bilens egenskaper medför. Köparen bör vidare kunna åberopa bestämmelsen, även om varans farliga egenskaper kommit till synes först efter köpet. Det bör också erinras om att andra punkten inte ställer upp krav på att säljaren insett varans farlighet.

9 §

Paragrafen behandlar frågan om köparens ställning när varan sålts i befintligt skick. Frågan är inte uttryckligen reglerad i köplagen.

Enligt 48 § köplagen äger köparen, om gods sålts på auktion, inte göra gällande anspråk på grund av fel i godset, såvida inte säljaren förfarit svikligt eller godset inte motsvarar den beteckning under vilken det bjudits ut. Föreskriften anses vara uttryck för en allmän regel om att säljaren vid försäljning av vara "i befintligt skick" eller med liknande förbehåll normalt är fri från ansvar för varans beskaffenhet. Ett sådant förbehåll är alltså i princip bindande för parterna: säljaren avsäger sig sitt ansvar för varans beskaffenhet och köparen förklarar sig nöjd med varan sådan den är. I rättspraxis har dock villkor av nämnda slag inte uppfattats som undantagslöst bindande för köparen. Detta gäller bl. a. fall då säljaren förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder eller då han lämnat oriktig uppgift om varan, samt i viss utsträckning också om säljaren haft vetskap om varans egenskaper men underlåtit att upplysa köparen om dessa.

Vad angår köp i allmänhet har klausulen "i befintligt skick" otvivelaktigt berättigande i åtskilliga situationer där en vara säljs som begagnad, skadad eller eljest i icke fullgott skick. Den som köper t. ex. en begagnad vara måste räkna med att varan är mindre hållbar än en ny vara av samma slag. Säljaren kan även ha ett berättigat intresse av att frita sig från ansvar för fel som inte visat sig under den tid han innehaft varan. Vid försäljning av nya varor torde däremot endast i mycket begränsad utsträckning finnas fog för begagnande av klausulen "i befintligt skick" (jfr prop. 1971: 15 s. 26, 50, 73 och 98).

Det nu sagda äger i huvudsak tillämpning också beträffande konsumentköp. Utgångspunkten för en reglering av frågan om vilken verkan som skall tillmätas klausulen "i befintligt skick" bör därför vara att förbehåll av sådant slag även i fortsättningen i princip bör tillerkännas giltighet mellan parterna. Det är emellertid angeläget att motverka uppfattningen att en säljare genom denna klausul undgår allt ansvar för varan oavsett omständigheterna. Särskilt gäller detta när – som vid konsumentköp – säljaren är näringsidkare men köparen är privatperson. Efter-

som en befintligt-skick-klausul i och för sig inte avser att inskränka köparens befogenheter utan säljarens ansvar för varans beskaffenhet och därför inte träffas av 2 § konsumentköplagen, är det också av vikt att lagen ger besked om klausulens verkan såvitt avser köparens befogenheter enligt 4–8 §§. I enlighet med vad som förordats i den allmänna motiveringen (5.3.4; jfr 5.4) bör därför i konsumentköplagen meddelas regler om köparens ställning när varan sålts i befintligt skick.

Vid konsumentköp påkallar klausulen "i befintligt skick" uppmärksamhet främst i tre typer av fall, nämligen 1) när säljaren lämnat positivt oriktiga uppgifter om varan, 2) när säljaren underlåtit att upplysa köparen om sådan egenskap hos varan som denne ägt räkna med och 3) när varan är i väsentligt sämre skick än köparen haft skäl att förutsätta. Enligt utredningens mening bör en tvingande reglering av frågan avse de nu nämnda fallen. Det är givetvis i och för sig tänkbart att befintligt-skick-klausulens betydelse kan aktualiseras även i andra situationer. Dessa torde emellertid väsentligen avse fall då säljaren förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder utan att situationen är att hänföra till någon av nyssnämnda tre kategorier. Det står köparen fritt att i sådana fall åberopa allmänna avtalsrättsliga regler i ämnet (jfr 2 § andra stycket).

Fallet 1), dvs. att säljaren lämnat positivt oriktiga uppgifter om varan, har viss motsvarighet i 48 § köplagen, som i fråga om köp på auktion medger köparen rätt att påtala fel i varan, om den inte motsvarar den beteckning under vilken den bjudits ut. Den i köplagen behandlade situationen kan sägas vara ett specialfall av de situationer där säljarens ansvar för oriktiga uppgifter aktualiseras. Som tidigare berörts (se 7 §) föreslår utredningen att säljaren skall bära ett vidsträckt ansvar för sina uppgifter om varans beskaffenhet eller användning. Detta ansvar bör kunna utkrävas också om varan sålts i befintligt skick. En allmän friskrivning av detta slag bör inte få någon verkan gentemot en speciell uppgift på vilken köparen förlitat sig. Ett motsatt betraktelsesätt skulle innebära att säljaren kunde lämna uppgifter om varan på köparens risk. Att verkan av klausulen "i befintligt skick" får vidkännas nu berörda begränsning torde i huvudsak stämma överens med den ståndpunkt som intagits i rättspraxis (se härom bilaga 1 under 5).

Den nu förordade inskränkningen av befintligt-skick-klausulens räckvidd har nära samband med fallet 2), dvs. att säljaren underlåtit att upplysa köparen om sådan egenskap hos varan som denne ägt räkna med. I konsumentköplagen har visserligen inte tagits in någon allmän regel om säljarens ansvar för underlåtenhet att lämna upplysning i visst hänseende. Det är emellertid av vikt att klargöra, att den friskrivning som befintligt-skick-klausulen innebär inte utgör skydd mot underlåtenhet att lämna upplysning i de fall som här avses. Risken för missbruk av en generell friskrivning av detta slag är lika påtaglig i fallet 2) som i fallet 1). Utredningen syftar framför allt på fall där säljaren svikligen eller i strid mot tro och heder förtigit omständighet som är av väsentlig betydelse för köparen. En säljare kan exempelvis ha känt till att varan på grund av sina egenskaper inte kan användas för det ändamål för vilket köparen avser att begagna den. Även om omständigheterna inte är så flagranta att avtalet enligt 33 § avtalslagen är att anse som ogiltigt, bör köparen i situationer av liknande typ ha möjlighet att göra gällande påföljd av fel i varan (jfr NJA 1964 s. 239).

För att säljaren trots förekomsten av en befintligt-skick-klausul skall kunna göras ansvarig för fel i nu åsyftade fall bör krävas dels att hans underlåtenhet att lämna upplysning gäller sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med, dels att säljaren haft vetskap om denna egenskap. I det förra hänseendet bör således göras skillnad mellan sådana egenskaper som säljaren svarar för och sådana som faller inom köparens risk. Om köparen t. ex. trott att varan kunde användas för ett mycket speciellt ändamål, bör säljaren inte kunna göras ansvarig för fel

i varan, om det visar sig att köparens förmodan var oriktig. Kravet på vetskap hos säljaren innebär att det inte är tillräckligt att han bort känna till egenskapen i frågan. Någon undersökningsplikt för säljaren bör med andra ord inte stipuleras i den tvingande regeln. Däremot bör hänsyn tas till hans fackkännedom vid bedömningen av huruvida han måste ha insett betydelsen av den egenskap hos varan som han underlåtit att lämna upplysning om.

Verkan av att säljaren lämnat oriktig uppgift om varan (fallet 1) eller underlåtit att lämna upplysning i visst hänseende (fallet 2) bör vara att köparen får göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 § konsumentköplagen. Köparen bör exempelvis kunna göra avdrag på köpeskillingen eller, om felet är av väsentlig betydelse för honom, häva köpet.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utredningen att i lagen tas in en bestämmelse av innehåll att, om varan sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll, köparen äger göra gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, om varan inte motsvarar säljarens uppgifter eller om säljaren underlåtit att lämna upplysning om sådan egenskap hos varan som köparen ägt räkna med och säljaren måste ha känt till (9 § första punkten). Beträffande innebörden av bestämmelsen vill utredningen ytterligare framhålla följande.

Som framgår av lagtexten krävs inte att vid köpet uttryckligen uppställts villkoret att varan säljs "i befintligt skick". Även villkor med annan ordalydelse men med samma innebörd täcks av bestämmelsen (jfr det i specialmotiveringen till 5 § anförda exemplet B).

Kravet på att varan inte motsvarar säljarens uppgifter syftar på de situationer som behandlas i 7 § första stycket. Säljaren bör ha samma ansvar för oriktig uppgift som anges där. Detta innebär bl. a. att köparen inte kan göra säljaren ansvarig för den felaktiga uppgiften, om säljaren rättat den eller friskrivit sig från ansvar för dess riktighet i enlighet med vad som sägs i nämnda bestämmelse. Regelns tvingande karaktär utesluter således inte att säljaren friskriver sig från ansvar för uppgifternas riktighet. Men däremot utesluter den att säljaren frånskriver köparen rätt att häva köpet m. m. när varan anses behäftad med fel. Med hänsyn till att 9 § så gott som uteslutande får betydelse vid köp av begagnade varor har det inte ansetts erforderligt att låta paragrafen formellt omfatta också den situation som regleras i 7 § andra stycket, dvs. att den felaktiga uppgiften lämnats av varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan.

Vilka egenskaper köparen äger räkna med hos varan får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, t. ex. varans pris och ändamålet med köpet.

Utredningen har inte ansett att säljarens ansvar bör vara begränsat till de nu behandlade två fallen. Också i det förut berörda fallet 3), dvs. att varan är i väsentligt sämre skick än köparen haft skäl att förutsätta, bör köparen trots förekomsten av en befintligt-skick-klausul kunna påtala fel i varan. Även om säljaren inte lämnat några närmare uppgifter om varan eller om han saknat kännedom om viss egenskap hos denna, bör nan kunna göras ansvarig för fel i varan, om denna uppenbarligen inte motsvarar vad köparen skäligen kan fordra. Har exempelvis en begagnad bil sålts till ett pris som överensstämmer med vad som är gängse för en bil av samma modell, ålder och skick, bör säljaren inte kunna undgå ansvar för bilens beskaffenhet med hänvisning till en befintligt-skick-klausul, om bilen på grund av svåra rostskador inte alls motsvarar priset (jfr NJA 1971 s. 51). I fall av nämnda slag torde visserligen köparen inte sällan vara skyddad enligt 8 § andra punkten. Även om omständigheterna inte är så flagranta som förutsätts i denna bestämmelse, bör emellertid köparen kunna åberopa att varans beskaffenhet står i uppenbar disproportion till priset. I enlighet härmed har utredningen till första punkten i 9 § fogat en bestämmelse av innebörd att köparen även i andra fall än dem som behandlats i det föregående äger trots förekomsten av en befintligt-skick-klausul göra

gällande befogenhet enligt 4 eller 5 §, under förutsättning att varan är i väsentligt sämre skick än köparen men hänsyn till varans pris och omständigheterna i övrigt haft skäl att förutsätta.

De bestämmelser som föreslås i 9 § utesluter givetvis inte att frågor om fel i varan kan uppstå som inte beror av klausulen "i befintligt skick" där denna förekommer. Säljaren kan exempelvis ha åtagit sig att före avlämnandet avhjälpa en defekt som konstaterats vid köpslutet men underlåtit att göra detta. Eller han kan efter köpet ha bytt ut en del mot en annan, sämre del. Utredningen har inte ansett det nödvändigt att genom tvingande regel behandla dylika fall, som inte väsentligen skiljer sig från vad som eljest kan förekomma vid köp.

10 §

Paragrafen reglerar köparens minimiskydd i fråga om rätt till skadestånd av säljaren i fall som avses i 3–9 §§. Den motsvarar såvitt avser dröjsmål 23 och 24 §§ köplagen och såvitt avser fel i varan 42 § andra stycket och 43 § andra stycket samma lag.

I den allmänna motiveringen (5.3.8) har utredningen redovisat sin principiella syn på frågan om köparens rätt till skadestånd av säljaren vid konsumentköp. Som framgår av vad därvid anförts har utredningen kommit till den uppfattningen att tvingande skyldighet att ersätta köparens förlust bör åläggas säljaren endast i begränsad utsträckning. Bortsett från den särskilda regeln i 4 § första stycket första punkten om köparens rätt till ersättning vid underlåtenhet av säljaren att fullgöra avhjälpningsåtagande förordar utredningen att det i konsumentköplagen föreskrivna minimiskyddet skall innefatta skadeståndsskyldighet endast när säljaren gjort sig skyldig till grov försummelse i fall som avses i 3–9 §§.[1] En regel härom har tagits in i förevarande paragraf.

För att köparen skall ha rätt till skadestånd av säljaren krävs enligt den föreslagna bestämmelsen att det föreligger en sådan situation som avses i någon av 3–9 §§. I fråga om det fall som regleras i 3 § förutsätts således att sådant dröjsmål på säljarens sida föreligger som avses i denna paragraf, i fråga om 4 § att där åsyftat avhjälpningsåtagande inte fullgörs etc. Enligt utredningens mening kan man dock härvid inte göra skillnad mellan olika fall som vart och ett hör inom tillämpningsområdet för en avsedd bestämmelse. Skadestånd enligt 10 § bör således vid dröjsmål kunna utgå inte bara om dröjsmålet medfört, att köparen anmodat säljaren att avlämna varan men detta inte medfört resultat, utan även om säljaren redan innan anmodan skett meddelat köparen att han inte avser att avlämna varan och köparen då hävt. Också när anmodan att avlämna godset medför resultat, bör emellertid säljaren vara skadeståndsskyldig enligt 10 § för förlust som redan uppstått före avlämnandet. På liknande sätt bör enligt utredningens mening köparen vid fel, som säljaren åtagit sig att avhjälpa, ha rätt till skadestånd även om felet blir avhjälpt, givetvis dock endast beträffande förlust som är oberoende av avhjälpandet. Utredningen har emellertid inte ansett det vara erforderligt att för varje åsyftat fall i 10 § uttryckligen ange förutsättningarna för paragrafens tillämpning.

I fråga om det fall som avses i 4 § bör erinras om att säljarens ansvar enligt denna paragraf också omfattar försummelse av tredje man att fullgöra avhjälpningsåtagande som gjorts för säljarens räkning (4 § tredje stycket). Det torde dock vara sällsynt att säljaren blir skadeståndsskyldig enligt förevarande bestämmelse när underlåtenheten ligger tredje man till last. I en sådan situation kan köparen även vända sig direkt mot den som gjort åtagandet med begäran om skadestånd (se 12 §).

Vad angår 7 § bör anmärkas att skadeståndsregeln i 10 § utgör ett komplement till motsvarande bestämmelse i 12 § lagen om otillbörlig marknadsföring. Enligt den senare bestämmelsen kan en konsument som genom en vilseledande framställning blivit förledd

[1] Jfr även ersättningsregeln i 4 § första stycket andra punkten.

att göra en dålig affär inte grunda någon ersättningsrätt på nämnda lag (prop. 1970: 57 s. 101). Enligt konsumentköplagen kan däremot köparen i fall som avses i 7 § kräva skadestånd av säljaren med stöd av 10 §. Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, lämnat den oriktiga uppgiften, har köparen dessutom möjlighet att vända sig direkt mot uppgiftslämnaren med begäran om skadestånd enligt 14 §.

Som förutsättning för köparens rätt till skadestånd enligt 10 § krävs att säljaren gjort sig skyldig till grov försummelse. Till skillnad från de befogenheter som i övrigt står köparen till buds mot säljaren enligt konsumentköplagen förutsätts alltså för inträde av skadeståndsrätten att nämnda subjektiva rekvisit är uppfyllt. Vad som skall räknas som "grov försummelse" får avgöras enligt sedvanliga kriterier. Allmänt sett bör krävas att säljarens vårdslöshet i något hänseende är att bedöma som särskilt svår. Vad gäller dröjsmål (3 §) kan t. ex. säljaren trots att köparen betingat sig ett noggrant iakttagande av leveranstiden ha underlåtit att i tid vidta sådana särskilda åtgärder för anskaffande av varan som varit nödvändiga med hänsyn till det speciella slag av vara köpet avser. Vad angår åtagande att avhjälpa fel (4 §) kan exempelvis säljaren ha helt försummat att lämna erforderliga instruktioner till ledning för den som skall reparera felet med påföljd att varan skadas eller förstörs. Beträffande fel i allmänhet (5 §) kan bl. a. föreligga den situationen att säljaren genom att medvetet avlämna en undermålig vara orsakar köparen speciell förlust. Köparen kan exempelvis ha betonat för säljaren att varan skall användas under förhållanden där det är särskilt angeläget att varan fungerar med precision och tillförlitlighet (t. ex. utrustning avsedd att användas för långfärdssegling). I fråga om säljarens ansvar för oriktiga uppgifter (7 §) kan på liknande sätt underlåtenhet av säljaren att kontrollera riktigheten av viss uppgift under speciella omständigheter utgöra grov försummelse. Härvid bör bl. a. fästas avseende vid uppgiftens betydelse för varans användning. Större krav på säljarens kontroll av upplysningens riktighet bör ställas beträffande uppgifter om varor av skyddskaraktär, t. ex. flytvästar och skyddshjälmar. Avseende bör också fästas vid huruvida säljaren t. ex. beträffande en vara erhållit ofta återkommande klagomål på att den inte motsvarar viss uppgift som lämnats om den men säljaren likväl underlåtit att kontrollera uppgiftens riktighet.

Säljarens ersättningsskyldighet enligt 10 § är inte förenad med någon begränsning såvitt avser skadans art. Föreligger de i det föregående berörda förutsättningarna, är säljaren skyldig att ersätta även följdförlust.

Den föreslagna skadeståndsbestämmelsen riktar sig främst mot allmänna friskrivningar från skadeståndsansvar i kontraktsvillkor o. d. Är säljarens ansvar inte inskränkt genom något sådant villkor, möter inte hinder att tillämpa de befogenheter köparen i skadeståndshänseende har enligt köplagen (se 2 § andra stycket). Vill köparen göra gällande befogenhet som uteslutande följer av köplagen, t. ex. rätt till skadestånd oberoende av culpa enligt 43 § andra stycket, måste dock – som betonats i specialmotiveringen till 7 § – förutsättningarna för befogenheten enligt köplagens principer (eller allmänna avtalsrättsliga grundsatser) föreligga.

Som framhållits i de allmänna övervägandena (5.3.1) reglerar konsumentköplagen inte spörsmålet om skyldighet för säljare att till köpare utge skadestånd med anledning av att en såld vara har skadebringande egenskaper eller med andra ord är så beskaffad att den medför personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan. En regel härom är intagen i 19 §.

11 §

I paragrafen ges vissa bestämmelser om köparens reklamationsplikt i förhållande till säljaren. Paragrafen motsvarar 52 § köplagen.

I enlighet med vad som förordats i de allmänna övervägandena (5.3.11) har i före-

varande paragraf tagits in regler om vilka krav som bör ställas på köparen i fråga om hans skyldighet att reklamera med anledning av kontraktsbrott på säljarens sida. Reglerna avser enbart köparens reklamationsplikt på grund av fel i varan. Till motsvarande fråga vid dröjsmål skall utredningen strax återkomma. De regler som föreslås i fråga om reklamationsskyldigheten vid fel i varan rör dels frågorna när, hur och var reklamation skall ske (11 § första stycket), dels påföljden av att reklamationsplikten inte iakttagits (11 § andra stycket).

Vad först angår *reklamationsplikt vid dröjsmål* (jfr 26 och 27 §§ köplagen) vill utredningen inledningsvis erinra om att formulärrättsliga standardvillkor härom torde vara sällsynta vid konsumentköp.[1] Enbart denna omständighet berättigar givetvis inte till slutsatsen att tvingande regler i frågan skulle kunna undvaras i konsumentköplagen. Det finns emellertid också andra skäl som talar härför. Eftersom köplagen inte ålägger köparen någon reklamationsplikt för att denne skall vara bibehållen vid sin hävningsrätt vid utebliven leverans, lär det knappast komma i fråga att införa en sådan skyldighet med tanke enbart på konsumentköp. Däremot skulle en regel härom i och för sig kunna tänkas vara behövlig för att motverka införandet av formulärrättsliga villkor som ålägger köparen en reklamationsplikt som inte åvilar honom enligt köplagen. Behovet av att från denna synpunkt uttryckligen reglera frågan om köparens reklamationsskyldighet vid utebliven leverans kan dock inte sägas vara särskilt stort. Utredningen vill erinra om att den indispositiva regleringen av köparens befogenhet att häva köpet vid dröjsmål på säljarens sida (se 3 §) uppställer som förutsättning för hävningsbefogenheten att köparen uppmanat säljaren att avlämna varan. Köparen måste således enligt den tvingande regeln alltid ta kontakt med säljaren för att vara bibehållen vid sin hävningsrätt. En regel om skyldighet för köparen att reklamera vid utebliven leverans skulle med hänsyn till vad nu anförts knappast ha någon egentlig uppgift att fylla ens för säljaren. Vad åter angår det fallet att varan levereras men för sent, bör i första hand framhållas att den tvingande regeln i 3 § inte avser detta fall, låt vara att paragrafen ändå kan få viss betydelse i denna situation (jfr vad som anförts under 3 §). Att vid sådant förhållande föreslå en tvingande regel om köparens reklamationsplikt med tanke på försenad leverans synes vara mindre lämpligt. Skulle avsaknaden av en tvingande regel leda till att i standardkontrakt tas in bestämmelser som föreskriver en för köparen i jämförelse med 27 § köplagen alltför sträng reklamationsplikt i detta fall, torde möjlighet finnas att genom tillämpning av lagen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor komma till rätta med eventuella missförhållanden.

Om således frågan om köparens reklamationsplikt vid dröjsmål utan större olägenhet kan lämnas oreglerad i konsumentköplagen, gäller det motsatta beträffande spörsmålet om hans *reklamationsskyldighet vid fel i varan*. Som påpekats i de allmänna övervägandena förekommer i åtskilliga kontraktsformulär och garantibevis för köparen betungande villkor om vad han skall iaktta vid reklamation på grund av fel i varan.[2] Formulärrättsliga klausuler av sådant slag kan inge köparen den föreställningen att han vid underlåtenhet att iaktta dem saknar möjlighet att åberopa ett eventuellt fel i varan. Även om han i en sådan situation inte skulle låta vid saken bero utan påtala felet hos säljaren, kan han förhandlingsmässigt komma i ett sämre läge i förhållande till denne än om han till fullo iakttagit vad som stipulerats i köpevillkoren angående reklamationsplikten. Med hänsyn härtill och av skäl som redovisats i den allmänna motiveringen anser utredningen att i konsumentköplagen bör meddelas föreskrifter om vad som kan krävas av köparen i berörda hänseende.[3]

Vad gäller reklamationstidens längd krävs

[1] Jfr bilaga 3 under 2.2.

[2] Bestämmelser av angivet slag förekommer också i fakturor. Sådana fakturaklausuler anses dock i princip inte vara bindande för köparen.

[3] Jfr även NU 1968:6 s. 37.

enligt 52 § köplagen vid civilt köp att köparen reklamerar "utan oskäligt uppehåll" efter det att han märkt eller bort märka felet. Att köparen också vid konsumentköp bör tillerkännas skälig tid för fullgörande av underrättelseplikten är uppenbart. Vid bedömningen av vad som skall räknas som "skälig tid" gör sig huvudsakligen två synpunkter gällande. Å ena sidan bör köparen inte helt kunna undandra sig att vidta någon åtgärd för att konstatera huruvida varan är i avtalat skick. Å andra sidan bör han kunna åberopa även t. ex. tillfälliga hinder, såsom sjukdom, som giltig ursäkt för att han inte märkt ett fel i varan och påtalat detta hos säljaren. För köparen kan det även framstå som tveksamt, om felet är sådant att han äger åberopa det mot säljaren. För detta ändamål torde det ofta vara nödvändigt för honom att rådgöra med någon som är insatt i reklamationsfrågor för att avgöra, om han skall påtala felet hos säljaren. Att i konsumentköplagen närmare precisera i vad mån de nu angivna synpunkterna skall tillmätas betydelse för avgörandet av hur lång tid en köpare i det särskilda fallet skall ha till sitt förfogande för att inte gå miste om sina befogenheter enligt lagen, låter sig av naturliga skäl inte göra. Liksom vid tillämpning av 52 § köplagen får allt efter omständigheterna avgöras, huruvida felet är sådant att det bort märkas tidigare än köparen enligt egen uppgift uppmärksammat det och i vad mån köparens personliga förhållanden bör inverka på bedömningen av om ett dröjsmål med framställande av anmärkning mot varan kan anses ligga inom den tid som skäligen bör stå honom till buds. Enligt utredningens mening bör omständigheter av sist nämnda slag tillmätas förhållandevis stor betydelse vid konsumentköp. Det bör även understrykas att kraven på köparens skyldighet att undersöka varan åtminstone beträffande varaktiga konsumtionsvaror genomsnittligt måste sättas ganska lågt. Utredningen föreslår med hänsyn till det anförda att reklamationstidens längd i konsumentköplagen anges på det sättet att köparen för fullgörande av reklamationsplikten medges skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet.

Vad härefter angår reklamationens innehåll har utredningen i den allmänna motiveringen intagit den ståndpunkten att köparens reklamationsplikt vid konsumentköp bör inskränkas till en skyldighet att göra en s. k. neutral reklamation. I förhållande till vad som f. n. gäller vid civila köp innebär förslaget den skillnaden att konsumentköplagen inte som villkor för köparens rätt att häva köpet uppställer krav på sådan särskild hävningsförklaring som avses i 52 § andra stycket köplagen. Den tvingande bestämmelsen lämnar således öppet inom vilken tid köparen behöver ge till känna huruvida han önskar häva köpet. Ett villkor som inskränker köparens befogenhet härvidlag är enligt 2 § ogiltigt. Skulle köparen dröja oskäligt länge med att meddela sin eventuella avsikt att häva köpet, bör det stå säljaren fritt att avkräva köparen ett besked härom. Denne bör i så fall vara skyldig att ge till känna sin inställning i hävningsfrågan. Även om en interpellationsrätt av nu nämnt slag undantagsvis kan bli aktuell, anser utredningen inte någon uttrycklig lagbestämmelse i ämnet vara behövlig.

Kravet på s. k. neutral reklamation innebär att köparen i meddelandet till säljaren inte behöver klargöra vilket anspråk han ämnar rikta mot denne på grund av felet.[1] Det bör emellertid inte vara tillräckligt att köparen i allmänna ordalag säger sig vara missnöjd med köpet. Av underrättelsen bör framgå att han inte är beredd att nöja sig med den levererade varan och i vilket hänseende denna enligt hans mening är felaktig. För flertalet köpare torde ett så beskaffat reklamationskrav framstå som naturligt och kunna fullgöras utan nämnvärda svårigheter. I lagtexten synes det nu sagda lämpligen böra komma till uttryck på det viset att köparen åläggs att "underrätta säljaren om felet" inom den tid som angetts i det föregående.

[1] Jfr uttrycket "framställt anspråk på grund av felet" i 4 § första stycket första punkten och 5 § andra stycket första punkten.

Någon viss form för reklamationen bör inte krävas. Den bör följaktligen kunna ske såväl muntligen som skriftligen. Att meddelande som avsänds med post eller telegraf går på mottagarens risk i detta fall framgår av 18 §, till vilken här får hänvisas.

Utredningen föreslår med hänsyn till det anförda att som huvudregel i fråga om köparens reklamationsplikt föreskrivs att, om köparen på grund av fel i varan vill göra gällande befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §, han skall underrätta säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta (11 § första punkten). Beträffande innebörden härav bör ytterligare framhållas följande. Eftersom bestämmelsen sträcker sig längre till köparens förmån än motsvarande regel i köplagen, kommer den att bli tillämplig, oavsett om köpavtalet innehåller villkor som ställer högre krav på reklamationsplikten eller inte (jfr vad som anförts under 2 §). Av den föreslagna formuleringen följer vidare motsatsvis att underlåtenhet av köparen att iaktta sådan särskild ordning för reklamationsskyldighetens fullgörande som kan ha föreskrivits i köpavtalet, t. ex. att reklamation skall ske skriftligen eller inom viss fixerad, kortare tid, inte är av beskaffenhet att beröva köparen hans rättigheter, om han fullgjort sin i konsumentköplagen föreskrivna reklamationsskyldighet (jfr även de under 5.3.11 nämnda exemplen på formulärrättsliga villkor om reklamation). Med uttrycket "befogenhet som sägs i 4, 5 eller 10 §" åsyftas inte bara sådan i någon av dessa paragrafer nämnd rättighet som tillkommer köparen enligt den tvingande lagen utan också motsvarande rättighet enligt köplagen. Har köparen uppfyllt konsumentköplagens krav på reklamation bör han således vara bibehållen också vid sådan befogenhet enligt köplagen som han i enlighet med 2 § andra stycket äger utöva i stället för motsvarande befogenhet i konsumentköplagen.

Som framgår av det nu anförda skall köparen i första hand vända sig till säljaren – eller någon som är behörig att företräda honom (jfr även 1 § andra stycket) – när han fullgör sin reklamationsplikt. Av skäl som anförts i de allmänna övervägandena bör emellertid underrättelsen i stället kunna lämnas till den som för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan. En bestämmelse härom har tagits in i andra punkten av 11 § första stycket. Bestämmelsen bör vara tillämplig såväl när avhjälpningsåtagandet gjorts av varans tillverkare (inom eller utom landet) som när det gjorts av annan, t. ex. generalagenten för utländsk tillverkare. Det krävs emellertid att åtagandet gjorts "för säljarens räkning". I fråga om detta uttryck får hänvisas till vad som anförts under 4 § tredje stycket. Liksom i fråga om reklamation till säljaren bör beträffande reklamation som riktas till exempelvis varans tillverkare kunna krävas att köparen lämnar nödvändiga uppgifter om när och var köpet skedde.

Påföljden av att köparen inte iakttar sin reklamationsplikt anges i andra stycket. Bestämmelsen har getts det innehållet att, om köparen försummar att lämna underrättelse som sägs i första stycket, han förlorar rätten att göra gällande befogenhet som avses där. Kravet på att köparen "försummat" sin reklamationsplikt innebär att oaktsamhet skall ligga honom till last i detta hänseende.

Det synes knappast vara erforderligt att i konsumentköplagen meddela några föreskrifter om de fall som behandlas i 53 § köplagen, dvs. att säljaren förfarit svikligt eller visat grov vårdslöshet. Att denna paragraf skall vinna tillämpning även vid konsumentköp torde utan vidare stå klart. Några mot paragrafen stridande avtal torde i praktiken inte förekomma. Däremot kan möjligen uppkomma tvekan huruvida den i 54 § föreskrivna preskriptionstiden om ett år för framställande av anmärkning mot en vara skall äga tillämpning också vid konsumentköp. En del garantier och liknande utfästelser beträffande konsumtionsvaror avges för kortare tid än ett år. Den omständigheten att garantitiden är kortare än den i köplagen föreskrivna preskriptionstiden har emellertid i praxis inte ansetts beta köparen rätt att reklamera även efter garantitidens utgång men inom preskriptionstiden, såvida annat

inte framgår av garantin eller följer av omständigheterna (se 3.2.1 och bilaga 1 under 6). Detsamma bör enligt utredningens uppfattning gälla vid konsumentköp. Någon uttrycklig bestämmelse härom synes dock knappast behövas. En särskild fråga är om köparen vid tidsbestämd garanti äger åberopa även fel som visar sig efter garantitidens men före preskriptionstidens utgång. Huruvida så är möjligt får avgöras med hänsyn till garantins innehåll och omständigheterna i övrigt.

Köparens förhållande till varans tillverkare m. fl.

12 §

Paragrafen reglerar köparens skadeståndsrätt mot varans tillverkare eller annan, som för säljarens räkning åtagit sig att avhjälpa fel i varan, när den som gjort åtagandet friskrivit sig från skyldighet att ersätta skada och åtagandet inte fullgörs.

Av skäl som redovisats i de allmänna övervägandena (5.3.10) har utredningen funnit det önskvärt att konsumentköplagen tillhandahåller köparen visst minimiskydd mot sådana klausuler varigenom tredje man friskrivit sig från skadeståndsansvar i samband med ett avhjälpningsåtagande. Köparen ges härigenom dubbla möjligheter att reagera mot försummelse från tredje mans sida att fullgöra sitt åtagande. Han kan dels åberopa reglerna om säljarens ansvar för tredje mans handlande i denna situation i 4 och 10 §§, dels med stöd av förevarande paragraf vända sig direkt mot tredje man och kräva skadestånd av denne. För att 12 § skall bli tillämplig bör i enlighet med vad tidigare framhållits fordras att tre förutsättningar är uppfyllda: 1) tillverkaren eller annan skall för säljarens räkning ha åtagit sig att avhjälpa fel i varan, 2) åtagandet skall vara förenat med villkor som inskränker tredje mans ansvar i skadeståndshänseende och 3) den som gjort åtagandet skall ha visat grov försummelse vid fullgörande av vad han åtagit sig. Är dessa förutsättningar uppfyllda, inträder skadeståndsskyldighet enligt första punkten i paragrafen.

Den första av de nu nämnda förutsättningarna för skadeståndsregelns tillämplighet överensstämmer i sakligt hänseende med motsvarande rekvisit i 4 § tredje stycket. I fråga om den närmare innebörden av denna förutsättning kan därför hänvisas till vad som anförts i anslutning till sistnämnda regel. Utredningen vill erinra om att 12 § inte avser fall då tillverkare eller annan gjort ett från köpavtalet helt fristående service- eller reparationsåtagande. Detta följer av kravet på att utfästelsen skall ha gjorts "för säljarens räkning". Utanför paragrafens tillämpningsområde faller även sådana garantier beträffande varan av tredje man som inte innefattar något avhjälpningsåtagande (jfr 6 §).

Kravet på att åtagandet skall vara förenat med en friskrivningsklausul i skadeståndshänseende bör noga skiljas från frågan om hur långt ansvaret för den som gjort åtagandet sträcker sig i "materiellt" avseende, dvs. vilka felsituationer som omfattas av utfästelsen (material- och fabrikationsfel etc.) och vilka begränsningar som i övrigt kan ha uppställts i fråga om åtagandets räckvidd (giltighetstid, viss del av varan ej omfattad av åtagandet etc.) Den tvingande skadeståndsregeln är avsedd att träda i tillämpning bara om den som gjort åtagandet förklarat sig helt eller delvis frita sig från skadeståndsskyldighet. Exempel på nu åsyftade klausuler har lämnats i redogörelsen för formulärrättsliga standardvillkor.[1] Föreligger ingen friskrivningsklausul, blir – som påpekats i de allmänna övervägandena – skadeståndsansvaret att bedöma enligt allmänna rättsgrundsatser. Att den tvingande regeln är att förstå på detta sätt framgår inte bara av paragrafens ordalydelse utan också av 2 § och vad som anförts i anslutning till den paragrafen.

För att 12 § skall bli tillämplig bör ytterligare krävas att den som gjort åtagandet visat försummelse vid fullgörande av vad

[1] Se bilaga 3 under 3.2.

han åtagit sig. Med uttrycket "vid fullgörande av vad han åtagit sig" åsyftas även fall av ren passivitet. I enlighet med vad som förordats i de allmänna övervägandena bör dessutom fordras att försummelsen varit av grov beskaffenhet. Härigenom uppnås viss överensstämmelse med vad som f. n. anses gälla beträffande verkan av garantigivares friskrivning från skadeståndsansvar (se 3.2.2). Vad som skall hänföras till kategorin "grov försummelse" får avgöras enligt sedvanliga kriterier (jfr vad som anförts om säljarens skadeståndsansvar under 10 §).

Det bör påpekas att den föreslagna bestämmelsen är avsedd att vinna tillämpning oavsett hur rättsförhållandet mellan den som gjort utfästelsen och varans återförsäljare är närmare beskaffat. Utredningen syftar här på fall då exempelvis en tillverkare i förhållande till återförsäljaren förbehållit sig att tillverkarens garanti beträffande varan får lämnas till den slutlige köparen bara om varan säljs inom viss tid efter det att den lämnat tillverkarens fabrik. Säljs varan med tillverkargarantin i strid mot ett sådant förbehåll från tillverkarens sida, kan denne givetvis visavi återförsäljaren hävda, att den senare handlat i strid mot avtalet. Konflikter av detta slag bör enligt utredningens mening i princip inte tillåtas inverka på köparens möjlighet att kräva skadestånd av tillverkaren enligt förevarande paragraf, om begränsningen inte framgår av åtagandet eller av omständigheterna.

Som följer av 19 § reglerar konsumentköplagen inte frågan om tillverkarens eller annan tredje mans skyldighet att utge ersättning för varas skadebringande egenskaper.

13 §

Paragrafen behandlar frågan om köparens reklamationsplikt i förhållande till den som gjort sådant åtagande som sägs i 12 §, när åtagandet är förenat med villkor om att reklamation skall ske inom viss tid eller eljest i viss ordning.

I överensstämmelse med vad som framhållits i de allmänna övervägandena (5.3.11) bör konsumentköplagen reglera inte bara frågan om köparens reklamationsplikt visavi säljaren (se 11 §) utan också köparens situation då utfästelse av tredje man att avhjälpa fel i varan innehåller föreskrift om köparens reklamationsskyldighet. Vad gäller det närmare innehållet i en tvingande regel om köparens ställning i sistnämnda hänseende bör främst framhållas, att något behov knappast föreligger av att för sådana fall införa en allmän föreskrift om köparens reklamationsplikt av det slag som 11 § representerar. Det primära syftet med den tvingande regeln bör i stället vara att skapa ett minimiskydd mot alltför rigorösa föreskrifter om reklamationsplikt i garantiformulär. Som en grundläggande förutsättning för tillämpningen av den indispositiva regeln bör således gälla att åtagandet är förenat med villkor om att underrättelse om fel eller anspråk på fullgörande av åtagandet skall framställas inom viss tid eller eljest i viss ordning. Är åtagandet inte förknippat med något sådant villkor, får reklamationsspörsmålet bedömas enligt allmänna, civilrättsliga principer. Självfallet bör det dock – liksom i fråga om övriga regler i konsumentköplagen – stå köparen fritt att åberopa sig på den tvingande regeln även i detta fall (se 2 §).

Av en köpare som vill framställa anspråk på fullgörande av avhjälpningsåtagande bör enligt utredningens åsikt inte kunna krävas annat än att han underrättat antingen den som gjort åtagandet eller säljaren om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka detta. Härvidlag bör alltså gälla detsamma som i fråga om köparens reklamationsplikt i förhållande till säljaren enligt 11 §. Vad som anförts under sistnämnda paragraf beträffande de krav som bör ställas på köparen såvitt avser den tid inom vilken reklamation skall ske, reklamationens form och innehåll samt hos vem reklamation skall ske äger motsvarande tillämpning på underrättelse som köparen lämnar enligt 13 §.

Med hänsyn till det anförda föreslår utredningen att i 13 § föreskrivs att, om

åtagande som sägs i 12 § är förenat med villkor om att underrättelse om fel eller anspråk på fullgörande av åtagandet skall framställas i viss ordning, köparen utan hinder av att denna inte iakttagits äger kräva att åtagandet fullgörs, om han lämnat underrättelse enligt 11 § till antingen den som gjort åtagandet eller säljaren. Vad gäller den närmare innebörden av regeln torde i första hand få hänvisas till vad som anförts beträffande reklamationsregeln i 11 §. Härutöver bör framhållas följande.

Syftet med bestämmelsen är som nyss nämnts att köparen skall vara bibehållen vid sin rätt att kräva fullgörande av ett avhjälpningsåtagande, även om han inte uppfyllt de speciella krav på reklamation som är föreskrivna i t. ex. ett garantibevis. Han skall således inte göra någon rättsförlust, om han exempelvis underlåtit att följa en föreskrift i ett sådant bevis om att detta skall fyllas i och sändas in till tillverkaren. En annan sak är att tillverkaren givetvis kan kräva att köparen på något sätt gör antagligt när och var han köpt varan. Härvidlag kan liksom i det fall som avses i 11 § självfallet företeende av en garantisedel vara av stor betydelse i bevishänseende.

Den tid för vilken ett avhjälpningsåtagande gäller kan ibland vara mycket kort. Tvekan kan därför någon gång uppkomma huruvida en i t. ex. ett garantibevis angiven tidrymd för framställande av anspråk på grund av fel är att uppfatta som en garantitid eller en reklamationsfrist. Understiger tidrymden en månad torde "garantitiden" i själva verket ofta vara liktydig med en reklamationsfrist. Är den angivna tidsperioden längre, t. ex. tre månader, torde det däremot regelmässigt vara fråga om en garantitid och inte om en reklamationsfrist.

Det bör anmärkas att 13 § inte innefattar något ställningstagande till frågan om vad som skall gälla, om köparen framställer anmärkning mot varan efter utgången av den tid för vilken ett avhjälpningsåtagande gäller (jfr vad som anförts under 11 §).

14 §

Paragrafen innehåller en regel om köparens skadeståndsrätt mot tredje man som lämnat oriktig uppgift om varan.

I den allmänna motiveringen (5.3.10) har utredningen redovisat skälen för en tvingande regel om köparens rätt att kräva skadestånd av tillverkare eller annan tredje man, vilken genom oriktig uppgift om varan föranlett köparen att förvärva denna, trots att den inte svarar mot uppgiften. Regeln utgör ett komplement till köparens möjlighet att i denna situation göra gällande påföljd mot säljaren enligt 7 och 10 §§. Som uttalats i de allmänna övervägandena bör förutsättningarna för tredje mans skadeståndsansvar i stort sett vara desamma som de som i motsvarande situation gäller i fråga om säljarens skadeståndsskyldighet. Skadeståndsregeln i 14 § har utformats i enlighet härmed.

Liksom beträffande säljarens ansvar enligt 7 § andra stycket bör ansvar enligt 14 § komma i fråga endast såvitt avser uppgift som lämnats av varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan. Vidare bör – likaledes i enlighet med 7 § andra stycket – krävas att uppgiften lämnats av tredje man för egen eller säljarens räkning. I fråga om den närmare innebörden av de nu angivna förutsättningarna får hänvisas till vad som anförts i specialmotiveringen till 7 §.

Också beträffande arten av de uppgifter skadeståndsansvaret enligt 14 § bör omfatta bör i huvudsak gälla detsamma som enligt 7 §. Det skall alltså vara fråga om uppgift om varans beskaffenhet eller användning som lämnats på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande, som är avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom. Av naturliga skäl förekommer knappast att tredje man lämnar uppgift om varan vid köpets ingående. Till skillnad från 7 § behöver därför denna form av uppgiftslämnande inte nämnas i 14 §.

Vad angår kraven på uppgiftens oriktighet samt köpets kausalitet i förhållande till

denna bör uppenbarligen råda överensstämmelse mellan säljarens ansvar enligt 7 § och tredje mans ansvar enligt 14 §. I fråga om den närmare innebörden av dessa krav får således hänvisas till den förra paragrafen. Det bör anmärkas att en och samma oriktiga uppgift om varan kan ha lämnats av flera personer. I fall av sådant slag kan solidariskt skadeståndsansvar bli aktuellt (jfr 5 kap. 6 § förslaget till skadeståndslag). Det är naturligen också tänkbart att flera uppgifter av oriktig natur lämnats rörande viss vara från olika håll. Det får då för varje uppgift för sig prövas om den kan antas ha inverkat på köpet.

Någon motsvarighet till den rättelsemöjlighet som står säljaren till buds enligt 7 § första stycket lär knappast komma i fråga för det fallet att den oriktiga uppgiften härrör från tredje man. Det i 7 § uppställda kravet på att rättelsen skall vara tydlig torde nämligen endast sällan kunna uppfyllas i fråga om felaktig uppgift från tredje mans sida (jfr de under 7 § anförda exemplen på rättelse). Skulle undantagsvis rättelse ske – tillverkaren har exempelvis i en senare annons rättat felaktig uppgift som förekommit i en tidigare annons – får tillverkarens ansvar bli beroende av huruvida, trots rättelsen, köparen kan göra antagligt att den tidigare, oriktiga uppgiften inverkat på köpet. Inte heller i övrigt synes i 14 § böra öppnas möjlighet för varans tillverkare eller annan tredje man att i samband med lämnande av en uppgift uttryckligen friskriva sig från ansvar för dess riktighet. Skälen till att en sådan friskrivning under vissa förutsättningar tillerkänns giltighet, om den görs av säljaren beträffande uppgift som lämnas av honom, äger inte utan vidare tillämpning på det fallet att uppgiften lämnas av tredje man. Av varans tillverkare bör uppenbarligen kunna krävas att han inte lämnar oriktiga uppgifter om sina produkter och att han vid behov undersöker hur det förhåller sig med riktigheten av viss ifrågasatt uppgift, innan den sprids genom reklam o. d. Detsamma gäller den som i egenskap av generalagent för en tillverkare lämnar uppgifter om dennes produkter.

Vad utredningen nu anfört kan inte anses innebära någon oskälig hårdhet mot varans tillverkare eller annan nu åsyftad tredje man i jämförelse med vad som gäller för varans återförsäljare. Till inte ringa del torde – som nyss påpekats – avsaknaden av en rättelse- eller friskrivningsmöjlighet för den som hör till den förra kategorin uppvägas av kravet på kausalitet mellan den oriktiga uppgiften och köparens inköp. Vidare bör erinras om att 14 § endast behandlar skadeståndspåföljden i händelse av en felaktig uppgift från tredje mans sida och att denna påföljd förutsätter uppsåt eller grov vårdslöshet, medan 7 § i första hand reglerar köparens möjlighet att häva köpet etc. I sammanhanget bör också anmärkas att den omständigheten att 14 § inte upptar någon motsvarighet till den rättelse- och friskrivningsmöjlighet som ges säljaren i 7 § första stycket inte innebär att tredje man utsätter sig för risk att bli skadeståndsskyldig så snart en uppgift som härrör från honom inte är helt korrekt. Lämnas uppgiften på sådant sätt att därav framgår att tredje man inte påtar sig något ansvar för uppgiftens riktighet, blir någon tillämpning av 14 § inte aktuell, eftersom denne i nämnda fall inte kan sägas ha "lämnat oriktig uppgift" om varan. Som exempel kan nämnas att tillverkare av småbåtar i annons för sina produkter förklarar att en båt av viss typ "har gjort 35 knop" men att det samtidigt framgår, att denna hastighet bara uppmätts vid prov under mycket speciella förhållanden, under det att båtens "normala" toppfart utgör 25 knop.

I enlighet med vad som anförts i de allmänna övervägandena bör tredje mans ansvar enligt 14 § inte sträcka sig längre än till fall av uppsåt eller grov vårdslöshet från uppgiftslämnarens sida. Härigenom vinns överensstämmelse med vad som i subjektivt hänseende krävs enligt regeln om säljarens skadeståndsansvar i 10 §. I fråga om den närmare innebörden av det subjektiva rekvisitet får hänvisas till specialmotiveringen till 10 §.

Någon motsvarighet till regeln i 13 § om

köparens reklamationsplikt vid krav på fullgörande av avhjälpningsåtagande torde inte vara behövlig med tanke på det fall som behandlas i 14 §. Eftersom formulärrättsliga villkor om reklamation knappast torde förekomma i detta fall, får reklamationsspörsmålet bedömas enligt allmänna civilrättsliga principer.

Att 14 § inte äger tillämpning på ersättning för skada på grund av varas skadebringande egenskaper följer av 19 §.

Särskilda bestämmelser om kreditköp

15 §

I paragrafen regleras verkan av klausul varigenom köparen frånsäger sig rätt att framställa invändning på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär, som förvärvar säljarens fordran på köpeskillingen.

Som framhållits i 2 kap. sker försäljningen av konsumtionsvaror till stor del genom kreditköp, dvs. genom sådant köp där köparen erhåller varan innan han slutligen fullgjort sin ekonomiska förpliktelse med anledning av köpet i förhållande till säljaren eller den som i sista hand finansierat detta[1]. Konsumtionskrediten har särskild betydelse i fråga om köp av varaktiga varor (kapitalvaror). Enligt en av konsumtionskreditutredningen redovisad undersökning uppgick värdet av den totala försäljningen av vanligare, varaktiga konsumtionsvaror år 1961 till cirka 5,8 miljarder kr[2]. Härav utgjorde värdet av kreditförsäljningen cirka 2,6 miljarder kr och av beviljade krediter cirka 1,4 miljarder kr. Anledning saknas till antagande att förhållandet mellan de angivna värdena efter år 1961 undergått någon avgörande ändring[3].

Med hänsyn till konsumtionskreditens stora betydelse är det naturligt att frågor om köparens rättsliga ställning vid kreditköp tilldrar sig särskild uppmärksamhet från konsumentskyddssynpunkt. Som påpekats i det föregående (se 5.3.1) faller dock sådana frågor i princip utanför utredningens uppdrag. I ett viktigt hänseende, nämligen beträffande köparens behov av skydd mot förlust av sin rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen eller eljest i sista hand finansierat köpet, bör dock konsumentköplagen reglera köparens ställning vid kreditköp[4]. I enlighet med vad som förordats i de allmänna övervägandena (5.3.12) bör detta skydd komma till uttryck på tre sätt: 1) genom en regel om verkan av klausul varigenom köparen avsäger sig rätt att framställa invändning på grund av köpet mot den som förvärvat säljarens fordran på köpeskillingen (s. k. "cut-off"-klausul[5]), 2) genom en motsvarande regel om köparens invändningsrätt i förhållande till särskild långivare som finansierat köpet samt 3) genom ett straffsanktionerat förbud för säljaren att av köparen motta löpande fordringshandling beträffande det som inte erlagts av köpeskillingen i samband med köpet. I förevarande paragraf behandlas den förstnämnda skyddsregeln, medan de övriga är upptagna i 16 och 17 §§.

Tillämpningsområdet för en skyddsregel beträffande "cut-off"-klausuler bör av naturliga skäl vara avgränsat till kreditköp. Någon definition av "kreditköp" torde inte behövas i lagen. Den avgränsning som åsyftas synes enklast kunna uttryckas på det viset att i lagtexten ställs upp krav på att säljaren lämnat köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav. För regelns giltighet bör således inte krävas att det formellt rör sig om ett avbetalningsköp i den mening som detta begrepp har i avbetalningsköplagen.

Huvudsyftet med en skyddsregel i fråga om "cut-off"-klausuler bör som förut nämnts vara att tillförsäkra köparen rätt att mot finansiären göra gällande samma invänd-

[1] Angående begreppet "kreditköp" jfr även SOU 1966:42 s. 16 och 50.
[2] Se SOU 1966:42 s. 17.
[3] Jfr SOU 1966:42 s. 44.
[4] Beträffande olika former för finansiering av kreditköp får här hänvisas även till vad som anförs under 16 och 17 §§.
[5] Jfr bilaga 4 under 1.7.

ningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Mot den nye borgenären bör köparen sålunda oavsett förekomsten av en sådan klausul kunna åberopa att säljaren gjort sig skyldig till dröjsmål med leverans av varan eller att denna är behäftad med fel samt att köparen på grund härav önskar innehålla köpeskillingen, göra avdrag på denna eller eventuellt häva köpet. Det sagda får betydelse inte bara i fråga om invändningar av nyssnämnda slag (s. k. causainvändningar) utan också beträffande köparens rätt att i övrigt hävda att han av särskild anledning inte är skyldig att stå fast vid köpet, t. ex. därför att detta är ogiltigt enligt allmänna avtalsrättsliga regler (28–34 §§ avtalslagen).

Enligt utredningens mening bör regeln om verkan av "cut-off"-klausuler inte göras oeroende av att köparen inom viss särskild tid meddelar den nye borgenären huruvida köparen vill framställa någon invändning på grund av köpet. Det saknas visserligen inte exempel på att man i utlandet vid reglering av problemet infört en bestämmelse om att köpare, som inte lämnar ny borgenär något meddelande inom viss kortare tidfrist[1], går miste om invändningsrätten mot borgenär som i god tro förvärvat fordringen. För utredningen framstår dock ett sådant system inte som en från konsumentskyddssynpunkt tillfredsställande lösning. Den innebär inte heller någon konsekvent ståndpunkt.

En tvingande regel om verkan av "cut-off"-klausuler bör dock inte vara så rigorös att den allvarligt minskar säljarens möjligheter att finansiera kreditköp genom överlåtelse eller pantsättning av sin fordran mot köparen. Detta skulle enligt utredningens mening kunna bli följden, om regeln utformades så att den nödgade finansiären att i händelse av invändning från köparens sida inte bara avstå från vidare krav på köpeskillingen utan också betala tillbaka vad han redan uppburit därav. En tillfredsställande avvägning mellan köparens och säljarsidans intressen torde kunna göras på det viset att regeln frånkänner "cut-off"-klausuler verkan såvitt avser krav på betalning av ny borgenär[2]. Köparen kan således inte åberopa den tvingande regeln till stöd för att från finansiären återkräva redan erlagd betalning, t. ex. om han gjort några avbetalningar och därefter befinnes ha rätt att häva köpet.

Med hänsyn till vad nu anförts föreslår utredningen att i förevarande paragraf tas in en bestämmelse av innehåll att, om säljaren lämnar köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav, köpet inte får förenas med villkor varigenom köparen helt eller delvis avstår från rätten att framställa invändningar på grund av köpet mot krav på betalning av ny borgenär, till vilken säljaren överlåter sin fordran hos köparen eller hos vilken säljaren pantsätter fordringen. I fråga om bestämmelsens närmare innebörd finns anledning tillägga följande.

Paragrafen reglerar endast köparens invändningsrätt för den händelse han fått anstånd med erläggande av köpeskillingen och säljaren överlåter (eller pantsätter) sin fordran till exempelvis ett finansieringsföretag. Härav följer att bestämmelsen inte äger tillämpning på s. k. låneköp. Köparens ställning i invändningshänseende vid sistnämnda typ av kreditköp behandlas i 16 §.

Med uttrycket "invändningar på grund av köpet" åsyftas även invändning om kvittning, när motfordringen hänför sig till samma rättsförhållande som huvudfordringen, dvs. köpet (jfr 18 § skuldebrevslagen).

Bestämmelsen är tillämplig vare sig den nye innehavaren av säljarens fordran är i god tro vid sitt förvärv därav eller inte. Som påpekats i de allmänna övervägandena torde det få ankomma på den nye borgenären att vid sitt mellanhavande med säljaren kontrollera, huruvida exempelvis ett diskonterat köpekontrakt avser ett konsumentköp. Det bör i detta sammanhang framhållas att konsumentköplagen inte reglerar förhållan-

[1] Enligt UCCC § 2.404 (Alt. B) tre månader från det att köparen skriftligen och i viss ordning genom den nye borgenärens försorg fått del av fordringens överlåtelse.

[2] Jfr UCCC § 2.404: "the assignee's liability under this section may not exceed the amount owing to the assignee at the time the claim or defence is asserted against the assignee".

det mellan säljaren och den som i sista hand finansierar kreditköpet. Det står givetvis den senare fritt att, liksom f. n. är vanligt, betinga sig regressrätt mot säljaren för den händelse köparen gör gällande invändning mot krav på betalning av köpeskillingen.

Paragrafen avser enligt sin ordalydelse endast det fallet att säljaren överlåter (eller pantsätter) "sin fordran" till annan. Den är naturligtvis också tillämplig om överlåtelsen formulerats på ett mer vidsträckt sätt, t. ex. att säljaren överlåter sina rättigheter enligt ett avbetalningskontrakt eller till äventyrs såväl sina rättigheter som skyldigheter enligt kontraktet.

För köparens del innebär bestämmelsen att han ges rättsligt stöd för att t. ex. vid dröjsmål på säljarens sida innehålla köpeskillingen enligt 3 § andra stycket, om den till vilken säljaren överlåtit sin fordran på köpeskillingen riktar krav på betalning mot köparen. Detsamma gäller t. ex. det fallet att säljaren inte fullgör ett i en garanti gjort åtagande att avhjälpa fel i varan.

16 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om köparens invändningsrätt i förhållande till bank eller annan, som genom säljarens förmedling lånat köparen pengar till erläggande av köpeskillingen.

Trepartsförhållandet köpare-säljare-kreditgivare tar sig i det moderna samhället också andra rättsliga uttryck än det som har behandlats i föregående paragraf. I detta sammanhang är särskilt det s. k. låneköpssystemet[1] av intresse. Besläktade härmed är de former av kontokredit där konsument med ett finansieringsföretag träffar avtal om viss kredit för köp av varor hos en eller flera detaljhandlare mot uppvisande av ett särskilt kreditbevis. Utredningen skall i det följande diskutera dessa olika situationer. Däremot kan här bortses från det fallet att köparen av säljaren själv lånar pengar till erläggande av köpeskillingen, eftersom köparen då är bibehållen vid sin rätt att framställa invändningar på grund av köpet enligt de tvingande reglerna i 3—11 §§ i lagen. Skulle säljaren i sådant fall överlåta sin fordran till annan, åtnjuter köparen den rätt till invändningar mot krav på betalning från den nye borgenärens sida som framgår av 15 §.

Utmärkande för s. k. låneköp är i första hand att köparen hos bank lånar det belopp som behövs för att erlägga köpeskillingen för viss vara. Köparen ingår alltså två transaktioner, ett köp och ett försträckningsavtal. Det lånade beloppet betalas vanligen av kreditgivaren direkt till säljaren, som således får kontant likvid. I motsats till den form av kreditköp som behandlas i 15 § lämnar med andra ord säljaren inte någon kredit till köparen vid låneköp. Lånetransaktionen innebär att köparen i förhållande till kreditgivaren ikläder sig amorteringsskyldighet för det belopp som förutom lånekostnad och kontantbelopp åtgått till erläggande av köpeskillingen. Eftersom lånet formellt sett är ett särskilt avtal mellan köparen och långivaren, torde den förre enligt nuvarande ordning sakna möjlighet att mot krav på betalning från den senares sida göra invändningar om fel i varan eller utebliven leverans av denna.

Ett annat karakteristiskt drag i fråga om låneköp är att köparen genom säljarens förmedling erhåller det lån som behövs för att erlägga köpeskillingen. Säljaren tillhandahåller bl. a. formulär till revers i samband med köpets avslutande och gör en preliminär bedömning av köparens kreditvärdighet. Den slutliga bedömningen härav görs dock av långivaren. Denne bär inte kreditrisken ensam. Ett dotterföretag till Kooperativa Förbundet går i borgen för köparens skuld[2]. Något äganderättsförbehåll förekommer inte.

[1] Med låneköp avses här den form av kreditköp med detta namn som lanserats av Kooperativa Förbundet. Kreditköp av väsentligen samma typ förekommer emellertid även inom handeln i övrigt. Exempel härpå erbjuder sparbankernas s. k. köplån. Vad som sägs i det följande om låneköp äger i det stora hela motsvarande tillämpning beträffande t. ex. köplån.

[2] Köplån beviljas i regel som s. k. blancokredit. Om tvekan råder beträffande köparens kreditvärdighet, begärs dock borgen.

Av det anförda framgår att låneköp till sin rättsliga konstruktion skiljer sig från avbetalningsköp bl. a. i det viktiga hänseendet att krediten vid låneköp beviljas utan den säkerhet i den köpta varan som är villkor för avbetalningsköp. Varken denna skillnad eller övriga olikheter mellan de två formerna av kreditköp har dock avgörande betydelse från den synpunkt varom är fråga i förevarande paragraf, dvs. såvitt avser köparens möjlighet att framställa invändningar på grund av köpet mot kreditgivaren. Genom att lånet förmedlas av säljaren och genom att köparen inte får det lånade beloppet i sin hand, blir köparen benägen att uppfatta säljaren och kreditgivaren som en enhet. Det skulle för köparen säkerligen vara svårt att förstå att han vid avbetalningsköp men inte vid låneköp är berättigad att mot krav på betalning av den som finansierat köpet göra invändningar om att varan t. ex. är behäftad med fel. Vad som anförts nu talar enligt utredningens mening med styrka för att köparen också vid låneköp bör ges skydd mot förlust av rätten att vid krav på betalning framställa invändningar på grund av köpet. I överensstämmelse med vad som förordats i de allmänna övervägandena bör därför i förevarande paragraf tas in en mot 15 § svarande regel om köparens invändningsrätt mot långivaren vid låneköp.

Som påpekats i det föregående förekommer inom handeln med varaktiga konsumtionsvaror också kreditköp som i väsentliga drag liknar låneköp[1]. Utredningen syftar här främst på de s. k. köplånen. Det behov av skydd för köparen som motiverar införandet av en särskild regel om hans invändningsrätt mot långivaren vid låneköp gör sig i väsentligen samma utsträckning gällande vid köplån. Nyssnämnda regel bör därför omfatta även denna form av kreditköp.

Det kan diskuteras om inte en regel av nu förordat slag bör omfatta också vissa typer av kontokredit. Härvidlag finns anledning att skilja mellan två olika huvudformer av köp, där särskilda kreditbevis kommer till användning. Till en grupp kan hänföras sådana fall då krediten beviljas köparen av säljaren eller av företag som står säljaren mycket nära och avser köp av varor endast i butiker som hör till säljarföretaget. Kreditbevis som utfärdas i sådana fall kallas ibland "interna kreditkort"[2]. Som exempel på den nu åsyftade kategorin kan nämnas det s. k. NK-kontot. Konsumenten ingår här ett kreditavtal med en särskild juridisk person (AB NK-Konto) avsett att gälla vid köp av varor i NK-butiker. Vid köpet uppvisar köparen ett särskilt kontobevis. Säljarens fordran på köpeskillingen överlåts till AB NK-Konto, till vilket kontoinnehavaren har att erlägga betalning för inköpet. Situationen är här mycket lik den då säljaren själv beviljat köparen kredit för köp av varor hos säljaren. Det förhållandet att ett formellt fristående företag med vilket säljaren är mycket nära lierad – i det åsyftade fallet ett dotterbolag till säljaren – beviljat köparen fortlöpande kredit för köp av varor hos säljaren bör enligt utredningens mening inte föranleda att köparen kommer i en annan ställning beträffande rätten att framställa invändningar på grund av köpet än om säljaren själv beviljat krediten. Eftersom det i det nämnda fallet tillgår så, att säljaren överlåter sin fordran på köpeskillingen till kontokortsföretaget, torde emellertid fallet redan omfattas av skyddsbestämmelsen i 15 §.

Från den nu berörda typen av kontokredit bör noga skiljas den situationen att konsument genom avtal med ett särskilt finansieringsföretag beviljats kontokredit för köp av varor hos ett stort antal olika säljare. De kreditbevis som används i sådana fall kallas emellanåt för "externa kreditkort". Exempel härpå erbjuder framför allt den verksamhet som bedrivs av Köpkort AB. Kreditgivarens förbindelse med säljarna regleras här av de anslutningsavtal som träffas med dessa. Säljare som ansluter sig till kontosystemet förbinder sig bl. a. att låta kund göra inköp mot företeende av gällande köpkort och att erlägga vissa anslutnings- och serviceavgifter. Kreditkortsföretaget å

[1] Jfr SOU 1966:42 s. 60.

[2] Jfr den skillnad som i UCCC § 1.301 görs mellan "seller credit card" och "lender credit card".

sin sida tillhandahåller säljaren blanketter till försäljningsnotor och förbinder sig att lösa in dessa. Inlösen förmedlas omgående av affärsbank som samarbetar med Köpkort AB. Från säljarens synpunkt rör det sig således om kontantköp. Kreditgivaren saknar – utom i fall som här inte är av intresse – regressrätt mot den enskilde säljaren och berörs inte heller i övrigt av rättsförhållandet mellan köparen och säljaren. Den nära ekonomiska förbindelse mellan banken och säljaren som existerar i låneköpsfallet och mellan kontokortsföretaget och säljaren vid den tidigare berörda typen av "intern" kontokredit finns inte beträffande den nu diskuterade typen av kontokredit. I stället föreligger en närmare förbindelse mellan köparen och kontokortsföretaget. Köparen kan därför inte heller sägas ha fått krediten genom säljarens förmedling – låt vara att säljaren kan ha medverkat till kreditavtalets slutande på det viset att han lämnar ut blankett till kontoansökan och sänder in ifylld ansökningsblankett till kreditkortsföretaget. Krediten beviljas inte heller för köp av viss vara utan för köp av varor intill visst maximibelopp hos säljare som är anslutna till kreditkortsföretaget. Köparens kontoskuld regleras självständigt och utan att likviden specificeras i förhållande till visst inköp. Det rör sig således om ett fristående kreditavtal av i princip samma slag som exempelvis kredit i checkräkning hos bank. Enligt utredningens mening bör därför den nu avsedda formen av kontokredit falla utanför den tvingande bestämmelsen om köparens invändningsrätt mot kreditgivaren.

Huvudsyftet med den förordade skyddsregeln bör vara att tillförsäkra köparen samma rätt till invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Mot krav på betalning från kreditgivarens sida bör köparen sålunda oavsett kreditavtalets formellt självständiga natur kunna åberopa att säljaren gjort sig skyldig till dröjsmål med leverans av varan eller att denna är behäftad med fel samt att köparen på grund härav önskar t. ex. innehålla köpeskillingen, tills varan hålls honom till handa eller felet avhjälpts. Köparen bör med andra ord ha samma ställning i invändningshänseende som om han från början ingått endast ett avtal, köpet, och säljarens fordran därefter överlåtits på kreditföretaget.

Mot bakgrund av det nu anförda föreslår utredningen att i förevarande paragraf meddelas en regel av innehåll att, om köpeskillingen eller del därav erlagts med belopp, som köparen genom säljarens förmedling erhållit som lån av bank eller annan med vilken säljaren har nära ekonomisk förbindelse, köparen mot krav på betalning av långivaren får framställa samma invändningar på grund av köpet som han äger göra mot säljaren. Beträffande den närmare innebörden av regeln får i tillämpliga delar hänvisas till vad som anförts i fråga om motsvarande bestämmelse i 15 §. Som framhållits i det sammanhanget reglerar konsumentköplagen inte förhållandet mellan säljaren och finansiären. Det får ankomma på dessa att träffa de överenskommelser som kan behövas med tanke på köparens invändningsrätt mot den senare.

Vad angår kravet på att lånet getts köparen "genom förmedling av säljaren" bör understrykas att detta uttryck avser att markera att säljaren på ett aktivt sätt skall ha medverkat till kredittransaktionen. Det är inte tillräckligt att säljaren gett anvisning på visst finansieringsföretag, som senare beviljar köparen lån för inköp av varor. Säljaren skall ha medverkat till att köparen beviljas kredit för erläggande av köpeskillingen vid det aktuella köpetillfället.

Bestämmelsen avser inte bara sådana fall då köparen beviljats lån av bank till erläggande av köpeskillingen utan också situationer då annan står som kreditgivare, t. ex. ett särskilt finansieringsföretag. En förutsättning är dock i båda fallen att säljaren har nära ekonomisk förbindelse med långivaren. Vad som skall räknas som "nära ekonomisk förbindelse" torde belysas av vad som anförts i det föregående om förhållandet mellan å ena sidan AB NK-Konto och NK, å andra sidan Köpkort AB och säljare som är anslutna till dess kontosystem.

17 §

Paragrafen innehåller förbud för säljare, som lämnar köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen, att av denne motta växelförbindelse eller annan löpande fordringshandling beträffande det som inte erlagts av köpeskillingen.

Vid avbetalningsköp har sedan länge förekommit att säljaren av köparen betingar sig åtagande av växelförbindelse eller utfärdande av revers beträffande den del av köpeskillingen som inte erlagts kontant eller i form av bytesvaluta. Bruket av löpande fordringshandlingar jämsides med avbetalningskontrakt har främst varit vanligt i handeln med bilar[1]. En tendens till minskad användning av växlar och andra löpande handlingar har dock gjort sig gällande under de senaste åren[2]. Detta framgår inte minst av att vissa standardformulär till avtal om avbetalningsköp numera innehåller en uttrycklig försäkran av säljaren och köparen om att växel eller revers beträffande avbetalningsskulden inte utfärdats[3].

I den mån säljaren betingar sig att växel eller annan löpande handling skall utfärdas till bevis om hans fordran på köpeskillingen sker det naturligen i det stora flertalet fall för att han skall kunna skaffa sig täckning för den utestående krediten genom överlåtelse av handlingen till bank eller annat finansieringsföretag. Transaktionen mellan säljaren och den slutlige finansiären kan ta sig olika uttryck. Det torde vara tillräckligt att här erinra om de huvudvägar på vilka finansieringen sker[4]. Har köparen åtagit sig växelförbindelse för resterande köpeskilling enligt ett avbetalningskontrakt, kan säljaren antingen diskontera växeln i bank eller pantsätta den till säkerhet för en egen kredit hos banken (lombarderingskredit). I båda fallen förekommer att säljaren till ytterligare säkerhet för bankens fordran pantsätter sina rättigheter enligt avbetalningskontraktet. Beroende på vad som avtalats fullgör köparen sin amorteringsplikt i de angivna situationerna antingen direkt hos banken eller hos säljaren. Motsvarande finansieringstransaktioner kan givetvis i stället ske mellan säljaren och särskilt finansieringsföretag[5]. I sådana fall är det dock vanligast att säljaren diskonterar själva kontraktet mot säkerhet i växeln. Köparen betalar i regel sin avbetalningsskuld direkt hos finansieringsföretaget. Ett alternativ till de nu beskrivna finansieringsformerna är att köparen i stället för att ikläda sig en växelförbindelse utfärdar en revers på resterande köpeskilling. Reversen, vilken ges karaktär av löpande skuldebrev (den ställs t. ex. till säljaren eller order), pantsätts av säljaren hos bank till säkerhet för en egen kredit hos banken (reverskreditkonto). Säljaren brukar också utfästa sig att pantsätta avbetalningskontraktet, om banken kräver det. I nu åsyftade fall fullgör köparen vanligen sin amorteringsplikt direkt hos banken.

Bruket av löpande fordringshandlingar jämsides med avbetalningskontrakt medför som tidigare nämnts (se 3.2.3) f. n. viktiga begränsningar i köparens möjlighet att vid krav på betalning av den som innehar handlingen (banken eller finansieringsföretaget)[6] framställa invändningar som hänför sig till rättsförhållandet mellan köparen och säljaren, t. ex. att varan är behäftad med fel. För att undanröja de nackdelar som bruket av löpande fordringshandlingar vid kreditköp medför för köparen bör säljaren i enlighet med vad utredningen förordat i den allmänna motiveringen (5.3.12) inte vara berättigad att kräva att köparen utfärdar sådan handling beträffande den del av köpeskillingen som inte erlagts i samband med köpet. Vad gäller den närmare utformningen av ett förbud mot löpande fordringshandlingar vill utredningen framhålla följande.

Förbudet bör i första hand avse växlar. Det bör innefatta hinder för säljaren att ta emot växel beträffande ogulden del av

[1] Se SOU 1966:42 s. 53.
[2] Se Motorbranschen nr 12/1970 s. 669.
[3] Se bilaga 3 under 2.2.
[4] Se vidare t. ex. SOU 1966:42 s. 53 och Ekonomisk Revy nr 4/1970 s. 210.
[5] Beträffande finansieringsföretagens verksamhet se även SOU 1966:42 s. 65.
[6] Från det fallet att säljaren själv innehar handlingen kan bortses i detta sammanhang.

köpeskillingen[1]. Det bör dock inte träffa alla slag av växlar utan avse av köparen ingångna växelförbindelser eller med andra ord sådana fall då köparen är växelgäldenär enligt växellagen (acceptant, trassent eller endossent). Hinder bör inte föreligga att köparen likviderar sitt mellanhavande med säljaren genom en s. k. postremissväxel ställd till säljaren eller genom överlåtelse utan påteckning av en växel som köparen erhållit genom indossament in blanco. En särskild fråga är om bestämmelsen bör omfatta även s. k. rektaväxlar. Som framgår av vad tidigare anförts finns i och för sig inte något större behov av att från de synpunkter varom nu är tal inskrida med förbud mot bruket av sådana växlar. Å andra sidan är det tänkbart att säljaren kan vilja begagna även en rektaväxel som påtryckningsmedel mot köparen. För att undvika att lagtexten onödigtvis kompliceras synes därför förbudet formellt böra omfatta också dessa fall. Något skäl att vid konsumentköp lämna möjligheten öppen, att köparen utställer en rektaväxel, synes inte finnas. I enlighet med det nu anförda har i 17 § tagits in en bestämmelse att, om säljaren lämnar köparen anstånd med erläggande av köpeskillingen eller del därav (jfr 15 §), säljaren inte får av köparen motta av denne ingången växelförbindelse beträffande det som ej erlagts (17 § första stycket första punkten).

Även andra löpande fordringshandlingar bör emellertid omfattas av förbudet. Utredningen syftar här främst på reverser som getts formen av löpande skuldebrev. Vad som avses med "löpande skuldebrev" framgår av skuldebrevslagen. Någon precisering härav torde därför inte behöva göras i konsumentköplagen. I denna lag bör det vara tillräckligt att föreskriva att säljaren inte får ta emot av köparen utfärdat löpande skuldebrev till bevis för säljarens fordran på köpeskillingen.

Vid sidan av löpande skuldebrev kan vid konsumentköp tänkas förekomma också andra typer av värdepapper vars överlåtelse till förvärvare i god tro försätter köparen i den situationen att han inte kan göra gällande invändning på grund av köpet visavi den nye borgenären. Här avses t. ex. det fallet att säljaren begär att köparen till bevis om säljarens fordran på köpeskillingen utställer en s. k. postdaterad check, dvs. en check på vilken han angett en utställningsdag som infaller först viss tid efter checkens utgivande (jfr 28 § andra stycket checklagen). Även om checken till sin natur är ett betalningsmedel och inte ett kreditmedel, torde den i sådant fall fungera som en löpande skuldförbindelse utan att dock formellt vara att hänföra till kategorin löpande skuldebrev i den betydelse som läggs in i detta begrepp i skuldebrevslagen. Som ytterligare exempel på vad nu åsyftas kan nämnas det fallet att ett enkelt skuldebrev på begäran av säljaren förses med villkor, varigenom köparen avsäger sig rätten att i förhållande till ny borgenär framställa invändningar på grund av köpet. För att förebygga att förbudsbestämmelsen kringgås genom användande av annan typ av fordringsbevis än löpande skuldebrev och för att tydligare åskådliggöra bestämmelsens syfte anser utredningen att med löpande skuldebrev i detta sammanhang bör jämställas annan av köparen utställd skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenär, som i god tro förvärvat fordringshandlingen. Frågan huruvida överlåtelsen av handlingen medför nu angivna verkan får givetvis i främsta rummet avgöras med ledning av de författningsbestämmelser som reglerar handlingens egenskaper och funktion.

I överensstämmelse med vad nu anförts föreslår utredningen att i paragrafen även tas in en bestämmelse om att säljaren inte till bevis för sin fordran får motta av köparen utfärdat löpande skuldebrev eller annan av denne utställd skuldförbindelse, vars överlåtelse eller pantsättning inskränker köparens rätt att framställa invändningar på grund av köpet mot ny borgenär, som i god tro

[1] Jfr UCCC § 2.403: "the seller – – – may not take a negotiable instrument – – – as evidence of the obligation of the buyer – – –".

förvärvat fordringshandlingen (17 § första stycket andra punkten).

Av beskrivningen av den kreditsituation som enligt första stycket skall föreligga för att paragrafen skall bli tillämplig följer att denna väsentligen får betydelse i fråga om avbetalningsköp och delbetalningsköp utan äganderättsförbehåll. Utanför paragrafens tillämpningsområde faller således situationer där köpeskillingen erläggs kontant. Härunder får även innefattas sådana fall då köparen av utomstående kreditgivare erhåller lån, som används för betalning av köpeskillingen. Med kontant betalning bör jämställas överlämnande av check (jfr dock vad som sagts i det föregående om s. k. postdaterad check).

Beträffande de kategorier av fordringshandlingar som omfattas av förbudet får utredningen väsentligen hänvisa till vad som har anförts i det föregående. Det bör påpekas att förbudet inte träffar betalning med hjälp av tillgodohavande som köparen har hos postverket (postgiroutbetalningskort eller postanvisning).

Skulle säljaren i strid mot det nu föreslagna förbudet förmå köparen att utfärda en löpande fordringshandling, blir denna inte ogiltig. Överlåts den till tredje man som är i god tro beträffande köparens invändningar, åtnjuter innehavaren skydd i vanlig ordning mot invändningarna. Det sagda gäller oavsett om förvärvaren av handlingen kände till att den härrörde från ett konsumentköp eller inte. Utredningen har med hänsyn till straffsanktionen i paragrafen inte ansett det vara erforderligt att ställa upp krav på god tro hos förvärvaren i sistnämnda hänseende. Ett sådant krav skulle bl. a. komplicera tillämpningen av 17 § växellagen.

Till förbudet mot löpande handlingar i första stycket bör knytas en regel om straffansvar vid överträdelse av förbudet. Det torde ligga i sakens natur att endast uppsåtlig överträdelse av säljaren bör omfattas av regeln. Påföljden bör utgöras av böter. I enlighet härmed har i andra stycket tagits upp en bestämmelse om att den som bryter mot första stycket skall dömas till böter.

Avslutande bestämmelser

18 §

I paragrafen ges en regel om att vissa meddelanden enligt lagen skall gå på mottagarens risk. Regeln motsvarar 61 § köplagen.

I överensstämmelse med vad som uttalats i de allmänna övervägandena (5.3.11) har i förevarande paragraf tagits in en bestämmelse som klargör på vems risk meddelanden från köparen till säljaren eller annan skall gå, om meddelandet sänds med posten eller på telegrafisk väg. Paragrafen undanröjer den tvekan som kan råda om huruvida den i 61 § köplagen uttalade principen skall tillämpas också i fråga om meddelanden som avses i 3, 4, 11 eller 13 § konsumentköplagen. Som påpekats under dessa paragrafer behöver dessa meddelanden i och för sig inte lämnas i någon viss form. De kan således lämnas såväl muntligen – dvs. även i telefon – som skriftligen. I 18 § regleras endast det senare fallet. Utredningen har inte ansett det vara erforderligt att i lagtexten beröra också den situationen att meddelandet i stället för att inlämnas för befordran med post eller telegraf avsänds "på annat ändamålsenligt sätt".

19 §

Som framgår av de allmänna övervägandena (5.3.1) har utredningen inte ansett sig böra i konsumentköplagen lägga fram förslag till regler om ansvaret för skadebringande egenskaper i såld vara. I överensstämmelse härmed har i 19 § tagits in en uttrycklig regel om att lagen inte äger tillämpning på ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan. Regeln begränsar räckvidden av såväl lagens regler om säljarens skadeståndsskyldighet som lagens bestämmelser om tredje mans skadeståndsansvar.

Lagens ikraftträdande

Enligt utredningens mening är det angeläget att den föreslagna lagen om konsumentköp träder i kraft så fort som möjligt. Från näringslivets sida torde det dock vara önskvärt med visst rådrum för att göra det möjligt för berörda branschorganisationer och företag att sprida information om lagen till sina anställda, utarbeta nya formulär till köpavtal och garantier m. m. Uppenbarligen måste önskemål av sådant slag tillgodoses i skälig utsträckning. Hänsyn bör givetvis också tas till att information om lagen bör lämnas konsumenterna i god tid före lagens ikraftträdande. Utredningen föreslår därför att den nya lagen skall träda i kraft den 1 juli 1973.

Någon övergångsbestämmelse till lagen torde inte behövas. Av allmänna grundsatser följer att denna blir tillämplig bara på köp som ingås efter ikraftträdandet.

Särskilt yttrande

av experterna Cedercrantz, Josephsson, Köhler, Siljeström och Wiberg

Genom tilläggsdirektiven 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt de sakkunniga att – i nordiskt samråd – verkställa en begränsad översyn av den svenska köplagen. Vid denna översyn skulle bl. a. behovet av särskilda regler till skydd för konsumenterna närmare övervägas. Arbetet tog den formen att köplagen genomgicks paragraf efter paragraf och det preliminära resultatet framlades av de sakkunniga etappvis vid nordiska överläggningar. De sakkunniga beslöt emellertid under våren 1971 på föranledande av önskemål från Justitiedepartementet att frågan om särskilda regler vid konsumentköp skulle brytas ut ur arbetet i övrigt. Arbetet på en särskild konsumentköplag har därefter bedrivits med förtur och skyndsamt.

Vi finner det beklagligt att den naturliga ordningen att i ett sammanhang lösa samtliga frågor som aktualiserades under genomgången av köplagen sålunda frångåtts. Genom att regler för särskilda köprättsliga situationer skapats innan klarhet vunnits om utformningen av det allmänna köprättsliga regelsystemet – varpå även en konsumentköplag måste byggas – uppstår risk för att den särskilda konsumentköplagen på ett olyckligt sätt kommer att föregripa översynen av köplagen. Uppläggningen av arbetet har också fått till följd att den tekniska samordningen mellan konsumentköplagen och den allmänna köplagen blivit onödigt komplicerad. Rimliga krav på att regelsystemet skall vara överskådligt och så vitt möjligt begripligt för konsument och näringsidkare i gemen har icke kunnat tillgodoses. Härtill kommer att omdisponeringen av arbetet innebär risk för en splittring av den nordiska rättslikheten på köprättens område.

De sakkunniga meddelade i slutet av februari 1972 experterna, att Justitiedepartementet uttalat önskemål om att ett betänkande skulle framläggas redan i mitten av april. Mellan de sakkunniga och oss har det hela tiden rått fullt samförstånd om behovet och önskvärdheten av en lagstiftning som ger den enskilde konsumenten rättssäkerhet och rimligt skydd mot missbruk. Vi framförde vid nyssnämnda tillfälle våra starka betänkligheter mot att arbetet på en lagstiftning av så central och omfattande karaktär som konsumentköplagen skulle på detta sätt forceras.

Inom utredningen har de sakkunniga arbetat med två alternativa förslag till konsumentköplag med delvis olika inriktning, det ena utformat av Hellner och det andra av Karlgren. Väsentliga avsnitt av Hellners slutliga förslag till betänkande kom oss till handa i omgångar så sent som under mars 1972. I samma månad erhöll vi också Karlgrens förslag, som vi anser att man sakligt sett icke kan bortse ifrån, oaktat Karlgren befriats från sakkunniguppdraget såvitt detta avsåg konsumentköplagen. Vi har icke på den korta tid som stått oss till buds hunnit

göra en jämförande bedömning av de båda förslagen och lägga denna till grund för slutliga ställningstaganden. Ej heller har vi hunnit bilda oss en helhetsuppfattning om det nu framlagda slutliga förslaget och konsekvenserna av dess tillämpning för konsumenter och näringsidkare.

Särskilt yttrande

av experterna Bergman och Erlander

Enligt numera vedertagen uppfattning – vilken också bekräftas av erfarenheterna från bl. a. Allmänna reklamationsnämnden och de sex lokala konsumentkommittéerna – intar konsumenten vid köp ofta en underlägsen ställning i förhållande till den som yrkesmässigt säljer varor. Bl. a. det formulärrättsliga regelsystemet medför att avvägningen mellan köparens och säljarens rättigheter och skyldigheter inte är tillfredsställande.

Vi delar utredningens uppfattning att särskilda tvingande lagbestämmelser behövs till skydd för konsumenterna och finner det också vara lämpligt att bestämmelserna samlas i en särskild lag om konsumentköp.

De av utredningen föreslagna bestämmelserna är enligt vår mening ägnade att stärka konsumenternas ställning. Vi ser lagen som ett första steg när det gäller att förbättra konsumenternas situation på det köprättsliga området. Utredningen föreslår att köparen skall tillförsäkras ett minimiskydd vid kontraktsbrott på säljarens sida. Flera för konsumenterna viktiga frågor återstår dock att överväga, såsom följdskador på grund av skadebringande egenskaper hos en vara och köparens rätt att frånträda ett köpavtal i andra fall än då kontraktsbrott av säljaren föreligger (öppet köp). Vidare är konsumentens rättsliga ställning vid avtal om tjänster otillfredsställande. Utredningen har härvidlag med hänsyn till sitt uppdrag begränsat sig till att föreslå vissa regler om sådana åtaganden att avhjälpa fel i varan som gjorts av säljaren eller annan i samband med köp. Även frågan om säljarens upplysningsplikt beträffande varans egenskaper förtjänar att ytterligare övervägas. På denna punkt har utredningen stannat för att föreslå lagreglering av frågan i endast begränsad omfattning, dvs. såvitt avser det fallet att varan sålts i befintligt skick.

Att överväga samtliga nu berörda frågor skulle emellertid ta åskillig tid i anspråk och medföra en väsentlig fördröjning av konsumentköplagens införande. Vi delar utredningens uppfattning att det är av vikt att förslag till en konsumentköplag läggs fram utan dröjsmål och har därför inte något att erinra mot att förslaget läggs fram redan nu. Det är emellertid angeläget att de berörda, icke behandlade frågorna övervägs snarast möjligt. Vi konstaterar med tillfredsställelse att frågan om upplysningsplikt delvis kommer att behandlas i pågående utredning om varudeklarationer. Enligt uppgift kommer vidare våren 1972 att tillsättas utredningar om ansvaret för produktskador och om parternas ömsesidiga rättigheter och skyldigheter vid tjänsteprestationer.

Utredningen har inte ansett det vara möjligt att med tvingande regler av generell natur slå fast vilka krav köparen skall äga ställa på varan vid konsumentköp. Vi delar denna uppfattning men vill dock framhålla att utvecklingen kan komma att medföra att möjlighet öppnas för berörda myndigheter

att närmare ange de krav som normalt bör ställas på en vara för att denna skall betraktas som godtagbar med hänsyn till pris och andra omständigheter. Den civilrättsliga regleringen kan då behöva anpassas därefter.

Vi vill slutligen understryka vikten av att konsumentens ställning särskilt beaktas även i det fortsatta arbetet med översyn av den allmänna köplagen. Det kan inte hållas för uteslutet att det härvid kan visa sig behövligt med ytterligare tvingande regler för att skydda konsumenterna och att detta kan medföra behov av ändring i den nu föreslagna konsumentköplagen. Som exempel kan nämnas frågan om skadeståndets beräkning vid kontraktsbrott på säljarsidan. Större avseende än f. n. bör kunna fästas vid olägenheter som åsamkas konsumenten till följd av dröjsmål eller fel.

Bilaga 1 Gällande rätt

Av rådmannen Allan Ekström

1 *Inledning*

I förevarande bilaga lämnas en redogörelse för gällande rätt beträffande de områden som täckes av förslaget till lag om konsumentköp. Särskild vikt har lagts vid redovisningen av rättspraxis. Redogörelsen måste emellertid av följande skäl få en ganska begränsad omfattning. Antalet rättsfall som gäller typiska konsumentköp är fåtaliga. Dessa rättsfall berättigar därför ej till några mera generella eller fullständiga slutsatser. Redogörelsen måste därför utvidgas till att avse köp av lös egendom i allmänhet. Detta leder, å sin sida, till svårigheter. Rättsfallen behandlar nämligen till övervägande del rent handelsrättsliga situationer, där intresset varit knutet huvudsakligen till andra spörsmål än dem som rymmes inom eller står i förgrunden i förslaget till konsumentköplag, t. ex. frågor om täckningsköp och olika former av skadestånd. Även föremålen för köpen har avsett annat än vad som avses med konsumentvaror, såsom stapelvaror, affärsrörelse, hyresrätt och patenträtt. Härtill kommer att rättsbildningen inom köpets område skett under hänsynstagande till utvecklingen inom närgränsande områden. Som exempel kan åberopas sådana begrepp som "fel" och "i befintligt skick", vilka torde ha givit upphov till fler tvister inom fastighetsrättens och hyresrättens områden än inom köpets. Allt detta gör att ej heller en breddning av rättsfallsmaterialet till att avse köp av lös egendom i allmänhet tillför framställningen i förevarande avseende något nämnvärt nytt.

2 *Avlämnande*

Ett köp ger upphov till förpliktelser för båda parter. Säljarens främsta skyldighet är att avlämna godset, köparens att betala köpeskillingen. Ordet "avlämna" brukas i köplagen som ett rättstekniskt begrepp, och till detta är knutna olika rättsverkningar. Om säljaren ej avlämnar godset i rätt tid och detta ej "beror av köparen eller av händelse för vilken denne står faran", så äger köparen rätt att göra gällande påföljder. Säljaren säges då vara i dröjsmål. Med dröjsmål förstås i själva verket två olika situationer: antingen har säljaren ej alls levererat eller har han levererat men alltför sent. De köprättsliga reglerna är givna i 21–27 §§. Här bör blott påpekas att avlämnandet i vissa situationer normalt förutsätter att godset kommit i köparens besittning (9 och 11 §§). Skall godset transporteras till köparen med anlitande av utomstående – s. k. fraktförare – anses avlämnande dock äga rum redan i och med att godset överlämnas till fraktföraren (s. k. enkelt försändningköp enligt 10 § köplagen). För den händelse köpet skulle ske med användande av klausulen fob, fraktfritt, cif eller fritt lämnar köplagen särskilda be-

stämmelser i ämnet (62–65 §§).

Skulle säljaren underlåta att avlämna i rätt tid, har köparen – bortsett från vissa speciella undantag som måste förbigås här – rätt att välja mellan att kräva fullgörelse, dvs. påkalla att säljaren verkligen levererar vad han åtagit sig, och att häva köpet. Varje obetydligt dröjsmål berättigar dock ej köparen att tillgripa den hårda påföljd som hävning[1] kan utgöra. För hävning fordras – bortsett från handelsköp – som regel[2] att dröjsmålet är väsentligt för köparen. I lagtexten uttryckes detta så, att köparen icke har rätt till hävning, då dröjsmålet var "av ringa betydelse för köparen". Av hänsyn till säljaren fordras dock att denne kunnat inse de förhållanden som därvid varit av betydelse för köparen (krav på synbarhet). Vid den angivna väsentlighetsbedömningen är att beakta ej blott dröjsmålets längd utan även den olägenhet som dröjsmålet kan medföra för köparen. Fordringen på synbarhet torde få praktisk betydelse framför allt vid kortvariga dröjsmål, som likväl medför större olägenheter för köparen. Denne torde då ha bevisbördan för att säljaren åtminstone bort äga kännedom om köparens intresse av punktlig prestation (Almén s. 249 ff., och Bengtsson, Hävningsrätt och uppsägningsrätt vid kontraktsbrott s. 260). Enligt ett rättsfall i *NJA 1914 s. 173* ansågs ett dröjsmål å fyra dagar med färdigställande av en beställd kavajkostym ej medföra hävningsrätt. I *NJA 1950 C 200* ansågs en försening på sex dagar med leverans av ett beställt bokverk ha ringa betydelse för köparen, som däremot befanns ha hävningsrätt när bokverket 15 månader senare äntligen levererades. Det är ej nödvändigt att köparen särskilt anmanar säljaren att avlämna, innan han häver köpet. Ej heller är hävningsrätten beroende av om säljaren kan "rå för" dröjsmålet eller ej. Som ytterligare befogenhet för köparen kan komma rätten till skadestånd (23–24 §§). Köparen måste reklamera för att ha tillgång till alla påföljder; 26 och 27 §§. Innan godset avlämnats (uteblivandefallet) behöver dock köparen ej reklamera för att ha bl. a. sin hävningsrätt i behåll.

Att säljaren underlåter att avlämna godset kan ha betydelse även i ett annat sammanhang, nämligen såvitt angår köparens skyldighet att *betala köpeskillingen.* Köplagen bygger på den principen att säljaren och köparen skall utväxla sina prestationer samtidigt (14 §). Köparen är följaktligen ej skyldig att betala, förrän säljaren håller honom godset till handa. Som framgått kan detta tillhandahållande äga rum vid en senare tidpunkt än avlämnandet. Vid exempelvis enkla försändningsköp sker avlämnandet redan vid transportens början och tillhandahållandet först vid bestämmelseorten. Köparens betalningsskyldighet inträder alltså ej förrän vid sistnämnda tidpunkt, en regel som dock är försedd med bl. a. ett viktigt undantag. Detta tar sikte på reglerna om farans övergång (främst 17 §), innebärande att köparen, då han står faran (normalt efter det att säljaren avlämnat godset), blir betalningsskyldig trots att godset "av våda förstöres, försämras eller minskas". Vidare kan köparen fullgöra sin betalningsskyldighet – om förutsättningar härför föreligger – genom kvittning. Han äger med andra ord från köpeskillingen avräkna det belopp som motsvarar vad han kan göra anspråk på i form av skadestånd; Almén s. 149. Som alltid vid kvittning står den som gör kvittningen – dvs. här köparen – risken för att han gjort en felbedömning, den må gälla de rättsliga betingelserna eller beloppets storlek.

3 *Säljarens ansvar för egna uppgifter*

Det är naturligtvis vanligt, att säljaren vid köpet, eller under förhandlingarna dessförinnan, lämnar uppgifter om beskaffenheten av den vara han säljer – dess egenskaper, dess lämplighet för viss användning osv. Oftast lämnas väl sådana uppgifter muntligt.

[1] Även ordet "hävning" är ett rättstekniskt ord. Det kan ej analyseras här. Med viss förenkling kan sägas att en köpare som "häver" därigenom förklarar sig vägra att betala köpeskillingen.

[2] Här förbigås det speciella fallet att säljaren levererat endast en del av godset i rätt tid; successiv leverans och delleverans.

Men de kan också förekomma i annonser eller broschyrer, som då i regel riktar sig till allmänheten eller större eller mindre kretsar av presumtiva köpare. I flertalet fall torde uppgifterna gå ut på att varan har den eller den särskilda förtjänsten, men syftet kan också vara att övertyga köparen om att varan icke har någon bristfällighet i det ena eller andra hänseendet.

Vilken juridisk betydelse dylika uppgifter har är ej sällan för gällande rätts del tveksamt. Uppenbart är att deras rättsliga effekt ej under alla förhållanden kan vara densamma. Detta gäller även om man bortser från uppgifter som är av mera allmänt lovprisande natur[1] eller som eljest saknar den bestämdhet, att säljaren icke gärna kan göras ansvarig för dem. Även då säljaren lämnar mera bestämda och konkreta uppgifter om varans egenskaper och lämpliga användningssätt, kan uppgifterna emellertid vara av rätt skiftande slag, och den vikt de tillmätes av vederbörande köpare varierar mycket. Särskilt kan det vara näraliggande att skilja mellan å ena sidan de fall, då uppgifterna ger intryck av att säljaren förklarat sig vilja "stå för" dem, åtaga sig ansvar för deras riktighet, och å andra sidan de fall då enligt vad köparen förstått eller bort förstå säljaren blott lämnat upplysningar i ämnet utan att därmed ikläda sig något rättsligt ansvar. Det är ju icke självklart att *allt* som säges under förhandlingarna om ett köp bör anses ingå i avtalet som köpevillkor, allra minst om även köparen är något så när orienterad på området eller om sedermera beträffande köpet upprättas en skriftlig handling, där uppgifterna ej influtit.[2] Att uppdraga en säker gräns mellan vad som sålunda kan anses *omfattat* av avtalet och vad som ligger utanför detta – s. k. "enuntiation" – är emellertid av flera skäl vanskligt (se i ämnet Karlgren i SvJT 1970 s. 126). Härtill kommer att köparen kan, även om han ej uppfattat säljarens uttalanden som bindande utfästelser e. d., ha litat på deras korrekthet och därför vara i behov av rättsskydd, i alla händelser där det i sammanhanget kan läggas säljaren vårdslöshet till last (s. k. culpa in contrahendo).

Av rättspraxis framgår ej heller, att domstolarna sökt uppdraga någon mera allmän eller principiell gräns av den art nyss antydes. Lika litet finns det belägg för att i rättstillämpningen lagts särskild vikt vid huruvida säljaren gjort sig skyldig till culpa in contrahendo. I det hela har man i stället sökt komma till rätta med svårigheterna genom att utnyttja det mycket elastiska *felbegrepp* varmed köplagen laborerar. Ett fel i lagens mening föreligger nämligen – såvitt nu är i fråga – icke blott då varan ej är av den beskaffenhet som angives i avtalet, alltså är oförenlig med avtalsvillkoren, utan även då den är annorlunda beskaffad än köparen *förutsatt*, såvida hans förutsättning, på grund av säljarens uppträdande eller eljest, är att anse som "befogad". Det synes då naturligt, att när man sålunda haft att ofta rätt fritt bedöma, om köparen haft fog för sin förutsättning eller icke, hänsyn kunnat tagas, förutom till annat "uppträdande å säljarens sida", till just av honom lämnade uppgifter rörande godset och dess egenskaper eller lämpliga användning. Den s. k. förutsättningsläran har alltså av domstolarna tagits till hjälp i förevarande hänseende. Annorlunda uttryckt kan den i rättsligt hänseende utanför avtalet liggande uppgiften (enuntiationen) erhålla rättsverkan genom att den *kompletteras* med ett hänsynstagande till förhållandena å säljarens sida. Säljarens uppträdande säges då ha framkallat köparens nämnda oriktiga förutsättning. Här är emellertid att märka, att i många fall är skillnaden mellan vad köparen med fog förutsatt och vad som kan uppfattas som ett "tyst" eller "konkludent" avtalsvillkor oklar; begreppet tyst eller konkludent viljeförklaring användes över huvud ofta i en vidsträckt bemärkelse. Det kan därför stundom vara svårt att säkert avgöra, huruvida ej när i det enskilda fallet åberopats köparens (befogade) förutsättningar grunden för avgörandet helt enkelt varit att avtalet funnits kunna tolkas därifrån att det i

[1] I England talar man här om "sales puff".

[2] Jfr motsvarande spörsmål i anglo-amerikansk rätt (se bilaga 4).

omtvistade hänseenden förelegat ett kontraktsvillkor till köparens förmån.

Sammanfattningsvis har säljarens ansvar för sina uppgifter grundats i vissa fall på uppgiften som sådan och i andra fall på uppgiften *förstärkt* med hänvisning till köparens förutsättningar, vilka i sin tur framkallats av uppgiften i fråga.

Bedömningen av en säljares uppgifter från rättslig synpunkt är emellertid ej fullständig genom ovan angivna klassificering. En uppgift som faller *inom* avtalet (avtalsvillkor) tillerkännes nämligen i vissa fall strängare rättsverkan, om den ansetts kunna betecknas som "garanti" eller "tillförsäkran" eller motsvarande. Anledningen torde vara att söka i 42 § andra stycket köplagen, som – i dess nuvarande snäva lydelse – ålägger en säljare som avyttrar speciesgods särskilt skadeståndsansvar, om godset avviker från vad han kan anses ha "tillförsäkrat". Jfr Almén s. 594. Kan däremot uppgiften ej anses sålunda tillförsäkrad, undgår säljaren sådant ansvar och påföljden för kontraktsbrottet inskränker sig till hävning eller prisavdrag.

Att en säljares uppgifter ej i och för sig behöver tillerkännas rättsverkan framgår av *NJA 1935 s. 57*. Köparen yrkade återgång av köp utav en hotellrörelse bland annat på den grund att säljaren lämnat vilseledande uppgifter om rörelsens omsättning och om andra för köparen betydelsefulla omständigheter (rådighetsfel). HD biföll käromålet men åberopade därvid "det sätt[1] varpå säljaren sålunda uppträtt vid köpet", ett sätt som enligt HD givit köparen befogad anledning att räkna med ett avsevärt högre värde å hotellrörelsen än denna i verkligheten ägde. Jfr vidare Karlgren, Avtalsrättsliga spörsmål (1954) s. 152. I linje härmed ligger *NJA 1938 s. 318*, som gällde försäljning av en travhäst. Vid försäljningen uppgav säljaren, att hästen som var 11 år gammal enligt gällande föreskrifter fick deltaga i travtävlingar t. o. m. det år under vilken den fyllde 14 år. Emellertid hade någon tid före köpet i föreskrifterna skett ändringar, varigenom åldersgränsen sänkts. Köparna yrkade därför köpets hävande alternativt prisavdrag, men ej skadestånd. HD uttalade: "Då hästen till följd härav i mindre grad än vad köparna i anledning av Swidéns (säljarens) uttalanden haft befogad anledning att antaga lämpade sig för det ändamål vartill den av köparna anskaffats, måste ett sådant fall anses föreliggande å vilket de i lagen om köp och byte av lös egendom givna reglerna om fel i godset äro tillämpliga". – Uppgiften som sådan hade synbarligen ej rättsverkan utan den måste förstärkas med en hänvisning till köparnas förutsättning. Till skillnad från häradsrätten släppte HD enligt domen kravet på att säljaren skulle ha gjort sig skyldig till culpa in contrahendo.

Det fall att uppgiften lämnats i en *reklambroschyr* har varit uppe i *NJA 1952 s. 184*. Ehuru målet rör talan på grund av godsets skadebringande egenskaper, har det intresse även i förevarande sammanhang. En konstnärinna hade med stöd av en av säljaren utsänd reklambroschyr köpt en reservoarpensel jämte därför avsett bläck. Enligt broschyren skulle bläcket vara vattenfast och utmärkt för märkning av tvätt. Så var emellertid ej fallet. Konstnärinnan yrkade skadestånd på grund av godsets skadebringande egenskaper. Enligt HD fick säljaren genom broschyren "anses ha utfäst" att bläcket ej skulle påverkas av vatten. Bläcket hade emellertid ej varit av "den beskaffenhet som W (konstnärinnan) med hänsyn till broschyrens innehåll haft fog att förutsätta". På grund därav ansågs godset ha varit behäftat med fel. Ej heller här ansågs följaktligen uppgiften som sådan ha den rättsverkan att den kunde konstituera "fel". (I förbigående må påpekas att den omständigheten, att godset sålunda bedömts felaktigt, ej ansågs tillräcklig som grund för skadeståndsansvar. I överensstämmelse med gällande rätts ståndpunkt i ämnet tillade HD, att säljaren ej visat någon omständighet på grund varav han icke skulle anses vållande till skadan; utfästelsen som sådan tillerkändes ej verkan av garanti för godsets oskadlighet. Se om rättsfallet

[1] Under uttrycket rymdes också att säljaren förhållit sig *passiv* beträffande andra omständigheter.

närmare Karlgren, Produktansvaret s. 31.)

Även om en säljares uppgifter varit av sådan beskaffenhet att de i och för sig skolat medföra kontraktsansvar, kan säljaren tänkas undgå sådant ansvar om han därefter uttryckligen tagit avstånd från dem. Ett modernt exempel på sådan *"neutralisation"*[1] bjuder *NJA 1964 s. 239*, som gällde köp av begagnad bil. I *annons* i tidning utbjöds en begagnad bil, körd 7 800 mil (av märket Mercedes-Benz). Köpeskillingen var 10 500 kronor. På ordersedelns baksida angavs under "allmänna bestämmelser" bl. a. att begagnat fordon såldes i befintligt skick[2] och att säljaren ej ansvarade för att fordonet ej körts längre än vägmätaren visade. Bilen hade ostridigt körts 10 000 mil mer än i annonsen angivits. Köparen yrkade prisnedsättning med 5 000 kronor. Hovrätten biföll i princip köparens talan med hänsyn till dels att köparen på grund av närmare angivna omständigheter haft fog att lita på annonsen dels att säljaren såsom yrkesman bort ha räknat med möjligheten att vägmätaren gått runt ett varv. HD ogillade däremot talan, eftersom det befanns utrett att köparen före köpet upplysts om att någon garanti ej kunde lämnas beträffande antalet körda mil. På denna grund ansågs köparen därför icke kunna åberopa uppgiften såsom en av säljaren gjord tillförsäkran.

Ansvar för uppgifter i annons beröres också i *NJA 1948 s. 123*, som visserligen rör talan på grund av godsets skadebringande egenskaper men som likväl är av intresse här. En arrendator hade köpt på auktion ett antal kreatur. Enligt en *annons* i en ortstidning angående auktionen hade smittsam kastning icke förekommit i besättningen. Emellertid inträffade efter köpet kastningar hos såväl några av de inköpta kreaturen som andra kreatur. Köparen åberopade såsom grund för sin talan om skadestånd dels – vilket är av intresse här – uppgifter i annonsen dels den omständigheten att säljaren underlåtit att vid auktionen upplysa om att flera fall av kastning inträffat under den tid säljaren ägt besättningen. HD (majoriteten) godtog hovrättens domskäl, enligt vilka säljaren – på vissa närmare angivna skäl – handlat culpöst genom att han ej blott underlåtit att vid auktionen upplysa om de tidigare kastningsfallen utan även i annons om auktionen tillkännagivit att smittsam kastning ej förekommit. Ett JustR (Karlgren) åberopade som grund för bifall till skadeståndstalan enbart förekomsten av annonsen, som ansågs innebära en tillförsäkran. Ett annat JustR ogillade däremot helt talan under motivering att säljarens underlåtenhet att vid auktionen upplysa om inträffade kastningsfall icke kunde tillräknas honom som culpa samt att annonsen ej kunde innebära en utfästelse att besättningen varit fri från kastningssjuka. – Det torde ej utan vidare framgå vilken betydelse majoriteten tillmätt annonsen: antingen har den betraktats blott som en enuntiation – och under sådan förutsättning hade rättsfallet bort refereras under tidigare avsnitt – eller som en uppgift utan garantiverkan. Reservanternas meningar är emellertid av särskilt intresse, eftersom den ene (Karlgren) tillskrev annonsen verkan av "tillförsäkran" – och därigenom rättsgrund för skadeståndsansvar – medan enligt den andre annonsen ej kunde innebära en dylik tillförsäkran.

Den rättsverkan, som enligt vad tidigare anförts är knuten till begreppet "garanti", förutsätter ej, att säljaren verkligen velat påtaga sig sådant ansvar. Det avgörande anses vara att säljaren använt ordet, även om han alltså ej åsyftat en sådan konsekvens. Ett sådant exempel erbjuder *NJA 1949 s. 664*, som även synes avse 32 § första stycket avtalslagen (förklaringsmisstag). Vid försäljning av kor uppgav säljaren i en särskild förteckning att dessa var "kastningsfria". Någon månad efter köpet utbröt kastsjuka hos kreatursbesättningen. Säljaren försvarade sig med att han med beteckningen ej åsyftat att svara för mera än att kastning icke förekommit bland kreatursbesättningen under den tid han innehaft den samt att han

[1] Jfr från en annan synpunkt sett NJA 1949 s. 664 nedan.

[2] Rättsfallet behandlas i annat sammanhang från synpunkten av denna klausul.

förklarat detta muntligen för köparen. HD fastslog först att beteckningen "i och för sig" icke kunde tolkas annorlunda än som en garanti att korna icke led av smittsam kastsjuka. Köparen ansågs ej ha bort inse att säljaren genom särskilda yttranden åsyftat "en inskränkning av den ansvarighet vartill en tolkning av ifrågavarande uttryck i förteckningen i och för sig föranleder". Säljaren förklarades alltså till följd av sin garanti vara skyldig att ersätta köparen den skada som tillskyndats denne genom att kreatursbesättningen vid köpet var behäftad med smittsam kastsjuka. – Rättsfallet är också av intresse från samma synpunkt som uppbär det tidigare refererade målet NJA 1964 s. 239 (neutralisation av en garantiförklaring). – Ett ytterligare exempel på skillnaden mellan en "vanlig" uppgift av kontraktstyp och en "kvalificerad" uppgift bjuder *NJA 1955 s. 75*, som avser köp av en begagnad båtmotor. Då rättsfallet tar sikte på ett sådant slag av köp som i och för sig skulle kunna rymmas under konsumentköplagen kan det här ha sitt särskilda intresse. En person (en advokat) hade för 2 500 kronor köpt en begagnad båtmotor, som han på grund av säljarens uppgifter trodde ha en styrka av 100 hästkrafter men som i verkligheten hade endast 65 hästkrafter. Köparen yrkade, under hänvisning till 42 § köplagen, hävning av köpet och skadestånd. (Skadeståndet avsåg kostnader för frakt samt besiktning och förvaring av motorn.) Säljaren invände, att motorn sålts i befintligt skick med förklaring att någon garanti icke kunde lämnas samt att köparen besiktigat motorn före köpet. – HD fann först styrkt, att säljaren, som i målet sagt sig själv ha varit av den uppfattningen att motorn var på ungefär 100 hästkrafter, låtit utbjuda motorn till köparen under angivande att motorn hade denna styrka. – Sedan HD därefter bemött och ogillat säljarens invändning om att köparen låtit besiktiga motorn före köpet, yttrade HD vidare: Felet beträffande motorns styrka är väsentligt och avser en egenskap som är att betrakta som tillförsäkrad. Vid dessa förhållanden finner KM, att köparen ägt häva köpet samt att han tillika är berättigad till skadestånd. – Två JustR var skiljaktiga på det sättet att de visserligen fann styrkt att köpet avsett en 100 hästkrafters motor och att köparen varit berättigad att häva på grund av väsentligt fel. I skadeståndsdelen ansåg de emellertid att "säljaren, oaktat han låtit förstå att motorn hade en styrka av 100 hästkrafter, icke härigenom eller eljest kan anses ha garanterat sådan egenskap hos motorn". I enlighet därmed fann de köparen icke berättigad till skadestånd.

De återgivna rättsfallen i förening med motsvarande rättsfall utanför köplagens område synes ej vederlägga det antagandet att domstolarna åtminstone i vissa fall först bildar sig en uppfattning om vilkendera parten som bör stå ansvaret i det aktuella fallet och beroende därpå anpassar klassificeringen av uppgiften därtill (man förfar med andra ord så att man "puts the cart before the horse").

4 *Garanti, avhjälpningsrätt m. m.*

I praxis förekommer i stor utsträckning, att säljaren lämnar köparen en "garanti" i mening av ett åtagande att under viss tid svara för att den sålda varan är felfri eller för att den har den ena eller andra värdefulla egenskapen. Med åtagandet förbindes i allmänhet en utfästelse att, om fel skulle yppas under denna tid, avhjälpa felet eller eljest bringa varan i överensstämmelse med garantin. Ofta avgives en sådan garanti ej av säljaren själv utan av tillverkaren eller annan för säljarens räkning.

En köpare, som erhållit en så beskaffad garanti utgår ofta från att han genom denna blir rättsligt säkerställd på ett särskilt sätt. Visserligen är det klart, att säljaren även vid frånvaron av garanti har ett ansvar för att varan ej är behäftad med fel (eller i övrigt är annorlunda än som lovats), såsom närmare framgår av köplagens regler i ämnet. Men köparen förutsätter gärna, att han tack vare garantin åtnjuter extra rättsliga förmåner. Så

är också i vissa avseenden fallet. Redan detta att köparen enligt garantin kan *fordra*, att säljaren låter avhjälpa ett fel som befinnes vidlåda varan, innebär en dylik förmån. Köplagen tillerkänner nämligen icke köparen ett rättsligt anspråk på rättelse av fel i annan form än att han vid leveransavtal kan ha krav på att felfritt gods presteras i stället för det som är felaktigt. En annan sak är att köparen i de fall då han har rätt till skadestånd – regelmässigt vid leveransavtal och under vissa betingelser vid speciesköp – ofta kan uppnå rättelse även genom att låta en utomstående avhjälpa felet på den tredskande säljarens bekostnad. – Huruvida, när säljaren alltså på grund av garantin är skyldig att avlägsna fel i varan, han också har *rätt* att för *undgående* av påföljder föranstalta härom – en rätt som kan vara av värde för säljaren med hänsyn till att hans befogenhet att i efterhand avhjälpa fel i såld vara enligt köplagen är starkt begränsad, se 49 §[1] – är en fråga för sig. Garantin anses i regel böra så tolkas, att säljaren har angivna, i förhållande till 49 § köplagen sålunda i tiden *utsträckta*, rätt (se Almén s. 663). Såsom stöd härför kan åberopas bl. a. rättsfallet *NJA 1916 s. 606*. I målet, som avsåg försäljning av en båtmotor vilken gick sönder omkring fyra månader efter köpet, hade säljaren åtagit sig att under två år ansvara för bevisliga fabrikationsfel. Köparen krävde skadestånd bl. a. för köp av ny motor. HD (majoriteten vars mening avfattades av Almén) hänvisade först till att säljaren utfäst sig att under angiven tid ansvara för bevisliga fabrikationsfel i den av honom tillverkade motorn. På grund därav fann HD avtalet böra så förstås, att säljaren å ena sidan skulle ha skyldighet att utan kostnad för köparen avhjälpa dylika fel, å andra sidan skulle äga rätt att, i den mån sådant läte sig göra för köparen utan väsentlig olägenhet, avhjälpa felen. Genom sådant avhjälpande ägde – fortsatte HD – säljaren förmåga att minska honom eljest åliggande skyldighet att gälda skadestånd på grund av fel i godset. Samma princip har kommit till uttryck i *NJA 1935 s. 420*, där kronan köpt armékonserver på villkor bl. a. att säljaren skulle ansvara för att varorna ej under tre år från leveranstidens utgång försämrades på grund av bristande omsorg vid konservberedningen ävensom ersätta kronan för vad som av denna anledning kunde befinnas skadat. Kronan ansågs berättigad att häva köpet, sedan säljaren vägrat efterkomma kronans anmaning att ersätta hela partiet i fråga med fullgod vara. Det kan anmärkas att vid yttre besiktning påvisbara fel vid garantitidens utgång förelåg hos 20 000 dosor av de 75 000 dosor som köpet avsett. Enligt rättsfallet synes hävningsrätten ha varit villkorad av att säljaren underlåtit att vidtaga rättelse. (Ang. hävningspåföljden som sådan se längre fram.)

Vidare är köparen vid garanti regelmässigt bättre ställd i *bevishänseende*. Detta sammanhänger med vad som enligt köplagen gäller om den tidpunkt, vid vilken fel i varan skall föreligga för att kunna åberopas av köparen. Enligt 44 §, jämförd med 17 §, är i de flesta fall avgörande, när varan "avlämnats", varmed förstås då den överlämnats till köparen eller, om varan skall försändas till denne, då den i och för transporten omhändertagits av en självständig fraktförare; se ovan under 2. Är det nu tveksamt om felet förefanns i varan redan vid avlämnandets tidpunkt, anses huvudregeln vara, att det ankommer på köparen att visa detta, något som ofta kan vara vanskligt nog. Men om garanti lämnats är det härskande uppfattning (Almén s. 625 not 7 a), att köparen befrias från denna bevisbörda. Det är i stället säljarens sak att för undgående av felansvar styrka, att felet saknades vid avlämnandet och att dess uppkomst således berodde på köparen själv eller eljest på någon omständighet varför säljaren ej kan göras ansvarig, såsom olyckshändelse under transporten. Man presumerar alltså att felet, även om det kommit till synes först under garantitidens

[1] Den rätt som 49 § i dess nuvarande lydelse tillerkänner säljaren att genom avhjälpande avvärja hävning eller andra köparens befogenheter måste utövas *innan* köparen skulle ha varit berättigad att häva köpet på grund av säljarens dröjsmål, jfr ovan under 2.

förlopp, fanns redan ("in nuce") vid leveransen, avlämnandet av varan.

Många gånger har garantin en ännu vidsträcktare innebörd. Säljaren kan ha åtagit sig ansvar för att varan förblir användbar för sitt ändamål under hela garantitiden, för dess "funktionsduglighet". Säljaren svarar då för ett under denna tid uppkommet fel t. o. m. om det är helt klart att varan vid leveranstidpunkten var felfri och avtalsenlig. I dessa fall sträcker sig följaktligen säljarens skyldighet att avhjälpa fel till vad som över huvud ej är fel, eller relevant fel, i köplagens mening (stundom kallat efterföljande fel).

Garantien kan i vissa fall också tänkas uppmjuka kravet för köparen att reklamera med anledning av fel; Almén s. 727. Avser garantien en längre tid än den tid om ett år som anges i preskriptionsregeln i 54 § köplagen, blir preskriptionstiden förlängd i motsvarande mån; detta framgår av ett särskilt tillägg i paragrafen.

Gentemot de fördelar som en garanti sålunda kan erbjuda en köpare kommer å andra sidan i betraktande, att avtalet ofta samtidigt innefattar *förbehåll* om att köparen i gengäld ej äger göra gällande några andra felpåföljder mot säljaren, såsom hävningsrätt eller rätt till prisavdrag eller skadestånd. Avhjälpningsrätten skall således vara köparens enda befogenhet i anledning av felet. Detta kan efter omständigheterna innebära, att en garanti i själva verket länder köparen mera till förfång än till gagn. Avtalsbestämmelser av nu avsedda art torde dock ej under alla förhållanden ha den verkan, att köparen genom dem går miste om alla andra rättsanspråk än krav på felets avhjälpande. Fråga hur härmed förhåller sig uppkommer särskilt, om säljaren dröjer oskäligt länge med att söka avlägsna felet eller gör försök därtill men dessa gång efter annan misslyckas. Gällande rätts ståndpunkt synes vara den, att köparen kan göra sina köplagsbefogenheter gällande, därest säljaren befinnes icke vara i stånd till eller vägrar att åstadkomma sådant avhjälpande eller dröjer därmed under orimligt lång tid. Till stöd härför kan åberopas två rättsfall. I det ena, *NJA 1943 A 193*, förmådde icke säljaren, trots upprepade försök, att avhjälpa allvarliga fel i levererade aggregat. Vid sådant förhållande förklarade HD, att de av säljaren åberopade allmänna leveransbestämmelserna, även om de i och för sig var bindande för köparen, icke medförde hinder för köparen att häva köpet och kräva skadestånd. Även i *NJA 1944 A 70* hade säljaren förgäves under en längre tid erhållit upprepade tillfällen att avhjälpa fel, också här i ett aggregat. Den säljaren tillerkända rätten att avhjälpa fel kunde ej heller i detta fall enligt överrätterna hindra köparen från att häva köpet. Jfr Almén s. 663, Hellner, Köprätt (1967) s. 158 och Karlgren, Juridiska föreningens i Finland tidskrift 1967 s. 428. Helt i linje härmed ligger en färsk dom av den danska Højesteret från år 1969 (Ugeskrift for Retsvæsen 1969 s. 152). Väsentligt fel visade sig vidlåda en "leverpostejovn" och ett "kogekar", vilka föremål sålts med ett års garanti för fabrikationsfel och materialfel och med reparationsåtagande. Redan dagen efter leveransen yppade sig felet. Säljaren företog flera resultatlösa reparationer. Till sist hävde köparen köpet, vilket skedde omkring sju månader efter leveransen och tio månader efter ingåendet av själva köpet. Domstolen fann köparen ha varit berättigad att häva köpet, eftersom säljarens "gennem en periode gentagne forsøg på at afhjælpe manglerne har været resultatløse". Domstolen anmärkte att säljaren icke, såvitt visats, hindrats från att "indenfor en passende tidsfrist (at) bringe forholdet i orden". Härmed överensstämmande är också ett av Finlands Högsta domstol år 1968 avgjort mål (Nordisk Domssamling 1969 s. 610). Säljaren av en tvättmaskin hade lämnat en garanti för material- och fabrikationsfel under ett år. Redan efter några veckor började fel uppstå i maskinen, vilka hindrade dess normala användning. Säljaren reparerade maskinen månad efter månad utan att den kunde bringas att fungera klanderfritt. Efter nio månader hävde köparen köpet. Hovrätten, vars dom kom att stå fast, fann att köparen varit berättigad att häva köpet och att han ej

heller underlåtit att reklamera utan ogrundat dröjsmål. I sistnämnda avseende hade underrätten förklarat, att reklamationen icke framställts inom skälig tid efter det felen yppats. (Ang. reklamationen, se nedan under 6).

Skulle köparen icke ha *betalat köpeskillingen*, är en fråga, huruvida köparen kan *innehålla* köpeskillingen (utöva s. k. detentionsrätt) för att framtvinga reparation från säljarens sida.[1] Frågan är av praktisk betydelse. Det synes lämpligt att här skilja mellan två fall. I det ena fallet har köparen på grund av avtalet rätt att kräva avhjälpande, i det andra fallet ger avtalet ej honom sådan rätt. Kan köparen stödja sig på avtalet, torde han kunna innehålla köpeskillingen eller åtminstone så stor del därav som kan antagas motsvara kostnaden för avhjälpande – utöva detentionsrätt – för att på så sätt framtvinga den avtalsenliga motprestationen dvs. reparation; Almén s. 665. Om det ej avtalats något härom är situationen däremot osäker, eftersom köplagen ju – enligt vad ovan nämnts – ej ålägger säljaren skyldighet att avhjälpa fel; köparen skulle således ej ha tillgång till något rättsligt anspråk, som skulle kunna framtvingas genom ett innehållande av köpeskillingen. Jfr Ussing, Køb (1967) s. 142, som för dansk rätt uttalar att köparen, om han har rätt att fordra avhjälpande, kan innehålla köpeskillingen tills felet avhjälpts, åtminstone då han är hävningsberättigad. Saknar köparen rätt att fordra avhjälpande synes han enligt Ussing kunna, i det fall han är hävningsberättigad, innehålla köpeskillingen till dess säljaren, efter reklamation, förklarat sig icke vilja rätta felet.

5 *Befintligt skick*

Vanligt är att begagnat gods säljes "i befintligt skick" eller med liknande förbehåll. Detta anses i princip innebära, att säljaren enligt avtalet är fri från ansvar för godsets beskaffenhet. Att avtal av detta slag är giltiga och att köparen därför i allmänhet ej äger göra säljaren ansvarig för fel (eller brist) i godset följer av att enligt köplagen i första hand skall lända till efterrättelse vad parterna uttryckligt eller tyst avtalat (1 §). Enligt lagens betraktelsesätt skall i dylika fall godset ej ens anses behäftat med fel, även om det objektivt sett (abstrakt fel) skulle vara än så underhaltigt; Almén s. 649. Som ett slags försäljning av gods i befintligt skick uppfattar för övrigt köplagen, därför att detta tänkes i regel motsvara partsviljan, försäljning av gods å auktion (48 §).

Att köparen då gods föryttrats i befintligt skick icke kan göra felansvar gällande mot säljaren är dock ingen undantagslös regel.

Har säljaren förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder, står ifrågavarande klausul ej i vägen för en talan mot säljaren, jfr nämnda 48 § samt *NJA 1964 s. 239*. I detta rättsfall förklarade HD – sedan man ej funnit klausulen neutraliserad av säljarens uppgifter; se ovan under 3 – att "det är icke visat att säljaren svikligen förlett köparen till köpet eller haft sådan vetskap[2] om den verkliga körsträckan att bestämmelsen i avtalet om försäljning i befintligt skick ej skulle vara gällande gentemot köparen".

Ett annat undantag hänför sig till det fallet, att godset – såsom det uttryckes i 48 § – ej motsvarar den beteckning, varunder det utbjudits. Ett exempel härpå utgör *NJA 1949 s. 750*, som avsåg köp av en begagnad bil (av märket Hudson) i befintligt skick. Det visade sig att ej blott motorn utan även bilen i övrigt var hopsatt av delar från olika begagnade eller skadade bilar av skilda märken eller modeller. Enligt HD hade köparen – oaktat att bilen sålts i befintligt skick – "med hänsyn till det sätt varpå säljaren betecknat densamma saknat anledning räkna med att den i övrigt varit hopfogad på sätt skett". Köpet fick därför hävas.[3] Två JustR

[1] Att kvittning kan ske, om köparen har rätt till prisavdrag eller skadestånd, är en sak för sig; se Almén s. 149, 227 och 665. Med stöd av skadeståndsbefogenheten kan köparen låta en utomstående reparera godset och genom kvittning avräkna kostnaden härför vid säljarens krav på köpeskillingen.

[2] Ang. detta uttryck se Rodhe, SvJT 1968 s. 204.

[3] Från den erlagda köpeskillingen fick köparen vidkännas avdrag för värdeminskning med hänvisning till att han i viss utsträckning använt bilen.

var skiljaktliga rörande motiveringen. De inskränkte verkan av klausulen genom att antaga, att parterna ej avsett eller tänkt sig att klausulen skulle ha tillämpning på ifrågavarande förutsättningsfel; Karlgren, Avtalsrättsliga spörsmål s. 129.[1]

Ytterligare ett undantag, som har beröring med det föregående undantaget, avser det fallet att säljaren lämnar vissa positiva *uppgifter* om godset, vilka dock ej har samma valör som ordet "beteckna", ett ord som enligt Almén (s. 655) motsvarar detsamma som "tillförsäkra". Man brukar peka på att säljaren i båda dessa situationer gör sig skyldig till en motsägelse genom att, å ena sidan, tillförsäkra eller – utan att uttrycka sig så bestämt – uppgiva något positivt om godset och, å andra sidan, avsäga sig allt ansvar för vad han sagt. Innebörden av att klausulen i sådant fall ändå tillerkändes giltighet bleve ju att säljaren kan lämna sina uppgifter på köparens risk. Exempel härpå bjuder *NJA 1955 s. 75* och *NJA 1964 s. 239*, vilka båda refererats i detta hänseende ovan under 3. Ett annat utgör *NJA 1971 s. 51*, som avsåg köp av en i väsentlig utsträckning rostskadad bil. HD konstaterade, att bilen ej var i trafikdugligt skick.[2] "Med hänsyn härtill *och* (kurs. här) till vad hovrätten funnit utrett angående (säljarens) uttalanden rörande bilens beskaffenhet har hovrätten funnit att bilen, oaktat den sålts i befintligt skick, får anses ha varit i väsentligt sämre skick än (köparen) haft fog att förutsätta. Anledning saknas att frångå den bedömning vartill hovrätten sålunda kommit."

Vidare kan det ibland framgå av omständigheterna att parterna ej gärna kan anses ha åsyftat att genom en klausul av angivet slag befria säljaren från *allt* ansvar för köpeobjektet. Här må hänvisas till den härovan omnämnda reservationen i *NJA 1949 s. 750.*[3] I anslutning härtill må framhållas att klausulen "i befintligt skick" ej in dubio anses omfatta s. k. rättsliga fel (t. ex. att säljaren ej äger godset) och rådighetsfel (t. ex. att godset ej får brukas på grund av författning, såsom är fallet med ej S-märkt elektrisk utrustning)[4] och ej heller godsets skadebringande egenskaper.[5]

6 Undersökningsplikt, reklamation och preskription

Även om en säljare begått kontraktbrott – genom att t. ex. ha levererat för sent eller ej alls eller genom att avlämna felaktigt gods – kan köparen likväl, av hänsyn till den andra partens intressen, vara hindrad från att göra påföljder, helt eller delvis, gällande.

En sådan omständighet som kan betaga köparen hans befogenheter är, att han ej undersökt godset *före* köpet efter vad som angives i 47 § köplagen. Bestämmelsen innebär närmare bestämt, att köparen går miste om rätten att åberopa fel, som han bort märka vid en faktiskt företagen undersökning av godset före köpet. Om köparen anmodats[6] att undersöka godset men avstått därifrån utan giltig ursäkt, går han likaledes miste om rätten att åberopa fel som han bort märka vid undersökningen. Då med "godset" avses själva köpeobjektet följer härav att bestämmelsen – till den del den nu beskrivits – får sin största betydelse vid köp av speciesgods, såsom begagnat gods. Bestämmelsen gäller emellertid också för den situationen att köparen satts i tillfälle – här är ej krav på anmaning uppställt – att före köpet undersöka prov av godset.

Vad köparen riskerar enligt paragrafen är alltså att han förlorar rätten att åberopa fel som han "bort märka".[7] Vad köparen "bort

[1] Ang. denna ståndpunkt se längre fram.
[2] Jfr motsvarande av Motorbranschens Riksförbund rekommenderade standardklausul vid försäljning av begagnade bilar (se bilaga 3).
[3] Jfr motsvarande spörsmål i anglo-amerikansk rätt ("a fundamental breach of contract").
[4] Jfr 4 kap. 16–18 §§ jordabalken.
[5] Ang. det sistnämnda, se Karlgren, Produktansvaret s. 15 och 145.
[6] En annan sak är att kravet på säljarens initiativ synes uppmjukat genom att "anmodan" ej alltid behöver vara uttrycklig; Karlgren, Avtalsrättsliga spörsmål s. 135 not 79.
[7] Jfr samma uttryckssätt i reklamationsregeln i 52 § köplagen, anmärkt längre fram.

märka" blir beroende av *måttet* på den noggrannhet som köparen anses skyldig att underkasta sig. Frågan är i denna del gemensam för 47 § – undersökning före köpet – och 52 §, som avser reklamation efter avslutat köp; jfr Almén s. 644 och 711. I *NJA 1910 s. 543* gjorde köparen, som köpt blandfrö (cirka 3 500 kg) efter prov, gällande, att fröet visserligen överensstämde med provet men däremot ej hade de egenskaper som utfästs. Köparen hade undersökt provet men ej märkt felet däri, enligt egen uppfattning beroende på att han i allmänhet ej handlade med och således ej hade någon erfarenhet av fröer. Domstolarna ansåg, att den omständigheten att säljaren vid förhandlingen om frököpet uppgivit blandningen vara av annan beskaffenhet än en sedermera företagen analys utvisat icke kunde fritaga köparen från betalningsskyldighet. Som skäl angavs att köparen satts i tillfälle att före köpslutet undersöka prov av varan och bort kunna märka det åberopade felet. Två JustR var emellertid skiljaktiga. Den ene ansåg, att felet icke kunde upptäckas utom efter en mera ingående undersökning och att det ej borde ligga köparen till förfång att han avstått från sådan. Enligt den andre var felet ej av den beskaffenhet att köparen bort märka detsamma vid undersökning av provet. I *NJA 1944 s. 49* hade en köpare köpt ett parti kostymtyg i 17 stycken enligt företedda prover; den sammanlagda längden utgjorde omkring 1 090 meter. Sedermera visade det sig att tyget var behäftat med fabrikationsfel. Köparens yrkande om hävning underkändes av domstolarna "enär det får anses att köparen varit skyldig att, då tygpartiet kommit köparen tillhanda, föranstalta åtminstone om sådan undersökning av detsamma som kunnat ske genom tygstyckenas utvecklande till någon del och att därefter genast giva säljaren meddelande om därvid anmärkta fel i varan, samt felen i varan bort vid sådan undersökning förmärkas". Hit hör också *NJA 1946 s. 691*, där en inköpsförening köpt cirka 3 000 kilo fisk (röding och sik), som visade sig vara skämd. Säljaren bestred krav på skadestånd bl. a. på den grund att föreningen åsidosatt sin undersökningsplikt och i följd därav ej reklamerat i behörig tid. Föreningen tillbakavisade detta. Fiskpartiet hade varit förpackat i 107 fjärdingar och tunnor och man hade undersökt fem kärl av vardera fisksorten. HD fann, att det ålegat föreningen att omedelbart efter leveransens mottagande undersöka fisken i avsevärt större omfattning än som skett ävensom att genast giva säljaren meddelande om därvid iakttaget fel i varan. Det bör framhållas att icke något av köpen varit av den art att den föreslagna lagen om konsumentköp skulle ha varit tillämplig. Det må slutligen till frågan om vad köparen "bort märka" anmärkas, att omfattningen av köparens undersökningsplikt har samband med – utgör den andra sidan av – det allmänna spörsmålet (jfr ovan under 3) om den skyldighet som säljaren kan ha att *upplysa* om godsets beskaffenhet.

Som nyss framhållits kan köparen utan påföljd underlåta att över huvud taget undersöka godset, om han har "giltig ursäkt" härför. Detta belyses av rättsfallet *NJA 1918 s. 280*, som gällde köp av några gamla kolpråmar vilka var behäftade med grova fel. Med anledning av att säljaren åberopade 47 § uttalade HD, att en av köparen vid förhandlingarna om köpet ifrågasatt närmare undersökning av prämarna avböjts från säljarens sida under sådana förhållanden att köparen haft grundad anledning att anse en dylik undersökning överflödig. I *NJA 1923 s. 244* hade köparen ostridigt köpt en begagnad ångmaskin med två cylindrar (lokomobil) men erhållit en maskin med endast en cylinder. Köparen hade avböjt att efterkomma säljarens anmaning att undersöka godset före köpets avslutande, enligt egen utsago därför att han litat på säljarens uppgifter och även ansett sig kunna inbespara utgifterna för en dyrbar resa till säljaren. HD fann, att avvikelsen från köpeavtalet icke var att "hänföra till fel av sådan beskaffenhet att köparens underlåtenhet att i enlighet med säljarens anmaning verkställa undersökning av lokomobilen fritagit säljaren från skyldighet att svara för att lokomobilen i detta

hänseende icke var i överensstämmelse med avtalet." HovR synes däremot ha ansett säljaren berättigad att genom sin anmaning om undersökning neutralisera de juridiska verkningarna av de utav honom lämnade uppgifterna. I dessa fall förelåg en tydlig motsägelse mellan, å ena sidan, säljarens anmodan till köparen att undersöka, och å andra sidan, hans uppträdande eller uppgifter. Jfr härmed överensstämmande det fall, då säljaren i stället för att rikta anmodan till köparen att undersöka godset säljer det i befintligt skick; se ovan under 5. I det ovan refererade rättsfallet *NJA 1910 s. 543* blev dock utgången den motsatta. Att en undersökning ej neutraliserar säljarens ansvar för sina uppgifter framgår också av *NJA 1961 s. 330*, som gällde överlåtelse av en affärsrörelse. Ett av säljaren företetett tillstånd av länsstyrelsen att hålla affären öppen utöver vanlig butikstid för försäljning av frukt och konfektyr var i själva verket villkorat av att kaffeservering ej ägde rum samtidigt. Köparen, som – liksom säljaren – utgått från att sådant hinder ej förelåg, hävde köpet under påstående om fel i godset.[1] Säljaren invände att köparen förlorat sin talerätt enligt 47 § genom att denne under förhandlingarna fått del av tillståndet i fråga. HD underkände dock invändningen med hänsyn till av säljaren lämnade uppgifter om "godsets beskaffenhet".

En undersökning från köparens sida behöver ej heller alltid avse *alla* egenskaper hos godset. I rättsfallet *NJA 1955 s. 75* åberopade säljaren av en båtmotor, att köparen gått miste om befogenheten att åberopa "fel i godset" – bestående i att motorstyrkan varit lägre än vad säljaren uppgivit – bl. a.[2] på den grund att köparen besiktigat motorn före köpet. HD uttalade, att besiktningen skett i syfte att utröna motorns yttre mått och allmänna skick men ej dess styrka som angivits vid utbudet. En liknande fråga var uppe till bedömning i *NJA 1960 s. 446*, som gällde köp av tyg avsett för omklädsel av stolar i en biograf. Köpet hade föregåtts av att köparen tagit del av prov på tyget, som sedermera befanns sakna erforderlig slitstyrka och stabilitet. Köparen förklarade att granskningen av provet avsett tygets färg men ej något mera, bl. a. därför att köparen ej varit sakkunnig beträffande tyger. Hovrätten fann, att köparen saknat anledning att räkna med att säljaren erbjudit ett tyg som ej var lämpligt för omklädseln samt att köparen därför hade rätten att tala å felet i behåll. HD intog emellertid här motsatt ståndpunkt och ansåg, att förhållandena icke varit sådana att köparen haft anledning inskränka sin undersökning av provet till att avse endast tygets färg; jfr Almén s. 644.

En annan omständighet som kan inverka på köparens rätt att sedermera anmärka på godset är att han *godkänt* godset dvs. förklarat att detsamma mottagits i kontraktsenligt skick. Verkan av sådant godkännande är olika. Under vissa förhållanden kan köparen helt gå miste om sin rätt att tala å fel, t. ex. om han med vetskap om felet ändå betalt köpeskillingen utan att säljaren åtagit sig att bota felet; Almén s. 718. Ofta torde dock rättsverkan ej vara annan än den som enligt 47 § följer av att köparen företagit undersökning av godset, med de begränsningar i förlusten av reklamationsrätten som framgått ovan. Som exempel kan nämnas *NJA 1948 s. 526*, där köpare av en värmeanläggning till ångpanna – efter att ha företagit avprovning av denna på begäran av säljaren – godkänt anläggningen. Sedermera visade det sig att anläggningen saknade tillförsäkrade bränsle- och arbetsbesparande egenskaper. Mot köparens yrkande om hävning invände säljaren bl. a. att köparen förlorat rätt att tala däråå på grund av godkännandet. HD underkände invändningen. I linje härmed ligger *NJA 1957 s. 124*. Köpare av bil hade i avtalet förklarat, att bilen, som av honom undersökts och provkörts, mottagits i kontraktsenligt skick. Bilen visade sig genast behäftad med olika fel ävensom enligt köparen avvika från säljarens uppgifter att bilen var en demonstrationsvagn och att den icke körts längre än vad vägmätaren utvisade

[1] "Felet" synes tillhöra gruppen rådighetsfel.
[2] Rättsfallet är omnämnt även under 3 och 5 ovan.

eller 550 mil. Köparen yrkade därför hävning av köpet. Säljaren bestred med hänvisning till 47 § köplagen. HovR tog först ställning till förekomna fel i bilens yttre skick. Enligt hovrätten hade köparen förlorat rätten att tala å dessa, eftersom dessa bort upptäckas i samband med köparens undersökning och köparen vidare bekräftat att bilen undersökts, provkörts och mottagits i kontraktsenligt skick. Beträffande köparens övriga anmärkningar fann hovrätten, att säljaren genom att "beteckna bilen som demonstrationskörd får anses ha utfäst, att bilen, sedan den levererats från tillverkaren, icke varit i annan persons ägo och att den sträcka bilen vid köpetillfället verkligen körts överensstämde med vägmätarens ställning." Som bilen körts väsentligt mycket längre var köparen enligt hovrättens – i denna del ej fullföljda – dom berättigad att tala därå. Köparen ansågs berättigad till avdrag på köpeskillingen. Härmed överensstämmande är även *NJA 1937 s. 382,* där köpare efter besiktning godkänt en mottagen personbuss, oaktat chassit icke var av avtalad beskaffenhet. HD fann – i olikhet med underrätterna – att köparen saknat anledning att vid bussens mottagande närmare undersöka chassit i ifrågakomna avseende och att denne därför, trots sitt godkännande, bevarat sin rätt att anmärka på felet.

Köparens undersökningsplikt är emellertid ej begränsad till tiden *före* köpet. Han kan också vara skyldig att undersöka godset *efter* det han mottagit detsamma. Regler om sådan undersökning – som torde ha större praktisk betydelse för konsumentköpens del än den förut omnämnda – lämnas i 52 § (fel och brist i godset). Enligt denna är en privatköpare, som vill "tala å felet eller bristen"[1] skyldig att meddela säljaren detta (reklamera) "utan oskäligt uppehåll". Utgångspunkten för den tidsfrist, som anges med orden "utan oskäligt uppehåll", är då köparen "märkt eller bort märka" felet. Meddelandet till säljaren behöver ej innebära ett ställningstagande från köparens sida rörande hans slutliga anspråk (neutral reklamation). Önskar köparen häva köpet, måste han dock framföra detta inom angivna tid. Detta villkor kan dock ej gälla i det fall säljaren vidtagit åtgärder för att avhjälpa felet, jfr Ussing, Køb s. 145 och det ovan under 4 återgivna rättsfallet från Finland. Underlåtenhet att reklamera i rätt tid berövar dock ej köparen hans talerätt, om säljaren förfarit svikligt eller grovt culpöst (53 §). Enligt stadgad praxis kan säljaren också förlora rätten att åberopa för sen reklamation genom att inlåta sig i förhandlingar med köparen; *NJA 1934 s. 533* samt Almén s. 709 och Ussing, Køb s. 145.

Utgångspunkten för reklamationsfristen vid civila köp är tidpunkten då köparen "märkt eller bort märka" felet. Begreppet "bort märka" kan för köparen – liksom vad fallet är enligt 47 § – medföra en viss undersökningsplikt. Den praktiska frågan, hur omfattande denna undersökningsplikt är för en privatköpare, torde ej besvaras i rättspraxis. Jfr vad som anförts på motsvarande punkt beträffande 47 §. Om köparen emellertid upptäckt ett fel, är han skyldig att reklamera "utan oskäligt uppehåll". Hur lång frist som han därigenom har till sitt förfogande belyses av en dom nyligen. En bilköpare, som efter vunnen insikt om felet (rostskador m. m.) väntat åtminstone tre månader med att reklamera, ansågs i *NJA 1971 s. 51* ha reklamerat alltför sent.

Att en säljare lämnat *garanti*, t. ex. å 3 eller 6 månader, har gett upphov till frågan, om köparen måste reklamera inom denna tid. I *NJA 1956 s. 343* argumenterade säljaren, att hans garanti lydande å 3 månader inskränkte den i 54 § köplagen givna dispositiva preskriptionsregeln om ett år. Paragrafen innebär i sig att en köpare, som vill tala å fel eller brist – bortsett från några undantagsfall – alltid måste göra det inom ett år räknat från godsets mottagande, dvs. trots att han skulle ha varit berättigad att väcka talan senare med stöd av nyssnämnda 52 §. I målet i fråga förklarade domstolarna, att garantiklausulen ej utan vidare innebar en

[1] Skillnaden mellan "brist" och "partiellt dröjsmål" förbigås här.

sådan av säljaren påstådd förkortning av preskriptionstiden i 54 § köplagen och ogillade därför säljarens invändning. Ang. det fall att garantien avser en längre tidrymd än ett år hänvisas till vad som anförts under 4.

Fråga om preskriptionsregelns tillämplighet har från en mera speciell synpunkt varit föremål för bedömande i *NJA 1951 s. 271*. Ett bolag hade åtagit sig att dels leverera material till en monteringsklar lagringskällare dels medverka vid uppmonteringen därav. Efter tre år rasade källaren. HD uttalade, att 54 § var tillämplig endast beträffande materialet, varför köparen hade rätt att tala å monteringsdelen. Ett JustR ansåg däremot – på anförda skäl – att avtalet i dess helhet borde vara underkastat köplagens bestämmelser. Bestämmelsen har ej heller ansetts tillämplig vid krav från köpare på skadestånd för godsets skadebringande egenskaper; Almén s. 731 och Karlgren, Produktansvaret s. 161.

7 *Tillverkarens ansvar på grund av garanti m. m.*

Ett köp ingås mellan köparen och säljaren. Förhållandet dem emellan regleras av köplagen och av allmänna kontraktsrättsliga grundsatser i övrigt.[1] Till tillverkaren av godset – i det fall denne är en annan än säljaren, något som är vanligt i fråga om kapitalvaror – står den slutlige köparen däremot ej utan vidare i någon kontraktsrättslig relation. Icke desto mindre kan köparen stundom ha intresse av att kunna rikta ett rättsligt anspråk mot tillverkaren.

En anledning till att rikta ett sådant anspråk kan vara, att köparen tillfogats skada på grund av det från tillverkaren härrörande godset. Skadan kan vara inskränkt till köpeobjektet som sådant men kan också – vilket ofta är fallet – ha tagit sig uttryck i fysisk skada på annan sak än köpeobjektet eller på köparens person (s. k. skadebringande egenskaper; produktskada). Skadan kan slutligen helt allmänt ha tillfogat köparen förlust utan att sådant fall är för handen som nyss nämnts; man talar då om "ren förmögenhetsskada", dvs. ekonomisk skada utan samband med person- eller sakskada, t. ex. hinder eller brist i den skadades näring (1 kap. 2 § i förslaget till skadeståndslag).

Den rättsliga grunden för köparen i nu åsyftade fall är – i frånvaro av en särskild utfästelse från tillverkarens sida – främst den utomobligatoriska culparegeln.[2] Tillverkaren måste då ha gjort sig skyldig till oaktsamhet i något avseende. Oaktsamheten har oftast samband med framställandet av varan[3] och kan närmare bestämt avse antingen konstruktionen som sådan (konstruktionsfel), materialet (materialfel) eller själva tillverkningen (tillverkningsfel). Härtill kan dock komma att tillverkaren lämnat felaktiga eller ofullständiga instruktioner om den i och för sig perfekta varans användningssätt, s. k. instruktionsfel. För att belysa det anförda må här nämnas blott rättsfallen *NJA 1948 s. 173* och *NJA 1961 s. 94*. I det första rättsfallet ansågs en tillverkare av en hackelsemaskin skadeståndsskyldig gentemot arbetare för skada, som denne ådragit sig under sysselsättning vid maskinen till följd av fabrikationsfel och bristande skyddsanordning. I det senare fallet dömdes en tillverkare av soffa till skadestånd för skada som berott av att en fjäder ej varit fastsatt på ett betryggande sätt.[4]

En annan fråga avser skadans beskaffenhet. Har skadan avsett enbart själva köpeobjektet, torde köparen – enligt vad som

[1] I anglo-amerikansk rätt talar man om "the doctrine of privity".

[2] Culparegeln tar sikte främst på ekonomisk skada som tillfogats sak eller person, s. k. integritetskränkningar. För ansvarighet fordras bl. a. att vederbörande gjort sig skyldig till oaktsamhet, vållande, dvs. till ett mått av "skuld".

[3] Spörsmålen, om arbetsgivaren svarar för *alla* arbetstagare och för självständiga medhjälpare, förbigås här; jfr Karlgren, Produktansvaret s. 75–77.

[4] Inom doktrinen har nyligen framförts den uppfattningen att tillverkaren beträffande produktskada under vissa betingelser borde stå ett strängare ansvar än det som följer av culparegeln, en ansvarsskärpning som också borde gälla säljaren i motsvarande fall, alltså vid skada på grund av godsets skadebringande egenskaper. Här må hänvisas till Produktansvaret.

uttalats av Karlgren i Produktansvaret s. 186 – ej utifrån någon allmän rättsregel ha rätt att "hoppa över" säljaren och i stället vända sig mot tillverkaren; något rättsfall där frågan prövats torde ej förefinnas. En motsatt uppfattning skulle innebära att tillverkaren helt allmänt blev ett slags borgensman för säljaren. Visserligen har köparen även här tillfogats en skada av fysiskt slag – något som enligt den utomobligatoriska culparegeln torde innebära att köparen är att anse som omedelbart skadelidande och alltså berättigad till skadestånd enligt samma regel (Hellner i SvJT 1969 s. 332 och Karlgren, Skadeståndsrätt, 1968, s. 243) – men tillverkaren torde som nämnts likväl ej utan vidare vara skadeståndsskyldig. Ett visst stöd härför skulle möjligen kunna hämtas från reglerna om hemulsskyldighet, där köparen vid ett i ett tidigare led uppkommet rättsligt fel har att vända sig till sin säljare, vilken i sin tur har att gå på sin fångesman etc. Mera vansklig torde frågan om tillverkarens ansvar för köpeobjektet vara i det fallet att skadan samtidigt drabbat såväl detta objekt som annan köparen tillhörig egendom; Produktansvaret s. 186. I den mån skadan åter varit hänförlig till annan egendom än köpeobjektet eller till köparens person, anses tillverkaren däremot klart ansvarig för skadan, förutsatt att betingelserna enligt culparegeln i övrigt är uppfyllda. Via sådan skada som senast nämnts kan köparen göra anspråk även på ersättning för förmögenhetsskada.

I detta avsnitt begränsas framställningen till det som nu anförts, eftersom ämnet till stor del berör frågan om ansvar för skadebringande egenskaper och detta ämne faller utanför förevarande betänkande.

En ytterligare anledning för köparen att rikta ett anspråk mot tillverkaren kan vara, att denne avgivit en garanti rörande godset. Garantin avser då vanligen ett åtagande att avhjälpa fel i godset; jfr ovan under 4. Köparens anspråk kan gå ut på att tillverkaren skall antingen fullgöra detta sitt åtagande eller tillhandahålla en ny felfri vara eller erlägga skadestånd; det senare på grund av oförmåga att avhjälpa felet i fråga.

Ett åtagande från tillverkaren beträffande godset – vanligen bestående i att avhjälpa fel[1] – ådrager honom det kontraktsrättsliga ansvar som följer av åtagandets eget innehåll. Detsamma torde gälla även beträffande vad garantien kan innehålla om krav på reklamation. En helt annan sak är, huruvida *köparen* i princip blir bunden av åtagandet utan att ha accepterat det. Frågan har stor praktisk betydelse, eftersom åtagandet, garantien, i avsevärd mån – t. ex. genom olika slag av friskrivningsklausuler – kan inskränka de befogenheter som står köparen till buds enligt den utomobligatoriska culparegeln. Att tillverkaren ensidigt – enbart genom avgivande av en utfästelse riktad till de slutliga köparna av godset – utan vidare skulle kunna blockera köparens befogenhet att åberopa culparegeln lär icke kunna antagas. I överensstämmelse härmed skulle köparen ha frihet mellan att göra bruk av garantien – varigenom ett ömsesidigt kontraktsförhållande uppkommer – och att avstå därifrån. Rättsläget torde dock här vara oklart. I det följande förutsättes att köparen gjort bruk av och sålunda accepterat garantien. I förbigående må påpekas att det i så fall ej är säkert, att köparen kan åberopa den utomobligatoriska culparegeln vid sidan av garantien. Svensk rätt synes nämligen helt allmänt ställa sig avvisande till sådan anspråkskonkurrens. Skulle nu tillverkaren ej infria sitt av köparen åberopade åtagande på ett omsorgsfullt sätt, medger culparegeln – denna gång av inomobligatorisk typ – köparen att kräva skadestånd.

Vilken betydelse har det därefter att tillverkaren i den av köparen åberopade garantien kan ha *friskrivit* sig från skadeståndsansvar? Friskrivningen avser ofta, att tillverkaren ej svarar för skada som är att tillskriva vårdslöshet från hans sida. På denna

[1] Jfr t. ex. ECE-formuläret nr 730 (utarbetat av Förenta Nationernas ekonomiska kommission för Europa) avseende "General conditions of sale for the import and export of durable consumer goods and of other engineering stock articles". Häri bestäms garantien – låt vara att den har säljaren till utfärdare – till att avse "to remedy any defect resulting from faulty design, materials or workmanship".

punkt kan argumenteras på följande sätt. Å ena sidan kan sägas, att garantien ej innebär för tillverkaren ett längre gående ansvar än han påtagit sig. Tyngdpunkten lägges då på själva det materiella avtalsinnehållet. Som en följd därav skulle tillverkaren ej kunna åläggas något juridiskt skadeståndsansvar; däremot skulle köparen kunna framställa krav på att tillverkaren fullgjorde sitt åtagande in natura. Å andra sidan kan sägas, att det ligger en motsägelse, ägnad att vilseleda medkontrahenten, i att förbinda sig till en viss prestation och samtidigt så gott som helt fritaga sig från påföljder för det fall att uppfyllandet uteblir. Det senaste sagda borde enligt denna argumentation tillmätas särskild vikt, då tillverkaren gjort sig skyldig till uppsåt eller grov vårdslöshet;[1] se Produktansvaret s. 146. Vilken ståndpunkt gällande rätt intar till frågan om verkan av friskrivningsklausuler i nämnda avseende torde ej framgå med säkerhet.

8 *Löpande papper och kreditköp*

Den som för förvärv av lös egendom är i behov av kredit kan bl. a. erhålla sådan i den formen att han köper egendomen på avbetalning, dvs. med rätt att erlägga köpeskillingen i särskilda poster efter det köpeobjektet, till vilket säljaren tills vidare förbehåller sig äganderätt, kommit i hans besittning. Jfr lagen om avbetalningsköp. Den ifrågavarande krediten lämnas alltså enligt avtalets innehåll av säljaren. Emellertid är numera vanligt, att säljaren icke själv ensam står för krediten utan för ändamålet anlitar en bank eller annat finansieringsinstitut. Han överlåter eller pantsätter då till detta sin fordran hos köparen. Vanligen uppträder då finansieringsinstitutet i förhållande till köparen såsom berättigat att uppbära köpeskillingen.

Även utan att avbetalningsköp förekommer kan vid köp av lös egendom ett finansieringsinstitut lämna köpeskillingskredit. En form härför är s. k. låneköp. Utmärkande härför är att säljaren ombesörjer eller eljest på ett avgörande sätt medverkar till att köparen från finansieringsinstitutet får ett lån motsvarande det i det aktuella avtalet betingade köpeskillingsbeloppet. Lånebeloppet utbetalas då direkt till säljaren, som därmed får sin köpeskillingsfordran omedelbart infriad, varefter köparen amorteringsvis, i särskilda poster, betalar sin låneskuld till finansieringsinstitutet. Formellt föreligger således ett självständigt låneavtal, men som framgår av det anförda är låneavtalet nära förknippat med visst köp och krediten för köpeskillingen enligt detta.

Nu antydda nya former för tillgodoseende av köparens kreditbehov – det finns ytterligare sådana ("kreditkort" m. m.) som här icke skall beröras – har givit anledning till vissa icke så lättbedömda rättsspörsmål. Frågan har avsett i vad mån köparen äger även gentemot finansieringsinstitutet försvara sig med sådana *invändningar*, som han på grund av det köprättsliga mellanhavandet kunnat framställa mot säljaren. Han gör t. ex. gällande att den köpta egendomen är behäftad med fel, eller han hävdar att de särskilda förmåner som tillförsäkrats honom genom de tvingande reglerna i lagen om avbetalningsköp bör komma honom till del även när krav riktas mot honom från finansieringsinstitutets sida. Svaret torde först och främst bero av på vilket sätt och i vilka juridiska former institutet framställer sina krav på betalning. Har finansieringsinstitutet till stöd för sina anspråk mot köparen åberopat det mellan denne och säljaren upprättade kontraktet om avbetalningsköp, kan institutet icke ha bättre rätt än den säljare, från vilken kontraktet förvärvats. Men det förekommer ej sällan, att säljaren för sin fordran på köpeskillingen (jämväl) mottagit av köparen utfärdade växlar eller

[1] Jfr det nyss nämnda ECE-formuläret: It is expressly agreed that the Purchaser shall have no claim in respect of personal injury or of damage to property not the subject matter of the contract – i denna del görs sålunda undantag för skada på grund av godsets skadebringande egenskaper – or of loss of profit unless it is shown from the circumstances of the case that the Vendor has been guilty of *gross* misconduct. Det mest kända formuläret – nr 188 – som har stått förebild för Mekanförbundets formulär, har för övrigt samma klausul.

andra papper, vilka enligt allmänna värdepappersregler är av den natur att en godtroende förvärvare av papperet är skyddat mot s. k. exstingibla invändningar av gäldenären. Till dessa räknas bl. a. invändningar grundade på att han ej erhållit behörigt vederlag för sin förbindelse (se 15 § skuldebrevslagen och framför allt 17 § växellagen). Frågan blir då, om köparen även vid krav med stöd av dylika papper kan falla tillbaka på vad som följer av avtalet med säljaren och bestämmelserna i lagen om avbetalningsköp. Till förmån för att köparen borde ha sådan rätt har ofta framförts uppfattningen att finansieringsinstitutet – som merendels är lierat med säljaren – icke bör på grund av växeln komma i ett bättre läge än om man enbart förvärvat det icke negotiabla avbetalningskontraktet.[1] Häremot har, å andra sidan, åberopats, förutom innebörden av växelrätten, att finansieringsinstitutet icke bör komma i ett sämre läge genom att det skaffat sig dubbla handlingar; inrättningen kunde ju, om det innebar juridiska nackdelar att övertaga kontraktet, helt enkelt avstå från den säkerhet som kontraktet erbjöd. Spörsmålet har tilldragit sig uppmärksamhet även i Sverige under senare tid. För doktrinens del må hänvisas till Hessler i Teori och praxis, Skrifter tillägnade Hjalmar Karlgren (1964) s. 169. Högsta domstolen har också haft att taga ställning till dessa spörsmål.

Bedömningen av bruket av såväl avbetalningskontrakt som växel var uppe i rättsfallet *NJA 1961 s. 552*. Ett piano hade här sålts enligt avbetalningskontrakt med ägareförbehåll. För den oguldna delen av köpeskillingen hade köparen accepterat en växel, som enligt kontraktet skulle omsättas i anslutning till avbetalningsplanen. Säljaren överlät kontrakt och växel till en kreditgivare. Sedan ett antal avbetalningar gjorts och växeln i samband därmed omsatts till lägre belopp, gick säljaren i konkurs. Någon leverans av pianot hade aldrig skett. Kreditgivaren yrkade i målet att utfå växelbeloppet. Underrätten utdömde beloppet. HovR ogillade däremot talan under hänvisning till att växeln var en omsättningsväxel, som tillhandahållits kreditgivaren i anslutning till överlåtelsen av kontraktet. Vid sådant förhållande borde kreditgivaren icke kunna komma i ett förmånligare läge genom att åberopa växeln än det som följt av kontraktet. HD ändrade emellertid hovrättens dom. Man uttalade, att den omständigheten att kreditgivaren förutom växeln även mottagit kontraktet – uppenbarligen för att erhålla säkerhet i detta – icke kunde medföra rätt för köparen att mot kravet på grund av växeln framställa invändning om utebliven leverans. Två JustR var skiljaktiga och anslöt sig till hovrättens argumentation. Samma ståndpunkt som den majoriteten intog har senare kommit till uttryck i *NJA 1968 s. 351*. I detta mål diskonterade säljaren växlarna i bank och pantsatte samtidigt säljarrätten enligt kontraktet. Växlarna innebar en längre gående betalningsförpliktelse för köparen än vad köpekontraktet gjorde och lagen om avbetalningsköp tillät. Köparen bestred växelkravet (dröjsmålsränta) med hänvisning till kontraktet. Majoriteten inom domstolen biföll det på växeln grundade kravet.

Den *omvända* situationen – nämligen att köparen krävdes på grund av kontraktet – var föremål för bedömande i rättsfallet *NJA 1967 s. 306*. Köparen hade i samband med att han skrev under ett avbetalningskontrakt accepterat en blankoväxel utan angivande av dag för utställandet och av växelbelopp. Sedan kontraktet överlåtits, hade säljaren ifyllt växeln och diskonterat den i bank. Efter det att köparen inlöst växeln, blev han krävd på grund av kontraktet. Kravet ogillades av HD, som konstaterade att köparen, om säljaren krävt betalning enligt kontraktet, hade kunnat återfordra växeln. Om säljaren överlåtit växeln, hade köparen vid krav från säljaren kunnat vägra betalning under åberopande av den betalning han kunde komma att nödgas erlägga – eller till äventyrs redan erlagt – på grund av växeln. Jämlikt grunderna för 27 § lagen om skuldebrev skulle förvärvaren av kontraktet icke

[1] Jfr dock klausul däri som kan förläna kontraktet en viss negotiabilitet ("cut-off clause" eller "waiver of defence clause", se bilaga 4).

komma i ett bättre läge än företrädaren. Köparen hade därför i målet rätt att mot förvärvaren av kontraktet åberopa, att han inlöst växeln med belopp som översteg hans återstående skuld enligt kontraktet.

Bilaga 2

Utdrag av protokoll, fört vid plenarsammanträde med Allmänna reklamationsnämnden fredagen den 7 maj 1971 kl. 09.30 i Kata-salen, ABF-huset, Sveavägen 41, Stockholm.

Närvarande:

Generaldirektör	Yngve Samuelsson,	ordförande
Hovrättsrådet	Hans Bergqvist,	vice ordförande
Rådmannen	Allan Ekström,	vice ordförande
Hovrättsrådet	Nils Mangård,	vice ordförande
Ingenjör	Gerald Ahlström,	Kungl. Automobilklubben
Advokat	Hans Bagner,	Föreningen Researrangörernas Samarbetsorganisation
Avdelningsdirektör	Christer Bergman,	Statens konsumentråd
Direktör	Arvid Brandberg,	Sveriges Grossistförbund
Direktör	Percy Bratt,	Sveriges Hantverks- och Industriorganisation
Byråsekreterare	Åke Bylund,	Statens konsumentråd
f. Riksdagsledam.	Brita Elmén,	Statens konsumentråd
Civilekonom	Stina Engström,	Statens konsumentråd
Direktör	Ingemar Esséen,	Sveriges Hantverks- och Industriorganisation
Direktör	Jonas Gawell,	Sveriges Bilindustri- och Bilgrossistförening
Informationschef	Stig Gryzelius,	Sveriges Köpmannaförbund
Inspektör	Bernt Gustafsson,	Motorbranschens Riksförbund
Ombudsman	Nils Hallgren,	Landsorganisationen
Amanuens	Ea Hamilton,	Allmänna reklamationsnämnden
Direktör	Jerk Harling,	Sveriges Grossistförbund
Fru	Margit Harvard,	Husmodersförbundet Hem & Samhälle

Byrådirektör	Göran Hedelius,	Föredragande vid Allmänna reklamationsnämnden
Ingenjör	Thore Hedin,	Motorförarnas Helnykterhetsförbund
Ingenjör	Greger Henriksson	Motorbranschens Riksförbund
Direktör	Ernst Olaf Holm,	Motorbranschens Riksförbund
Amanuens	Nina Holmström,	Allmänna reklamationsnämnden
Assistent	Maj Karsberg,	Allmänna reklamationsnämnden
Ombudsman	Carl-Erik Kjerstensson,	Tjänstemännens Centralorganisation
Laborator	Marianne Kärrholm,	Statens konsumentråd
Assistent	Gerda Ljungstedt,	Allmänna reklamationsnämnden
Direktör	Birger Loman,	Svenska Resebyråföreningen
Byrådirektör	Leif Lundvall,	Statens konsumentråd
Forskningssekr.	Björn Magnusson,	Statens konsumentråd
Direktör	Sven Stalin,	Kooperativa Förbundet
Assistent	Göran Stjärnvik,	Allmänna reklamationsnämnden
1 byråsekreterare	Berit Ström-Htun,	Statens konsumentråd
Sekreterare	Margareta Torstensson,	Sveriges Akademikers Centralorganisation
Förbundssekreterare	Lennart Vallstrand,	Landsorganisationen
Assistent	Ulla-Lene Österholm,	Allmänna reklamationsnämnden

samt undertecknad chef för nämndens kansli, Nils Döös, vid protokollet.

---

§ 8

Tillgodokvitton

Ordföranden redogjorde för en framställning från Göteborgs köpmannaförbund och klargjorde i samband därmed nämndens praxis beträffande tillgodokvitton. Följande praxis har utbildat sig.

Om köparen förklarats berättigad att häva köpet på grund av säljarens kontraktsbrott, hade han en på köplagen grundad rätt att återfå köpeskillingen. I dylikt fall borde alltså kontant återbetalning ske, förutsatt dock att köparen som regel kunde återställa godset i väsentligen oförändrat skick (57 och 58 §§ köplagen). Detsamma skulle, i motsvarande mån, gälla om köparen tillerkänts rätt till avdrag å köpeskillingen. Om kontraktsbrott däremot ej förelåg, t. ex. om köparen ångrade sig, emedan varan "ej passade", var köparen – därest säljaren gick med på att köpet skulle gå åter – hänvisad till säljarens avgörande om denne ville ge köparen återbetalning i form av kontanter eller tillgodokvitto.

Det beslöts att praxis skulle förbli oförändrad.

§ 9

Äger köpare (beställare) rätt att på egen hand låta avhjälpa fel i varan?

Ordföranden omtalade att motoravdelningen berördes mest av denna fråga och uppdrog åt Stjärnvik att redogöra för Ursula Wallbergs reservation i ärende M 77/1970.

Det framkom vid den därpå följande diskussionen bl. a. att besvärliga avgränsningar kunde bli följden om man frångick den inom nämnden accepterade huvudprincipen, enligt vilken köparen (beställaren) i första

hand borde bereda säljaren (uppdragstagaren) tillfälle att avhjälpa uppkommet fel. Det anfördes att principen dock ej borde vara utan undantag. Ett undantag borde vara att det skulle vara förenat med väsentlig olägenhet för köparen (beställaren) att ta kontakt med säljaren (uppdragstagaren), såsom då köparen befann sig på avlägsen ort från säljaren. Ett annat fall var att köparen (beställaren) ej hade skälig anledning att misstänka att det nya felet ägde samband med den tidigare reparationen.

Ordföranden sammanfattade diskussionen så, att den säljare resp. verkstad, som utfört den tidigare reparationen, regelmässigt borde kontaktas, men att undantagsfall kunde tänkas, och att dessa fall måste bedömas med hänsynstagande till geografiska och tidsmässiga omständigheter och till de ekonomiska konsekvenserna för konsumenten i de enskilda fallen.

Det beslöts som princip för nämnden att konsumenten för att bevara sin rätt till talan i första hand måste vända sig till den som utfört en reparation resp. sålt en vara. Undantag skulle medges endast om särskilda skäl talade därför. – Dessa regler skulle gälla för nämndens samtliga avdelningar. (M 77/1970, M 215/1970 och M 267/1970).

§ 10

Principerna för ersättningens bestämmande vid återgång av köp

Ordföranden redogjorde för praxis, enligt vilken köparen skulle vidkännas viss kostnad för den nytta eller fördel han haft av varan under tiden efter köpet. Det förelåg olika metoder att uppskatta denna kostnad på de olika avdelningarna. Så utgick t. ex. motoravdelningen från hur många mil som körts efter köpet och på textilavdelningen blev antalet säsonger och en modevaras aktualitet avgörande. Kvaliteten på reklamationsobjektet måste också ställas i relation till tiden för användandet. – Det upplystes att inom pälsbranschen medgavs normalt ett avdrag på 10 % av köpeskillingen per säsong.

Det beslöts att varje avdelning borde utbilda de normer som skulle gälla i detta hänseende. – Eventuellt skulle dessa normer senare komma att sammanställas.

§ 11

Vem svarar för fel eller brist i godset – fabrikanten eller återförsäljaren?

Bergqvist informerade om sakförhållandena i bilärende M 290/1970, vilket hänskjutits till plenum. Frågan gällde, huruvida nämnden borde bereda generalagenten tillfälle att yttra sig trots att ärendet ej rörde någon garanti från dennes sida utan i stället angick bristande upplysningar från säljarens sida.

Ordföranden förklarade, att man borde skilja mellan olika situationer. I normalfallet var säljaren köparens motpart, något som dock ej borde hindra nämnden från att begära upplysningar från tillverkaren (generalagenten), om utredningen därigenom skulle främjas. Hade köparen erhållit en *garanti*, var att skilja mellan det fallet, att garantin utfärdats av säljaren, och det fallet att garantin utfärdats av tillverkaren. Var säljaren utfärdare, var han självfallet motpart. Var tillverkaren åter utfärdare och önskade köparen att gentemot denne åberopa fullgörande av garantins innehåll, var tillverkaren rätt motpart. Men köparen kunde också tänkas göra gällande garantin gentemot säljaren, t. ex. på den grund att tillverkaren ej velat eller kunnat infria åtagandet enligt garantin. Köparens talan kunde då gå ut på att få felet avhjälpt genom säljarens försorg eller, i sista hand, att få köpet hävt. I denna situation var säljaren motpart. Detsamma var händelsen, om köparen avstod från att åberopa garantin och i stället grundade sin talan på köplagen.

Det beslöts efter diskussion att de av ordföranden angivna riktlinjerna borde vara vägledande för nämnden.

---

§ 13

Tolkningen av klausulen "i befintligt skick"

Ordföranden framhöll, att klausulen i fråga – som förekom bl. a. vid handeln med begagnade bilar – ej innebar, att köparen alltid kom att stå risken för väsentliga fel. Enligt gällande rätt ansågs klausulen icke hindra köparen från att göra gällande felpåföljder, om

a) säljaren förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder
b) säljaren lämnat särskilda uppgifter om godset, t. ex. om den vägsträcka ett fordon tillryggalagt, utan att senare tydligt ge till känna att han ej avsåg att ansvara för dem (NJA 1955 s. 75 och 1964 s. 239)
c) parterna ej kunde antagas ha åsyftat att klausulen skulle ha verkan beträffande ett aktuellt fel, något som kunde vara fallet om godset var behäftat med ett allvarligt fel som inverkade på godsets själva funktionsduglighet (jfr den definition av klausulen som givits av Motorbranschens Riksförbund).

Det konstaterades att nämndens praxis nära anslöt till gällande rätt, sådan ordföranden beskrivit den. (M 80/1970, M 238/1970 och M 281/1970).

§ 14

Otillbörligt avtalsvillkor

I anslutning till uppkomna frågor om tillbörligheten av ett oorganiserat reseföretags regler om skyldighet för resenär att erlägga betalning vid annullation av sällskapsresa konstaterades, att tillkomsten av lagstiftningen om otillbörliga avtalsvillkor ej hindrade nämnden från att i det enskilda fallet fritt pröva hithörande frågor.

Det framhölls från olika håll att den omständigheten, att ett oorganiserat företag i något hänseende hade strängare villkor än den organiserade branschen, inte automatiskt medförde att villkoret var att betrakta såsom otillbörligt. Fråga därom borde bedömas med beaktande av samtliga avtalsvillkor.

§ 15

Följdskador m. m.

Det konstaterades att nämndens avdelningar syntes ha en något olika praxis beträffande följdskador och man ansåg det önskvärt med ett enhetligt ståndpunktstagande i detta hänseende. Efter diskussion beslöts att nämnden liksom hittills borde vara restriktiv i fråga om att pröva rätten till skadestånd vid följdskador, däri inbegripet skador till följd av en varas skadebringande egenskaper. Med beaktande av omständigheterna torde dock ersättning kunna rekommenderas i följande fall:

1. När fråga är om lätt verifierbara direkta utgifter, som anmälaren ådragit sig genom säljarens kontraktsbrott. Exempel härpå är kostnader för taxi och andra färdmedel, telefon- och hotellkostnader m. m. Ombudskostnader räknas emellertid ej hit.
2. När fråga är om sakskador, som till sin natur har ett omedelbart eller närliggande samband med felet och uppgår till ett i förhållande till köpeskillingen måttligt belopp. Som hithörande fall kan exempelvis räknas, att en inköpt vara vid tvättning färgar av sig på andra varor eller att fel i ett tyg föranleder att kostnaden för sylön och sytillbehör blivit onyttig (jfr T 58/1971).

Yrkande om ersättning för personskada, för allmän förmögenhetsskada och för ideell skada (typen "förstörd semester") bör ej tas upp till prövning.

Som ovan Justeras
Nils Döös Yngve Samuelsson

Bilaga 3 Undersökning av vissa villkor i standardformulär[1]

1 *Inledning*

Under år 1968 samlade köplagsutredningen in ett stort antal olika formulär till kontrakt och garantier som ett led i arbetet med den pågående översynen av köplagen. Formulärsamlingen täckte de flesta av handelns olika branscher. En ytterligare insamling omfattande ca 90 formulär, som avsåg kontrakt, garantier och ordersedlar för hemförsäljning, gjordes år 1969 av statens pris- och kartellnämnd. Nämnden begärde vidare under juli och augusti 1970 in de formulär som användes av ett fyrtiotal leverantörer och drygt 140 detaljister i Göteborg, Karlstad, Linköping, Malmö, Vänersborg och Växjö vid försäljning till konsumenter av bilar, fritidsbåtar, radio och TV-artiklar samt elektriska hushållsapparater. Detta material har därefter, framför allt beträffande formulär utarbetade av branschorganisationer, genom utredningens försorg kompletterats med vissa nyare formulär. Full aktualitet har inte kunnat åstadkommas, eftersom en förnyelse av formulären sker fortlöpande.

Vid genomgången av formulären har intresset främst inriktats på sådana som används vid köp av typiska konsumentkapitalvaror, såsom bilar, båtar, böcker, el- och hushållsmaskiner, klockor, möbler, radio- och TV-apparater samt sportartiklar. Det har dock inte varit avsikten att uppnå statistisk representativitet beträffande den geografiska täckningen samt varukategorier och försäljningsställen. Det har vidare lagts större vikt vid att beskriva vad som normalt förekommer än att anföra exempel på formulär som är oförmånliga för konsumenten men har mindre utbredning. Materialet torde dock ge en allmän bild av förekomsten av och innehållet i de formulärrättsliga villkor som f. n. tillämpas inom marknaden för varaktiga konsumtionsvaror.

Vid den följande exemplifierande genomgången, vilken syftar till att belysa frågor som är av särskild betydelse för konsumentskyddslagstiftningen, har materialet av framställningstekniska skäl delats upp i två huvudgrupper av formulär, nämligen dels kontrakt (2), dels garantier (3). Till vardera avsnittet har fogats ett antal formulär, vilka tryckts av i sin helhet.

2 *Formulär till kontrakt*

2.1 Förhållandena inom vissa viktigare konsumentkapitalvarubranscher

Bilar

Inom branschen förekommer en mängd olika typer av formulär för beställning och köpav-

[1] Vid redogörelsens upprättande har medverkat förste amanuensen Rolf Höök.

tal. Ofta används av Motorbranschens Riksförbund senast år 1969 omarbetade anbuds- och leveransbestämmelser för personbilar. Samma organisations "Köpeavtalsbestämmelser Personbilar", i vilka nyssnämnda leveransbestämmelser ingår, återges i bilaga 3.1. Det förekommer också särskilt vid avbetalningsköp andra mer speciella formulär, se t. ex. det inom Saab-Scania-gruppen använda köpekontraktet avseende person- och transportbilar (bilaga 3.2).

Fritidsbåtar

Utöver det formulär till köpavtal som år 1972 godkänts av Finansieringsföretagens Förening, Sveriges Köpmannaförbund och Svenska Båtindustriföreningen –SWEBOAT (bilaga 3.3) finns inom båtbranschen en mängd andra kontrakt som utarbetats av olika tillverkare eller säljare. I allmänhet avviker dessa inte i någon större utsträckning från nyssnämnda branschorganisationskontrakt.

Radio och TV

Inom denna bransch dominerar sådana köpekontrakt som utarbetats och godkänts av en eller flera branschorganisationer, såsom Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges Radioleverantörer, Sveriges Radiohandlares Riksförbund eller Finansieringsföretagens Förening (Föreningen för Konsumtionskreditinstitut i Sverige). Formulär till ordersedlar förekommer även. Formulären till köpekontrakt överensstämmer i det närmaste helt med varandra och med det i bilaga 3.3 återgivna kontraktet för köp av fritidsbåtar. Många radiohandlare har emellertid egna kontraktsformulär, som i viss utsträckning avviker från branschorganisationernas. En klausul som förekommer relativt ofta i dessa är att köparen inte äger rätt att kvitta motfordran hos säljaren genom reducering av avbetalningarna.

Hushållsapparater

Förhållandena är likartade med dem som råder inom radio- och TV-branschen. Formulär som är godkända av Sveriges Köpmannaförbund eller Finansieringsföretagens Förening (Föreningen för Konsumtionskreditinstitut i Sverige) förekommer sålunda vid sidan av formulär som utarbetats av enskilda tillverkare eller säljare. Innehållet i branschorganisationernas formulär ansluter sig i huvudsak till dem som förekommer inom fritidsbåts- samt radio- och TV-branscherna. Ett exempel på formulär som något skiljer sig härifrån lämnas i bilaga 3.4.

Möbler

Sveriges Möbelhandlares Riksförbund har utarbetat ett branschkontrakt som i allt väsentligt ansluter sig till det förutnämnda branschkontraktet för köp av fritidsbåtar. Liksom inom övriga branscher förekommer det självfallet även inom möbelbranschen att vissa säljare har egna kontraktsformulär eller har särskilda klausuler intagna i sina ordersedlar eller kvittensblanketter.

I vissa fall återfinns försäljningsvillkor i säljarens reklamkatalog. Så är exempelvis förhållandet beträffande Möbel-Ikeas katalog vari vissa försäljningsvillkor finns angivna. Enligt dessa åtar sig Ikea bl. a. att teckna försäkring för transporten av möblerna, varvid det samtidigt anges att all skadereglering avseende transportskador skall ske direkt mellan försäkringsgivaren och köparen. Vidare tillförsäkras köparen full returrätt under 12 dagar beträffande alla varor som inte är specialtillverkade.

2.2 Den formulärrättsliga regleringen av vissa för konsumenten väsentliga frågor

Leveranstidpunkten

De flesta kontrakt saknar bestämmelse om bestämd tidpunkt för leveransen.

I det av Motorbranschens Riksförbund utarbetade formuläret (bilaga 3.1) finns visserligen utrymme för ifyllande av leveransort och -dag på kontraktets framsida, men i leveransbestämmelserna på baksidan anges följande: "Fordonet levereras så snart det är leveransklart om ej senare tidpunkt angetts på omstående sida. Köparen förbinder sig att mottaga fordonet även om leveransen blivit försenad, såvida detta beror på förhållande utanför säljarföretagets kontroll och inte överskrider tre månader".

Ett av de företag som säljer hushållsmaskiner har i sitt köpavtalsformulär en plats för ifyllande av "önskad lev.-dag". Detta bör jämföras med att på samma kontrakts baksida finns en force-majeureklausul som stadgar att "i händelse av krig, strejk, lockout, eldsvåda, uteblivna materialleveranser, andra hinder utom säljarens kontroll eller andra omständigheter, som fördröjer varornas tillverkning eller fördyrar desamma, är säljaren berättigad att uppskjuta leveransen eller att annullera avtalet".

Möbel-Ikea anger i sitt ordererkännande att "leverans från Centrallager eller fabrik beräknas ske .....". I dess katalog finns vidare anmärkt att om man har särskilda önskemål om leveranstiden detta skall särskilt påpekas.

Beträffande försäljning av monteringsfärdiga hus har Sveriges Trähusfabrikers Riksförbund år 1972 utarbetat formulär med allmänna leveransbestämmelser och normer för kundservice. I dessa har frågan om leveranstidpunkten fått en mer omfattande reglering: "Om inte annat skriftligen överenskommits mellan parterna skall första leveransen avgå från fabriken inom 10 arbetsveckor räknat från den dag säljaren erhåller godtagbar säkerhet. Sker leverans under maj–september månad äger säljaren dock rätt att förlänga leveranstiden, dock med högst 5 arbetsveckor. Infaller säljarens semesterstängning under leveranstiden förlänges denna i motsvarande tid. Säljaren skall meddela beräknad leveransvecka och snarast därefter i samråd med köparen bestämma dag för utlastning. Övriga leveranser sker enligt särskild överenskommelse".

Det förutnämnda kontraktet för köp av fritidsbåtar har speciellt markerad plats på formuläret där leveransdagen kan anges.

Force majeure

Förekomsten av klausuler om verkan av force majeure är mycket stor. Exempel på sådana bestämmelser ges i samtliga här avtryckta kontraktsformulär. Såsom ytterligare exempel kan anföras bestämmelserna om leveranshinder och försening i Sveriges Trähusfabrikers Riksförbunds formulär: "22. Förhindras avtalets fullgörande till följd av omständigheter över vilka säljaren ej råder, såsom myndighets åtgärd, krig, mobilisering, förstärkt försvarsberedskap, eldsvåda, brist på arbetskraft eller annan liknande händelse ävensom arbetskonflikt och omfattande driftstörning hos säljaren eller annan, är säljaren berättigad att häva avtalet utan skadeståndsskyldighet. – 23. Säljaren är berättigad till erforderlig tidsförlängning om han hindras att fullgöra leveransen på grunder som angives i punkt 22. Om leveranstidens förlängning i sådant fall uppgår till mer än 6 månader äger köparen rätt att häva avtalet utan skadeståndsskyldighet för säljaren". Ett annat exempel är följande klausul som återfinns i ett formulär utarbetat av en säljare av symaskiner: "Säljaren är icke ansvarig för skada och dröjsmål som bero av myndighets åtgärd, krigshändelse, strejk, lockout, bojkott, blockad, oförutsebar personalbrist, utebliven leverans eller annan liknande tilldragelse. Skada som må uppkomma i andra fall, skall ersättas av säljaren endast i den mån vållande ligger honom till last".

Försenad leverans

För att avgöra om säljaren är i dröjsmål måste man utgå från den tidpunkt då leverans senast skulle ha ägt rum. Såsom framgått ovan bestäms ofta inte leverans-

tidpunkten närmare i avtalet. Har bestämd leveranstid avtalats är vidare force-majeure-klausulerna ofta så avfattade att de innebär långtgående modifikationer till säljarens förmån. De flesta kontraktsformulär innehåller inte någon begränsning av den tid under vilken köparen skall vara bunden, när säljaren under hänvisning till force-majeure-klausulen underlåter att leverera varan. I några av de nyare branschkontrakten har emellertid tagits in en bestämmelse i force-majeure-klausulen att köparen efter viss tids dröjsmål inte längre är bunden av avtalet. Sålunda anges i det formulär som utarbetats av Sveriges Möbelhandlares Centralförbund att om dröjsmålet överstiger en månad utöver angiven leveranstid "är köparen ej längre bunden av avtalet". Samma tid anges i det kontraktsformulär som godkänts av Sveriges Radioleverantörer. Motsvarande tid i branschkontraktet för köp av fritidsbåtar är två månader (bilaga 3.3). Enligt såväl köpavtalsformulär som formulär till beställning, utarbetade av Motorbranschens Riksförbund, förbinder sig köparen "att mottaga fordonet även om leveransen blivit försenad, såvida förseningen beror på förhållande utanför säljarföretagets kontroll och inte överskrider tre månader" (bilaga 3.1).

Beträffande verkan av säljarens dröjsmål är det vanligt att force-majeure-klausulen inleds med orden att "säljaren fritager sig från allt ansvar" i händelse viss angiven omständighet föreligger.

Utfästelser vid sidan av kontraktet

I flera formulär anges att avtalsvillkor som inte finns medtagna i avtalet inte gäller. Sådan bestämmelse finns exempelvis i det formulär som tillhandahålls av Sveriges Möbelhandlares Centralförbund och i det kontrakt som godkänts av Sveriges Radioleverantörer. Det formulär till beställning som utarbetats av Motorbranschens Riksförbund anger på sin framsida att förbindelser vid sidan av beställningen inte gäller. Beställningen, som anges vara bindande för köparen i och med undertecknandet, sägs vidare vara bindande för säljaren sedan den godkänts av denne och skriftlig bekräftelse härpå av behörig företrädare för säljaren tillsänts köparen. Detta skall ske inom 10 dagar efter mottagandet av beställningen. I annat fall är köparen ej längre bunden.

Sveriges Trähusfabrikers Riksförbunds allmänna leveransbestämmelser uttalar att "åtaganden utöver vad som angivits i leveransavtalet skall, för att gälla vara skriftligen avfattade".

Ibland har formuläret konstruerats på sådant sätt att några avvikelser från dess tryckta text över huvud inte skall kunna avtalas. Som exempel må nämnas det inom Saab-Scania-gruppen använda kontraktsformuläret vid försäljning av person- och transportbilar (bilaga 3.2), som under rubriken Sidoförbindelser anger följande: "Detta kontrakt innehåller allt som avtalats mellan säljaren och köparen rörande fordonet. Därest försäljare eller agent eller annan gjort muntliga eller skriftliga utfästelser vid sidan av kontraktet, äro dessa icke bindande för säljaren".

En ofta återkommande klausul är att köparen är ensidigt bunden under viss kortare tid, exempelvis åtta dagar. Det formulär som godkänts av bl. a. Sveriges Radioleverantörer har sålunda på framsidan följande klausul: "Detta avtal är bindande för köparen i och med undertecknandet. Om säljföretaget önskar frånträda avtalet skall köparen skriftligen meddelas härom inom 14 dagar från avtalsdatum. I annat fall är säljföretaget bundet av avtalet". (Jfr vidare vad som nyss nämnts om det formulär till beställning som tillhandahålls av Motorbranschens Riksförbund).

Klausulen "i befintligt skick"

Inom handeln med begagnade bilar är det särskilt vanligt att denna klausul kommer till användning. Den vanligaste formuleringen inom denna bransch är att "begagnat fordon säljes i befintligt skick. Säljaren ansvarar ej

för att fordonet icke körts längre, än vägmätaren utvisar". Motorbranschens Riksförbund har emellertid i sina anbuds- och leveransbestämmelser för personbilar numera, såvitt avser köp av begagnat fordon, tagit in följande bestämmelse: "Säljarföretaget ansvarar för att fordonet vid leveransen är trafikdugligt dvs. i sådant skick som krävs för godkännande vid trafiksäkerhetsbesiktning hos AB Svensk Bilprovning. I övrigt svarar säljarföretaget för fordonets beskaffenhet endast i den mån särskild garantiförbindelse utfärdats. Vad ovan angivits gäller inte då fordonet betecknats som skrotningsobjekt".

I några andra av de vanligare branschkontrakten finns intaget en klausul som säger att "begagnade varor försäljas i befintligt skick, såvida icke garanti av annan innebörd utfärdats". Klausulen återfinns exempelvis i det formulär som är avsett att användas vid hemförsäljning och som är godkänt av Finansieringsföretagens Förening och Sveriges Köpmannaförbund samt i formulär som används vid försäljning av fritidsbåtar samt radio- och TV-apparater.

Reklamation m. m.

De flesta avtalsformulär saknar bestämmelser om reklamation (jfr däremot vad som sägs nedan om garantier). Några kontrakt innehåller emellertid klausuler av typen "eventuella anmärkningar mot varan skall göras till säljaren senast 8 dagar efter mottagandet. I annat fall anses varan vara godkänd av köparen". Exemplet är hämtat från den blankett som godkänts av Sveriges Köpmannaförbund och Föreningen för Konsumtionskreditinstitut i Sverige. I en del formulär kompletteras nämnda klausul med en hänvisning till allmänna garantibestämmelser. Ett exempel på detta finns i ett formulär som godkänts av Finansieringsföretagens Förening och Sveriges Köpmannaförbund. I formuläret stipuleras att "i anledning av fel eller brist i varan kan köparen endast framställa anspråk enligt de garantibestämmelser som tillämpas av vederbörande säljföretag och som reglerar köparens rättigheter".

Bestämmelser om reklamation i anledning av försenad leverans har inte påträffats i det genomgångna materialet.

Betalning m. m.

I flera kontraktsformulär som är avsedda att kunna användas vid avbetalningsköp förekommer bestämmelser som handlar om säljarens rätt att överlåta eller pantsätta sina rättigheter enligt det träffade avtalet. I en blankett som godkänts av Finansieringsföretagens Förening och Sveriges Köpmannaförbund har den bestämmelse som reglerar detta formulerats sålunda: "Parterna äger att på annan överlåta sina rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal, köparen dock endast till person som säljföretaget eller kontraktsinnehavaren godkänt. Säljföretaget eller kontraktsinnehavaren skall vid sådan överlåtelse snarast meddela köparen härom. Säljföretagets åtaganden enligt avtalet såsom eventuella garantiförpliktelser skall efter avtalsöverlåtelse alltjämt åligga det ursprungliga säljföretaget" (jfr även bilaga 3.3). Ett företag som säljer symaskiner har i sitt köpavtal angett: "Säljaren äger överlåta sina rättigheter enligt kontraktet, inkl. rätten till varan, till annan som i sin tur äger överlåta dessa rättigheter vidare".

Några kontrakt, främst inom bilbranschen, ålägger köparen att vid avbetalningsköp acceptera växlar om säljaren så påfordrar. Som exempel kan hänvisas till det köpavtalsformulär som tillhandahålls av Motorbranschens Riksförbund (bilaga 3.1), vari stadgas: "Köparen förbinder sig att – om säljarföretaget så påfordrar – acceptera växel eller revers å kreditbeloppet jämte kreditkostnaderna". Liknande klausuler återfinns i flera bilförsäljares egna kontrakt. Inom andra branscher åter förekommer över huvud inte växlar. Detta förhållande speglas i formulärrättsliga klausuler av följande typ: "Växlar eller reverser å avbetalningsskuld enligt detta avtal har icke utfärdats, vilket

härmed försäkras av säljföretag och köpare". Bestämmelsen återfinns i de olika formulär som godkänts av Svenska Båtindustriföreningen – SWEBOAT (bilaga 3.3), Sveriges Radioleverantörer och Sveriges Möbelhandlares Centralförbund.

Några kontrakt har särskilda bestämmelser om "betalning och rätt betalningsmottagare." Den blankett som är godkänd av Finansieringsföretagens Förening och Sveriges Köpmannaförbund innehåller under nämnda rubrik följande: "Betalning skall erläggas senast på överenskommen betalningsdag. Detta gäller även om varan är under reparation eller eljest inte i användning. Har säljföretaget överlåtit sina rättigheter enligt avtalet är den nye kontraktsinnehavaren *ensam berättigad att mottaga betalning enligt avtalet*, likaså att mottaga varorna för den händelse köparen blir skyldig återlämna dessa och att medge annullering eller ändring av avtalet". Motsvarande bestämmelse återfinns även i olika branschkontrakt.

I ett formulär (bilaga 3.2) föreskrivs följande: "Köparen äger icke gentemot (den till vilken överlåtelse eller pantsättning skett) göra gällande motfordran eller invändningar beträffande rättsförhållande som föranlett detta kontrakts utfärdande." Bestämmelsen, som är ett exempel på en "cut-off"-klausul, kan jämföras med slutraderna i den tidigare omnämnda klausulen om överlåtelse i Finansieringsföretagens Förenings och Sveriges Köpmannaförbunds formulär.

Genom att finansieringen numera ibland sker på så sätt att köparen genom säljarens förmedling upptar ett lån i bank eller annat kreditinstitut – t. ex. s. k. låneköp inom konsumentkooperationen – utökas antalet formulär ytterligare. Vad som då kommer i fråga är formulär till revers med banken. Av formuläret till låneköpslån framgår vad låneköpet avser, men i övrigt finns inte några närmare bestämmelser som rör själva köpet.

3 *Formulär till garantier*

3.1 Förhållandena inom olika branscher

Liksom när det gäller formulär till kontrakt tillhandahåller organisationerna inom olika branscher sina medlemmar formulär till garantibestämmelser. Såsom framgår av bilagda formulär förekommer detta exempelvis inom branscherna för begagnade bilar (bilaga 3.5), radio- och TV-apparater (bilaga 3.6), elektriska hushållsapparater (bilaga 3.7)[1], pianon (bilaga 3.8) och möbler (bilaga 3.9). Andra exempel tillhandahålls inom handeln med fritidsbåtar och fotografiapparater. Inom dessa branscher har Svenska Båtindustriföreningen – SWEBOAT respektive Sveriges Fotoleverantörers Förbund, även här i syfte att skapa enhetliga normer för garantiåtagandena gentemot konsumenter, utarbetat mer generella garantibestämmelser. Det ligger emellertid i sakens natur att bilden blir mer splittrad inom detta område än när det gäller kontraktsformulären. Inom handeln med fabriksnya bilar föreligger sålunda ofta avsevärda skillnader mellan bilar av olika märken eller från olika tillverkare. I det stora sortiment av varor som i dag finns på marknaden förekommer vidare flera varutyper där varans speciella karaktär föranlett mer individuellt utformade garantivillkor. Tendensen synes emellertid även inom detta område gå mot ökad användning av centralt utarbetade, enhetliga garantibestämmelser.

Garantierna utfärdas av antingen varans återförsäljare eller tillverkare (annan i tidigare säljled). Förhållandena växlar inom olika branscher. Inom exempelvis radio- och TV-branschen ligger garantiansvaret på säljföretaget. Beträffande elektriska hushållsapparater har garantin däremot konstruerats som en tillverkargaranti.

Huvuddelen av de garantier som förekommer har ett någorlunda bestämt och specificerat innehåll, t. ex. rörande omfattningen i tid och rum eller beträffande räckvidden av åtagandet i vad avser reparation och transport m. m. I det insamlade materialet finns emellertid även exempel på mer obestämt hållna eller ofullständiga utfästelser under namnet garanti. På baksidan av en orderbe-

[1] Denna garanti har år 1972 reviderats och getts ett innehåll som motsvarar branschgarantin för radio- och TV-apparater (bilaga 3.6).

kräftelse beträffande ett bokverk finns exempelvis inramad text under rubriken Garantibevis, som inleds med följande ord: "Härmed garanteras att (bokverkets titel) kommer att givas en värdig inramning: Inbindning, papper och typografisk utstyrsel – allt kommer att ägnas största omsorg i enlighet med ordersedel och förevisat provband". Därefter följer en kortfattad beskrivning av bokens utförande och innehåll. Ett exempel på mer allmänt hållna utfästelser är vidare den text som återfinns på baksidan av kassakvitton från varuhus tillhörande Epa AB: "*Garanti på alla varor.* Vi garanterar alla varor. Är ni inte nöjd får ni dem utbytta eller pengarna tillbaka. Vid varuutbyte skall kassakvitto uppvisas". Den inom möbelbranschen förekommande "Önskehemsgarantin" (bilaga 3.9) kan även anföras i sammanhanget.

3.2 Utformningen av garantibestämmelser beträffande vissa för konsumenten väsentliga frågor

Garantitidens längd

Den tidrymd för garantins giltighet som är angiven i formulären har i det undersökta materialet visat stor variation. Man kan dock iaktta en viss likformighet beträffande garantitidens längd inom somliga varugrupper. Vid köp av radioapparater och elektriska hushållsapparater lämnas i de flesta fall garanti under en tid av ett år. Inom handeln med begagnade bilar är variationen större. Så kort garantitid som 30 dagar förekommer, men det vanliga är att garantin gäller under tre, stundom sex, månader. På armbandsur lämnas ibland två års garanti. De längre garantitiderna representeras av exempelvis treårig garanti för vissa båtmotorer och upp till tioårig garanti för pianon.

Vid bilgarantier finns ofta en alternativ begränsning av garantiansvaret på det viset att garantin t. ex. gäller tre månader eller till dess bilen körts 500 mil, beroende på vilken begränsning som uppnås först.

Garantitidens utgångspunkt

Vanligen anges utgångspunkten för garantitiden vara den av köparen styrkta leveransdagen. Det förekommer även att den dag varan tas i bruk anges som garantitidens början. Ibland anges över huvud inte någon utgångspunkt för garantitiden.

Vilka fel omfattas av garantin?

Garantin innefattar som regel en förbindelse från garantigivarens sida att avhjälpa "fabrikationsfel" (alt. "tillverkningsfel" eller "fel i utförande") och "materialfel". Även uttryck såsom "underhaltigt material och arbete", "defekta delar" och "full garanti mot felaktiga delar, material eller utförande" förekommer.

Det är mer sällsynt att konstruktionsfel omfattas av garantiutfästelsen. I de på senare tid genom branschorganisationernas försorg tillkomna formulären till enhetliga normer för garantiåtaganden inom vissa branscher (elektriska hushållsapparater, radio-TV, foto) har emellertid även konstruktionsfel omnämnts som föremål för garantin. I dessa formulär tillämpas vidare den tekniken att den allmänt hållna bestämningen av garantins omfattning förtydligas genom att vissa felorsaker specificeras närmare i en annan separat klausul och där anges falla utanför garantin, se t. ex. vad som anförts i branschorganisationsgarantierna för radio-TV (bilaga 3.6) och elektriska hushållsapparater (bilaga 3.7) under rubriken "felorsaker utanför garantin". Svenska Båtindustriföreningen – SWEBOAT har en liknande klausul i sin båtgaranti. Där återfinns vidare ett tekniskt närmare specificerat tillägg: "Garantin omfattar icke heller smärre fel i gelcoat (ytskikt) utan betydelse för hållfastheten och ej heller beständigheten av målarfärg, fernissa, utvändigt träarbete, förkromade och polerade ytor, vilka påverkas av klimatiska förhållanden och/eller sättet varpå båten sköts". I Sveriges Pianoförbunds formulär till garantibevis (bilaga 3.8) stadgas att

"hållbarheten hos polering eller tangentbeläggning liksom ytsprickor i fanér av exotiska träslag inbegripes ej i garantien".

Flera av branschorganisationerna har gett ut broschyrer där garantin återges försedd med en kortfattad kommentar. I den som gäller garantin för elektriska hushållsapparater uttalas bl. a. följande: "Begränsningen till konstruktions-, material- och tillverkningsfel avser att garantin endast gäller för fel som beror på leverantören. Sådana fel kan visa sig först efter viss tids användning av apparaten, men under denna tid kan också på grund av köparens åtgärder olika fel uppkomma. Meningen är icke att köparen skall försättas i bevissvårigheter om orsaken till visst fel. Begränsningen betyder i stället att leverantören kan vägra utföra kostnadsfri reparation, när det av omständigheterna klart framgår att fel uppstått på grund av försummat underhåll av köparen eller av annan i punkt 4 angiven anledning. Garantin gäller vidare endast för fel som visat sig vid normalt bruk i enskilt hushåll. De apparater EHL 70 avser är nämligen tillverkade och dimensionerade endast för sådant bruk".

I vissa garantier undantas vissa närmare angivna delar av varan från garantens ansvar. Ett exempel på sådan begränsning återfinns i Aktiebolaget Volvos garanti. I denna anges att "garantin gäller ej däck, elektrisk utrustning, instrument och övriga delar, som garanteras av respektive tillverkare". Ett liknande undantag görs i branschgarantin för fritidsbåtar: "Garantin omfattar båtar med den utrustning som är fast ansluten till båten med undantag för motor med reglage, nautiska instrument, värmeanläggning, hushållsapparater och annan utrustning, för vilken särskild garanti lämnas av respektive tillverkare".

Villkor för garantins giltighet

De flesta garantier innehåller bestämmelser varigenom garantins giltighet görs beroende av att ett eller flera villkor är uppfyllda. En förutsättning för garantin anges sålunda ofta vara att rapportkort, garantimeddelande eller annat dylikt insänds till garanten. Ibland krävs det uttryckligen att likvid skall ha erlagts för varan i enlighet med avtal. Ett annat vanligt förekommande villkor är att köparen följt bruksanvisning eller annan föreskrift vid sitt handhavande av varan samt att reparation och service utförts av garanten eller av denne auktoriserad personal. Det förutsätts vidare ibland att erforderliga reparationer utförs med användning av garantens egna eller av denne godkända reservdelar. Föreskrifter om reklamation inom viss tid förekommer även. Exempel på hur reklamationsfristen anges är "utan dröjsmål", "utan oskäligt dröjsmål", "tio dagar efter upptäckten", "genast efter upptäckten" osv. I Motorbranschens Riksförbunds formulär (bilaga 3.5) föreskrivs: "För att komma i åtnjutande av garantin skall köparen inom tre dagar efter upptäckten av felet underrätta firmaledningen därom."

Ofta uppställs kravet att garantibevis kan företes när anspråk på grund av garantin görs gällande. Enligt andra garantier får inte fabrikationsnummer eller annan utmärkning av varans identitet vara avlägsnad från varan. Beträffande det sist angivna kravet anger Radiobranschens Samarbetsråd i sin år 1970 utgivna informationsbroschyr angående garantin inom radio- och TV-branschen att "därigenom avses att förebygga att säljaren skall nödgas befatta sig med stulna apparater. Garantin kommer emellertid att tillämpas, trots att identitetsnummer saknas, om den som reklamerar fel kan visa att han är den ursprunglige köparen eller att han gjort ett lagligt förvärv av denne".

Ytterligare inskränkningar i garantiansvaret

Utöver vad som redan framgått av den föregående redogörelsen innehåller de undersökta garantierna en mångfald ytterligare begränsningar. Variationen är stor och de följande exemplen utgör ett fåtal av de inskränkningar som förekommer. Skador på grund av normal förslitning undantas regel-

mässigt. Onormal belastning, misskötsel liksom fel som beror på ingrepp i varan av inte auktoriserad reparatör är likaså vanligen förekommande undantag. Ofta anges att garantin endast gäller vid normalt bruk i enskilt hushåll. När det gäller motorer inskränks ansvaret om motorn ändrats eller trimmats. Förbrukningsmaterial, allmänt angivet eller specificerat, brukar inte omfattas av garantin. En annan inskränkning som förekommer är att garantin endast gäller när varan används inom landet. Allmänt hållna förbehåll av typen "garantin gäller inte vid strejk, lockout, brand eller annat slag av force majeure" förekommer även.

Hur konstateras om fel föreligger?

Vid genomgången av det insamlade materialet har det påträffats enstaka garantier enligt vilka det helt ankommer på tillverkaren eller säljaren att avgöra om sådant fel föreligger som täcks av garantin. Den tillverkargaranti som exempelvis Jaguar Cars Ltd lämnar vid köp av Jaguar-bilar innehåller följande klausul: "Jaguar Cars Ltd's beslut skall anses definitivt och bindande vad gäller krav eller tvister som uppkommer på grund av fel eller påstådda fel på något fordon eller däri ingående delar. Sedan 14 dagar förflutit efter det att Jaguar Cars Ltd avsänt besked om sitt beslut, får delen eller delarna skrotas av Jaguar Ltd eller återsändas till köparen, i vilket fall fraktkostnaderna åvilar köparen".

I Aktiebolaget Volvos garanti sägs garantin innebära att bolaget utger ersättning "för av oss konstaterade materialfel och fel i utförande".

Enligt flera av de nya garantiformulär som utarbetats av branschorganisationerna har köparen hävningsrätt vid fel som är omöjligt att avhjälpa. Vad som avses därmed skall enligt garantierna avgöras "enligt fackmannamässig bedömning t. ex. av Allmänna reklamationsnämnden".

I det alldeles övervägande antalet fall innehåller garantierna inte något angående hur det skall konstateras om garantifel föreligger.

Köparens rättigheter vid fel

Allmänt. De flesta garantier innehåller en utfästelse från säljaren eller tillverkaren att avhjälpa felet. Oftast förbehåller sig garanten rätt att själv utföra reparationen. Möjligheten för köparen att vidta andra åtgärder än att kräva felets avhjälpande är regelmässigt avskuren genom bestämmelser om ansvarsbegränsning. Som ett exempel kan anföras vad som stadgas i den garanti som tillämpas inom den organiserade handeln med radio- och TV-apparater: "Företagets ansvar för fel är begränsat till vad ovan anförts. Köparen äger således i anledning av fel icke kräva ersättning eller framställa andra anspråk än vad ovan anförts och dessa anspråk kan icke framställas mot annan än företaget, vilket är ansvarigt för denna garantis fullgörande" (bilaga 3.6). Motorbranschens Riksförbunds garantiformulär för köp av begagnade bilar stadgar avslutningsvis: "Säljarens åtaganden utesluter varje ansvarsförpliktelse som ovan icke uttryckligen angives" (bilaga 3.5).

Många garantiåtaganden består enbart i en utfästelse att avhjälpa material- eller tillverkningsfel, medan speciella bestämmelser om kostnaden för frakt, arbete eller material saknas. I andra fall är dessa frågor föremål för en mer detaljerad reglering. Inom handeln med begagnade bilar förekommer det ofta att garantibestämmelserna ålägger köparen att vid varje garantitillfälle delta i kostnaderna för felets avhjälpande med visst belopp. Det av Motorbranschens Riksförbund utarbetade formuläret har exempelvis en klausul om sådan självrisk (200 kr).

Fraktkostnader. I vissa garantier fritar sig garanten helt från alla transportkostnader. En garanti som används vid försäljning av begagnade Opel-bilar stipulerar exempelvis att "ägaren skall fritt tillhandahålla bilen på vår verkstad" och Motorbranschens Riksförbunds formulär (bilaga 3.5) har följande lydelse: "Bilen skall, såvida annat ej överenskommits, på köparens bekostnad transporteras till av firmaledningen anvisad verkstad". Somliga garantier gör en åtskillnad mellan vad som kallas lättare och tyngre

produkter, se härom garantierna för radiobranschen (bilaga 3.6) eller för elektriska hushållsapparater (bilaga 3.7).

Arbetskostnader. Vanligen utsägs inte något specificerat om arbetskostnaderna vid reparationer, utan det anges exempelvis endast att felet skall "kostnadsfritt avhjälpas". Någon garanti betonar emellertid att garantin gäller för "skäliga arbetskostnader". I några undantagsfall förekommer bestämmelser om olika fördelning av arbetskostnaderna under olika perioder av garantins giltighetstid. Enligt en bilgaranti står exempelvis garanten för både arbets- och materialkostnader upp till en viss körsträcka. Under återstoden av garantitiden ersätts däremot endast materialkostnaderna. Enligt ett av Luxor Industri Aktiebolag använt garantibevis gäller ett särskilt åtagande för färg-TV-bildrör. Om sådant bildrör visar sig vara behäftat med fel och om köparen reklamerar felet inom tre år från leveransdagen, har köparen rätt att erhålla ersättningsrör – dock ersätts inte arbets-, rese- eller övriga transportkostnader. Om felet reklamerats inom ett år ersätts även nu nämnda kostnader enligt vad som i allmänhet gäller härom på grund av garantin.

Materialkostnader. Något exempel på speciell reglering av frågan om materialkostnader har inte påträffats vid den företagna genomgången.

Hävningsrätt. I några av de nyare branschformulären har köparen i viss begränsad omfattning hävningsrätt vid fel, t. ex. för det fall att garanten inte inom skälig tid efter det att varan hållits tillgänglig för garanten avhjälpt ett väsentligt fel. Den närmare utformningen av bestämmelserna framgår av garantiformulären för radio-TV (bilaga 3.6) och elektriska hushållsapparater (bilaga 3.7). Liknande bestämmelser finns även i de av branschorganisationer godkända garantierna för fritidsbåtar och fotografisk utrustning.

Utöver de nu anförda exemplen har någon bestämmelse som direkt berör köparens hävningsrätt inte återfunnits bland de genomgångna formulären. Vanligen avslutas garantierna med en allmän formulering av följande typ: "Något ansvar eller någon ersättningsskyldighet utöver vad ovan sagts ikläder vi oss icke" (Aktiebolaget Volvo).

Skadestånd. Inte i någon av de garantier som varit föremål för undersökningen har det påträffats en bestämmelse varigenom säljaren eller tillverkaren förbinder sig att ge ekonomisk gottgörelse för skada eller förlust som köparen kan komma att lida. Ett genomgående drag är tvärtom att säljaren eller tillverkaren friskriver sig från allt annat ansvar än det som han uttryckligen åtagit sig i garantin. Ofta sker friskrivning från ansvar dessutom uttryckligen beträffande "indirekta skador".

jar-
etag:

Bilaga 3: 1

KÖPEAVTAL Nr .....

Försäljare	Beställning (nummer)	Fakturadatum	Registreringsnummer
Fordon: Märke, typ och årsmodell ☐ Fabriksny ☐ Begagnad		**Köpare:** Titel/yrke, namn och adress (även postnummer)	
Chassinummer	Färg		
Leveransort och -dag		Telefon	Personnummer

Utrustning och övrig specifikation	Belopp
Summa	
Utlägg: Skatt, Besiktning, Registrering, Interimsskyltar, Försäkring, Ev. övrigt	
Summa	

Bytesfordon: Märke, typ och årsmodell		Skattekvitto år
Chassinummer	Reg.nr	Besiktn.instr.
Godkänd obl. kontr.besiktn. månad 19	Värdering den	Mätarställn. (mil)
Köparen har förvärvat bytesfordonet av:		

Överenskommet värde å bytesfordonet	
Bytesfordonet står som säkerhet för följande skulder:	
.....	
Summa skulder	

Försäkring: Bolag	Nummer
Beräknad körsträcka per år mil	Mätarställning (mil)

☐ Trafik ☐ Förarplats	Premie:	☐ Nyteckning
☐ Halv	☐ Helår	☐ Överföring
☐ Hel. Självrisk: ..... kr	☐ Halvår	☐ Bilf.agentur
☐	☐	☐ Främ.agentur

Betalningsvillkor:

Köpeskilling:	
Fordonets pris	.....
Utrustning enl. spec.	.....
Pris exkl. mervärdeskatt (mvs)	.....
.....	.....
.....	.....
Ev. mervärdeskatt	.....
Köpeskilling (kontantpris)	.....
Utlägg enl. vidstående spec.	.....
Summa att betala	.....
Betalning:	
Bytesfordon:	
Pris exkl. mvs	
Ev mvs	
Bytesfordon b:o	
./. skulder	
Bytesfordon n:o	
Handpenning	
.....	
Att erlägga kontant	
Återstående kreditbelopp	.....
Tillkommer kreditkostn.	
..... % avb.t.	
..... % rak/eff. rta	
Bank- och exp.	.....
Ev mvs på kreditkostn.	.....
Avbet.belopp kronor	

Amortering

Köparen åtager sig att amortera avbetalningsbeloppet den ..... i var ..... månad, med början den .....
Första/sista amorteringen ..... kr. .....
..... amorteringar à ..... kr. .....

Tillkommer eller höjes skatt eller annan allmän avgift, ökas köpeskillingen med motsvarande belopp.

OBS! Nedan angives plats (ort och gatuadress eller motsvarande) där avtalet undertecknats av köparen

..... (ort) ..... (datum)

..... (gatuadress eller motsvarande)

Om köparen undertecknat avtalet på annan plats än i säljarföretagets lokaler skall underrättelse m m enligt hemförsäljningslagen överlämnas till och kvitteras av köparen såvida detta icke skett vid beställningen.

Förestående avtal är enligt ovanstående och omstående bestämmelser ingånget mellan undertecknade säljare och köpare. Av avtalet har två exemplar upprättats och utväxlats mellan parterna. Undertecknad köpare bekräftar samtidigt att det till mig/oss försålda fordonet, som av mig/oss undersökts och provkörts, med utrustning är emottaget i avtalsenligt skick.

..... Säljarföretagets underskrift

..... Köparens underskrift

Eftertryck får ej ske utan medgivande av Motorbranschens Förlag.

KÖPEAVTALSBESTÄMMELSER PERSONBILAR

1. Leverans
Fordonet levereras så snart det är leveransklart, om ej senare tidpunkt angetts på omstående sida. Köparen förbinder sig att mottaga fordonet även om leveransen blivit försenad, såvida förseningen beror på förhållande utanför säljarföretagets kontroll och inte överskrider tre månader.
Skulle på grund av förhållande utanför säljarföretagets kontroll leverans bli omöjlig eller icke kunna verkställas utan ekonomiska konsekvenser för säljarföretaget, som icke vore rimliga, är säljarföretaget fritt från avtalet.

2. Köp av nytt fordon
Fel eller brist hos fabriksnytt fordon berättigar köparen till ersättning enligt vederbörande fabrikants/generalagents bestämmelser.
Om katalogpriset (cirkapriset) på fabriksnytt fordon före leveransen höjes eller sänkes i jämförelse med det pris, som gällde vid tidpunkten för avtalets ingående skall prisskillnaden läggas till resp. dragas från köpeskillingen, dock med frihet för vardera parten att i sådant fall frånträda köpet, såvida icke prisändringen beror på svensk eller utländsk myndighets åtgärd (ändring av skatt, tull, växelkurs e. dyl.).

3. Köp av begagnat fordon
Säljarföretaget ansvarar för att fordon som säljs i begagnat skick vid leveransen är trafikdugligt, dvs. i sådant skick som krävs för godkännande vid trafiksäkerhetsbesiktning hos AB Svensk Bilprovning. I övrigt svarar säljarföretaget för fordonets beskaffenhet endast i den mån särskild garantiförbindelse utfärdats.
Vad ovan angivits gäller inte då fordonet betecknats som skrotningsobjekt.

4. Bytesfordonet
Köparen försäkrar att angivet bytesfordon är hans egendom utan annan inskränkning i äganderätten än som följer av att det står som säkerhet för skuld som anges på omstående sida.
Om skulden visar sig vara högre än köparen uppgivit ökas köpeskillingen för det försålda fordonet med motsvarande belopp.

5. Registrering m. m.
Om inte annat överenskommits skall säljarföretaget ombesörja att fordonet registreras, besiktigas, beskattas och försäkras. Kostnaderna härför betalas av köparen.

6. Försäkring och försäkringsersättningar
Till dess äganderätten helt övergått till köparen skall denne hålla fordonet helförsäkrat, såvida ej annat angetts på omstående sida. Inträffar försäkringsfall innan äganderätten helt övergått till köparen skall denne genast underrätta säljarföretaget härom.
Den rätt till försäkringsbelopp eller annan ersättning, som kan komma att utgå på grund av skada uppkommen innan äganderätten helt övergått till köparen, överlåtes härmed till säljarföretaget, som följaktligen får utkvittera ersättningen. Denna skall av säljarföretaget användas antingen till fordonets iståndsättande, anskaffande av annat likvärdigt fordon eller för avräkning på säljarföretagets fordran hos köparen.

7. Äganderättsförbehåll
Det försålda fordonet förblir säljarföretagets tillhörighet intill dess köparens samtliga förbindelser enligt detta avtal även som övriga skulder p g a reparation, reservdelsleveranser, förvaring, bärgning eller annan åtgärd med avseende på fordonet blivit till fullo infriade.
Innan äganderätten helt övergått till köparen får denne använda fordonet endast i normal körning för egen räkning och på sådant sätt att säljarföretagets rätt inte äventyras. Utanför normal körning faller tävlingskörning och träning härför. Innan äganderätten helt övergått till köparen får fordonet inte utan säljarföretagets medgivande ombyggas och inte heller stadigvarande utföras ur landet.
Det är vid straffansvar enligt lag förbjudet för köparen att försälja, pantsätta eller eljest avhända sig fordonet eller någon del därav, innan äganderätten helt övergått till honom.

8. Växlar, reverser
Köparen förbinder sig att — om säljarföretaget så påfordrar — acceptera växel eller revers å kreditbeloppet jämte kreditkostnaderna. Växel eller revers liksom check anses ej som betalning före infriandet.

9. Avräkning vid förtidsbetalning
Köparen äger rätt till förtidsbetalning. Sker sådan inom sex månader från avtalsdagen återför köparen två tredjedelar av erlagt avbetalningstillägg. Vid förtidsbetalning tillgodoräknas köparen debiterad ränta för icke utnyttjad kredittid, [redacted]

10. Fordonets vård
Fordonet skall hållas i sådant skick att det inte undergår större värdeminskning än som med tillfredsställande underhåll följer av normal användning. Säljarföretaget får — om anledning därtill förekommer — kontrollera att underhållet ej eftersättes. För reparation av fordonet skall märkesverkstad eller annan MRF-ansluten verkstad anlitas.

11. Adressändring
Köparen meddelar säljarföretaget ev. adressändring utan dröjsmål.

12. Avräkning av likvider
Säljarföretaget äger bestämma på vilken av dess fordringar hos köparen som likvider skall avräknas.
Har säljarföretaget ej meddelat annat, sker avräkning på köpeskillingsfordringen först sedan övriga fordringar (för reparationer etc.) blivit täckta.

13. Avvikelser från betalningsplanen m. m.
Köparen är skyldig att erlägga resterande likvid för det försålda fordonet på en gång, oberoende av den överenskomna avbetalningsplanen, om
a) fastställt avbetalningsbelopp ej erlagts inom 14 dagar utöver förfallodagen och detta belopp uppgår till 1/10 av avbetalningspriset eller dylikt dröjsmål ligger köparen till last ifråga om två eller flera poster, vilka själva eller tillsammans med annat oguldet belopp utgör minst 1/20 av avbetalningspriset;
b) köparen underlåter att betala sådan övrig skuld till säljarföretaget som anges i punkt 7;
c) köparen på annat sätt än genom betalningsförsummelse åsidosätter sådan förpliktelse gentemot säljarföretaget, som för detta är av väsentlig betydelse;
d) skador på fordonet uppstår av sådan omfattning att säljarens säkerhet sättes i fara;
e) fordonet tages i beslag eller förklaras förverkat på grund av dess nyttjande i olovlig verksamhet;
f) undandrages köparens disposition genom åtgärd av myndighet eller någon köpares fordringsägare.

★

Har köparen till säljarföretaget som pant lämnat av köparen utfärdat skuldebrev, är oberoende av vad däri föreskrivits om betalningstid, jämväl skuldebrevet i ovan angivna fall omedelbart förfallet till betalning.
Av köparen lämnad pant anses, om annat ej angivits, ställd till säkerhet även för borgensmans regressfordran.

14. Ytterligare ränta vid för sen betalning
Vid betalningsförsening utgår — oavsett bestämmelserna i punkten 13 — ytterligare ränta enligt förut angiven räntesats samt bank- och expeditionskostnader.

15. Återlämnande resp. återtagning
Är enligt punkten 13 köparens hela skuld förfallen till betalning äger säljarföretaget påfordra att återfå fordonet med tillbehör. Återlämnar köparen icke fordonet kan detta återtagas enligt avbetalningslagens bestämmelser. I samband med återtagning skall — vare sig denna sker enligt överenskommelse eller genom handräckning — avräkning ske enligt avbetalningslagens bestämmelser. Uppstår vid avräkningen överskott eller underskott skall detta gottskrivas köparen resp. säljarföretaget.

16. Rekvisition av myndighet
Skulle fordonet med äganderätt eller nyttjanderätt rekvireras av myndighet är säljarföretaget berättigat att framför köparen lyfta ersättning härför direkt hos myndigheten. Köparen skall vid anfordran utfärda särskilt bemyndigande härom.

17. Underrättelse till säljarföretaget
Inträffar fall enligt punkt 13 e, f eller 16 skall köparen söka förhindra att säljarföretagets rättigheter kommer i fara samt underrätta säljarföretaget om de ifrågasatta eller vidtagna åtgärderna.

18. Överlåtelse av kontraktet
Parterna äger att å annan överlåta sina rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal, köparen dock endast till person som säljarföretaget godkänt. Godkännande får inte vägras om den till vilken överlåtelse avses ske skäligen kan tagas för god eller köparen erbjuder borgen som för egen skuld för säljarföretagets fordran.

19. Tilläggsbestämmelser
Förbindelser vid sidan av detta avtal är icke bindande för parterna med mindre de skriftligen bekräftats av dessa eller behöriga företrädare.

Borgen

För fullgörandet av samtliga de förbindelser, köparen genom detta avtal iklätt sig, går undertecknad/undertecknade, en för båda och båda för en, i borgen såsom för egen skuld, till dess full betalning sker. Borgensförbindelsen gäller jämväl därest säljarföretaget eller den, på vilken säljaren pantsatt/överlåtit sin rätt, lämnar köparen anstånd med föreskrivna amorteringar.

..... den / 19 . ..... den / 19 .

.....

.....

Bevittnas:

.....

.....

Pantsättning

All vår rätt enligt detta avtal pantsättes till:

..... den / 19

.....

.....
Säljarföretagets underskrift

Av ovanstående pantsättning har jag/vi erhållit del:

.....
Köparens underskrift

Slutkvitto av säljarföretaget

Härmed bekräftas att köparens såväl samtliga förbindelser enligt detta avtal som övriga skulder till säljarföretaget på grund av reparation, förvaring eller annan åtgärd med avseende å fordonet blivit till fullo infriade.

..... den ..... 19.....

.....
Säljarföretagets underskrift

Eftertryck får ej ske utan medgivande av Motorbranschens Förlag.

Person- och transportbilar

KÖPEKONTRAKT

Af.nr | Grp | Nr

KONTRAHENTER

Säljare | Betalningsort

Köpare | Ink. bank nr

Bostadsadress | Postadress

KÖPEOBJEKT

Märke | Typ | Årsmodell | Motor nr | Chassi nr | Tänd.nyckel nr | Dörrnyckel nr

Övrig utrustning

LEVERANSORT

AVBETALNINGSPRIS

	Kronor
Avbetalningspris, vilket tillika är kontantpris	
Likvid sker i följande ordning:	Kronor
a. Handpenning mot särskilt kvitto	
b. Vid kontr. undertecknade mot särskilt kvitto	
c. Vid leveransen mot särskilt kvitto	
d. Bytesvaluta (överenskommet värde)	
e. Genom avbetalningar (avbetalningsbelopp)	
Summa	

BYTESVALUTA (Fordon)

Märke | Reg.nr

Typ | Årsmodell

Motor nr | Chassi nr

Köparen har förvärvat fordonet av

Skattekvitto för år

☐ Besiktningsinstrument nr

Värderingsinstrument nr | av den

AVBETALNING, KREDITAVGIFT, RÄNTA ETC.

Avbet.belopp pr månad exkl. ränta och inkassokostnad kr / Sista mån. kr	Engångsränta och inkassokostnad totalt kr	Avbet.belopp pr månad inkl. ränta och inkassokostnad kr / Sista mån. kr	Engångs-ränta %
Kontant kreditavgift kr	Avbetalningsdag i månaden den	Första avbetalningsdag den	Antal avbet.

SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

SB 15 40000 6 67 107447

Emellan undertecknade, å sid. 1 under säljare resp. köpare upptagna, är följande kontrakt ingånget:

§ 1. Köpeobjekt

Säljaren försäljer till köparen på avbetalning omstående köpeobjekt inkl. angiven utrustning, allt nedan kallat fordonet.

§ 2. Leverans

Fordonet levereras fritt omstående leveransort.

§ 3. Avbetalningspris och bytesvaluta

Avbetalningspriset uppgår till å omstående sida angivet belopp. Likvid erlägges i angiven ordning. I likviden ingående bytesvaluta, bestående av fordon i skick och med tillbehör och utrustning enligt å omstående sida angivet, av båda parter undertecknat värderingsinstrument, överlämnar köparen vid leveransen. Köparen försäkrar att bytesvalutan är till fullo betald samt att densamma är köparens egendom och icke är belastad av något s. k. kopplingsförbehåll för reparationsfordringar el. dyl. och ej är föremål för körförbud eller besiktningsföreläggande.

§ 4. Erläggande av avbetalningsbeloppet m. m.

Den del av omstående avbetalningspris, som skall likvideras genom avbetalningar (avbetalningsbeloppet), jämte kreditavgift, ränta och inkassokostnader erlägges av köparen sålunda:

a) Vid leveransen kontant kreditavgiften.

b) På omstående avbetalningsdagar kontant
dels omstående avbetalningsbelopp
dels omstående engångsränta, fördelad med jämnstora belopp på samtliga avbetalningar.
dels inkassokostnad för avbetalningen.

§ 5. Växlar å avbetalningsbeloppet

Om säljaren så påfordrar skall köparen acceptera och till säljaren överlämna det antal växlar, som svarar mot återstående å omstående sida angivna antal avbetalningar, sammanlagt å resterande avbetalningsbelopp, engångsränta och inkassokostnader.

Växlarna skola ställas att betalas på ort, som säljaren bestämmer.

Accept anses ej såsom likvid förrän den infriats.

§ 6. Förtidsbetalning

Köparen äger, när helst han så önskar, fullgöra hela sin betalningsskyldighet i förtid. Köparen är skyldig gottgöra säljaren för de särskilda ränte- och övriga kostnader, som äro förenade med förtidsbetalningen.

§ 7. Registreringskostnad m. m.

Köparen skall gottgöra säljaren dennes utlägg för skatt, försäkringar, ombesörjande av registrering och eventuell besiktning, ävensom anskaffande av skyltar och annat, som enligt författning eller myndighets föreskrift kan vara nödvändigt att iakttaga med avseende å fordonet.

§ 8. Ägare- och avräkningsförbehåll m. m.

Äganderätten till fordonet förblir hos säljaren till dess köparen fullgjort sina förpliktelser enligt detta kontrakt ävensom betalat säljarens ev. fordringar på ersättning för reparation, förvaring eller annan åtgärd med avseende å fordonet. Verkställd inbetalning skall, om säljaren så önskar, i första hand avräknas å dylika fordringar.

Sker utbyte av del i fordonet, skall den nya delen anses ha ingått i fordonet. Detta kontrakts bestämmelser skola således omfatta den nya delen. Sådan ny del skall vara fullgod.

Köparen äger bruka fordonet endast inom landet, i normal drift, för egen räkning och i övrigt på sådant sätt, att säljarens möjlighet att utnyttja sin äganderätt icke äventyras. Utanför normal drift falla tävlingskörningar och träning för dylika samt varje sådan användning, som strider mot lag eller mot vid varje tid och å varje plats gällande föreskrifter och reglementen.

Fordonet får ej ombyggas eller förändras utan att säljaren lämnat skriftligt medgivande härtill.

Vid laga straffansvar är det förbjudet för köparen att försälja, utlåna, pantsätta eller eljest vidtaga åtgärd varigenom fordonet eller del därav frånhändes säljaren eller denne annorledes berövas sin rätt.

Överlämnas fordonet till reparation, skall köparen dessförinnan ha erlagt reparationskostnaden, ställt säkerhet därför eller inhämtat säljarens skriftliga medgivande till reparationen.

§ 9. Försäkringar

Köparen skall på egen bekostnad hålla fordonet trafikförsäkrat till av säljaren godkända belopp ävensom vagnskade-, stöld- och brandförsäkrat till fulla värdet.

Försäkringarna skola, om ej annorledes överenskommes, tagas av säljaren för köparens räkning. Säljaren är bemyndigad att därvid teckna köparens namn eller firma. Säljaren skall till vederbörande försäkringsbolag lämna uppgift, att fordonet är försålt på avbetalning med ägareförbehåll. Försäkringarna skola tagas och första premien inbetalas senast vid fordonets leverans. Köparen förbinder sig att i god tid och senast å resp. förfallodagar inbetala förnyelsepremierna.

Säljaren äger på köparens bekostnad betala försäkringspremie. Vid inträffat försäkringsfall skall köparen ofördröjligen göra anmälan därom till såväl säljaren som vederbörande försäkringsbolag.

§ 10. Rätt till försäkringsbelopp m. m.

All rätt till försäkringsbelopp eller annan ersättning, som kan komma att utgå på grund av skada å eller stöld av fordonet, inträffad innan äganderätten till fordonet övergått å köparen, tillkommer säljaren. Denne är således ensam berättigad att utkvittera dessa medel. Samma skall gälla beträffande ersättningsbelopp utgående på grund av myndighets förfogande över fordonet eller del därav. Det står säljaren fritt att använda medlen till fordonets iståndsättande eller till anskaffande av annat likvärdigt fordon eller för avräkning å sina fordringar och utlägg på grund av detta kontrakt och åtgärd, varom i § 8 första stycket sägs.

§ 11. Adressanmälningsskyldighet

Köparen skall hålla säljaren underrättad om sin adress och om platsen för fordonets förvaring.

§ 12. Skötsel och inspektion av fordonet

Köparen skall på egen bekostnad hålla fordonet i bästa skick och svara för dess iståndsättande, om skada skulle uppstå. Reparation får verkställas endast å av säljaren godkänd verkstad. När säljaren så påfordrar, skall fordonet ställas till dennes förfogande för inspektion eller provkörning. Skulle säljaren vid sådan inspektion eller provkörning finna, att fordonet icke hållits på kontraktsenligt sätt, är säljaren berättigad att på köparens bekostnad vidtaga erforderliga åtgärder för fordonets försättande i kontraktsenligt skick.

§ 13. Förfalloklausul

Underlåter köparen att erlägga förfallen post eller eljest fullgöra sin betalningsskyldighet samt avser köparens underlåtenhet belopp, som utestår oguldet minst fjorton dagar utöver förfallodagen, och uppgår detta belopp till minst en tiondel av avbetalningspriset eller om i beloppet ingå två eller flera poster, till minst en tjugondel därav, eller utgör det återstoden av säljarens fordran, är köparens hela skuld till säljaren förfallen till betalning.

Detsamma gäller om

a) fordonet vanvårdas, överges, utlånas eller uthyres,

b) fordonet utföres ur riket,

c) fordonet icke hålles trafikförsäkrat till av säljaren godkända belopp eller vagnskade-, stöld- och brandförsäkrat till fulla värdet,

d) fordonet användes för olovlig verksamhet,

e) köparen underlåter att inom en vecka efter det att skriftlig anmaning avsänts underrätta säljaren om platsen för fordonets förvaring och användning eller ställa det till förfogande för inspektion eller provkörning,

f) sådan fordran, som omnämnes i § 8 första stycket icke betalas i rätt tid eller

g) eljest förpliktelse, vars uppfyllande är av väsentlig betydelse för säljaren, åsidosättes.

§ 14. Återtagningsrätt

I de fall då enligt § 13 köparens skuld är förfallen till betalning, äger säljaren omedelbart återtaga fordonet jämte tillbehör, vare sig dessa levererats av säljaren eller av annan. Återtages fordonet äger säljaren vid uppgörelsen mellan honom och köparen räkna sig till goda ersättning för sina omkostnader vid en ny försäljning av detsamma.

§ 15. Force majeure, garanti m. m.

Säljaren fritager sig från allt ansvar, i händelse han genom krig, mobilisering, förstärkt försvarsberedskap, politiska oroligheter, strejk, lockout, eldsvåda, olyckshändelse, transportsvårigheter, utebliven leverans från sin ordinarie leverantör eller andra förhållanden, av vilket slag som helst, som ligga utom säljarens kontroll, helt eller delvis blir urståndsatt att fullgöra sin leveransförpliktelse.

Köparen äger ej vägra mottaga leverans, som fördröjts på grund av ovan nämnd omständighet.

Beträffande fordonet gälla de garantier till köparens förmån, som tillverkaren/generalagenten lämnat. Finnas fel eller brister i fordonet, berättigar detta icke köparen till annan ersättning eller andra rättigheter eller förmåner av vad slag det vara må utöver vad som stadgas i tillverkarens/generalagentens garantibestämmelser.

§ 16. Anmälningsskyldighet vid utmätning, konkurs m. m.

Skulle fordonet eller del därav bliva föremål för förfogande av myndighet, tagas i mät, beslagtagas eller beläggas med kvarstad eller skingringsförbud eller bliva föremål för handräckning eller skulle ansökan göras om köparens försättande i konkurs, eller skulle förhandlingar inledas om beviljande av ackord, moratorium eller annan därmed jämförlig uppgörelse med köparens borgenärer, eller skulle köparen inställa sina betalningar, eller skulle fordonet kvarhållas till säkerhet för fordran, eller skulle köparen träda i likvidation, är köparen skyldig att omedelbart till säljaren göra skriftlig anmälan därom. Det åligger köparen, att redan då utmätning, beslag, kvarstad, skingringsförbud, handräckning eller kvarhållande till säkerhet för fordran ifrågasättes, söka förhindra åtgärden genom företeende av detta kontrakt eller annorledes samt att, om dylik åtgärd vidtages, göra vad i hans makt står för att få åtgärden upphävd.

§ 17. Tillsynsföreskrifter

Köparen skall utöva sådan tillsyn över fordonet, att det icke kan användas till olovlig transport av spritdrycker eller vin eller annan olovlig verksamhet.

§ 18. Sidoförbindelser

Detta kontrakt innehåller allt, som avtalats mellan säljaren och köparen rörande fordonet. Därest försäljare eller agent eller annan gjort muntliga eller skriftliga utfästelser vid sidan av kontraktet, äro dessa icke bindande för säljaren.

§ 19. Överlåtelse, pantsättning m. m.

Säljaren äger att till Södertälje Bilkreditaktiebolag överlåta eller pantsätta sina rättigheter på grund av detta kontrakt.

Södertälje Bilkreditaktiebolag äger i sin tur överlåta eller pantsätta sin rätt till annan.

Sker överlåtelse eller pantsättning, som i föregående stycken sagts, skall, då ovan i kontraktet talas om säljaren, därmed i tillämpliga delar avses den till vilken överlåtelsen eller pantsättningen skett. Köparen äger icke gentemot denne göra gällande motfordran eller invändningar beträffande rättsförhållande som föranlett detta kontrakts utfärdande.

Köparen äger icke till annan överlåta eller pantsätta sin rätt på grund av kontraktet.

Skulle säljaren överlåta eller pantsätta sina rättigheter på grund av kontraktet, äger säljaren därefter rätt, att när han så önskar, erlägga betalningar å detsamma. Han inträder därvid till däremot svarande del i kontraktsinnehavarens resp. panthavarens samtliga rättigheter mot köparen enligt kontraktet.

Överlåtes eller pantsättes säljarens rättigheter på grund av kontraktet, övergår den säljaren tillkommande återtagningsrätten på kontraktsinnehavaren resp. panthavaren.

Det genom detta kontrakt till undertecknad köpare försålda fordonet, som av mig/oss undersökts och provkörts, är denna dag med utrustning, skyltar och övriga tillbehör i kontraktsenligt skick emottaget.

Av bestämmelserna på sid. 2 och 3 har undertecknad köpare tagit noggrann del.

Av detta kontrakt har två exemplar upprättats och växlats mellan kontrahenterna.

..... den ..... 196.....

.....	.....
Köpare	Säljare

Bevittnas:

.....	.....
Namn	Namn

ÖVERLÅTELSE / PANTSÄTTNING

Säljarens rättigheter på grund av förestående kontrakt överlåtas/pantsättas härmed till Södertälje Bilkreditaktiebolag, Södertälje, som dock icke övertager något garantiansvar beträffande fordonet. Undertecknad säljare svarar för att någon utfästelse rörande fordonet vid sidan av kontraktet icke föreligger. Pant må realiseras utan iakttagande av i lag stadgade former.

Tagit del. Dag som ovan. ..... den ..... 196.....

.....	.....
Köpare	Säljare

Bevittnas:

.....	.....
Namn	Namn

BORGEN

För fullgörande av samtliga de förbindelser köparen genom förestående kontrakt iklätt sig tecknas härmed borgen såsom för egen skuld till dess full betalning sker. Borgensförbindelsen gäller jämväl därest säljaren eller den på vilken säljaren överlåtit/pantsatt sin rätt lämnar köparen anstånd med föreskrivna betalningar, medgiver omsättning av växlar utöver kontraktets bestämmelser, underlåter att protestera sådana eller eljest åt köparen inrymmer medgivande, som icke i kontraktet förutsatts.

..... den ..... 196.....	..... den ..... 196.....
.....	.....
Namn	Namn
.....	.....
Adress	Adress
Bevittnas:	Bevittnas:
.....	.....
Namn	Namn

Säljföretag

Köpeavtal

upprättat mellan vidstående säljföretag och nedan angiven köpare

Detta formulär skall icke användas vid sådan försäljning som avses i lagen om hemförsäljning m.m. av den 4 juni 1971 utan hänvisas i sådana fall till särskilt utformat formulär bl.a. innehållande köparens avbeställningssedel.

NR _____

UPPGIFTER OM KÖPAREN OBLIGATORISKA

Efternamn	Samtliga förnamn (tilltalsnamnet understruket)	Personnummer År Mån Dag Föd.nr
c/o	Bostadsadress	Telefon (bostad) Riktnr /
Postnummer | Postadress	Yrke	Makas/makes samtliga förnamn
Mantalsskr.ort och tid. adress om annan än ovan angivna under de senaste två åren.		Fotolegitimation (pass, ID-kort, körkort el. dyl.) Litt. Nr utfärd. den av
Arbetsgivarens eller den egna rörelsens namn och adress		Telefon (arbetet) Riktnr / | Anställd sedan

ÖVR.

Civilstånd ☐ gift ☐ ogift	Årsinkomst	Makas/makes årsink.	Tidigare avbetalningsköp ☐ nej ☐ ja: hos	Kontrakt nr

VARUSPECIFIKATION

Antal	Varuslag - Fabrikat - Typ - Modell - Tillverkningsnummer - Tillbehör - Utrustning.	KONTANTPRIS Pris pr enhet	Summa

LEVERANS OCH BETALNING

Ovanstående varor skall ☐ hämtas ☐ levereras till	Leveransdag _____ Leveranssätt _____	Summa
Ovanstående varor mottagna: Datum År Mån Dag Köpare	Angiven handpenning/inbytesvara kvitteras Datum År Mån Dag Säljföretag eller dess ombud	Därav moms
		Kontantpris inkl. moms =
Varuslag - Fabrikat - Typ - Modell - Tillverkningsnummer Inbytesobjekt:		Inbytespris —
Anteckningar (upplysningar m. m.) Garanti Sweboat -70.		Handpenning/Förskott —
		Restskuld =

Om betalning avser annan period än månad skall detta särskilt angivas nedan	KREDITTILLÄGG:	Ränta* +	Övr. kostnader +	Moms å kred.tillägg =	Kred.tillägg inkl. moms

Betalningsdag ☐ 1:a ☐ 15:e	Period	Första betaln.dag År	Mån	Dag	Ant. betaln. ×	Belopp =	S:a betalning (utom sista bet.) +	Sista betalning =	Avbetalningsskuld

Detta avtal är bindande för köparen i och med undertecknandet. Önskar säljföretaget frånträda avtalet skall köparen skriftligen meddelas härom inom 14 dagar från avtalsdatum, i annat fall är säljföretaget bundet av avtalet.

Tillkommer eller höjes skatt eller annan allmän avgift skall köparen ersätta säljföretaget kostnaden

Utöver ovan angivna bestämmelser gäller de på omstående sida tryckta avtalsvillkoren, av vilka köparen tagit del.

UNDERSKRIFT

PLATS FÖR AVTALETS INGÅENDE

(Gatuadress)	År	Mån	Dag
(Postadress)			

Växlar eller reverser å avbetalningsskuld enligt detta avtal har icke utfärdats, vilket härmed försäkras av säljföretag och köpare.

Underskrift av säljföretaget eller dess ombud	Köparens egenhändiga namnteckning

Detta avtal godkännes av köparens förmyndare

* Enligt gällande bestämmelser äger köparen göra avdrag i sin inkomstdeklaration för under beskattningsåret erlagd ränta

Säljföretagets överlåtelsemening:

Säljföretagets rättigheter på grund av detta köpeavtal, inklusive rätten till de försålda varorna överlåtes härmed – med skyldighet för oss att vid anfordran återtaga dessa rättigheter – på

År Mån Dag

Firmastämpel och namnteckning av behörig firmatecknare

Vid överlåtelse i andra hand användes denna överlåtelsemening:

De till oss överlåtna rättigheterna på grund av detta köpeavtal, inklusive rätten till de försålda varorna överlåtes härmed – med skyldighet för oss att vid anfordran återtaga dessa rättigheter – på

År Mån Dag

Firmastämpel och namnteckning av behörig firmatecknare

Övriga avtalsvillkor

Förklaring av förekommande begrepp:

Med **Kontraktsinnehavare** avses i detta avtal säljföretaget, eller den till vilken dess rättigheter överlåtits.

Med **Avbetalningspris** avses kontantpris inkl. moms plus kredittillägg inkl. moms.

Med **Restskuld** avses kontantpris inkl. moms minus inbytespris minus handpenning.

Med **Avbetalningsskuld** avses restskuld inkl. moms plus kredittillägg inkl. moms.

ALLMÄNNA VILLKOR

1. Äganderättsförbehåll

Den sålda varan förblir säljföretagets egendom till dess köparen erlagt hela köpesumman enligt detta avtal ävensom betalning för eventuella av säljföretaget under avbetalningstiden utförda reparationer och andra åtgärder med avseende å varan.
Köparen äger icke rätt att utan kontraktsinnehavarens skriftliga medgivande, stadigvarande utföra varan ur riket innan slutlikvid erlagts enligt detta avtal.
Det är vid straffansvar enligt lag förbjudet för köparen att försälja, pantsätta eller eljest avhända sig varan eller del därav, innan äganderätten helt övergått till köparen.

2. Leveransförsening

Säljföretaget är icke ansvarigt för skada och dröjsmål på grund av utebliven leverans som beror på myndighets åtgärd, krigshändelse, strejk, lockout, bojkott, blockad eller liknande omständighet som ligger utanför säljföretagets kontroll. Skulle dröjsmålet dock överstiga två månader utöver angiven leveranstid är köparen ej längre bunden av avtalet.

3. Garanti

I anledning av fel eller brist i varan kan köparen endast framställa anspråk enligt de garantibestämmelser som tillämpas av vederbörande säljföretag och som reglerar köparens rättigheter.
Begagnade varor försäljas i befintligt skick, såvida icke garanti av annan innebord utfärdats.
Beträffande garantiförpliktelser vid avtalsöverlåtelse hänvisas till punkt 6.

4. Förmyndargodkännande

Är köparen under 20 år eller eljest omyndig erfordras förmyndarnas skriftliga godkännande på avtalet eller borgensåtagande av förmyndarna.

5. Borgen

Av säljföretaget begärd borgen tecknas av borgensman enligt nedanstående borgensförbindelse.

6. Överlåtelse

Parterna äger att på annan överlåta sina rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal; köparen dock endast till person som säljföretaget eller kontraktsinnehavaren godkänt.
Säljföretaget eller kontraktsinnehavaren skall vid sådan överlåtelse snarast meddela köparen härom.
Säljföretagets åtaganden enligt avtalet såsom eventuella garantiförpliktelser skall efter avtalsöverlåtelse alltjämt åligga det ursprungliga säljföretaget.

7. Särskilda avtalsvillkor

Avtalsvillkor angående köpet som ej finns medtagna i detta avtal gäller ej.

8. Adressändring

Köparen skall utan dröjsmål meddela adressändring till säljföretaget eller kontraktsinnehavaren.

9. Gällande lagföreskrifter

I övrigt gäller beträffande detta avtal lagen den 11 juni 1915 om avbetalningskop jämte ändringar enligt lagen den 17 april 1953.

KÖPARENS ANSVAR FÖR VARORNA

10. Försäkring och försäkringsersättningar

Köparen skall väl vårda varorna och skydda dem mot onormal värdeminskning. Vid förlust eller skada som väsentligt minskar deras värde skall han utan dröjsmål underrätta kontraktsinnehavaren.
Köparen skall på egen bekostnad hålla varan betryggande försäkrad mot sedvanliga risker (helförsäkrad) och är skyldig uppge namn på försäkringsbolag, försäkringsbrevets nummer och försäkringssumma. Underlåter han det, äger kontraktsinnehavaren taga sådan försäkring på köparens bekostnad.
Den rätt till försäkringsbelopp eller annan ersättning, som kan komma att utgå på grund av skada uppkommen innan äganderätten helt övergått på köparen, överlåtes till kontraktsinnehavaren som äger utkvittera ersättningen i avräkning på köparens resterande skuld enligt köpeavtalet.

11. Utmätning m. m. för annan skuld

Skulle under avbetalningstiden utmätning, kvarstad eller skingringsförbud avseende varorna komma i fråga, är köparen skyldig att uppvisa köpeavtalet för utmätningsmannen och påpeka äganderättsförbehållet. Köparen är också skyldig att omedelbart underrätta kontraktsinnehavaren om av utmätningsmannen ifrågasatta eller vidtagna åtgärder.

12. Besiktning av varorna

Kontraktsinnehavaren äger rätt att under avbetalningstiden besiktiga varorna.

KÖPARENS BETALNINGSANSVAR

13. Betalning och rätt betalningsmottagare

Betalning skall erläggas senast på överenskommen betalningsdag. Detta gäller även om varan är under reparation eller eljest inte i användning.
Har säljföretaget överlåtit sina rättigheter enligt avtalet är den nye kontraktsinnehavaren ENSAM BERÄTTIGAD ATT MOTTAGA BETALNING ENLIGT AVTALET, likaså att mottaga varorna för den händelse köparen blir skyldig återlämna dessa och att medge annullering eller ändring av avtalet.

14. Återbetalning av kredittillägg

Om köparen erlägger slutlikvid tidigare än enligt avbetalningsplan återbetalas enligt lagen om avbetalningsköp så stor del av kredittillägget som svarar mot den avkortade avbetalningstiden.

15. Hela avbetalningsskulden förfallen till betalning

Köparen är skyldig att erlägga resterande betalning för varorna **på en gång,** oberoende av den överenskomna betalningsplanen

a) om fastställt avbetalningsbelopp eller sådan annan betalning till säljföretaget som anges i punkt 1 ej erlagts inom 15 dagar från förfallodagen och detta belopp uppgår till 1/10 av avbetalningspriset eller sådant dröjsmål ligger köparen till last ifråga om två eller flera poster, vilka själva eller tillsammans med ej erlagt belopp utgör minst 1/20 av avbetalningspriset

b) om skador, på grund av köparens uppenbara vanvård av varorna uppstår i sådan omfattning att kontraktsinnehavarens säkerhet i varorna sättes i fara

c) om köparen underlåter att försäkra båten i enlighet med punkt 10.

16. Ränta vid för sen betalning

A förfallet ej erlagt avbetalningsbelopp utgår dröjsmålsränta med 1 % per månad.
Det åligger vidare köparen att erlägga eventuella inkassokostnader enligt gällande lag.

Borgensförbindelse

För fullgörandet av köparens förpliktelser enligt detta avtal går undertecknade i borgen som för egen skuld tills full betalning sker.

År Mån Dag

Borgensmannens namnteckning	Borgensmannens namnteckning
Namnteckningen förtydligad i tryckbokstäver	Namnteckningen förtydligad i tryckbokstäver
Bostadsadress	Bostadsadress
Postnr och postadress	Postnr och postadress
Telefon Riktnr / Personnummer År Mån Dag Föd.nr	Telefon Riktnr / Personnummer År Mån Dag Föd.nr
Yrke samt arbetsplats	Yrke samt arbetsplats

Om borgensman tillika är förmyndare anses denne ha godkänt avtalet.

AB IKEA LYCKE

Electrolux

KÖPEAVTAL

Fakturanummer | Ordernr | Repr.nr

Efternamn | Titel

Förnamn | Leverans till

Bostadsadress

Postnummer | Postadress | Järnvägsstation/godsadress | Telefon

Födelseår, -mån., -dag | -nr | Telefon (bostad) | Telefon (arbete) | Apparatnummer

BETALNINGSVILLKOR

1 ☐ Kontant vid leverans

kr .....

2 ☐ Vid leverans kr .....

och avbet. m kr .....

med början d. ..../..... 19.....
och därefter samma dag varje månad, tills hela köpesumman erlagts.

3 ☐ .....

.....

Strömart, volt, fas | Kr | KK

Produktnummer			Lev. lager	PK	Ant.	Modell	Benämning	Kont.pris	Avbet.-pris
9004501	98	8				Z 320 ZE 1 ZS 1	Kompl. städutrustning	1.409:–	1.601:–
9004501	99	6				Z 320 ZE 1	Liten städutrustning	1.069:–	1.215:–
9004501	97	0				Z 320 ZS 1	Schampoutrustning	1.078:–	1.225:–
9004501	01	2				Z 320	Dammsugare	738:–	839:–
9090131	01	3				ZE 1	Motormunstycke 4 m	332:–	377:–
9090701	02	1				ZS 1	Schamponeringsapp.	340:–	386:–

Önskat lev.datum | Levererad | KÖPESUMMA inkl. moms

Erlagd leveranslikvid enl. ovan kvitteras härmed.
Kr .....
Representant

Godkännes enl. villkoren på denna och omstående sida

Köpare den ...../..... 19.....

Säljare den ...../..... 19.....
ELECTROLUX SVENSKA FÖRSÄLJNINGS-AB
Aukt. av Direktförsäljningsföretagens Förening

Om vid avbetalningsköp slutlikvid erlägges före stipulerad tid lämnas 10 % rabatt på icke förfallet avbetalningsbelopp. Erlägges däremot likvid med en tredjedel vid leverans och en tredjedel per månad inom 60 dagar tillämpas kontantpris.

Alla överenskommelser med försäljaren bör skriftligen anges på köpeavtalet.

40 gr

1 → HK-EFCL

Namn ..... Yrke .....

Anställd hos ..... Tel. nr .....

FÖRSÄLJNINGSVILLKOR

Alla omständigheter utom Säljarens kontroll, som omöjliggör, försvårar eller fördyrar framställning eller transport av såld vara, berättigar Säljaren att inställa eller uppskjuta leveransen.

Köparen äger vid leveransförsening häva köpet därest leverans vid avtalad tidpunkt är av väsentlig betydelse för Köparen och förseningen inte är ringa.

Eventuell leveransförsening ger inte Köparen rätt till någon ersättning.

Om Säljaren på grund av leveransen är skyldig erlägga mervärdeskatt, accis eller annan avgift till stat eller kommun, skall Säljaren ha rätt att av Köparen särskilt gottgöra sig för denna.

Såld vara förblir Säljarens egendom till dess Köparen erlagt hela köpesumman jämte de övriga belopp Köparen är skyldig Säljaren på grund av köpet. Vad sålunda avtalats gäller såväl vid avbetalningsköp som vid alla övriga tillfällen då Köparen fått godset i sin besittning utan att erlägga full likvid. Köparen äger icke rätt att innan hela köpesumman erlagts överlåta, pantsätta eller uthyra varan till annan. Köparen förbinder sig att innan hela köpesumman erlagts väl vårda varan och giva Säljaren full ersättning för skada som tillfogas denna samt att omedelbart underrätta Säljaren för så vitt Köparens adress ändras.

GARANTI OCH ANSVAR

Denna garanti är tillämplig, under förutsättning att apparaterna försäljes i nytt skick, att de används inom Sverige och att deras identitetsnummer icke avlägsnats eller ändrats efter försäljningen.

Säljaren, förbinder sig att på egen bekostnad avhjälpa konstruktions-, material- och tillverkningsfel, som visat sig vid normalt bruk i enskilt hushåll och som Köparen reklamerat till återförsäljaren eller Säljaren inom ett år från av Köparen styrkt leveransdag.

Om Säljaren vid flera tillfällen vidtagit åtgärder för att avhjälpa fel för vilket Säljaren enligt vad ovan angivits är ansvarig och det visat sig omöjligt för Säljaren att avhjälpa felet, äger Köparen återfå köpeskillingen om felet är väsentligt och om apparaten återställes i väsentligen oförändrat eller oförminskat skick. Med att felet är omöjligt att avhjälpa avses att felet vid en fackmannamässig bedömning exempelvis av Allmänna Reklamationsnämnden anses så allvarligt att detsamma ej kan varaktigt avhjälpas.

Garantin gäller endast för konstruktions-, material- och tillverkningsfel. Därav följer att Säljaren exempelvis icke ansvarar för felaktiga funktioner som beror på att Köparen ej följt bruksanvisningen och icke heller för fel som uppkommit vid normal förslitning, vid försummat underhåll eller annan misskötsel, vid obehörigt ingrepp, felaktig montering utförd av annan än Säljaren, reparation utförd av reparatör som ej anvisats av Säljaren samt vid elektriska spänningsvariationer, åsknedslag eller andra elektriska störningar.

För avhjälpande av fel skall Köparen inlämna apparaten till återförsäljaren eller till Säljaren. Apparaten kan också av Köparen försändas till Säljaren, men denna transport skall ske på Köparens egen risk och bekostnad. Säljaren åtar sig att efter avhjälpande av felet på egen risk och bekostnad återsända apparaten till Köparens närmaste post- eller godsstation.

Säljarens och återförsäljarens ansvar för fel är begränsat till vad ovan anförts. Köparen äger således i anledning av fel icke kräva ersättning eller framställa andra anspråk än vad ovan anförts mot Säljaren eller återförsäljaren. Gentemot Köparen är det Säljaren som är ansvarig för denna garantis fullgörande.

Om reparation fordrar ingrepp i fastighet eller annan egendom, än den försålda apparaten, skall Köparen således stå kostnaderna härför.

Garantibestämmelserna antagna år 1970 av EHL-Elektriska Hushållsapparatleverantörer.

MRF • MRF • MOTORBRANSCHENS RIKSFÖRBUND • MRF • MRF •

MRF-GARANTI

gällande begagnade bilen: Garantibevis nr .....
Märke, typ och årsmodell

.....

Chassinummer | Motornummer | Mätarställning (mil) | Registreringsnummer

.....

vilken av undertecknad säljare försålts till:
Namn och adress

.....

GARANTIVILLKOR

§ 1

Garantin gäller tre månader från denna dag, dock längst intill dess bilen tillryggalagt 500 mil utöver ovan angiven mätarställning.

Uppkommer under garantitiden fel å denna bil, som ej är att hänföra till normal förslitning, yttre åverkan eller misskötsel förbinder vi oss gentemot köparen att på egen eller anvisad verkstad inom Sverige avhjälpa felet utan annan kostnad för köparen än att denne står för en självrisk med tvåhundra kronor (200:—) per varje garantitillfälle. Med garantitillfälle avses varje tillfälle då en kund under åberopande av garantin inställer sig med fordonet hos säljaren.

§ 2

Garantin upphör omedelbart att gälla, om fordonet användes för uthyrning, tävlingsändamål eller försäljes av köparen.

§ 3

För att komma i åtnjutande av garantin skall köparen inom tre dagar efter upptäckten av felet underrätta firmaledningen däröm. Bilen skall, såvida annat ej överenskommits, på köparens bekostnad transporteras till av firmaledningen anvisad verkstad.

§ 4

Delar som utbytts av oss övergår i vår ägo.

§ 5

Säljarens åtaganden utesluter varje ansvarsförpliktelse som ovan icke uttryckligen angives.

..... den ..... 19.....

MRF:S KUNDSKYDD
hos företag anslutet till

MRF • MRF • MOTORBRANSCHENS RIKSFÖRBUND • MRF • MRF •

F 9 - 10.69

GARANTIBEVIS

Radiobranschens samarbetsråd

1. TILLÄMPLIGHET

   Denna garanti är tillämplig vid all försäljning av nedan angivna apparater, under förutsättning att apparaterna försäljes i nytt skick, att de används inom Sverige och att deras identitetsnummer icke avlägsnats eller ändrats efter försäljningen.
   Garantin gäller med undantag för punkt 6 nedan lättare apparater inom radiohandeln såsom radio, TV-mottagare med en bildstorlek under 19 tum, bandspelare, skivspelare och stereoanläggningar.
   Garantin gäller även med undantag för punkt 5 nedan tyngre apparater inom radiohandeln varmed avses TV-mottagare med en bildstorlek om minst 19 tum och videobandspelare.

2. AVHJÄLPANDE AV KONSTRUKTIONS-, MATERIAL- OCH TILLVERKNINGSFEL

   Nedanstående företag förbinder sig att på egen bekostnad avhjälpa konstruktions-, material- och tillverkningsfel, som visat sig vid normalt bruk i enskilt hushåll och som köparen reklamerat inom ett år från av köparen styrkt leveransdag.

3. KÖPARENS HÄVNINGSRÄTT

   Om företaget ej inom skälig tid, efter det att apparaten hållits tillgänglig för företaget (se punkterna 5 och 6), avhjälpt fel, för vilket företaget ansvarar enligt ovan, äger köparen, när felet är väsentligt, återfå köpeskillingen. Köparen skall då hålla apparaten tillgänglig för företaget i väsentligen oförändrat skick, varvid skall bortses från normal förslitning.
   Bedömning av skälig tid, väsentligt fel och andra förutsättningar för hävningsrätt, skall ske fackmannamässigt, exempelvis av Allmänna Reklamationsnämnden.

4. FELORSAKER UTANFÖR GARANTIN

   Garantin gäller endast för konstruktions-, material- och tillverkningsfel. Därav följer att företaget exempelvis icke ansvarar för felaktiga funktioner som beror på att köparen ej följt bruksanvisningen och icke heller för fel, som uppkommit vid normal förslitning, vid försummat underhåll eller annan misskötsel, vid obehörigt ingrepp, felaktig montering utförd av annan än företaget, reparation utförd av reparatör som ej anvisats av företaget samt vid elektriska spänningsvariationer, batteriläckage, åsknedslag eller andra elektriska störningar.

5. TRANSPORTRISK OCH TRANSPORTKOSTNAD FÖR LÄTTARE APPARATER
   (se ovan under punkt 1)

   För avhjälpande av fel skall köparen inlämna apparaten till företaget. Om köparen istället väljer att försända apparaten till företaget skall denna transport ske på köparens egen risk och bekostnad. Företaget åtar sig att efter avhjälpande av felet på egen risk och bekostnad återsända apparaten till köparens närmaste post- eller godsstation.

6. TRANSPORTKOSTNAD M M FÖR TYNGRE APPARATER
   (se ovan under punkt 1)

   Företaget äger välja mellan att avhjälpa felet hos köparen eller i reparationsverkstad. Inom det egna försäljningsområdet bekostar företaget i det förra fallet resor och restid för företagets personal och i det senare fallet frakt till och från företaget. Till och från orter som icke utan svårighet kan nås med dagliga, allmänna kommunikationsmedel skall dock resor och restid för företagets personal bekostas av köparen.

7. ANSVARSBEGRÄNSNING

   Företagets ansvar för fel är begränsat till vad ovan anförts. Köparen äger således i anledning av fel icke kräva ersättning eller framställa andra anspråk än vad ovan anförts och dessa anspråk kan icke framställas mot annan än företaget, vilket är ansvarigt för denna garantis fullgörande. Om reparation fordrar ingrepp i fastighet eller annan egendom än den försålda apparaten, skall köparen således stå kostnaderna härför.

RR 72

☐ Svart/vit TV ..... tum ☐ Radiogrammofon ☐ Bandspelare ☐ Högtalare

☐ Radio ☐ Skivspelare ☐ Förstärkare ☐ Stereoanläggning

☐ .....

Fabrikat ..... Typ ..... Tillv. nr/ Ident. nr .....

Fabrikat ..... Typ ..... Tillv. nr/ Ident. nr .....

Fabrikat ..... Typ ..... Tillv. nr/ Ident. nr .....

Fabrikat ..... Typ ..... Tillv. nr/ Ident. nr .....

Plats för firmastämpel

Företag

Gatuadress

Postadress

Telefon

GARANTIN GÄLLER FRÅN DEN ...../..... 19 ....
(Leveransdag) (Underskrift)

garanti EHL 70

1. Tillämplighet:

Denna garanti är tillämplig vid all försäljning av nedan angivna apparater, under förutsättning att apparaterna försäljes i nytt skick, att de används inom Sverige och att deras identitetsnummer icke avlägsnats eller ändrats efter försäljningen.

Garantin gäller med undantag för punkt 6, lättare elektriska hushållsapparater, varmed avses strykjärn, bordskallmanglar, bordsstrykmaskiner, dammsugare, golvbonare, kokhällar, brödrostar, vispar, köksmaskiner, elektriska radiatorer med lös anslutning, rakapparater, torkhuvar, kvartslampor.

Garantin gäller även med undantag för punkt 5, tyngre elektriska hushållsapparater, varmed avses kylskåp, frysskåp, frysboxar, tvättmaskiner, centrifuger, torktumlare, torkskåp, andra strykmaskiner än bordsstrykmaskiner, andra kallmanglar än bordskallmanglar, diskmaskiner, fullhöjdsspisar, bänkspisar, spisdiskar, inbyggnadsugnar, köksfläktar, elektriska radiatorer med fast anslutning.

2. Avhjälpande av konstruktions-, material- och tillverkningsfel:

Leverantören (firmanamnet), förbinder sig att på egen bekostnad avhjälpa konstruktions-, material- och tillverkningsfel, som visat sig vid normalt bruk i enskilt hushåll och som köparen reklamerat till återförsäljaren eller leverantören inom ett år från av köparen styrkt leveransdag.

3. Köparens hävningsrätt:

Om leverantören vid flera tillfällen vidtagit åtgärder för att avhjälpa fel för vilket leverantören enligt vad ovan angivits är ansvarig och det visat sig omöjligt för leverantören att avhjälpa felet, äger köparen återfå köpeskillingen om felet är väsentligt och om apparaten återställes i väsentligen oförändrat eller oförminskat skick. Med att felet är omöjligt att avhjälpa avses att felet vid en fackmannamässig bedömning exempelvis av Allmänna Reklamationsnämnden anses så allvarligt att detsamma ej kan varaktigt avhjälpas.

4. Felorsaker utanför garantin:

Garantin gäller endast för konstruktions-, material- och tillverkningsfel. Därav följer att leverantören exempelvis icke ansvarar för felaktiga funktioner som beror på att köparen ej följt bruksanvisningen och icke heller för fel som uppkommit vid normal förslitning, vid försummat underhåll eller annan misskötsel, vid obehörigt ingrepp, felaktig montering utförd av annan än leverantören, reparation utförd av reparatör som ej anvisats av leverantören samt vid elektriska spänningsvariationer, åsknedslag eller andra elektriska störningar.

5. Transportrisk och transportkostnad för lättare apparater (se ovan under 1):

För avhjälpande av fel skall köparen inlämna apparaten till återförsäljaren eller till leverantören. Apparaten kan också av köparen försändas till leverantören, men denna transport skall ske på köparens egen risk och bekostnad. Leverantören åtar sig att efter avhjälpande av felet på egen risk och bekostnad återsända apparaten till köparens närmaste post- eller godsstation.

6. Transportkostnad m. m. för tyngre apparater (se ovan under 1):

Leverantören äger välja mellan att avhjälpa felet hos köparen eller i reparationsverkstad. Leverantören bekostar i det förra fallet resor och restid för leverantörens personal och i det senare fallet frakt till och från leverantören. Till och från orter som icke utan svårighet kan nås med dagliga, allmänna kommunikationsmedel, skall dock resor och restid för företagets personal bekostas av köparen.

7. Ansvarsbegränsning:

Leverantörens och återförsäljarens ansvar för fel är begränsat till vad ovan anförts. Köparen äger således i anledning av fel icke kräva ersättning eller framställa andra anspråk än vad ovan anförts mot leverantören eller återförsäljaren. Gentemot köparen är det leverantören som är ansvarig för denna garantis fullgörande.

Om reparation fordrar ingrepp i fastighet eller annan egendom, än den försålda apparaten, skall köparen således stå kostnaderna härför.

Sveriges Pianoförbund

Garantibevis

3-dubbel 10-årsgaranti

Sveriges Pianoförbunds 10-årsgaranti innefattar garanti på själva instrumentet och absolut trygghet vid köpet.

GARANTIBEVIS

för detta instrument

Fabrikat

Modell Nummer

Sålt av

till

Servicegaranti

Om affären som levererat pianot upphör eller byter ägare övertar Sveriges Pianoförbund alla förpliktelser enligt denna garantisedel.

Konsumenträttsgaranti

Vid ev. tvist mellan mig och leverantören betr. instrumentets funktion och kvalitet prövar Pianobranschens Reklamationsnämnd opartiskt de anmärkningar jag kan få anledning framföra.
Reklamationsnämndens adress är Sveriges Pianoförbund, Drottninggatan 6, 111 51 Stockholm.

Instrumentgaranti

Är pianot köpt i exempelvis Skåne och sedan flyttas till Norrland, lämnar närmaste medlemsaffär fullgod service på pianot.

Samtliga garantiformer gäller i 10 år. Alltså en generöst tilltagen tidsrymd, som ger konsumenten största möjliga trygghet vid pianoköpet.

Reklamationsnämnden består av tre ledamöter: En jurist, som även tjänstgör som ordförande, och två sakkunniga. Efter varje prövning författas ett utlåtande som sänds till de tvistande parterna. Det kan antingen utgöra en rekommendation till säljaren att vidtaga en viss angiven åtgärd eller till köparen att avstå från ytterligare talan. Skulle köparen inte vara nöjd med utlåtandet är utlåtandet offentligt. Härigenom anser man sig handla på ett så opartiskt sätt som över huvud taget är möjligt.

Garantivillkor

1. Instrumentet är avsett för normalt inomhusbruk i jämn temperatur med normal fuktighet (50—75%.

2. Instrumentet får ej utsättas för drag och ej heller vädring vid kall och fuktig väderlek.

3. Direkt sol är mycket skadlig för poleringen.

4. Viktiga mekanikdelar utgöres av dyrbar filt, vilken bör skyddas med lämpligt malmedel.

5. Hållbarheten hos polering eller tangentbeläggning liksom ytsprickor i fanér av exotiska träslag inbegripes ej i garantien.

6. Stämningar ingår ej i garantien, bristande hållbarhet i stämningen faller däremot under vårt ansvar.

7. Årlig stämning och tillsyn bör på ägarens bekostnad utföras av vår eller av oss godkänd fackman.

8. Fel som kan hänföras till garantien skall anmälas till oss omedelbart efter konstaterandet.

9. Användes pianot i det fria bortfaller garantien.

ÖNSKEHEMS GARANTINÄMND består av representanter för Sveriges Möbelhandlares Centralförbund, Sveriges Möbelindustriförbund och konsumentledet.
Ordförande i Nämnden är riksdagsledamoten Ruth Hamrin-Thorell.

Ett gott skydd vid möbelköp

ÖNSKEHEM

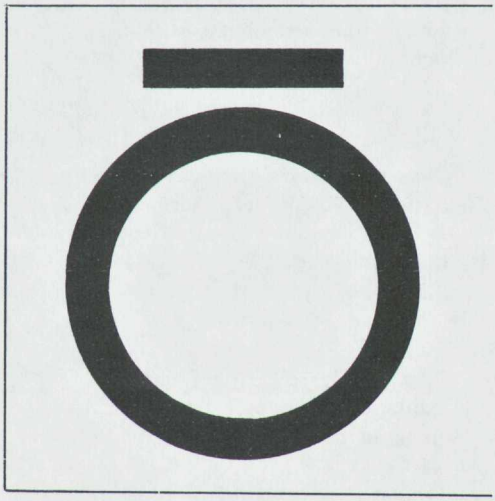

GARANTI

ÖNSKEHEMS GARANTINÄMND
Kungsgatan 48, 4 tr, Stockholm C
Tel. 08/10 49 96

ÖNSKEHEMS-garantin lämnas av affärer anslutna till Sveriges Möbelhandlares Centralförbund.

ÖNSKEHEMS-garantin är uppbyggd av enskild möbelhandel till förmån för konsumenten.

ÖNSKEHEMS-garantin gäller defekter och brister i varan, som beror på fel i tillverkning och hantering innan varan överlämnats till kunden.

ÖNSKEHEMS-garantin omfattar fabriksnya möbler i vårt sortiment av svenskt, danskt, norskt och finskt ursprung.

ÖNSKEHEMS-garantin omfattar ej realisationsvaror, ej heller andra varor än möbler.

ÖNSKEHEMS-garantin skall åberopas inom ett år efter inköpet av varan.

ÖNSKEHEMS-garantin bygger på ett samarbete mellan möbelbranschens riksorganisationer med Sveriges Möbelhandlares Centralförbund som huvudman.

ÖNSKEHEMS-garantin har trätt i kraft den 1 oktober 1967. Den har ej retroaktiv verkan.

Anmälan om inträffade skadefall sker i första hand muntligen till vår affär. Skulle anmälan föranleda vidare behandling skall formulär som tillhandahålles av oss komma till användning.

Varje anmälan, som leder till behandling av "Garantinämnden" skall åtföljas av en deposition på 20 kronor, vilken återbetalas om anmälan visat sig vara befogad.

Bilaga 4 Huvudlinjer i anglo-amerikansk rätt beträffande konsumentköp m.m.

Av rådmannen Allan Ekström

1. *Anglo-amerikansk rätt*

Ett utmärkande drag för den anglo-amerikanska köprätten är dess begagnande av begreppet "*warranty*" för att framställa reglerna om fel. "Warranty" kan – enligt vad beröres längre fram – närmast översättas med uttrycket utfästelse eller uppgift med kontraktsverkan. Säljare som avgivit en sådan "warranty" står ansvaret för att godset överensstämmer därmed. Avviker godset därifrån, föreligger fel. Självfallet förekommer ofta att säljaren ej uttalar sig om alla de egenskaper som godset enligt parternas mening eller vedertagen uppfattning skall besitta. För att göra det möjligt för köparen att ändå i sådant fall åberopa att godset är behäftat med (abstrakt) fel avser säljarens ansvarighet även "implied warranties", vilket närmast motsvarar presumerade eller underförstådda utfästelser.

De amerikanska och engelska köplagarna utgår från denna begreppsbildning. Den amerikanska köplagen, *Uniform Commercial Code* (UCC), article 2, är från år 1962[1] medan den engelska, *The Sale of Goods Act*, tillkom år 1893.

1.1. Enligt anglo-amerikansk rätt blir säljaren icke kontraktsrättsligt ansvarig enligt reglerna om "*express* warranties" för *allt* vad han sagt före eller vid köpslutet.[2] För att en uppgift (an affirmation) skall få karaktären av en "express warranty" fordras sålunda – ett krav som särskilt inskrivits i den amerikanska köplagen – att uppgiften i fråga blivit en del av avtalet ("any affirmation ..... which ..... becomes part of the basis of the bargain"). För att undanröja den oklarhet som föreligger beträffande frågan, vad som ingår i eller faller utanför avtalsunderlaget, anvisas i den officiella kommentaren till UCC[3] (2–313 p. 8) den presumtionsregeln, att alla uppgifter blir del av avtalet – vare sig säljaren haft "intention" (dispositionsvilja) eller ej – såvida ej goda skäl visas för motsatsen ("unless good reason is shown to the contrary"). Det klargörs dock i kommentaren, att det skall vara fråga om uppgifter rörande fakta och ej om lovprisande eller rekommendationer (the seller's opinion or commendation).[4] Säljaren kan emel-

[1] UCC – en modellag som är utarbetad av The American Law Institute och National Conference of Commissioners on Uniform State Laws – är mer eller mindre i oförändrat skick antagen av 49 delstater; Final Report of The National Commission on Product Safety s. 76.

[2] "While there may be incontrovertible evidence as to what a party said or wrote, it does not follow as a matter of course that his express statement has become a substantive part of the contract. Such a statement may be either a term of the contract or a 'mere representation' "; Cheshire & Fifoot, The Law of Contract, 7:e uppl. s. 105. "A mere representation is not intended by the parties to form part of the contract"; s. 233.

[3] Se "1962 Official Text with Comments".

[4] I engelsk litteratur talas i stället ofta om "sales puff"; t. ex. Borrie & Diamond, The Consumer, Society and the Law, 2:a uppl. s. 60.

lertid ådraga sig ett visst ansvar för felaktiga uppgifter, som ej betraktas såsom warranties, enligt reglerna om "misrepresentation". I England har man sökt undgå den angivna svårigheten – att avgöra om uppgiften skall ha kontraktsverkan eller ej – genom en särskild lag, "*the Misrepresentation Act 1967*". Syftet är att utjämna skillnaden i rättsverkningar mellan uppgifter av vartdera slaget. Helt är dock detta ej genomfört. Medan en säljare står strikt ansvar för sådana oriktiga uppgifter, som ingår i eller skall anses ingå i avtalet, är hans ansvar för en "misrepresentation" som ej är del av avtalet betingat av ett slags culpa. Säljaren har nämligen för att undgå civilrättsligt ansvar att styrka att han hade "reasonable ground to believe and did believe up to the time the contract was made that the facts represented were true". Se bl. a. Cheshire & Fifoot, The Law of contract, 7:e uppl. s. 233.

1.2. Begreppet "*implied* warranty" begagnas för att ålägga ansvar på ett sätt som närmast motsvarar vad som hos oss gäller om abstrakta fel. Ett köpeavtal, där säljaren är "merchant", dvs. yrkesman, beträffande gods av ifrågavarande slag, anses innehålla "an implied warranty", att godset är av *merchantable quality*, varmed enligt UCC (2–314) förstås bl. a. att godset – nytt eller begagnat – är lämpligt för det ändamål vartill sådant gods brukar användas. Även enligt den engelska köplagen ansvarar säljaren under samma förutsättningar för att godset är av "merchantable quality"; sec. 14(2).

I England har *Law Commission* i sin Report nr 24 år 1969 föreslagit den legaldefinitionen av begreppet "merchantable quality", att godset skall anses äga sådan egenskap, endast om det – i betraktande av priset, beskrivningen av godset och övriga omständigheter – är lämpligt för det eller de ändamål, för vilka gods av ifrågavarande slag vanligen köpes. I kommentaren (s. 19) åberopas att definitionen anpassats så att även köp av begagnat gods och liknande (secondhand or substandard goods) innefattas. Den abstrakta måttstock, varmed ifrågavarande gods skall jämföras, är då att fastställa med hänsyn till hur gods av sådant slag brukar vara beskaffat; av särskild betydelse blir säljarens uppgifter om godset och priset därpå. Från detta krav på godsets beskaffenhet skall säljaren ej äga friskriva sig, om köpet är ett konsumentköp (consumer sale), s. 56. Med en dylik lösning säger sig kommissionen ha tagit avstånd från ett tidigare förslag i samma ämne, som utarbetats av *the Molony Committee* år 1962 (Final Report of the Committee on Consumer Protection). Denna kommitté hade medgett säljaren rätt att helt friskriva sig vid försäljning av begagnat gods, däremot ej vid försäljning av nytt gods. Enligt Law Commission syntes det däremot riktigare – bl. a. med hänsyn till handeln med begagnade bilar "a fertile source of consumer trouble" – att fastställa *någon* standard på godset än att möjliggöra för säljaren att genom friskrivning sälja oanvändbart skräp (useless rubbish); s. 19. De av Law Commission föreslagna reglerna avses gälla även om säljaren är en privatperson, i det fallet att försäljningen sker genom förmedling av en yrkessäljare; undantag har dock gjorts om köparen upplyses före köpet om att försäljningen sker för en privatpersons räkning; s. 19.

Som ytterligare en "*implied* warranty" uppställes att godset skall vara lämpligt för ett mera *speciellt köpeändamål* (fitness for particular purpose), såframt säljaren kände till eller – enligt UCC 2-315 – åtminstone borde känna till ändamålet och köparen förlitade sig på säljarens skicklighet och omdöme ("skill and judgment"). Den engelska lagen[1] kräver även här – till skillnad från UCC (se kommentaren till 2-315 p. 4) – att säljaren är yrkesman; sec. 14(1). Det synes dock oklart hur denna regel om godsets användningssätt skall tolkas i enskildheter, främst om säljaren står risken för att köparen misstagit sig.[2]

[1] Enligt denna lag ansvarar säljaren ej heller, om godset sålts "under its patent or other trade name".

[2] Det anförda må åskådliggöras genom ett engelskt rättsfall, Griffiths v. Peter Conway Ltd, som

Forts. på s. 201

Det i båda lagarna uppställda kravet att köparen skall ha förlitat sig på säljarens skicklighet och omdöme har i tidigare nämnda Report från den engelska Law Commission föreslagits få "omvänd" tillämpning: godset skall anses lämpligt för det angivna ändamålet, om säljaren ej kan visa att köparen icke förlitat sig på hans "skill or judgment".

1.3. Ett ämne, som har samband med säljarens ansvar för lämnade uppgifter, är bedömningen av *garantier*. Under lång tid har såväl i England som i USA hävdats, särskilt från konsumenthåll, att begreppet garanti är vagt och innehållslöst och att det därigenom kan missleda köparen. Vad angår England må hänvisas till tidigare nämnda Molony Committee's rapport, främst s. 131 ff. I USA har nyligen – i november 1971 – framlagts ett förslag till lag rörande "*Consumer Products Warranties*"; S. 986. Syftet med lagen anges vara att förbättra informationen till köparna, att motverka vilseledande och att öka konkurrensen säljarna emellan. Detta avses bli uppnått genom införande av skyldighet för säljare,[1] som beträffande konsumentgods[2] frivilligt lämnar skriftlig garanti mot skada och bristande funktionsduglighet, att fullt och tydligt ange innehållet i garantien med ledning av föreskrifter som avses skola utfärdas av myndighet (the Federal Trade Commission). Föreskrifterna i fråga skall enligt lagförslaget avse bl. a. följande (sec. 102): 1/ Säljarens namn och adress, 2/ produkten eller de delar därav som täckes av garantien, 3/ uppgifter om vad säljaren avser att göra i händelse av fel eller funktionsstörning och på vems bekostnad samt om tiden för garantien, 4/ uppgifter i motsvarande hänseenden som i 3 om vad som ankommer på köparen, 5/ friskrivningar, 6/ anvisningar till köparen hur han skall gå till väga steg för steg, 7/ uppgifter om organ som på ett informellt sätt kan slita tvist, 8/ redogörelse för vilka lagliga medel köparen har tillgång till, om säljaren bryter mot garantien samt 9/ den tid, inom vilken säljaren efter reklamation skall reparera eller på annat sätt fullgöra sina skyldigheter. Om säljaren i sin garanti önskar "incorporate the Federal standards for warranty", får han beteckna denna som "full garanti" (full warranty, guaranty, or word of similar meaning). Skulle garantien ej motsvara nämnda "Federal standards", skall detta anmärkas på ett tydligt sätt. Bland kraven på angivna federala standard är särskilt att nämna följande åtaganden från säljarens sida, nämligen a/ att reparera eller ersätta – det sistnämnda om reparation är omöjlig eller ej kan utföras i rätt tid – varje felaktig del, b/ att fullgöra åtagandet inom skälig tid (within a reasonable time) samt c/ utan kostnad (without charge). Köparen får ej åläggas någon kostnad, såvida ej säljaren kan visa att sådan kostnad är skälig (reasonable) efter en jämförelse mellan den ekonomiska bördan för honom och storleken av besvär (inconvenience) och utgifter på den andra sidan. Säljaren kan undgå ansvar, om han kan visa att felet berott av köparen; sec. 104. I anslutning till nu berörda förslag må nämnas två andra, som anses ha visst samband med varandra. Det ena avser att "authorize classes of persons injured by unfair consumer practices to seek relief" och det andra att "establish an office of consumer affairs in the Executive Office of the President and a Consumer protection agency in order to secure within the Federal government effective protection and representation of the interests of consumers, and for other purposes"; S. 984 och H.R. 10835.

Forts. på not 2 från s. 200

gällde köp av en kappa av märke Harris Tweed. Köparen ådrog sig sedermera hudutslag beroende på att hon led av känslig hud. Hon stämde säljaren under åberopande av att kappan ej lämpade sig för det ändamål, varför den köpts. Säljaren undgick dock ansvar, eftersom han ej känt till denna speciella omständighet och kappan ej framkallade hudutslag hos en person med normal hud; Atiyah, The Sale of goods, s. 72. Frågan torde dock ha avsevärt större betydelse vid handelsköp; den har diskuterats i samband med den Uniforma köplagen, bl. a. beträffande rådighetsfel. Jfr Karlgren, Produktansvaret (1971) s. 58 och 91.

[1] Ordet "säljare" användes här och i det följande som motsvarighet till "the warrantor".

[2] Med "consumer product" avses "any tangible personal property, normally used for personal, family, or household purposes".

Vad angår bilar må nämnas att det i en färsk amerikansk *Report on automobile warranties* av the Federal Trade Commission (1970) föreslagits en ny lag i ämnet, kallad Automobile Quality Control Act. Lagen, som avses innehålla minimikrav beträffande kvalité, hållbarhet och utförande samt beträffande skyldighet att avhjälpa fel och att i förekommande fall ställa ersättningsbil till förfogande, har ansetts nödvändig med hänsyn till bilhandelns ovilja att gå köparsidan till mötes trots rådande oefterrättliga förhållanden. Lagen skulle bli en motsvarighet till regler som redan gäller rörande mat och dryck samt beträffande säkerheten hos andra transportmedel. "In sum, such an Act would create a meaningful mandatory, statutory warranty instead of the meaningless voluntary, unilateral warranty now issued by the manufacturers."

1.4. Liksom enligt svensk rätt är säljarens ansvar ej utan undantag. Ett undantag har samband med köparens *undersökningsplikt*. Enligt UCC (2–316) gäller icke någon "implied warranty" beträffande fel som köparen borde ha upptäckt vid en undersökning av godset, om köparen före köpet antingen undersökt godset eller prov därav eller vägrat att efterkomma anmaning därom. Sådana fel anses enligt den officiella kommentaren (p. 8) vara att tillskriva köparen framför att anses såsom kontraktsbrott från säljaren. Enligt den engelska lagen synes det fordras att köparen verkligen undersökt godset för att en "implied warranty" ej skall gälla beträffande "merchantable quality"; sec. 14(2). I den tidigare nämnda Report från Law Commission har föreslagits en bestämmelse som lägger risken för fel på köparen även i det fallet att säljaren före köpet särskilt upplyst köparen om befintliga fel. Förslaget åsyftar att komplettera den tidigare nämnda definitionen på "merchantable quality", i vad densamma hänvisar till "description" av godset.[1]

1.5. Ett annat undantag avser klausuler om *friskrivning*, t. ex. klausulen "i befintligt skick". Av UCC – 2-316 (3) (a) – framgår att klausulen "i befintligt skick" ("as is", "with all faults") kan upphäva "implied warranties". Innebörden av klausulen är, förklaras det i den officiella kommentaren, att köparen övertager hela risken för att godset är felaktigt. Säljaren kan dock friskriva sig även på annat sätt än genom användande av angivna uttryck. Vissa krav på tydlighet uppställes emellertid i lagtexten. Friskrivning från "implied warranty of merchantability" kräver att friskrivningen sker på sådant sätt att ordet "merchantability" uttryckligen ingår däri och friskrivning från "implied warranty of fitness" fordrar skriftlig form; 2–316 (2). Lagreglerna har emellertid utsatts för kritik. *The National Commission on Product safety* har i sin slutrapport från år 1970 sålunda hävdat, att klausulerna är ett uttryck för principen om frihet att förhandla men att denna princip ej längre är hållbar. Köparen har ofta inget annat val än att acceptera de av säljaren ensam, kanske med omsorg, utarbetade villkoren; eljest får han avstå från köp ("take it or leave it"). Kommissionen föreslår därför förbud för säljare att friskriva sig från ansvar för "implied warranty of merchantability or implied warranty of fitness". Detta gäller bl. a. ansvaret för skadebringande egenskaper. Ansvaret skall dock ej gälla skador som köparen åsamkat sig, om han vetat om felet eller insåg risken ("when the user knows of the defective condition in the product, understands the risk involved"); s. 77. Kommissionen rekommenderar även – under åberopande av förebild från staten Maryland – att det ansvar, som på grund av "warranty of merchantability" enligt vad ovan framgått åvilar säljaren om denne är yrkesman beträffande gods av ifrågavarande slag, skall omfatta även tillverkaren, distributören, grosshandlaren och andra mellanmän. Utsträckan-

[1] Det hänför sig också till den förenämnda huvudregeln om köparens undersökningsplikt, i det att den minskar den hittillsvarande skillnaden mellan det fall att köparen verkligen undersöker godset och det fall då han struntar däri; en köpare som struntar i att undersöka godset är ju enligt huvudregeln förmånligare ställd än den som väl undersöker godset men gör det slarvigt.

det av kontraktsansvaret till tredje man gäller redan enligt UCC i ett annat led. "Warranties", som köparen på grund av kontraktsförhållandet kan åberopa mot säljaren, gäller även till förmån för köparens familj och personer i hans hushåll samt gäster; UCC 2–318. Bestämmelsen är dock inskränkt till personskador och avser sålunda ansvaret för godsets skadebringande egenskaper.

Även den engelska köplagen medger att säljaren eller den som tillhandahåller nyttigheter eller tjänster av olika slag friskriver sig helt eller delvis. Liksom i USA har skarp kritik på senare tid riktats häremot. Se bl. a. Borrie & Diamond, The Consumer, Society and the Law, 2:a uppl. s. 34 ff (freedom of contract). Domstolarna har, inom ramen för ståndpunkten om "freedom of contract", emellertid sökt hindra de värsta missbruken av friskrivning. Ett sätt har varit att tolka en sådan klausul mycket strängt. En bilhandlare hade – för att nämna ett välkänt rättsfall – åtagit sig att sälja en ny bil (a new 18 h.p. saloon car). I kontraktet hade han friskrivit sig från alla "conditions, warranties and liabilities *implied* by statute, common law or otherwise". Klausulen underkändes, eftersom säljarens åtagande att sälja en ny bil var, ej en "implied term" utan en "express term of the contract"; Andrews Brothers Ltd. v. Singer and Co Ltd, 1934. Ett annat sätt har samband med läran om "fundamental breach of contract". En friskrivningsklausul anses ej kunna åberopas av den säljare som gjort sig skyldig till ett sådant kontraktsbrott. Som exempel har nämnts att säljaren levererar gods som på ett fundamentalt sätt avviker från det som köparen beställt. Den som beställt ärtor behöver ej låta sig åtnöja med bönor, har sålunda en domare förklarat i ett ledande rättsfall (Chanter v. Hopkins). Tillämpningen i praktiken synes dock vara oklar, särskilt efter tillkomsten av två nya rättsfall (Suisse Atlantique Société d'Armement Maritime S.A.v.N.V. Rotterdamsche Kolen Centrale, 1966, och Harbutt's "Plasticine" Ltd. v. Wayne Tank and Pump Co Ltd, 1970).[1]

I sitt betänkande (se 1.2) har Law Commission föreslagit en helt ny ordning för konsumentköpens del. De tidigare omnämnda reglerna om godsets skick och beskaffenhet blir tvingande. Godset skall då vara av den typ som vanligen köpes för privat bruk eller konsumtion (consumer sale till skillnad från business sale). Säljaren skall vidare vara yrkesman (a seller in the course of a business). Law Commission har däremot ej kunnat ena sig om köparens status. Att en privatköpare skall omfattas av skyddet har varit klart. Men en köpare kan vara fackman utan att dock ingå köpet i sådan egenskap. Som exempel anges att en läkare köper en bil eller skrivmaskin; s. 31. På denna punkt upptar förslaget två alternativ. Enligt det ena omfattas även sådan köpare av det angivna skyddet. Enligt det andra föreslås – med bibehållande av det ovillkorliga skyddet för "private consumers" – i stället rätt för domstol att pröva köp av konsumentgods som sker till fackmän (business buyers) utifrån en "test of reasonableness"; s. 60. Detta senare alternativ understöddes av

[1] I det sistnämnda rättsfallet – redovisat i 1 All ER 225, 1970, 1 QB 447 – hade ett företag åtagit sig att konstruera, tillverka och installera en pipeline och ett tanksystem i en fabrik. I kontraktet åtog sig säljaren skadeståndsskyldighet vid visad culpa, dock att beloppet ej fick överstiga köpeskillingen som uppgick till 2 300 pund. På grund av överhettning – pipelinen var gjord av plast – brann hela installationen och fabriken ned, orsakande skada för 146 000 pund.

Domstolen (the Court of appeal) fann säljaren skyldig till "a fundamental breach of contract" med hänvisning till att "you must look not only at the breach but also at the result of it". Vad angick verkan av kontraktsbrottet synes domstolen ha förklarat, att den i rättsfallet Suisse Atlantique fastslagna principen om att giltigheten av en friskrivningsklausul i ifrågavarande fall var en fråga om *avtalstolkning* (a question of construction and not a rule of law) ej kunde gälla alla slag av kontraktsbrott. Om "the breach itself brings the contract to an end" – "then the whole contract has ceased to exist including the exclusion clause". – De båda rättsfallen har utsatts för kritik, Suisse Atlantique av Cheshire & Fifoot, The Law of contract, 7:e uppl. s. 119 ff och det senare rättsfallet i The Law Quarterly review, 1970 s. 513. Det senare rättsfallet har tillämpats i rättsfallet Farnworth Finance Facilities Ltd. v. Attryde and another (1970, 2 All ER), där en trafikfarlig motorcykel såldes med en klausul närmast motsvarande "i befintligt skick"; motorcykeln såldes som ny. Se även the Law Commission Working paper nr 39, 27.9.1971, s. 89 ff.

flertalet företrädare för detaljisterna, vilka befarade svårigheter ifall det genom lagförslaget ökade ekonomiska ansvaret icke kunde utkrävas av tillverkaren (and yet fairness requires that the cost of replacing or repairing imperfect goods should rest with those from whom the defect originated, rather than with those who merely sold to the public; s. 37).

Vad som sålunda föreslagits av Law Commission gäller redan i huvudsak vid avbetalningsköp på grund av bestämmelser i *Hire-Purchase Act* från år 1965. Säljaren är nämligen vid sådana transaktioner hindrad från att friskriva sig bl. a. från implied conditions and warranties beträffande såväl merchantable quality som fitness for particular purpose; sec. 17. Bestämmelserna gäller dock ej vid köp av begagnat gods, ej heller om felet blivit påpekat för köparen; sec. 18. "The condition and warranties specified – – – – – shall be implied notwithstanding any agreement to the contrary." Se vidare t. ex. Schmitthoff, The Sale of Goods, 2:a uppl. s. 251.

Som framgått är Hire-Purchase Act tillämplig endast på avbetalningsköp (hire-purchase, credit-sale and conditional sale). En köpare, som *upplånat köpeskillingen* av en tredje man, är därför ej föremål för motsvarande skydd. I ett nyligen framlagt betänkande, *Consumer Credit* (Cmnd. 5696), mars 1971, har detta förhållande utsatts för kritik. Enligt betänkandet medför det rent faktiskt ingen skillnad, om de för köpet erforderliga medlen ställes till förfogande av säljaren eller av en utomstående, som f. ö. ofta är lierad med säljaren (a connected lender). I båda fallen är det fråga om dels ett köp dels ett lån. Även om säljaren finansierar köpet, bör han alltså betraktas som "a fully paid seller who has advanced the price by way of loan and has a claim on the borrower (i.e. the buyer) for repayment"; s. 185.[1] Utifrån detta synsätt blir det enligt betänkandet naturligt med en gemensam bedömning av alla kreditaffärer. Detta kommer till uttryck i en hel rad olika förslag. Ett avser ett utsträckande av de tvingande reglerna i Hire-Purchase Act till att gälla alla kreditköp. Om lånet tillhandahålles av en "connected lender" skall också denne vara ansvarig för oriktiga uppgifter som säljaren lämnat ävensom för "defects in title, fitness and quality". Ett annat avser att skapa skydd för köparen redan *före* tillkomsten av köpeavtalet, därigenom att straff föreslås för falska eller missledande uppgifter i annonser rörande "consumer credit facilities". Förslaget torde på denna punkt ligga i linje med och komplettera *Trade Descriptions Act* från år 1968, som straffbelägger bl. a. lämnandet av falska och missledande "trade discriptions".[2]

1.6. Föregående avsnitt handlade om säljarens förfarande att friskriva sig från ansvaret för warranties (det materiella avtalsinnehållet). Säljaren kan emellertid begränsa sitt köprättsliga ansvar även om han ansvarar för warranties. Så kan ske genom att han i avtalet bestämmer de påföljder som köparen äger åberopa i händelse av kontraktsbrott (remedies for breach of warranty); UCC 2–316 (4). UCC bygger här på den ståndpunkten att parterna har frihet att anpassa påföljdssystemet efter omständigheterna. Men avtalsfriheten förklaras i den officiella kommentaren till 2–719 p. 1 ha sina gränser. Ett minimum av påföljder bör alltid stå parterna till buds. (It is of very essence of a sales contract that at least minimum adequate remedies be available). Skulle säljarens begränsningar anses otillbörliga (unconscionable), kan de lämnas utan avseende och de i UCC angivna påföljderna blir tillämpliga som om de strukna klausulerna aldrig existerat; jfr även 2–302. Det anges särskilt – 2-719(3) – att begränsning av skadestånd för godsets skadebringande egenskaper vid konsumentköp skall anses "prima facie unconscionable". Vid försenad

[1] Säljaren avses dock fortfarande ha säkerhetsrätt i godset i köparens konkurs.

[2] Lagen ingriper däremot ej i det civilrättsliga förhållandet parterna emellan (no redress for the individual); The Trade Descriptions Act, A Lawyer's progress report by Patrick Forman, june 1970.

leverans som beror av force majeure (excuse by failure of presupposed conditions; 2–615) kan köparen aldrig tvingas stå fast vid leverans mer än en månad; 2–616. I kommentaren förklaras att bestämmelsen "denies effect to any contract clause made in advance of trouble which would require the buyer to stand ready to take delivery whenever the seller is excused from delivery by unforeseen circumstances".

1.7. En annan situation, där kreditköparen anses vara i ett utsatt läge, har samband med att säljaren *överlåter* sin rätt enligt kontraktet eller mottagna växlar eller liknande negotiabla värdepapper till en tredje man. En sådan överlåtelse kan nämligen leda till att köparen berövas möjligheten att framställa sådana invändningar mot tredje man, som han kunnat göra gällande mot säljaren. Köparen kan därigenom t. ex. ej innehålla betalning med anledning av uppkommet fel i godset eller annat kontraktsbrott från säljaren. Så blir fallet om i själva kontraktet intages en klausul av sådant innehåll.[1] Från dens sida som övertagit säljarens kontrakt innebär klausulen, att hans rätt till betalning blir oberoende av godsets skick och beskaffenhet. Det engelska betänkandet, Consumer Credit, föreslår här förbud mot en dylik klausul, f. ö. träffande kallad "cut-off clause". I USA har samma fråga[2] diskuterats ingående under senare tid. Efter det att domstolar och lagstiftare i delstaterna på olika sätt sökt motverka en sådan klausul – i USA kallad "waiver clause" – blev den i *Uniform Consumer Credit Code* (UCCC) föremål för en kompromiss: lagstiftningen tillåter två alternativ beträffande giltigheten (2.404). Det ena är att köparens avstående från sin rätt är ogiltigt. Den andra innebär, i stort sett, att finansiären kan underrätta köparen om att han förvärvat kontraktet; om denne då ej inom tre månader meddelar finansiären att han vill göra invändningar gällande är han förhindrad därtill. Om möjligheterna att uppnå effektivt skydd för köparen enligt dessa regler se särskilt W.E. Hogan, Law & Cont. Prob. Vol. 33 (1968) ff. Denne diskuterar bl. a. risken att en säljare i stället avstår från att biträda med kredit och låter köparen ingå en helt fristående transaktion med bank, i vilket fall denne – om han lyckas utverka erforderliga medel – ej har någon möjlighet alls att vägra betalning på grund av sitt mellanhavande med säljaren.

Som framgått kan köparens möjligheter att framställa invändningar även bli begränsade, om han utställer en växel eller annat löpande värdepapper (a promissory note or other bill of exchange). I betänkandet Consumer Credit föreslås att säljaren ej skall äga rätt att betinga sig ett sådant papper och att en förvärvare av papperet ej skall anses vara i god tro, om han vetat att papperet tillkommit i strid mot förbudet, s. 285. I USA vägrade domstolarna jämförelsevis tidigt att bifalla krav från finansiär, baserat på löpande papper, mot köpare som ej var betalningsskyldig mot säljaren, när finansiären var lierad med säljaren.[3] Som exempel kan citeras följande uttalande i en dom från Californien (Commercial Credit Corp. v. Orange County Machine Works, Supreme Court of California, 1950, 34 Cal. 2d 766, 214 P. 2d 819):

[1] Det icke-negotiabla kontraktet förvandlas till negotiabelt på denna punkt.

[2] I USA har för övrigt förekommit stort intresse för "consumer protection" även i avseenden som ligger utanför ramen för förevarande betänkande. En fråga har gällt "disclosure of finance charges", dvs. angivande vid avbetalningsköp av de verkliga kostnaderna för kredit, innefattande effektiv ränta. Köparen skulle därigenom bli i tillfälle såväl att avgöra om nyttan av att erhålla varan i fråga rättfärdigade det högre priset som att göra prisjämförelser; UCCC 3.306. En annan fråga har avsett, om lagstiftaren skulle blanda sig i sådana spörsmål som räntans höjd och kreditens storlek; UCCC 3.508 och 3.511. Ytterligare har diskuterats om en person skulle äga rätt att både sälja varor och tillhandahålla lån "at his place of business" och om en "cash lender" skulle få "free entry into the credit field". Se t. ex. Law and Contemporary problems, volume 33 1968. UCCC innehåller t. ex. också regler om s. k. hemförsäljning (door-to-door sales).

[3] Se Annotation A.L.R. 2d (1955), E.J. Murphy, Ohio State Journal Vol. 29. 1968, s. 667 ff., Honnold, Law of Sales and Sales Financing, 2d ed. 1962 s. 692 ff., med hänvisningar till rättsfall och lagstiftning.

"When a finance company actively participates in a transaction of this type from its inception, counceling and aiding the future vendee-payee, it cannot be regarded as a holder in due course of the note given in the transaction and the defence of failure of consideration may properly be maintained."

Frågan har sedermera upptagits i lagstiftning i delstaterna, se härom B. Curran, Trends in Consumer Credit Legislation, 1965, s. 91 f, 113 ff., Murphy, a.a. (s. 674 n. 12). Den bakomliggande tanken har varit att när det finns särskilda skäl att identifiera finansiär med säljare, den förre ej har bättre rätt än den senare. I senare rättspraxis har emellertid tendensen varit att lägga tyngdpunkten vid konsumentskyddet, med betonande att konsumenten ej kan väntas inse att han genom att utställa en växel (eller annat löpande papper) avhänder sig möjligheten att göra invändningar gällande i förhållande till en finansiär. Se särskilt Unico v. Owen, Supreme Court of New Jersey, 1967 50 N.J. 101, 232 A. 2d 405 och härtill Murphy, a.a. s. 677 f. I UCCC har därefter förbud införts för säljare att betinga sig löpande papper i konsumenttransaktioner (2.403). Lagen utgår från att alla som säljer till konsumenter på kredit och sysslar med finansiering av sådana köp skall känna till detta stadgande och att därför inga rättsförluster skall behöva uppstå. Om trots förbudet ett sådant papper utställes och överlåtes till en innehavare, som är i god tro om att papperet härrör från ett konsumentköp, är dock denne skyddad. Därigenom görs ej något avsteg från den allmänna principen om skydd för ny innehavare av löpande papper. Sanktionen framgår av 5.202 (1). Om löpande papper utställes, är gäldenären ej skyldig att erlägga "credit charge", och den som överträtt bestämmelsen kan efter skönsmässig prövning av domstol åläggas att utge ett vite som ej får överstiga tre gånger "the credit charge". Talan måste dock anställas inom ett år efter det den sista betalningen förföll. Under vissa omständigheter kan även talan anställas av "the Administrator" (en myndighet som antas skola förordnas i varje särskild stat och som närmast kan jämställas med vår KO), se 6.113 (2).

2. *Kanada*

Beträffande de spörsmål som behandlats under 1.7 har i Kanada[1] nyligen – den 1 november 1970 – antagits ett tillägg till "the Canadian Bills of Exchange Act". Lagen tar sikte på "consumer bills, including cheques, as well as consumer notes". Dessa handlingar måste, om de utfärdas på grund av ett konsumentköp, märkas med orden "Consumer Purchase". Innehavaren av en sådan handling är underkastad alla de slag av invändningar som köparen skulle ha kunnat framställa mot säljaren. Saknas anteckningen i fråga är handlingen ogiltig, med mindre innehavaren är i god tro. Den som utverkar köparens namnteckning på en handling som saknar denna anteckning eller överlåter sådan handling med insikt om dess karaktär är föremål för "stiff penalties".

Bestämmelser finns också intagna i lagen om s. k. purchase money loans (närmast motsvarande låneköp). Lagreglering ansågs nämligen nödvändig som ett komplement till nyssnämnda kreditköp, detta för att hindra att finansieringsinstitutet arrangerade ett lån i stället för att diskontera säljarens värdepapper. Enligt lagen skall "a bill of exchange or a promissory note" anses ha utfärdats för "a consumer purchase" om

a) "the consideration for its issue was the lending or advancing of money or other valuable security by a person other than the seller, in order to enable the purchaser to make the consumer purchase" och

b) säljaren och finansieringsinstitutet "were not dealing with each other at arm's length" i skattelagens mening.

Vad slutligen angår s. k. cut-off clause är ämnet ej av den art att det kan göras till föremål för federal lagstiftning. I en delstat (Manitoba) gäller förbud mot sådana klausuler men lagstiftning är under förberedande i andra stater.

[1] Källan har varit en artikel av professor Jacob Ziegel, Toronto, i The Business Lawyer, july 1971.

KUNGL. BIBL.
29 MAJ 1972
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1972

Kronologisk förteckning

1. Ämbetsansvaret II. Ju.
2. Svensk möbelindustri. I.
3. Personal för tyg- och intendenturförvaltning. Fö.
4. Säkerhets- och försvarspolitiken. Fö.
5. CKR (Centrala körkortsregistret) K.
6. Reklam I. Beskattning av reklamen. U.
7. Reklam II. Beskrivning och analys. U.
8. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. U.
9. Reklam IV. Reklamens bestämningsfaktorer. U.
10. Godsbefordran till sjöss. Ju.
11. Förenklad löntagarbeskattning. Fi.
12. Skadestånd IV. Ju.
13. Kommersiell service i glesbygder. In.
14. Revision av vattenlagen. Del. 2. Ju.
15. Ny regeringsform • Ny riksdagsordning. Ju.
16. Ny regeringsform • Ny riksdagsordning. (Följdförfattningar) Ju.
17. Nomineringsförfarande vid riksdagsval • Riksdagen i pressen. Ju.
18. Norge och den norska exilregeringen under andra världskriget. Ju.
19. Uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. U.
20. Läs- och bokvanor i fem svenska samhällen. Litteraturutredningens läsvanestudier. U.
21. Svävarfartslag. K.
22. Domstolsväsendet IV. Skiljedomstol. Ju.
23. Högre utbildning – regional rekrytering och samhällsekonomiska kalkyler. U.
24. Vägfraktavtalet II. Ju.
25. Naturgas i Sverige. I.
26. Förskolan 1. S.
27. Förskolan 2. S.
28. Konsumentköplag. Ju.

Statens offentliga utredningar 1972

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Ämbetsansvaret II. [1]
Godsbefordran till sjöss. [10]
Skadestånd IV. [12]
Revision av vattenlagen. Del 2. [14]
Grundlagberedningen. 1. Ny regeringsform • Ny riksdagsordning. [15] 2. Ny regeringsform • Ny riksdagsordning (Följdförfattningar) [16] 3. Nomineringsförfarande vid riksdagsval • Riksdagen i pressen. [17] 4. Norge och den norska exilregeringen under andra världskriget. [18]
Vägfraktavtalet II. [24]
Konsumentköplag. [28]

Försvarsdepartementet

Personal för tyg- och intendenturförvaltning. [3]
Säkerhets- och försvarspolitiken. [4]

Socialdepartementet

1968 års barnstugeutredning. 1. Förskolan 1. [26] 2. Förskolan 2. [27]

Kommunikationsdepartementet

CKR (Centrala körkortsregistret) [5]
Svävarfartslag. [21]

Finansdepartementet

Förenklad löntagarbeskattning. [11]

Utbildningsdepartementet

Reklamutredningen. 1. Reklam I. Beskattning av reklamen. [6] 2. Reklam II. Beskrivning och analys. [7] 3. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. [8] 4. Reklam IV. Reklamens bestämningsfaktorer. [9]
Uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. [19]
Läs- och bokvanor i fem svenska samhällen. Litteraturutredningens läsvanestudier. [20]
Högre utbildning – regional rekrytering och samhällsekonomiska kalkyler. [23]

Inrikesdepartementet

Kommersiell service i glesbygder. [13]

Industridepartementet

Svensk möbelindustri. [2]
Naturgas i Sverige. [25]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

KUNGL. BIBL.
29 MAJ 1972
STOCKHOLM

Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-00193